

**TOPLUMSAL DEĞER VE NORMLAR KAPSAMINDA
A AHLAKİ PANİK OLUŞUMU: KIZLI-ERKEKLİ
AYNI EVDE KALINMASI ÖRNEK HABER İNCELENMESİ**

Gamze SÖYLEMEZ

Yüksek Lisans Tezi

Eskişehir, 2019

**TOPLUMSAL DEĞER VE NORMLAR KAPSAMINDA AHLAKİ PANİK
OLUŞUMU: KIZLI-ERKEKLİ AYNİ EVDE KALINMASI ÖRNEK İNCELENMESİ**

Gamze SÖYLEMEZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Basın ve Yayın Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Funda ERZURUM

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Gamze SÖYLEMEZ'in "Toplumsal Değer ve Normlar Kapsamında Ahlaki Panik Oluşumu: Kızlı-Erkekli Aynı Evde Kalınması Örnek Haber İncelenmesi" başlıklı tezi 14 Kasım 2019 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca toplanan Basın ve Yayın Anabilim Dalında yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Doç.Dr. Funda ERZURUM

Üye : Doç.Dr.Gülbin ÖZDAMAR AKARÇAY

Üye : Doç.Dr.Sibel ONURSOY

Prof.Dr.Bülent GÜNSOY
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET

TOPLUMSAL DEĞER VE NORMLAR KAPSAMINDA AHLAKİ PANİK OLUŞUMU: KIZLI-ERKEKLİ AYNI EVDE KALINMASI ÖRNEK HABER İNCELENMESİ

GAMZE SÖYLEMEZ

Basın ve Yayın Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temmuz, 2019

Danışman: Doç. Dr. Funda ERZURUM

Belirli bir fiziki alanda yaşayan, ortak bir kültürü paylaşan ve kendi devamlılığını sağlayan toplumlarda zaman zaman panik havası yaşanmaktadır. Toplumdaki bireyler değer ve normlarına karşı bir tehdit algıladığında endişeler yaşamaktadır. Bu endişeyi yaratan durum, birey ya da gruplara karşı ortak bir algı yaratmaktadır. Bu ortak yargı ise çoğunlukla medya yoluyla yapılmaktadır. Medya söz konusu tehdit olgusunun kahramanlarını sapkın olarak tanımlamaktadır. Bu sapkın bireyler toplumun huzurunu bozmakta ve değerleri tehdit etmektedir. Var olan düzeninin bozulmasını istemeyen toplum söz konusu bu davranışı gerçekleştirenleri etiketleyerek onları damgalamaktadırlar. Damgalanan birey ya da gruplar toplumdan dışlanır ve yalnızlığa mahkûm olurlar. Bozulan huzurun geri getirilmesini, tehdittin ortadan kaldırılmasını ise toplumun güçlü kesimleri üstlenmektedir. Bunlar medya yöneticileri, siyasetçiler, kolluk kuvvetleridir. Yasa yapıcılar tehditte karşı yasa çıkarırlar ya da o aşamaya gelinmesini vaat ederler. Kolluk güçleri ise huzuru bozanları denetler ve huzura kavuşulması görevini üstlenmektedirler. Bu panik havası bazen kısa süreli bazen ise uzun ve daha ciddi olabilmektedir. Yayınlanan haberlerdeki kimi gerçekleri gizler kimisini de vurgulayarak öne çıkarmaktadır bu tamamıyla onun çıkarları doğrultusunda yapılmaktadır. Bu araştırmanın konusu, ana akım medyada yer alan kızlı-erkekli aynı evde kalınması söyleminin ahlaki panik olayları açısından nasıl örnek teşkil edildiğinin incelenmesidir. Bu konu çerçevesinde dört ulusal gazetenin bir aylık nüshası çerçeveleme yöntemi ile analiz edilmiştir. Ayrıca çalışma

analiz edilen örnek haber metinleri ile medyanın toplumsal değer ve normlar kapsamında ahlaki panik oluşumundaki etkinliği incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda, incelenen örnek olayın ahlaki panik özellikleri taşıdığı ortaya konulmuştur. Ahlaki panikler oluşturulmasında toplumsal değer ve normlar etkisinin var olması da bir diğer sonucu kapsamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Değer ve Normlar, Ahlaki Panik, Çerçeveleme Yöntemi, Sapma, Damgalama, Medya Etkileri

ABSTRACT

MORAL PANIC FORMATION UNDER SOCIAL VALUES AND NORMS: EXAMINATION OF SAMPLE NEWS ABOUT LIVING AT SAME APARTMENT AS TOGETHER FAMELE AND MALE STUDENTS

Gamze SÖYLEMEZ

Department of Press and Publication

Advisor: Doç. Dr. Funda ERZURUM

There are sometimes that the societies, which share the common cultures, living in a certain area and sustain their self-existing, have panic. Individuals are worried when they sense of a threat against the moral values and the norms and it creates a common perception against these individuals or groups. The media identify the heroes who are source of the treats as “deviant”. These stigmatized individuals or groups who spoil the peace are excluded from the society and left alone. Bringing the peace and eliminating the threats are overtaken by the powerful groups of the society. These are media managers, politicians and the law enforces. Law enforces police the individuals who spoils the peace and maintain the societies tranquility. This panic atmosphere may last as shot term or long term and more serious. News are sometimes concealed or emphasized others, and this is done for the interest of those.

The subject of this research is to explain how famele-male living in the same apartment as students is shown as an example in terms of moral panic status. In this perspective, four national newspaper’s copy is analysed by framing method for one month. Moreover, the effect of the media on the creation of the status panic is analysed by these texts on the newspaper. As a result, it is detected that analysed examples are carrying moral panic features. The another result is that the social values and norms have effect on the creation of moral panic.

Keywords: Social Values and Norms, Moral Panic, Framing Method, Social Deviation, Stigma, Media Effects

Etik İlke ve Kurallara Uygunluk Beyannamesi

Bu tez/proje çalışmasının bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumunda bilimsel etik ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilmeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim.

Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Gamze SÖYLEMEZ

İÇİNDEKİLER

BAŞLIK SAYFASI.....	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	v
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	xi
GÖRSELLER LİSTESİ.....	xii
1.GİRİŞ.....	1
1.1.Problem.....	1
1.2.Amaç.....	5
1.3.Önem.....	5
1.4.Varsayımlar.....	6
1.5.Sınırlılıklar.....	6
1.6.Tanımlar.....	6
2.HEGEMONYA.....	6
2.1.Hegemonya Kavramı.....	6
2.2.Karşı Hegemonya Kavramı.....	15
2.3.Medya ve Hegemonya.....	16
3.ÇERÇEVELEME KURAMI.....	19
3.1.Çerçevelemenin Kavramsallaştırılması.....	19
3.1.1.Çerçevelemenin Tanımı.....	21
3.1.2.Çerçevelemenin Türleri ve Kullanımı.....	35

3.1.3.Çerçevelemede Yöntemsel Eğilimler.....	36
3.1.3.1.Yoruma dayalı	37
3.1.3.2.Dilbilimsel.....	37
3.1.3.3.Manuel bütüncül.....	38
3.1.3.4.Bilgisayar destekli.....	38
3.1.3.5.Tümdengelimci yaklaşım.....	38
3.2.Çerçevelemede Araştırma ve Örnekleri.....	38
3.3.Çerçeveleme ve Gündem Belirleme Tartışması.....	42
3.4. Çerçevelemede Etki oluşturma Yolları.....	43
4. TOPLUMSAL NORM VE DEĞERLER KAPSAMINDA AHLAKİ PANİK	
İLİŞKİSİ.....	48
4.1. Toplumsal Değerler ve Norm.....	49
4.1.1. Toplum.....	49
4.1.2.Toplumsallaşma.....	50
4.1.3.Kültür.....	53
4.1.4.Sosyal düzenleme aracı olarak değerler ve normlar.....	57
4.1.4.1.Değer.....	57
4.1.4.2.Norm.....	59
4.1.4.3.Değer ve ahlak arasındaki bağ.....	60
4.1.5.Toplumsal Damga.....	61
4.1.6.Toplumsal Sapma.....	64
4.2. Ahlaki Panik	65
4.2.1.Ahlaki Panik Kavramının Tanımlanması.....	65
4.2.1.2.Ahlaki Panik Kavramının Ayırt Edici Unsurlar.....	68
4.2.2Medyanın Ahlaki Panik Üretme Yöntemi.....	70
4.2.2.1.Medyanın sıradan olanı sıra dışına çevirmesi.....	70
4.2.2.2.Sapkınlığın abartılması sürecinde otoritelerin rolü.....	72
4.2.2.3.Ahlaki sınırların tanımlanması	73
4.2.2.4.Hızlı sosyal değişim ve risk.....	74
4.2.2.5.Kaynak ve hedef kitle sorunu.....	75
4.2.3.Ahlaki Paniklerin Kökenine İlişkin Görüşler.....	76

4.2.4.Ahlaki Panik Modelleri.....	79
4.2.4.1.Ahlaki paniklerin ortaya çıkışı: İngiltere örneği.....	79
4.2.4.1.1.Cohen Modeli.....	79
4.2.4.1.2.Hall Modeli.....	82
4.2.4.2.Ahlaki paniklerin simgesel modeli: ABD örneği.....	82
4.2.4.2.1. Goode ve Ben-Yehuda Modeli.....	83
4.2.4.2.2.Jenkins Modeli.....	83
4.2.5.Ahlaki Panik ve Medya.....	84
5.YÖNTEM.....	87
5.1.Araştırma Modeli ve Verilerin Toplanması.....	87
5.2.Evren ve Örneklem.....	88
6.ÖRNEKELME ALINAN HABERLERİN AHLAKİ PANİK OLUŞTURMA KAPSAMINDA TÜR ÇERÇEVELEME KURAMI İLE İNCELENMESİ.....	91
6.1.Cumhuriyet Gazetesi örnek haberlerinin incelenmesi.....	91
6.2.Hürriyet Gazetesi örnek haberlerinin incelenmesi.....	101
6.3.Posta Gazetesi örnek haberlerinin incelenmesi.....	108
6.4.Yeni Akit Gazetesi örnek haberlerinin incelenmesi.....	116
7.SONUÇ VE ÖNERİLER.....	124
KAYNAKÇA.....	133
EKLER	
ÖZGEÇMİŞ	

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Ahlakî Panik Örnek Haberinin Gazetelere Göre

Dağılımı.....104

Tablo 2. Gazetelerde Sorumluluk, Çatışma ve Ahlakîlik Çerçeveslerine Göre

Dağılımı.....124

GÖRSELLER LİSTESİ

Görsel 1. Türkiye’deki Medya Sahipliği ağı.....	90
--	----

1. GİRİŞ

1.1. Problem

Medya toplumlarda yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü kuvvet olarak gösterilmektedir. Bu anlamda medya kamuoyu adına iktidarları, siyasi partileri, devlet kuruluşlarını denetleme, alınan kararları eleştirme ve bilgilendirme işlevini üstlenmektedir. Diğer önemli işlevlerinden bir tanesi de gündem yaratma ve kamuoyu oluşturmaktır. Medya gündemini oluştururken ve kamuoyu yaratırken genellikle toplumun var olan kültürel değerlerine ve normlarına uygun haber içerikleri üretmektedir. İktidar güçleri, medyadan toplumun düzeni ve devamlılığı için bu kültür öğelerine uygun haber içerikleri üretmesini beklemektedir. Medya bunu yaparken de daha ilgi çekici olsun ve istediği algıyı oluştursun diye haberin içeriğini çerçeve yöntemiyle kamuoyuna sunar. Entman, çerçevelemenin haber metinlerinde gerçekliğin bazı yönlerini daha çarpıcı hale getirdiğini söylemektedir. Bunu ise şu şekilde yaptığını ifade eder; çerçevelenmede algılanan bir gerçekliğin bazı yönlerini seçer ve haber metinlerinde bu yönleri dile getirmek için belirli bir problemi tanımlayarak nedensel açıklama yapar ve ahlaki değerlendirmede bulunur ya da konuyu ele alış tarzına yönelik önermeler ortaya koyar (Entman, 1993, s.52). Medyanın toplumsal düzeni ve bireysel algıyı oluşturmada kullandığı bu yöntem, toplumsal değerlerden ve düzenden sapma gösteren bireylerin ya da grupların dışlanmasına yol açmaktadır. Medyanın söylemleri aracılığıyla gerçekleştirilen bu dışlama durumu, toplumda bilinçli olarak oluşturulan suç dalgalarının etkisiyle, iyi veya kötüye yönelik bakış açılarını yeniden kurmaktadır.

Toplum, belirli bir toprak parçasında temel çıkarlarını gerçekleştirmek için bir araya gelen bireylerden oluşan ve bu bireylerin ömründen uzun olan, kendisini devam ettiren, koruyan veya belirli coğrafyası bulunan, göreceli bir sürekliliği olan, ortak bir kültüre sahip, az veya çok ölçüde kurumlaşmış ilişkiler bütünüdür (Kocacık, 2003, s.1). Bu belirli bir toprak parçasında yaşayan toplumların ortak bir kültür öğeleri de bulunmaktadır. Yaşayışlarını bu ortak kültür öğeleri çerçevesinden gerçekleştirmektedirler. Nirun (1991), kültürün, sosyal hayat alanında insanların neleri yapıp, neleri yapamayacaklarını işaret ettiğini, normatif karakteriyle kıymet ve değer hükümlerini başka bir deyimle sosyal hayatın değerler alanını kapsamış olduğunu söylemektedir. O, ortak faaliyet alanı içinde insanları hızlıca bir araya getirdiğini belirtmektedir. Bu bağlamda, kültür sosyal yaşamda yaşayış tarzlarını belirlemektedir. Bu yaşam formunda belirlenen insani davranışları düzenleyerek duygu, düşünce ve inançları kararlaştırmış olmaktadır. Tüm bu yönüyle kültür, toplumsal bir bütünlük sağlayan ve

toplumsal değerleri ve kurumları srdrendir (Yazıcı, 2014, s.217). Antropolog Kroeber ve Kluckhohn'nun normatif kültür tanımlarına göre bunlar iki Şekil alabilmektedirler. Birincisi kültürün somut davranış ve eylem formlarını Őekillendiren bir kural veya yaşam tarzı olduğunu işaret etmektedir. Örneğin, bir toplumun devam ettirdiği yaşam tarzı bir kültür olarak adlandırılır...Toplumun izlediği standartlaşmış inançlar ve değerler toplamı. İkinci biçimi ise, davranışı gerçekteőtirmeksizin değerlerin rolüne vurgu yapmaktadır. W.I. Thomas 1937'de kültürün "ilkel ya da medeni her toplumun maddi ve toplumsal değerleri" olduğunu belirtir (Smith, 2005, s.15-16). Değerler ise toplumda yaşayan bireylerin davranışlarını belirlemede, hangi davranışın iyi hangisinin kötü ya da doğru-yanlış olduğunu belirtmede bir kılavuz işlevi üstlenmektedir.

Toplumsal değerler, bireyler ve olayları değerlendirmede kullanılan ölçütler arasında baş sıradadır. Bu yönüyle değerler ideal ve istenilen davranış formlarını belirten somut Őartlar ve nesnelerin üzerinde ifadeler veya doğru kararlara alınmasında bireylere yardımcı olan genel ilkeleri kapsamaktadır. Birey ve toplum, dış dünyayı değerlendirirken, nesnelerin iyi, kötü, doğru yanlış, olumlu, olumsuz gibi fenomenleri değerlere göre anlamlandırmaktadır. Değerler aynı zamanda bireylerin tutumlarını, ideolojilerini ve ahlaksal yargılarını belirlemede önemli bir etkiye sahiptir (Avcı, 2007, s.3). Toplumsal değerleri sosyal ahlak kavramında ele alan Tanyol, bireylerin, herhangi bir kimse karşısında onlara ait nitelikleri, talep ve niyetleri, davranışları değerlendirirken baővurdukları ölçütün değerler olduğunu ifade etmektedir (Yazıcı, 2014, s.210). Yani değerler toplumdaki bireylerin birbirlerine ilişkin değerlendirmeleri, tutumları belirlemektedir. Kendi yaőayıőları doğrultularında var eden değerlerini sosyal ahlak içerisinde kullanmaktadırlar.

Toplumu oluşturan birey davranışlarının ölçütlerini belirleyen kültürel yapı taőlarından bir diğeri olan toplumsal norm ise toplumda güç sahibi olanlara ait, onların öznel değer yargılarına ve bu değerler yargılarının sonucuna ilişkin yaptırımların toplamıdır. Bu yaptırım sistemi her toplumun kendine özgü normlarına iőlerlik kazandırmaktadır (Sarıtıő,2013, s.1066-1067). Aynı zamanda yaptırımlar, değerler için de geçerli olmaktadır. Çünkü her ikisi de geçmişten gelen ve geleceğe aktarılmak istenen davranışların standartlarını oluőturmaktadırlar ve kendilerine uyulması beklenmektedir. Uyum sağlanmadığı takdirde toplumda bireyler dışlanma, kınama, sapkınlık gibi yaptırımlara maruz bırakılmaktadır.

Ahlaki panik kavramında da bu değerlere veya normlara karşı bir tehdit yaratıldığında, toplum bu değerleri koruma içgüdüsüyle tepki gösterdiği savına dayanmaktadır. Dolayısıyla

ahlaki panik sürecinde böyle bir söylem yaratılarak bu değerleri kullanma yoluyla toplumda panik havası yaratılmaktadır.

Ahlaki panik kavramı ilk defa Stanley Cohen tarafından 1972 yılında yazdığı “Folk Devils and Moral Panics” (Halk Şeytanları ve Ahlaki Panikler) adlı kitabında kullanmıştır. Cohen (1972, s.94)’in 1972 yılında yazdığı ve 30 yıl sonra üçüncü baskısı çıkan kitabında kavramın tanımlanmasına ilişkin verilen bilgi şu şekilde ifade edilmiştir: Toplumların zaman zaman ahlaki panik olaylarıyla karşılaşmaktadırlar. Bir durum, olay, kişi veya grup toplumsal değerlere ve çıkarlara karşı bir tehdit olarak görülmeye başlar; tehdit olarak nitelendirilen bu olay, kişi ya da grubun davranışı medya tarafından yapay ve basmakalıp bir biçimde okuyucuya sunulur; yazarlar, din adamları, siyasetçiler ve diğer kanaat önderleri manevi engeller koyarlar, teşhis ve çözümlerini ortaya koyarlar. Var olan tehdidin üstesinden gelme yolları geliştirilir ya da çoğu kez bu yollara başvurulur. Daha sonrasında ahlaki panik durumu ortadan kalkar, bastırılır veya daha da kötüye giderek görünür hale gelir. Bazen paniğin konusu epeyce yenidir ve bazen de uzun süredir var olan fakat ansızın ilgi haline gelen herhangi bir şey panik konusu olabilmektedir. Kimi zaman panik geçer ve toplumun ortak şuurunda unutulur. Kimi zaman ise daha ciddi ve uzun süreli ses getirir. Nitekim panik, toplumda yasal, politik ve toplum anlayışında farklılar yaratır (Yıldız, Sümer,2010, s.36).

Toplumsal değerler, sosyal alanda kabul gören davranış ve düşüncelerin şemasını oluştururlar. Aynı zamanda bireylerin sosyal rollerini belirlemesinde ve gerçekleştirmesinde kılavuzluk eden, ilgiyi oluşturan ve cesaret etmesine sebep olan değer yargılarıdır. Nitekim, sosyal kontrol ve düzenlemelerin vasıtaları olup, kişileri sosyal normlara uymaya yöneltirler. Bir toplumda "gençlik" bunun en önemli muhataplarından sayılmaktadır (Avcı, 2007, s.97). Çünkü gençlik toplumsal değerleri bozma açısından tehlikeli gruplar arasında yer almaktadır. Gençlik çağında olan bireyler daha bilgisiz veya daha yoldan çıkabilir bireyler olarak düşünüldüğü ya da bu şekilde algılandıkları için ahlaki panik açısından da hedef olarak gösterebilmektedirler. Jewkes ahlaki paniğin beş özelliğini tanımlarken çoğu zaman genç bireylerin hedefte olduklarını ifade etmiştir. Gençlerin davranışlarından yola çıkarak o toplumun sağlıklı ya da hastalıklı mı olduğunu tanımlamak için bir ölçme aracı olarak göründüklerini belirtmiştir. Nitekim gençlerin toplumlarda geleceği temsil ettiği için onların potansiyel bir suç grubu olarak görülmesi toplumda daha şiddetli bir panik havası yaratılabilmektedir. Medya, toplumsal değerleri korumak ve sürdürmek açısından toplumun geleceği olan gençlerin sapkın olarak etiketlendirilmesi, toplumun gençliğe dönük korkusunu pekiştirerek ahlaki paniğin sürdürülmesine olanak sağlamaktadır. Üstelik ailelerin, çocuklarının

yaratılan panik olaylarına çekileceği düşüncesi onların daha da çok endişelendirmesine neden olmaktadır.

Dönemin Başbakanı Tayyip Erdoğan'ın 04.11.2013 tarihinde Kızılcahamam'da yaptığı konuşmada "kimi öğrenci evlerinde kızılı-erkekli kalıyor. Konuyla ilgili vatandaşların ihbarları var. Biz bu ihbarları görmemezlikten gelemeyiz ve valiliklerimiz de polisimiz de bu tür ihbarları değerlendirir ve bunların üzerine gider" söylemi, toplumda tepkilere yol açmış, medya da ise geniş yankı uyandırmıştır. Medyada yer alan haberlere göre ev sahipleri öğrencilerden kiraya verdikleri evi boşaltmaları dahi istenilmiştir. Bazı valilikler de güvenlik güçlerini bu evleri denetim yapılması için görevlendirmiştir. Tüm bu olaylar toplumda bir korku ve kaygı yaratmış ve üniversite öğrencilerini de hedef olarak gösterilmiştir. Fakat aynı zamanda medya bunların önlenabilir, politikacıların bu tehditleri ortadan yasalar yoluyla çıkartabilir mesajıyla kendi güçlerini pekiştirmiştir. Nitekim ahlaki paniğin kaynağını çıkar grupları olarak görenler modeline göre çıkar grupları ve özellikle de medyanın kontrolü üzerinde söz sahibi olanların, mevcut konumlarını kuvvetlendirmek ya da kendilerine yeni kazanç kapıları aralamak adına toplumsal ve ahlaki değerleri kullanarak, halkın önceden var olan veya onlar tarafından üretilmiş yeni kaygılarını büyüttükleri ifade edilmektedir (Süslü, 2013, s.68). Dolayısıyla kendi egemen güçlerini bu yaratılan tehdidi çözmüş gibi göstererek yeniden inşa ederler. Daha da açmak gerekirse Smith'e göre ahlaki panikler yaratılmasındaki asıl nedensel güç, kapitalist sistemin yapısal krizinde yatar. 1960'lı yıllar boyunca, eşitsizlikler nedeniyle grevler ve gösteriler yaygınlaştıkça, Britanya toplumundaki hegemonik uzlaşa bozulmaya ve yerini, daha otoriter ve baskıcı bir siyasal kontrol tarzına bırakmaya başladı. Kapitalizm kendi varlığını sürdürmek için hoşnutsuzlukla baş edebilmeye ve ideolojik olarak yeniden yapılanmış bir ulusal bütünlük duygusunu yeniden kurmaya gereksinim duyar. Gerçek bir toplumsal kriz ve huzursuzluk duygusu, medya tarafından, sıradan deneyimde ulaşılabilir bir dizi sahte ahlaki paniğe kırılarak yansıtılır ve buralara taşınır. Dolayısıyla, Hall ve arkadaşlarına göre, soygun konusundaki ahlaki panik, uygulanacak yeni sert politikaların, hazırlanacak yasaların ve halktan destek kazanmanın bir mazereti olarak işler (Aktaran Süslü, 2013, s.66). Sonuç olarak kendi egemen güçlerini korumuş olurlar.

Ahlaki panik olaylarına ilişkin tanımlara bakıldığında örnek haber olarak seçilen kızılı-erkekli söylemi ahlaki panik özelliklerini karşıladığı gözlemlenmiştir. Üniversitede okuyan gençlerin beraber kalması, toplumda ahlaki açıdan kötü örnek olması ve toplum değerlerini çökerttiği ifadeleri medyada yer almıştır. Bu olay toplum değerlerine karşı bir tehdit olarak sunulmuş, yer alan haberlerde politikacılar birlikte kalmalara karşı yasal süreçler

başlatılacağını dile getirip toplumun onlardan beklentilerini yerine getireceği söylemi yer almıştır. Olayın süresine baktığımız da ise incelenen gazetelere göre bir ayda ilk on gün yoğun olarak gündemde tutulmuş daha sonra ise bu sıklık giderek azaldığı ve gündemden düştüğü belirlenmiştir.

Bu çalışmanın problemi, toplumsal değerler ve normlar üzerinden medyanın ahlaki panikleri oluşturmada ve sunmada nasıl bir rol üstlendiğidir.

1.2. Amaç

Toplumsal değerlere karşı bir tehdit ortaya çıktığında toplum bunlara karşı bir tepki oluşturur. Bu tehditler, var olan bir olay da olabilir ya da gerçekliği dayanmayan bir olay da. Tüm bu tehditler medya arayıcılığıyla topluma sunulur. Medya ahlaki panikleri sunmada bir araç görevi üstlenir. Bu süreçler ise ahlaki panik kavramı olarak tanımlanır. Bir nevi ahlaki panik toplumda sessizliğin bozulmasıdır.

Araştırmanın genel amacı; üniversite öğrencilerinin birlikte yaşamalarına karşı medyada yer alan söylemlerin, çerçeveleme kuramı kapsamında toplumsal değer ve normlar üzerinden ahlaki panik yaratılmasına ilişkin etkilerini inceleyerek ortaya koymaktır. Bu genel amaçlar doğrultusunda, aşağıdaki sorulara yanıtlar aranmıştır:

1. Ahlaki panik haberlerinde çerçeveleme kuramı nasıl kullanılır?
2. Medya toplumsal değerler ve normları, panik yaratmada kullanır mı?
3. Ahlaki panik toplumlarda nasıl ve niçin oluşturulur?
4. Ahlaki paniğin yaratılma süreçleri medyada nasıl ilerler?

1.3. Önem

Medyanın toplulukları etkilemedeki gücü tartışmasız olarak kabul edilmektedir. Bu etki gücünü toplumsal yönlendirmede, algı yaratmada ve kamuoyu oluşturmada kullanmaktadır. Nitekim etki yaratmada kullandığı yöntemlerden biri de ahlaki panik oluşturma sürecidir. Şüphesiz bahsettiğimiz olgular günümüz çağında oldukça önemlidir. Toplumlarda medya kendi çıkarları doğrultusunda bu panikleri kullanmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada incelenen örnek haberde medyanın ahlaki paniği nasıl kullandığı ortaya koymaya çalışılacaktır. Bu bağlamda medyanın toplumları etkilemedeki gücünün ortaya koyulması açısından önem teşkil etmektedir.

Ayrıca çalışmanın bir diğer önemi ise Türkiye’de ahlaki panik alanında fazla çalışma bulunmaması çalışmanın bundan sonraki zamanlarda araştırmalara kaynak olması durumudur.

1.4. Varsayımlar

Çalışmanın temel varsayımları aşağıda belirtilmiştir:

- Medya çerçeveleme yöntemi ile ahlaki panikler yaratmaktadır.
- Medya, ahlaki panikleri de toplumsal değerlere ve normlara karşı bir tehdit havası yaratarak oluşturmaktadır.
- Araştırma örnekleminin evreni yansıttığı varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu çalışma, medyanın toplumsal değer ve normlar üzerinde ahlaki panik yaratılması incelenmesi üzerine “kızı-erkekli aynı evde kalınması” söylemi ile ilgili ulusal çapta haber yayınlayan “Posta”, “Hürriyet”, “Cumhuriyet” ve “Yeni Akit” gazeteleri ile sınırlandırılmıştır. Araştırma kapsamının bu dört gazete ile sınırlandırılmasının sebebi, Hürriyet ve Posta gazetelerinin ana akım, Cumhuriyet gazetelerinin ise sol, Yeni Akit’in ise sağ ideolojilere sahip özellik taşımalarındandır. Ayrıca çalışma, söz konusu gazetelerin bir aylık yayın (Kasım 2013 – Aralık 2013) süreci ile sınırlandırılmıştır. Bunun sebebi ise olaya ilişkin haberlerin bu tarihler içerisinde gazetelerde yer almasıdır.

1.6.Tanımlar

Düşüncü: Düşünbilimsel, sosyal veya siyasal bir öğreti oluşturan, ülkü olarak da benimsenebilen, birey ve kurumların davranışlarına yön veren düşünceler bütünü.

Edimsel: Edim niteliğinde olan, gerçek olarak var olan, fiilî, aktüel, gizli ve tasarımı karşıtı.

Konsensüs: Uzlaşma.

2.HEGEMONYA

2.1.Hegemonya kavramı

Ahlaki panik olaylarında çıkar grupları kendi güçlerini pekiştirmek veya yeni çıkar kapıları aramak adına paniğe neden olan kişi, grup, olay ve durumu kendi çıkarları doğrultusunda kullanabilmektedir. Bu çıkar, duruma ilişkin sorumluluklarını alarak çözüm yolları bulmak şeklinde olabilmektedir.

Nitekim, iktidarın dayanakları ve iktidarın sürdürülme şeklini incelenirken, bilhassa Gramsci’nin tanımladığı ve çalışmalarında geliştirerek günümüz toplum yapısına uygulayan hegemonya kavramına başvurmak yol açıcı olmaktadır. Hegemonya kavramının ilk kullanımları Antik Yunan’a dayanmaktadır. Antik Yunan’da hegemonia kavramı; bir birey, toplumsal grup ya da devletin başka kesimler ya da devletler üzerinde uyguladığı yönlendirici

üstünlük anlamına gelirken, hegemon ise, böyle bir üstünlüğü işaret etmek için kullanılmıştır. Egemenlik ve iktidar ilişkilerine doğrudan gönderme yapan ve bu ilişkilerin sürdürülmesi ve üretilmesi süreçlerine ışık tutan kavram, bugün iktidarı ve iktidarın özelliklerini anlamak açısından anahtar bir rol üstlenmektedir. Bu nedenle, rıza ve onaya dayalı bir iktidar kurma düşüncesi üzerinden temellenen kavram, özellikle 20. yüzyılda pek çok disiplin açısından anlamlı hale gelmiş, pek çok çalışmanın ve tartışmanın da merkezine oturmuştur (Yetiş, 2012, s.87).

Eagleton (2011), ekonomik sistemdeki eşitsizliğin yarattığı egemen veya bağımlı ilişkisine gönderme yaptığı hegemonyaya ilişkin egemen iktidarın kendi yönetimi için, hâkimiyeti altındaki bireylerin rızalarını kazanmada başvurduğu bütün bir pratik strateji alanını ifade ettiğini söylemektedir (Eagleton, 2011, s.158). Gordon Marshall’a (1999) göre ise, Karl Marx’ın tarihsel materyalizmi ilişkisinde, ele alınabilecek bir kavram olan hegemonya, egemen sınıfın çıkarlarının ideal biçimde, evrensel çıkarlar olarak temsil edilmesini anlatmaktadır.

Marksist düşünce geleneğinde kayda değer bir alana sahip olan hegemonya kavramı, öncesinde uzun bir geçmişi olsa da modern kapitalizmdeki hâkim sınıf kontrolünü açıklamak için, 1930’lu yıllarda İtalya’da Mussolini rejimine karşı eleştirel bir tavır sergileyen Antonio Gramsci tarafından kuramsallaştırılmıştır. Gramsci’ye göre hegemonya kavramı, hakimiyetin etkisi altındaki grupların çıkar ve yatkınlıklarının göz önünde bulundurulmasını, belli bir anlaşma dengesinin kurulmasını yani hâkim sınıfın ekonomik-korporatif nitelikte fedakârlıkta bulunmasını gerektirmektedir (Gramsci, 2014, s.274). Bu bağlamda Gramsci için hegemonya kavramı, egemen bir sosyal sınıfın diğer gruplar üzerinde kendi çıkarları doğrultusunda kararlar almaktan ve bunları dayatmaktan öte, bu grupların etken ve pasif kalmış istek ve arzularının garanti altına almayı ifade etmektedir.

“Hapishane Defterleri” adlı kitabında geliştirdiği ve tanımladığı hegemonya, siyasal güç açısından “kendiliğinden meydana gelen rızanın” örgütlenmesine (Hall vd., 1985, s.12) işaret ettiğini belirten Gramsci kavramı, Batıdaki burjuva güç yapısını incelemek ve anlamak için kullanmıştır. Başlıca iktidar ilişkilerini ve bu ilişkilerin oluşan somut biçimlerini incelemek adına kullandığı kavram, Gramsci’nin en tartışmalı kavramlarından da birisidir. Bu açıdan bakıldığında siyasal hegemonya; klasik manada baskıya ve zorlamaya dayanmayan, tahakkümden farklı, rızanın etrafında şekillenen bir güç kurma biçimine işaret eder. Başka bir ifadeyle, “sosyal sınıflar ya da gruplar arasındaki, kendiliğinden rızaya dayalı ideolojik üstünlük, kontrol ve yönlendirme ilişkilerini anlatır” (Yetiş, 2012, s.87).

Gramsci'nin hegemonya kavramının en temelde iki manası olduğu söylenebilir. Ona göre hegemonya;

1.Sivil toplumda var olan, hegemon iktidarın ideolojik ve ahlaki yollarla alt sınıfları denetim edebilmesi durumudur.

2.Hegemon kuran ve hegemonu izin veren sınıflar arasındaki ilişki türüdür.

Nitekim Gramsci'nin hegemonyası rıza ile biçimlenen, iş birliğinin egemen olduğu, baskıcı güce dayanmayan, ahlaki ve kültürel değerlerin sınıflar arasında ortak bir payda olduğu sınıflar arası oy danışmanın olduğu bir ilişki şeklidir (Şener, 2014, s.406). Hegemonya bir tür ideolojik üstünlüktür. Hâkim sınıfın sivil toplumdaki bağımlı sınıflardan ideolojik araçlarla egemen olması durumudur. Gramsci için ekonomik yapıdan ziyade kültürel ve ideolojik yapı önemlidir. Analizinde uluslar ötesi bir ideolojik hegemonya oluşturma düşüncelerin büyük önem taşıdığını söyleyen Gramsci, tüm bunların yanında hegemonyanın birden fazla taraflı olduğunu, hegemon iktidarın rıza veren taraf ve hegemon olan taraf arasında birbirlerini etkileyebilmek ve şekillendirebilmek potansiyeli olduğunu ifade etmiştir. İki tarafta türlü yöntemlerle denetimi elinde tutmak isteyip bunun için emek verebilirler. Hegemonun karşı hegemonyasını yaratması söz konusu olabilir. Gramsci'de bu karşı hegemonik toplumsal iktidarlar tarihsel bloktur (Şener, 2014, s.406-407).

Nitekim, Gramsci'nin hegemonya kavramı yapı, üstyapı, tarihsel blok ve aydın kavramları ile ele almaktadır. Kavramın çerçevesinin daha net çizilebilmesi için bu kavramlara kısaca değinmek gerekmektedir. Bilhassa yapı-üstyapı kavramları üzerinde duran ve buradan yola çıkarak, hegemonya kavramını geliştiren Gramsci'de toplum, yapı (altyapı) ve üstyapıdan meydana gelmektedir (Althusser, 2014, s.75). Yapı, ekonomik temel üzerinde oluşurken; üstyapı ise aile, eğitim, hukuk, din, siyasal sistem, kitle iletişim araçları ve kültürel örgütler ile devletin baskı araçlarından oluşmaktadır. Bu bağlamda düşünüldüğünde hegemonya, kaynağını altyapının ekonomik gücünden almaktadır. Yapı-üstyapı ilişkisinde üstyapının başlıca rolü, işçilerin sömürülmesinin sürekliliğini sağlamak ve aynı zamanda sömürü ilişkileri de olan üretim ilişkilerinin sürdürülmesini yani yeniden üretimi olası kılmaktır (Althusser, 2014: 143). Gramsci Hapishane Defterleri kitabında üstyapının özel kurumlar toplamı manasında 'sivil toplum' ve devlet anlamında 'politik toplum' olarak iki düzeyden meydana geldiğini belirtmektedir. Onda, sivil toplum ve politik toplumda her iki alana da yerleşmiş bir ilişki ağını işaret eden hegemonya, sivil toplum alanında rıza kazanılarak hâkim ideolojinin kabulünü

amaçlarken; politik toplumda hâkimiyet, baskıya ve zora yaslandırılmaktadır (1986: 101-103). Diğer bir ifadeyle, Gramsci'de hegemonya sivil topluma, zor ise devlete has bir ikna aracı olarak ifade edilmektedir.

Gramsci düşüncesinde, alt-yapı ve üst-yapı arasındaki organik bütünlüğü ifade eden tarihsel blok, işleri ekonomik düzeyde değil, ama üst-yapısal düzeyde faaliyet göstermek olan kimi toplumsal gruplar: aydınlar tarafından kurulur (Portelli, 1982, s.5). Bu bağlamda Hugues Portelli'nin vurguladığı gibi; tarihsel bloğun incelenmesi, hegemonyanın ve entelektüel bloğun incelenmesinden ayrılamaz ve yapı ve üst-yapının organik birliğini, toplumsal gerçekliği içerisinde anlamayı, yalnız bu yönde bir tarihsel blok kavrayışı muhtemel kılar (Portelli, 1982, s.6). Gramsci'de folklor, ortak duyu (common sense), felsefe arasında oluşan hiyerarşik ilişki, onun hâkim sınıfın rıza edinme sürecine dair açıklamalarını derinleştirir. O, ideolojilerin tüm toplumsal katmanlarda aynı biçimde varlık göstermediğini açıklamak amacıyla; folklor, ortak duyu, felsefe arasında bir ayrıma gider. Buna göre folklor, düşünce âleminin en alt basamağında yer alır; felsefe, en işlenmiş dünya görüşüdür. Ortak duyu ise bu iki ucu dengeleyen bir vasfa sahiptir. Felsefe, en işlenmiş manevi üretim olması sebebiyle ideolojilerin dayanağıdır ve felsefenin görevi, toplumsal bloktaki ideolojik birliği korumaktır (Portelli, 1982, s.17-21).

Gramsci, bir yönetici sınıfın tarihsel blok inşa etmesi için, yani felsefenin ideolojik bir bloğun özü olabilmesi için, egemen ortak duyuyu eleştirmesi ve aşması gerektiğini söyler. Çünkü ortak duyu, yönetici sınıfın ideolojisi ile dinlerin paradoksal bir karışımı olduğunu belirtir (Portelli, 1982, s.9). Ona göre burjuvazi hegemonyasının en baskın yönü, toplumda egemen olan ortak duyudur. Zira ortak duyu, bugün var olanın her daim var olmuş olduğuna inandırılmıştır. Ayrıca o, tarihi bir dönemde popüler, kitleler arasında yaygın olan bir dünya görüşü olarak nitelendirilen ortak duyunun, hegemonya yaratımı ve yeniden üretimi oluşumunda, sıradan insanların temel özneler olduğunu ortaya koymaktadır (Liguori, 2013, s.49-53). Dolayısıyla Gramsci, felsefenin sıradan bireylerin düşünceleriyle organik bir birlik oluşturması koşuluyla tarihsel blok haline gelebileceğini vurgulamaktadır. Zira Gramsci'ye göre, kilisenin tarihsel süreçte yapmak istediği de budur. Çünkü kilise, aşağı sınıflarla düşünce bakımından yüksek sınıfların birbirinden kopmaması için her daim mücadele etmiştir ve bu mücadeleyi yürütmesindeki kasıt ise kendi tarihsel bloğunun parçalanmasını engellemektir (Gramsci, 1975, s.18-23).

Ayrıca Gramsci, Lenin'de işçi sınıfının diğer sınıflara öncülük etmesi anlamında kullanılan bu kavramın incelenmesinde, ekonomik sorunlardan öte düşünsel ve ahlaki birliğe daha çok

önem vermektedir. İkinci olarak Gramsci'nin proleter sınıfa samimi yaklaşan diğer toplumsal gruplarla verimli bir iletişim ortamı oluşması konusunda yaklaşımı daha belirgindir. Son olarak Gramsci'nin hegemonya kavramını farklı tarihsel dönemlere de uyguladığı görülmektedir. Yani Gramsci hegemonya kavramını, burjuvazinin mücadele ettiği feodal düzen ve kendisinin yaşadığı döneme ait kapitalist düzenin üstün sınıf ve alt- sınıfları arasındaki ilişkileri de açıklamak için başvurur (Ransome, 2011, s.178-179). Ona göre; burjuvazi hegemonyası, resmi ve özel ideolojik aygıtlarla uygulanır ve sürekli yeniden üretilir. Dolayısıyla burjuva, gücünü yalnızca siyasal partiler ve seçim sistemi aracılığıyla oluşturmaz, aynı zamanda Peter D. Thomas'ın da tasvir ettiği gibi burjuva hegemonya çarkı; gazete, yayınevleri, sosyal birlikler, spor kulüpleri, eğitim kurumları, vasıtası ile de gerçekleştirilir (Thomas, 2013, s.13).

Gün içerisinde sadece siyasi partilere maruz kalmayan birey, zamanını eğitim alanlarında, kulüplerde, gazeteyi okurken ya da herhangi bir şeyi izlerken birtakım olay, durum ya da gruplara maruz kalmaktadır. Dolayısıyla bu olay ve durumlardan etkilenir ve hâkim sınıf bu alanlara da girerek kendi hegemonyasını burada da devam ettirir. Bu onun gücünü daha da yaygınlaştırarak süreklilik halini devam ettirmektedir.

Bu anlamda Gramsci'nin çalışmaları sayesinde hegemonya kavramı, siyaset, uluslararası ilişkiler, edebiyat, eğitim, sinema, iletişim gibi farklı alanlarda güç ilişkilerini anlatmak için kullanılan bir kavram haline gelmiştir. Çağımızda, siyasal alanda güç elde etme mücadelesinin ifadesinden meydana gelen hegemonya, uluslararası konjonktürde tüm yapıların diğer grup veya gruplar üzerindeki baskı ya da iktidar kazanma çabası için başvurulan bir kavram olmuştur. Başlıca hegemonya, kapitalist bir toplumda belirli bir hâkim sınıfın başka sınıflarla uzlaşma yaparak ve siyasal uzlaşmalar gerçekleştirerek hakimiyetini topluma kabul ettirmesi yoluyla yönetici konumunu devam ettirebilmesini ifade etmektedir. Bir zümrenin, kapitalist bir toplumda hegemonik konuma gelebilmesi için kendi sınıf kültürünü, düşüncelerini ve dünya görüşünü toplumun diğer katmanlarına onaylatması icap etmektedir. Bu durumda, toplumun tüm katman ve sınıfları söz konusu hegemonyayı tabî, şart ve vazgeçilmez olarak algılamaktadır. Bu sebeple de hâkim sınıfın iktidarını devam ettirebilmesi için zora başvurmasına ya da baskı yapmasına ihtiyaç duymaktadır (Vergin, 2003, s.79). Bu bağlamda hegemonya kavramının çekirdeğini rızanın kazanılması ve toplumsal ilişkiler içerisinde yeniden üretilmesi oluşturmaktadır. Dolayısıyla hegemonyanın, rıza temeline dayanan bir sınıf iktidarı olduğunu ifade etmek yanlış olmayacaktır.

Nitekim, Gramsci (2010)'ye göre hâkimiyet sadece devletin hukuk, ordu polis vb. zor ve düzen aygıtı ile sağlanamaz; aynı zamanda yönetilenlerin aktif ve pasif rızasını da elde etmek gerekmektedir. Rıza, hem hâkim sınıfın entelektüel ve ahlaki önderliğine hem de yönetilen sınıflara verdiği imtiyazlara bağlı olarak kazanılır. Böylelikle yönetilen sınıflar hâkim sınıfın hegemonyasına tabi hale gelir. Onu yasal bir güç olarak kabul eder, onun hakimiyetinde kendi çıkarlarını gerçekleştirdiklerini inanırlar. Gramsci, sınıf hakimiyetinin kurumsal formu olan devletin sadece iktidarı sürdürecektir yönetsel, hukuki, askeri bürokratik birleşme şekliyle değil aynı zamanda sivil toplumun kilise, okul, sendikaların meslek örgütleri vasıtasıyla sağladığı hegemonyaya dayandığı belirtir. Bu örgütler sivil toplumda burjuvazinin hakimiyet aracı olan devletin dayanaklarını oluştururlar. Kapitalizmin ilk olarak meydana geldiği Batı Avrupa toplumlarında sivil toplumun gelişme düzeyi burjuva sınıf hakimiyetinin hegemonik kapasitesini artırmıştır. Bu durum bütün yönüyle sosyal formasyonda burjuvazinin hakimiyetini garanti altına almaktadır (Gramsci, 2010, s.277).

Gramsci'nin hâkim ideolojinin yaygınlaşması fikrine paralel bir bakışa Althusser'de de rastlamak mümkündür. Bu açıdan, Althusser (2010), hem ideolojik aygıtlarla hem de baskı aygıtlarıyla hâkim gücün varlığını devamlı olarak korumakta ve yaratmakta olduğunu ifade etmektedir. Devletin ideolojik aygıtları temelde, toplumsal rızanın yeniden üretimini ve böylelikle hegemonyanın oluşturulmasını sağlamaktadır. Buna göre hem Gramsci hem de Althusser, "ideolojinin maddi temeline vurgu yaparak, hâkim ideolojiye bir güç kazandırmıştır" (Lodziak, 2003, s.28).

Althusser'e göre, devlet aygıtı ile devlet iktidarı arasında bir ayrım gerekmektedir. Zira devlet iktidarı el değiştirdiğinde bile, devlet aygıtı olduğu yerde kalmaktadır ve sadece elinde bulunduran sınıf uzun yıllar geçse dahi devlet aygıtına tam anlamı ile nüfuz edemeyebilir. Althusser, devletin analizinde sadece devlet aygıtı ile devlet iktidarı ayrımının değil, aynı zamanda devlet (baskı) aygıtının yanında olan ama onunla karıştırılmaması gereken bir aygıtın da göz önünde bulundurulması gerektiğini belirtir ki bu aygıt "devletin ideolojik aygıtı"dır. Bahsedilen ayrım; Gramsci'nin devlet kavramsallaştırmasıyla, epistemolojik ve ontolojik nazarında benzeş bir yaklaşım sergilemektedir. Zira Althusser de Gramsci'nin; devletin baskı aygıtı dışındaki aygıtları fark ettiğini, fakat bu fikirlerini sistemleştirmedeğini ifade eder ve devletin ideolojik aygıtları kavramsallaştırmasıyla bunu gerçekleştirmeye çalışır (Althusser, 2000, s.32). Ona göre, devletin ideolojik aygıtları ve devletin baskı aygıtları temel manada şu ayrımlara sahiptirler: Devletin (baskı) aygıtı; hükümet, yönetim, ordu, polis, mahkemeler

vasıtasıyla zor kullanarak işlemekteyken, devletin ideolojik aygıtları, ideoloji kullanarak işlemektedir. Bir başka ayrım ise, devletin baskı aygıtının resmî alanda, devletin ideolojik aygıtlarının ise özel alanda fonksiyon görmesidir (Althusser, 2000, s.33-34). Althusser’e göre, özneler vasıtasıyla ve özneler için olmayan bir ideoloji yoktur ve özneler, ideolojiler vasıtasıyla çağrılarak, hegemonyaya rıza gösterirler (Althusser, 2000, s.63-64).

Bakal (1988), toplumların gelişmesiyle beraber farklı alanlar ve bu alanları biçimlendiren yaptırım ve kuralları uygulama zorunluluğu doğduğunu ifade etmektedir. O, “Sosyalliğin ortaya çıktığı her yerde kurallar ve kurallara göre davranma zorunluluğu ortaya çıktığını belirterek en basitinden en karmaşığına kadar her toplumsal düzenlemede, toplumun bireyleri kurallara itaat ettiğini ve bunlara uymayanların cezalandırıldığını belirtmektedir. Bakal, kuralların mevcudluğunu ve bunlara boyun eğme yükümlülüğü, boyun eğme aynı zamanda rızayla donatıldığında, ortada siyasi iktidar ilişkisinin bulunduğunu gösterdiğini ifade etmektedir (Bakal, 1988, s.350) Devletin olduğu yerde kurallar ve onlara uyma zorunluluğu meydana gelir ve bu gönüllü boyun eğiş rıza yoluyla sağlanmaktadır.

Hegemonyanın kültürel olduğu kadar ekonomik bir temeli de bulunmaktadır. Anderson hegemonyayı şu şekilde tanımlamaktadır: “Hegemonya düşüncesi hegemonya uygulanacak grupların çıkar ve eğilimlerini dikkate almayı ve belirli bir anlaşma dengesinin kurulmasını gerektirir; yani öncü grup ekonomik-korporatif türden özveride bulunmalıdır. Fakat, şüphesiz hegemonya ahlaki ve siyasi olmanın yanında ekonomik de değildir. Çünkü öncü grubun doğru olarak ekonomik çalışmalarının belirleyici sektörlerinde yürüttüğü belirleyici çalışmaya dayanmak zorundadır.” (Anderson, 1988, s.37) Neticede üretim araçlarını elinde bulunduran sınıf hâkim konumdadır ve ezilenlerin sınıf şuuruna sahip olmamasını amaçlayan hegemonyanın ekonomik açıdan olmaması düşünülemez. Hegemonya ideolojiden daha geniş bir kavramdır, ideolojiyi içerir fakat ideolojiye indirgenemez. Daha çok bir iktidardaki sınıfın iktidarını koruyabilmesi ve yeniden üretebilmesi için hakimiyeti altındaki bireylerin uzlaşımını ve rızasını elde etmek için başvurduğu stratejiler alanı olarak adlandırılmaktadır.

Williams’a göre ise hegemonya, tüm yaşam pratiklerini içeren belirli bir sınıfın hakimiyeti diğer sınıfın ona eğmesini de kapsayan bir kültürdür: “Hegemonya kavramı hâkim sınıfın geliştirdiği ve yaydığı eklemelenmiş ve formel anlamları, değerleri ve inançları yok saymaz. Sadece bunların bilinçten ayrı olduğunu kabul eder, yani bilinci bu anlamlara ve değerlere indirgemez. Aksine hâkim olma ve boyun eğme bağlarını pratik bilinç ve tüm yaşama sürecinin

yoğunlaşması olarak değerlendirir. Dolayısıyla hegemonya artık ne sadece ‘ideolojinin’ üst düzeyi ne de ideolojinin çoğunlukta ‘idare etme’ veya ‘beyin yıkama’ olarak görülen kontrol etme formlarıdır. Hegemonya hayatın tümünü içeren pratikler, beklentiler bütünüdür. Bireylerin enerji duyuları kendilerini ve yaşamlarını biçimlendiren algılarıdır. Hegemonya pratikler olarak deneyimlendiğinde doğrulayıcı görünen anlamlar ve değerler dizgesidir. Dolayısıyla da toplumda çoğu birey için gerçeklik algısı, toplumun çoğu bireyleri için deneyimlenen gerçekliğin ötesine geçmek çok zor olduğundan, yaşamlarının birçok alanlarında mutlak bir duygu meydana getirmektedir. Yani en güçlü anlamıyla bir ‘Kültür’dür, fakat belirli sınıfların yaşanmış hakimiyeti ve boyun eğmesi olarak görülmesi icap eden bir kültür.” (Williams, 1990, s.88–89). Baskın olan, hakimiyeti elinde tutan sınıfın kültürüne yönelik bireylerin eylemlerinin şekillenmesi beklenilmektedir. Birey hâkim olan sınıfın gücüne boyun eğmek ve kurallara uymak beklentisi içerisinde yaşamını sürmesi beklenilmektedir.

Hegemonya kavramında mühim isimler olan Laclau ve Mouffe hegemonya kavramını kapitalist düzende boşluklar ve çatlakların doldurulması bazında tartışır: “Hegemonya kavramı, yeni bir ilişki tipini özgül kimliği içinde tanımlamak için değil, tarihsel zorunluluk zincirinde meydana gelmiş bir boşluğu doldurmak için ortaya çıkmıştır. ‘Hegemonya’, var olmayan bir bütünlüğü ve bu orijinal yokluğun üstesinden gelerek mücadelelere bir anlam ve tarihsel iktidarlara tam bir pozitiflik vermek için yapılan türlü yeniden düzenleme ve yeniden eklemleme adımları akla getirecektir. Hegemonya kavramının içerisinde oluşturduğu bağlamlar, bir deliğin (jeolojik manada), doldurulması gerekmiş kesiğin, üstesinden gelinmesi icap etmiş bir olumsuzluğun bağlamları olacaktır. Bir kendiliğin görkemli açılımı değil, bir buhrana tepki olacaktır.” (Laclau ve Mouffe, 1992, s.3) Kavramı Ernest Laclau ve Chantal Mouffe tarafından yeniden ele alınıp gözden geçirilmiştir. Buna göre, hegemonyanın olumsal doğasını altını çizen düşünürler, Marksist kuramının görünür başarısızlıklarını düzeltmek için geliştirilmiş olgu olduğuna ifade ederler. Klasik Marksist kuramının merkezini oluşturan tarihsel zorunluluğa göre, işçi sınıfının koşullar olgunlaştığında ezilen sınıfa karşı ayaklanmaları gerekmektedir. İşte hegemonya bundan dolayı gerçekleşmediğini açıklarken klasik Marksist tarihsel mecburiyet anlayışını şüpheli hale getirmektedir. Onların nazarında hegemonya çoğulcu bir Marksizmin geliştirilmesine duyulan talebin bir kanıtı olması durumudur. Bir toplumun yalnızca zora dayandığı veya yalnızca rıza üretimine dayandığı ileri sürülemez. Egemen sınıf, alışılmış dönemlerde gücünü yeniden üretmek ve toplumu kontrol altına almak için ağırlıklı olarak rıza yani mütareke yöntemini kullanırken; olağanüstü dönemlerde ortaya çıkan uzlaşmazlıkları ve çatışmaları yok etmek adına baskı ve zor aygıtlarına

başvurmaktadır. Fakat Gramsci'nin de ifade ettiği gibi zor aygıtlarını kullanmak yani politik toplumun kontrol ağırlığını arttırmak çoğunlukla geçici bir yöntemdir. Netice olarak, herhangi bir toplumda egemen sınıf gücünü sağlamak ve iktidarını yeniden üretmek için baskı aygıtlarını ve rıza üretme aygıtlarını beraber kullanmakta, şartlara göre birine veya diğerine ağırlık vermektedir.

Parsons'a göre güç, yasal sürecine bağlı olarak zor ve baskı uygulayarak bir şeyleri yaptıran değil, aksine otorite tarafından öznenen beklenen davranışların rıza temeline dayanmasını sağlayan mekanizma özelliği taşımaktadır (Parsons'dan akt. Giddens, 2000, s.210). Bu ifadeden hareketle güç ve hegemonya kavramlarının paydaş imgeler üzerine kuruldukları ve anlamsal olarak birbirine yakınlıkları, iç içe geçmiş bir ilişkiye edindikleri anlaşılmaktadır. Gücün, egemenlik ve kontrolü sağlaması için mutlak rızaya ihtiyacı vardır. Makyavelist bakış açısıyla bakıldığında bu rızanın, baskı yoluyla veya rıza kazanılmış olması önem arz etmemektedir. Burada önemli olan husus, sonuç olarak hâkim erkin amacına ulaşmasıdır. Bu düşünceyi destekleyen bir sözünde Machiavelli gücün, “tuzaklardan sakınmak için tilki, kurtlara karşı koyabilmek için aslan” olması gerektiğini altını çizmektedir (Machiavelli, 2008, s.67). Bu açıdan düşünüldüğünde, hâkim gücün varlığını sürdürebilmesi, imtiyazlı sınıfın menfaatlerinin devamı, statükonun korunması ve kapitalist düzenin kârının yüksek olması; oluşturulan ideolojik çerçevede, gücü elde etmek adına ve devam ettirme amacıyla toplum üzerinde hegemonyanın kurulmasına bağlıdır. Demokratik toplum sisteminde hegemonyanın kurulması, siyasi gücün yasallığını sağlaması, karar ve hareketlerini haklılık bazında uygulayabilmesi ise sonuç itibarıyla yönetilenlerin rızasının alınmasına bağlı olmaktadır.

Hegemonya kavramı, Weber açısından ise, “doğal üstünlük miti” veya “bir statü sisteminin yasallaştırılması” olarak ifade edilmektedir. Hegemonya, asıl olarak, rızanın oluşturulması demektir. Bilhassa kültürel hegemonya, düşünme ve bakma modellerinin üretimi ile alternatif bakışlar ve söylemlerin dışlanması çevrelemektedir (Marshall, 1999, s.300). Gitlin ise hegemonyayı, “kurulu sisteme gösterilen grup rızasının dizgesel biçimde yönlendirilmesi” olarak görmektedir (Gitlin, 1980, s.253).

Cox (1981) hegemonyayı, belirli bir tarihsel blok içerisinde hegemonya birbiriyle karşılıklı ilişkili şu üç faaliyet alanı üzerine kurmaktadır; i) Belirli toplumsal güçleri oluşturan maddi, kurumsal ve söylemsel formlardaki sosyal ilişkilerin bütünlüğünü çevreleyen toplumsal üretim ilişkileri, ii) Tarihsel olarak olumsal devlet sivil toplum komplekslerini kapsayan devlet modelleri ve iii) Sadece stabilize ve çatışma evrelerini temsil etmekle kalmayan, aynı zamanda alternatif dünya düzeni formlarını nasıl doğacağını da düşünmeyi sağlayan dünya düzenleri.

Temel kolektif özne olan çatışan toplumsal güçlerin doğuşu bu üç etkinlik alanından birisi olan toplumsal üretim ilişkilerindeki değişikliklerden kaynaklanır. Toplumsal güçlerin hareketi, devlet biçimi ve dünya düzeninde birbirini besleyen dönüşümler meydana getirir (Kaymak, 2016, s.69).

Neticede ortaya çıkan yeni tarihsel blok hegemonyanın oluşturulduğu üç etkinlik alanındaki etkileşimin neticesidir. Fakat değişimin öznesi toplumsal güçlerdir. Yeni bir tarihsel blok, bir diğer üç ögenin ortak ilişkiler içerisinde birleşmesiyle meydana gelir; i) Özneler arası anlamlarıyla ve aynı zamanda dünya düzeninin kolektif imgesi olarak anlaşılan düşünceler, ii) Biriktirilmiş kaynaklar anlamında maddi güçler ve iii) Maddi güçle düşüncelerin bir karışımı ve belirli bir düzenin istikrarının temel araçları olan kurumlar (Kaymak, 2016, s.69).

Bir tarihsel yapının yaratılmasında ulusal ve küresel düzeydeki ideolojik iklim de etkili olmaktadır. Bilhassa, medya ve eğitimdeki gelişmeler uzun sürede büyük öneme sahiptirler. Bundan dolayı Gramsci'nin tarihsel bloğu, “maddî, kurumsal, özneler arası, teorik ve ideolojik kapasitelerin bütünleşmesi neticesinde siyasi ve sivil toplum arasında oluşan organik ilişki” biçimde daha geniş bir tanımlama gerekmektedir. Yeni tarihsel blok, sadece sivil toplum ve ekonomide güç elde edinmekle kalmayıp siyasi ağlar ve örgütlenmeyi destekleyecek ikna edici düşünce ve belgelere, yani “ahlakî-siyasî düzey”i gerçekleştirecek aygıtlara da ihtiyaç duymaktadır. Ahlakilik, Gramsci hegemonyası düzen açısından özel bir anlama sahipti. Gramsci bir toplumsal grubun gücün hâkimiyet ile ahlâki hegemonya/entelektüel ve moral yönetim olmak üzere iki biçimde belirleneceğini ifade etmektedir. Egemenlik ile yönetim arasında temel bir ayrım yapan Gramsci, egemen sınıfın yönetici konumunu elde etmesi, yüksek bir karışıma kolektif iradeyi temsil eden entelektüel ve ahlakî öncüsüğe erişmesine bağlıdır. Ahlakî hegemonyanın oluşması için ise idare önce, ikincil unsurların çıkarlarının sistem içerisine dâhil edilmesiyle sağlanacak tümel bir yasallık ve aktif rızaya dayanmalıdır (Okur, 2015, s.137).

2.1.Karşı Hegemonya

Hegemonyanın, genel olarak, devamlı bir ilişki süreci olduğu ifade edilebilir. Yani hegemonya ilişkisinde rıza, bir anda elde edinilemez veya kaybedilmez, aynı şekilde mevcut hegemonyaya karşı gösterilen direnç de bir anda oluşmaz veya ortadan kalkmaz. Raymond Williams'ın “Marxism ve Literature” [Marksizm ve Edebiyat] adlı çalışmasında belirttiği gibi: “Verili bir hegemonya, her zaman bir süreçtir. O, pasif bir hâkimiyet formu olarak var olmaz. Hegemonyanın devamlı olarak yenilenmesi, yeniden üretilmesi, korunması ve düzenlenmesi gerekmektedir. Aynı zamanda hegemonyaya devamlı olarak direnilir, sınırlama getirilir,

değişiklik uygulanır ve meydan okunur. Bundan dolayı düşünürler, hegemonya kavramına karşı-hegemonya kavramı da eklemek zorundayız.” (Williams, 1977, s.112-113)

Bu bağlamda hegemonya; bir egemenliğe işaret etmekle beraber, bu egemenliğin sağlandığı kitle üzerinde de düşünmeyi yanında getirmektedir. Çağımızda farklı felsefi temellendirmelere yaslansa da hegemonyanın mecburi olarak karşı-hegemonyayı da içerdiğine yönelik bir anlaşmanın olduğu açıkça söylenilmektedir. Aslında böyle bir anlayışa sahip olmayan bir hegemonya kavramı da hegemonik duraklamaları ve değişimleri açıklama hususunda ciddi açmazlar meydana getirecektir. Bu nedenle hegemonya incelendiğinde karşı-hegemonyanın da bilincine varmak ontolojik ve metodolojik olarak bir yükümlülük gibi görünmektedir. Bu hususta Marksist felsefenin varsaydığının tersine, karşı-hegemonyanın salt sınıf temelli olacağı öngörüsünün de sorgulanması icap etmektedir. Karşı-hegemonya, aynı sınıfa mensup olan farklı ideolojiyi benimsemiş gruplar eliyle oluşturulacağı gibi; ırk, etnisite ve cinsiyet esaslı bir ideolojik formasyonun vücut bulması vasıtasıyla da gerçekleşebilir (Aksoy ve Can, 2015, s.72).

Dolayısıyla hegemonyaya karşı maruz kalan sınıf veya grup direnebilir ve karşı hegemonya gerçekleştirebilir.

2.3.Hegemonya ve Medya

Medya hem sermayeyi elinde tutanların kar elde ettiği bir ürün hem de burjuvazinin ideolojik hegemonyasını kurmasının ve sürdürmesinin bir aracıdır. Marx sınıflı toplumu değerlendirirken maddi üretim alanını elinde bulunduranların zihinsel üretimi de yaptıklarını ifade etmektedir: “Hâkim sınıfın fikirleri, bütün çağlarda, hâkim fikirleridir, yani, toplumun hâkim maddi gücü olan sınıf, aynı zamanda hâkim zihinsel güçtür. Maddi üretim araçlarına sahip olan sınıf, aynı zamanda, zihinsel üretimin araçlarını da kontrolünü elinde tutar, bunlar o kadar birbirinin içine girmiş hâldedir ki, kendilerine zihinsel üretim araçları verilmeyenlerin fikirleri de aynı zamanda bu hâkim sınıfa bağımlıdır. Hâkim düşünceler, egemen maddi ilişkilerin fikrî ifadesinden başka bir şey değildir, egemen düşünceler, fikirler şeklinde kavranan maddi, egemen ilişkilerdir, o halde bir sınıfı egemen sınıf yapan ilişkilerin ifadesidirler; yani, bu düşünceler, onun hakimiyetinin fikirleridirler.” (Marx, 2004, s.75)

Gramsci’nin ideolojik hegemonya kavramına göre, medya, yönetici elitlerin zenginlik, güç ve statülerini (etik, felsefe, kültür vs.) sürdürmekte kullandıkları araçlardır. Bu araçlar, gerekli düşünceleri bireylerin bilincine etkili biçimde yerleştirir. Bu düşünceler, söz konusu kültürde

kapsamlı bir paylaşıma sahip olduğundan, bilinç onları reddetmez. Medya endüstrisinin sahipleri ve yöneticileri kendilerine yakın düşünceleri, diğer toplumsal gruplardan daha kolay üretir/yeniden üretirler Toplum kurumların anahtarını ellerinde bulundurdıklarından kendi düşünceleri/bakış açıları, resmî alanda devamlılık ve yerleşiklik kazanır. İngiliz toplumbilimci P. Elliort, medya sayesinde, toplumsal rol ve rutin kişisel ilişkilerin okuyucularla algılanmasında, hâkim sınıfın etiketleyici söylemsel çabalarının etkili olduğunu ifade etmektedir (Gramsci, 1971; Elliort,1974; Hall, 1982; Lull, 2001, s.52- 53). Yani medya, hâkim sınıfların, olay, durum, kişi, grup, değer ve tutumları üzerindeki yönlendiriciliğini pekiştirmeyi sağlamaktadır. Hegemonik ideoloji, medya dışında, diğer hâkim kurumlar tarafından da desteklenir ve güçlendirilir, böylece, toplumsal/kültürel alanın her yanına yayılarak toplumsal uygulamalara dönüşür. Okullar, iş dünyası, siyasal örgütler, ticari birlikler, dini gruplar, ordu ve bunların tamamını ideolojik olarak paketleyen medyadan yayılan mesajlar sayesinde statüko güçlendirilmiş olur. Toplumun en güçlü kurumları, ideolojik olarak birbirleriyle uzlaşa içindedirler. Nitekim Hall'e göre hegemonya, görüş ve eylemin doğrudan doğruya bir uyarıcısı değildir. O, hâkim sınıf içindeki gerçekliğin tüm tanımlarını içeren ve sunduğu seçenekleri de hâkim sınıfın düşünsel ufkundan alan bir olgudur. Hâkim sınıf, bağımlı sınıfın yaşayışındaki zihinsel ve yapısal sınırları iktidarlarına yaslandırır. Bu iktidar, aile, işyeri, gündelik yaşam, arkadaşlık bağları ya da boş zaman deneyimlerimiz içerisinde yeniden üretilebilir. Gramsci'nin hegemonya kavramı, hâkim ideolojik temsili kültürel alanın başkaca noktalarında aramaktadır. Kültürel alanın tüm alanlarında söz konusu hâkim düşüncelerin belirleyiciliğe ulaştığını görmek mümkün olacaktır. Bunu, bağımlı sınıfın, hâkim ideolojiyi “olağan bir gerçeklik” gibi algılamalarında görebiliriz (Lull, 2001, s.54). Yani hâkim olan düşünceleri kendi rızaları doğrultusunda kabul etmektedir. Var olan gerçeklik egemen sınıfın gerçekliği gibiymiş olarak algılamaktadır. Fakat şunu da söylemek gerekmektedir. Özne olarak çağrılan sınıf hegemonyaya karşı direnebilir. Dolayısıyla karşı bir hegemonya geliştirebilmektedir.

Horkheimer ve Adorno (1996), egemenler ve yönetilenler arasındaki ilişki önceden kurgulanmış olduğunun ve egemenler tarafından yazılan bu oyun bizzat onun sahnesinde onun kurallarıyla oynanmakta olduğunun altını çizmektedirler. Onlar, egemenlerin kendilerine ezilenlerin aşılana ahlak algılayışını her zaman onlardan daha çok ciddiye alması gibi, çağımızda aldatılan gruplar da zafer mitine başarılı olanlardan daha çok kapılmaktadır. Gruplar yönetenlerin beklentilerini benimsemekte, köle haline gelmelerine sebep olan ideolojiye ısrarla sarılmakta olduğunu ifade etmektedirler (Horkheimer ve Adorno, 1996, s.23) Bu bağlamda yönetilen sınıfları istenen biçime dönüştürmek ve onlara hâkim ideolojiyi sunmak görevini

medya üstlenmektedir. Zira medya dönüşen durumlara göre yeniden biçimlendirme görevini en hızlı yapacak olan tek aygıttır. Çünkü bireyler oylanmaktadır ve dolayısıyla düşünmemekte yalnızca verileni, hiç sorgulamadan, kabul etmektedirler.

Ünsal Oskay'da Adorno ve Horkheimer'a göndermelerde bulunurken hegemonik ideolojiyi ele almaktadır. O, merkezi denetime karşı koyma gerekliliğın hissedilebilmesinin daha işın başından tek tek 'birey' zihinlerinin, bağımlı konumdaki kitle toplumu bireyine aynı hegemonik ideoloji unsurların ayrı ve orijinal gibi görünen tür ve öykü düzenlemeleri içerisinde konumlanmış olup bilinç endüstrisince üretilmiş kültür ürünlerinin sunulması ve tüketirilmesi sonucunda zaten baskıya alınmış olduğunu ifade etmiştir (Oskay, 1994, s.187-188) Yani hegemonik ideoloji, bireylerin kontrol altına alınması için onları önce kendilerini sürüden ayrı göstermektedir. Dolayısıyla birey bu nedenle kendini özgür zanneden köleler haline gelmektedir.

“Toplumsal iktidarın gücünün uygulanması ve korunması ideolojik bir çerçeveyi ön gerektirir. Toplumsal olarak ortak bir sınıfın ve üyelerinin çıkarla ilgili temel zihinlerinden oluşan bu çerçeve aslında iletişim ve söylem yoluyla kazanılır, onaylanır ya da değiştirilir. (Dijk, 1999, s.335). Nitekim hâkim sınıfın düşünceleri haber çerçevelerinde de görölmektedir. Medya hâkim sınıfın arzu, isteklerine göre bir olayı veya durumu kurgulamaktadır. Kurgulanan bu haber çerçeveler vasıtasıyla okuyucuya sunulmaktadır. Yönetilen sınıf karşı hegemonya geliştirmediği sürece sunulan düşünceleri sorgulamadan kabul etmektedir. Dolayısıyla toplumda hâkim olan düşünce gücü elinde tutanların düşünceleri olmaktadır. Böylece gücü elinde tutan sınıfın güçleri daha pekişerek sürekliliğini sağlamış olacaktır.

Dines ve Jensen (2005), medyayı hegemonya ve ideoloji bağlamında açıklamaktadırlar. Onlara göre solcular; yaygın medyayı, hâkim sınıfın dünyaya ilişkin tanım ve açıklamalar oluşturmak ve bunları empoze etmek için kullandığı bir alan olarak değerlendirdiklerini söylemişlerdir. Haber bültenlerinin objektif; eğlence programlarının yalnızca eğlence ve oyundan ibaret olmadığını, ideolojinin sağlamlaştırıldığı, güç sahibinin dünya görüşünün ifade edildiği alanlar olduğunu belirtmişlerdir. Nitekim bu sürecin her daim bir mücadele süreci olduğunu, hâkim sınıfların dünyayı tanımlama kalkışmalarına karşı durulabildiğini ve karşı durulduğunu ifade etmişlerdir. Onlar hegemonyayı hâkim sınıfın, mananın kurgulanması üzerinde kontrol sahibi olmak için uğraştığı bu çekişmeli süreci ifade etmek için kullanılan bir terim olarak açıklamışlardır (Dines ve Jensen, 2005). Burada önemli olan yönetilen sınıfın

hegemonyaya karşı direnç gösterebilmesidir. Hâkim olan düşüncelere karşı rıza göstermeyip kabul etmemesi onu dirence itecektir. Dolayısıyla bir mücadele alanı yaratarak karşı hegemonyasını sunması gerekmektedir.

Medya bilgi ve haber kaynağı olarak nitelendirildiği sürece egemenlerin hegemonya sağlamak adına çok fazla çabalamaları gerekmemektedir. Dünyada alternatif medya imkânları oluşturulmaya ve bu etkilerin kırılmaya çalışılması da etkisiz kalmaktadır. Flanders, bilginin bireyleri güçlendirdiğini, medyaya hâkim olanların bireyleri yalıtma ve yabancılaştırmak için bu formda işlediğini söylemektedir. O, her çağın hâkim düşüncelerinin, o çağın hâkim sınıfının düşünceleri ifade etmiştir (Flanders, 2007, s.93) Medya hâkim sınıfın fikirlerini toplumsa yayan bir araç olarak kapitalist devletin kontrolündedir. “Medyanın gücü, genel olarak paraya, yasal güçlere ve yönetsel güçlere dayanmaktadır. Bu güç, daha sonra, ürünü şekillendirme gücü haline gelmektedir. Böylelikle bu ürün de ideoloji, değer ve düşünceleri iletme gücüne egemen olmaktadır (Burton, 1995, s.72) Bu üretim aşamasında işlenen ürün bireydir. “Neticede, bu düşünceler okuyucunun görüşlerini biçimlendirme gücünü sahip olmaktadır. Bununla birlikte, bu iktidar oyununun en azından son sahnesi (okuyucu etkileri) tartışmaya açıktır ve başka çalışmalara konu olma durumundadır. Genellikle, medyanın okuyucunun değer ve tutumları üzerinde bir gücü olduğuna inanılmaktadır (Burton, 1995, s.72) Bu iktidar epeyce önemli bir terimdir. Zira iktidarın etkisi devamlıdır ve tüm toplumu etkilemektedir. Toplumu yönetenler değişse dahi iktidar kalıcıdır.

3.ÇERÇEVELEME KURAMI

3.1.Çerçevelemenin Kavramsallaştırılması

Çerçeveleme, medya alanında yapılan araştırmalarda sıklıkla başvurulmuş bir temel iletişim yöntemidir. Fakat ortak bir tanım yapmak ve kavramsallaştırmak, Yioutas ve Segvic (2003)’in vurguladığı gibi birçok açıdan sorunludur. Birincisi, "çerçeve", çoklu tanıma sahip yaygın bir terimdir. "Çerçeve" kelimesi, bir isme, çerçeveleme sürecinin sonucuna ya da çerçevenin oluşturulmasında etkin bir rolü ima eden bir fiil olabilir. İkinci olarak, çerçeveleme ile ilgili iletişim literatürü içerisinde çok çeşitli kavramsallaştırmalar mevcuttur. "Çerçeve" sözcüğü, okuyucunun algılanmasına ve işlenmesine atıfta bulunmak için şema, senaryo veya şerit olarak birbiri yerine kullanılabilir. İletiyi adlandırmanın yanı sıra çerçeve, mesaj yapılandırmasını hem gazete makalesinin düzeni ya da bir kamera çerçevesi gibi görsel sunum hem de anlam açısından iletinin oluşturulmasını tanımlamak için kullanılmıştır. Son olarak, çerçeveleme

çalışmaları iki akademik alanda, psikoloji ve sosyoloji, evrimleşmiştir (Yioutas ve Segvic, 2003, s.568). Fakat çerçevelemenin evrimleşme sürecinden sonra diğer sosyal bilimler alanları gibi kitle iletişim alanında da yararlanılmıştır.

Çerçevelemenin kavramsal temelleri toplumbilim (Goffman 1974; Gitlin 1980; Gamson 1989; Entman 1991) ve psikoloji (Bateson 1972; Kahneman ve Tversky 1984) disiplinleri üzerinde inşa edilmiştir. Toplumbilim temelinde gelişen çerçeveleme araştırmaları iletişim alanını da etkilemiş ve haberleri oluşturmada kullanılan kelimeler, imgeler-görüntüler, tamlamalar ve sunum yöntemleri ile bu oluşturma aşamalarında yer alan süreçler inceleme konusu olmuştur. Çerçeveleme terimini ilk kez kullanan Goffman çerçeveleme kavramından ilk bahseden sosyologdur ve yazıları, iletişim çalışmalarında çerçeveleme konusundaki literatürüne kaynak olarak kullanır hale gelmiştir. Goffman çerçevelerin bir olaya ilişkin tanımlar, toplumsal olaylara hükmeden düzen ilkeleriyle ve bireyin bahsedilen olaylara kişisel ilgimizle uyum halinde oluşturulur. Sosyolojik bir ifadeyle her bir birincil çerçeve; hedef kitlenin, kendi koşullarında tanımlanan somut olayların veya bilgilerin sonsuz sayıda görünmesini, algılanmasını, tanımlanmasını ve etiketlenmesine neden olur. Dahası var olan politik seçeneklerinin sınırlandırılmasına yararlar (Özarslan ve Güral, 2015, s.24). Psikoloji disiplininde çerçevelemeyi ilk kullanan Bateson çerçeveyi, bir mesajlar (veya anlamlı fiiller) sınıfı veya takımı olarak adlandırmıştır. Bu mesajlar takımı, bir etkileşimin nasıl tanımlanacağına ve belli bir bağlamdaki iletişimsel fiillerin nasıl yorumlanacağına ilintili ip uçları vermesiyle tanımlamıştır (Bateson, 1972, s.186). Goffman'ın çerçeveleme kavramını kullanmasından bu yana kavram, üç ayrı disiplinde ilerleme göstermiştir. Bunlar ise: Yönetim ve organizasyon bilimleri, sosyal hareketler araştırmaları ve iletişim çalışmalarıdır.

Çerçevelemeyi oluşturan medya çalışanları veya sunan muhabirler, ham olan bilgiyi ve olayları kendi algılarına, tanımlarına göre oluşturup hedef kitleye sunmaktadır. Dolayısıyla hedef kitle ham olan bilginin yorumlanmasıyla karşı karşıya kalmaktadır ve edineceği fikirleri bu yorum kalıbına göre oluşturacaktır. Bu bir yandan bilginin sınırlandırılmasına, kavranmasına yardımcı olurken diğer yanda da bilgi eksiklerine ve manipülasyona neden olabilmektedir.

Amerikan iletişim araştırmalarında çerçevelemeyi kavramını uygulayan Tuchman (1978) ve Gitlin (1980) ilk olarak çerçevelemeyi “toplumsal bir yaratım ve toplumsal kaynak olarak haberleri anlamak” için araç olarak kullanmışlardır. Gitlin medyanın, kamusal ideolojinin biçimlendirilmesinde “kayda değer bir toplumsal güç” olduğuna vurgu yaparak ideolojilerin nasıl ve ne çeşit çerçevelerle oluşturulduğunu araştırmıştır. Tuchman ile Gitlin haber

çerçevelerini saptamak için haberin nasıl oluşturulduğunu ve medya çalışanlarının kişisel eğilimlerinden ziyade haber içeriğini etkileyen mesleki mantık, medya kalıpları, medyanın kaynakları kullanım biçimi, kaynakların haber üzerindeki etkileri gibi faktörleri ele almışlardır (Özarslan ve Güral, 2015, s. 34-35). Çünkü haber sadece medya çalışanlarının olayı algılaması üzerine oluşturulmaz aynı zamanda meslek ilkelerini de dikkate almak zorunluluğu vardır. Tuchman’a göre haber çerçeveleri manayı hem üretirler hem de onu sınırlandırır; aynı pencere çerçeveleri gibi “pencerenin özellikleri, büyüklüğü ve şekli, hangi tarafa açıldığı görüleni sınırlamaktadır”. Sabit çalışma süreçleri ve pratikleri yardımıyla oluşturulan haberlerde gösterilen toplumsal gerçeklik algılayışı var olan durumu meşrulaştırır (Tuchman, 1978, s.209- 216). Burada sınırlandırma önemli bir kavramdır. Medyanın sahiplik yapısıyla, meslek kurallarıyla ilgili olarak haberler olduğu gibi okuyucuya aktarılmaz. Haberde gerçeklik kurgu üzerinden belli çerçevelerle sunulur. Dolayısıyla okuyucu gerçeklik algılayışını bu çerçeveler üzerinden oluşturmaktadır. Ayrıca okuyucu toplumda egemen olan güçler tarafından belirlenen fikirler doğrultusunda gerçekliğe anlam kazandırır. Çünkü medya sahiplik yapısı bu duruma açık kapı bırakmaktadır.

Toplumda egemen olan seçkinler kendi ideolojileri doğrultusunda ve güçlerini korumak için medyayı baskı aracı olarak kullanırlar. Medya da kendi menfaatleri doğrultusunda bu kontrol işlevini yerine getirmektedir. Bunu da haberi çerçevelemekle yapmaktadır. Çerçeveler, bilgiyi tanımlamada, yorumlamada, dışlamada ve etiketleme de yardımcı olarak egemen gücün statükosunu korumaktadır. Bu bağlamda toplumda egemen olan fikirler, düşünceler, tutumlar bu hegemonik düzen doğrultusunda oluşmaktadır.

Matthes (2009) ise çerçeveleri kodlamanın ve kavramsallaştırmanın dört farklı yönü olduğunu belirtir. Bu yönleri bakıldığında tanımlar ve belli gözlemlerden hareketle bir kavramı tanımlama sürecinde kullandıkları çerçeve türleri, kuramın kullanımı ve çerçeve çözümleme yöntemleri oluşturmaktadır.

3.1.1. Çerçevelemenin tanımı

Çerçeveleme kuramı, çerçeveme kurma ve çerçeve belirleme olarak iki aşamalı durağan olmayan bir süreci kapsamaktadır. Çerçeveleme kurma aşamasına dair kuramsal ve ampirik yaklaşımları incelemek için ilk önce çerçeveleme ve haber çerçevesi kavramları açıklamak gerekmektedir. Buna istinaden, literatüre bakıldığında çok sayıda çerçeveleme ve haber çerçevesi tanımlamasının olduğu görülmektedir (Erdoğan, 2011, s.56).

Çerçeveleme kavramını ilk kez kullanan Goffman ise, çerçevelemeye dair kapsamlı bir yaklaşım sunmuştur:

Birincil çerçeveler örgütlenme derecesine göre değişir. Bazı çerçeveler olayları, durumları olduğu gibi eksiksiz ve özenle sunulabilir; diğer çoğunluğu ise, açık bir mafsallık şekli taşımadığı için yalnızca bir anlayış ve yaklaşım, bir perspektif sağlayabilirler. Bununla birlikte, organizasyon derecesi ne olursa olsun, her birincil çerçeve, kullanıcının, şartlarında tanımlanan somut olayların sonsuz sayıda görünmesini, algılanmasını, tanımlanmasını ve etiketlenmesini sağlar. Ona göre çerçeveler, toplumlarda günlük hayatın içerisinde iki ana sınıfa ayrılmaktadır: Sosyal çerçeveler ve doğal çerçeveler. Doğal çerçeveler, yönlendirilmemiş, yönetilmemiş, oy birliği bulunmayan tamamen fiziksel olan olayları tanımlamaktadır. Bu gibi güdümsüz olaylar, başlangıçtan bitime kadar, doğal belirleyicilerden kaynaklanmaktadır. Bu tür çerçevelerde bir aracın veya aktörün kasıtlı nedensel müdahale bulunması ve yol göstermesi söz konusu değildir. Diğer yandan sosyal çerçeveler, istemeyi, hedeflemeyi, bilgiyi kontrol etme çabasını, insan olmanın aslını içeren olaylar için arka plan anlayışı sağlamaktadır (Goffman, 1986, s.21).

Çerçeveleme kuramının, problemlerin dile getirilmesinde ve sunulmasında güç belirlenen veya algılanan değişikliklere dikkat çeken Iyengar (1991), problemin sorumlusunun kim olduğu ve çözümü kimin getireceği çerçevelemenin merkezinde bulunduğunu açıklamıştır (Erdoğan, 2011, s.56-57). Entman ise, çerçevelemenin sansasyonellikle ilgisi olduğunu söyler. Ona göre, çerçeveleme, esasen seçme ve özen içermektedir. Entman çerçeveleme kurma, açıklanan bir kurgusal gerçekliğin kimi yönlerini seçmek ve haber metninde bu yönleri ifade etmek için belirli bir problemi tanımını yapmak, nedensel yorumlamasını yapmak, ahlaki değerlendirmede bulunmak ya da konuyu ele alış tarzına yönelik tedavi edici önermeler ortaya koymak gibi yöntemlerle haber metninde gerçekliğin bazı yönlerini daha belirgin kıldığının vurgusunu yapmaktadır (Entman, 1993, s.52). Yani olayların kendi gerçekliğinin yerini çerçeveletilmiş kurgusu alır. Bu da toplumun istenilen algı doğrultusunda tutumlarını değiştirmesine neden olmaktadır. Olayın istenilen kısımları vurgulanır, istenilmeyen kısımları görünmez kılınır.

Çerçeveler yorumları dışlayarak, dâhil etme kadar önemli bir işlev yapar. Edelman'a göre çerçeveleme alternatif kategoriler kanalıyla belli siyasi kanaat ve politikalara dayanak kazandırmaktadır. Ona göre siyaset ve siyasi çekişmeler çerçevelemede birincil sahnelerdir. Kamuoyunda sergilenen, özellikle gözlemlerin sınıflandırılış biçimleri üzerinde değişiklikler yapıldıkça her türlü fenomenin karakteri, sebepleri ve sonuçları kökten (radikal) biçimde farklı bir hal almaktadır. Sosyal dünya istikrarlı olmaktan uzak, bir nevi bukalemun veya daha iyi bir metafor, potansiyel gerçekliklerin bir kaleydoskopudur. Bunlardan herhangi biri gözlemlerin

yollarını değiştirerek kolaylıkla uyarılabilir. Çerçevesel ve kategorize edilmiştir. Alternatif kategorizasyon belirli politik inançlara ve politikalara destek verdiği için sınıflandırma planları politik eylemler ve ikna için merkezi bir unsurdur (Edelman, 1993, s.232). Belli çerçevelerle oluşturulan bu kategoriler, toplumdaki bireyler için olayları anlamlandırmada etki eder. Bu etkiyi kullanmak isteyen siyasiler sürekli değişen amaçlarını bir gerçeklik üzerinden kurup, kendi ideolojilerini çerçeveler yoluyla kabul ettirmeye çalışırlar. Diğer bir deyişle algı yönetimi yaparlar. Bunu toplumda herhangi bir soruna çözüm üretmek için ya da kamuoyuna vaat ettiği şeyleri gerçekleştirmek için yapmazlar. Asıl olan hegemonya üzerinden kendi güçlerini pekiştirmektir. Burada önemli olan bu ideolojilerini kamuoyunun rızasını alarak gerçekleştirmeleridir, fakat bireyler neye rıza gösterdiğinin farkında değillerdir.

Nitekim Edelman, göre kategoriler, siyasi inançların, heyecanların, korkuların ve karşıtlıkların belirleyicisi olarak propaganda aracı olmaktan ziyade doğal, kendinden emin veya basit bir açıklama olarak güçlüdür. Edelman, soylu bir haçlı seferi" yahut "çıplak saldırganlık" olarak bir taarruzun çerçevelenmesi, polemiklerle doludur ve birçok kişide kuşku ve direniş uyandırabileceğinin vurgusunu yapar. Fakat, "dış politika" ya da "askeri eylem" olarak çerçevelenmesi, hedef kitleye daha gerçekçi açıklamalar gibi görünecektir (Edelman, 1993, s.232). Çerçevelerde kullanılan söylemler çok fazla çarpıcı olmak zorunda değildir. Okuyucuya vermek istenilen alt mesajın sade, basit olması bile bireylerde yine etki yaratabilmektedir. Ayrıca basit söylemler okuyucuda daha gerçekçi gelecek, inandırıcılığı artırarak ve şaşalı söylemlerden ziyade daha etkileyici olacaktır.

Çerçeveleme, problemlerin oluşturulmasında ve bilhassa medya ve medya çalışanlarının okurlar tarafından algılama şekline vurgu yapan, Reese (2001) çerçevelemenin bireylerin zihninde var olan bilgilere göre şekillendirildiğinden bahsetmektedir. Diğer yandan Nelson ve diğerleri (1997) çerçevelemenin, haber örgütü gibi bir iletişim kaynağı tarafından politik bir meseleyi veya kamusal bir tartışmayı tanımlama ve oluşturma sürecini ifade ettiğini söylemektedir. Yani onlar çerçevelemenin sosyal ve siyasal alanda etkin olduğunu dile getirmişlerdir (Erdoğan, 2011, s.56-57).

Stephan Reese, **Sosyal Hayatı Çerçeveleme: Medyaya Bakış ve Sosyal Dünyayı Anlama** (2001) adlı kitabın ön sözünde çerçevelere genel bir tanım önermektedir. Ona göre çerçeveler, toplumsal olarak paylaşılan ilkeleri organize eder ve sosyal dünyayı anlamlı bir şekilde yapılandırmak için sembolik olarak çalışır (Reese, 2001, s.11). Bu tanımın büyük kısmına katılan Hertog ve McLeod, her çerçevenin toplumsal gerçekliğin organizasyonu için ilkeler önerdiğini söylemelerine rağmen çerçevelerin ilkelerden daha fazlası olduğunu ve daha

kapsamlı olduğunun vurgusunu yapmaktadırlar. Onlara göre çerçeveler kendi içeriğine ve yeni içeriklerin işlenmesine yönelik bir dizi kurala sahiptir. Çerçevelere bilişsel olgu yerine kültürel yaklaşan Hertog ve McLeod'ın çerçeve analizi, merkezi düşünceler ve daha periferik konseptleri olan kültürel yapılar ve aralarındaki güç ve çeşitlilik gösteren bir dizi ilişkiden oluşmaktadır. Onlar çerçevelerin kalbindeki temel kavramların, soyut ve doğada genel olup, kapsayıcı ve özel olduğunu, öyle olmak zorunda olduğunu vurgulayarak çerçevenin merkezinde yer alan kavramların doğasında en güçlülerinin kültür içinde yankılanan mit, anlatı ve metaforlar olduğunu açıklamışlardır (Hertog ve McLeod, 2001, s.142).

Bu bağlamda her çerçeve medya profesyonelleri tarafından kendi toplumsal gerçekliği üzerinden inşa edilir. Toplumda var olan kurallar etrafında şekillendirilerek ona göre yaratılır yani onların içinden elde edilir. Çünkü birey var olduğu toplumun içerisinde kendi gerçekliğini anlamlandırır ve onun kuralları etrafında neyin onu etkileyip etkilemeyeceğini belirler ya da daha doğrusu belirlenir çünkü bu bazen bireyin elinde olan bir şey değildir. Toplumun kültürel öğelerinden özerk yaşayamayan birey bilgiyi yorumlamada da ondan bağımsız kalamayacaktır. Dolayısıyla olaya ilişkin çerçeveler bilgiyi oluşturarak bireyin algılamasını etkileyecektir ve bu şekilde çerçeveler anlamını yerine getirecektir.

McQuail'e (2005) göre, çerçeveleme, iki başlıca anlamı kapsamaktadır. İlk anlamı, gazeteciler tarafından, kimi kaynak çerçeveleri kapsamında ve gizli ileti yapılarına göre, haber içeriğinin oluşturma ve bağlam içine yerleştirilme biçimine atfeder. İkinci anlamı ise halk üzerindeki çerçeveleme etkisi ile ilintilidir. Hedef kitlenin, medya tarafından sunulan kaynak çerçevelerini içselleştirdikleri ve dünyayı aynı şekilde gördükleri varsayılmaktadır. Nitekim, bu aşama, gündem koyma ve saptama ile ilintilidir. Okuyucuya sunulan çerçeveler onların algılarını aynı yönde etkilemektedir. Dolayısıyla tutumları da aynı olacaktır. Yani çerçeveler okuyucu üzerinde hayatlarını aynı yönde yaşamalarına sebep olmaktadır.

Gamson'a göre çerçeveler, bir resim çerçevesi gibi, bir şeyin etrafına sınırlar koyar ve etrafındaki olanla ayırır. Tıpkı spot ışıkları gibi, sadece belirli olayları ve bunların altında yatan sebeplerini ve sonuçlarını vurgulayarak dikkatimizi diğerlerinden uzaklaştırır. Yine bir bina çerçevesi gibi şekil verir, destekler. O çerçeveler, birbirine bağlı ilişkileri, sembolleri, resimleri ve tartışmaları organize etmek ve konularda neyin üzerinde durulması gerektiğini öneren bir örgütlenme fikri olarak tanımlanmıştır (Gamson, 2014, s.245). Medyanın olayları ele alış biçimine bakarak çerçevelerin bir kere oluşturulduktan sonra, haber geçişleri ve haberlerin tek bir kaynağa dayanması sebebiyle homojenleşmesi sonucu kurumsal hale geldiğini dile getirmiştir. Gamson'a göre, medya çerçeveleri, bir toplumun egemen hukuk kuralları, değerleri ve kültürünü de yansıtır (Ö.Özer ve M.Özer, 2012, s.23). Okuyucuyu etkileme yolunda

çerçeveler sosyal alandan bağımsız değillerdir. Toplumda var olan değerlerin, normların, kuralların etrafında çerçeveler kurulur. Bu da okuyucunun istenilen algı ve tutumların yönetilmesi açısından önemlidir. Çünkü okuyucu kendine yakın olandan etkilenir, benzerlik kurar.

Diğer yandan kitle iletişim araçlarında ve gazetede yer alan haberlere baktığımızda genellikle aynı tür çerçevelemelerden haberi sunduklarını gözlemek mümkündür. Medya çalışanları tarafından oluşturulan çerçevede haberin aynı yönlerini öne çıkarıp diğer yönlerini görmemezlikten gelmektedirler. Bu da izleyicini ya da okuyucunun haberin sadece öne çıkartılan tarafıyla toplumsal konular hakkında kanı geliştirdiklerini söyleyebiliriz. Bu bireysel olarak bireyin tutumlarının değişmesi şeklinde kendini gösterir. Toplumsal olarak ise ortak bilinçte eşit zamanda ortak hareketler şeklinde görülebilir. Diğer yandan, belirtildiği üzere medya çerçeveleri toplumun değerleri ve normlarına uygun bir şekilde oluşturulur. Eğer meydana gelen olay bu öğelerin dışında ise çerçeveler sapma üzerine inşa edilir.

Bu bağlamda tanımlara baktığımızda araştırmacılar çerçevelemenin merkezine farklı odak noktalarını koymaktadırlar. Fakat ortak noktaları merkeze koyduğumuzda çerçeveler, medya tarafından herhangi bir meselenin olduğunu vurgulayacak ve bu olayın kamunun algısını etkileyecek şekilde oluşturulur. Tanımlanan meseleye getirecek çözümü de yine o söylemektedir. Çözümü kimin getirmesi gerektiğine hangi yollardan çözüme ulaşılabileceğini de yine söylemektedir bu bağlamda çerçeveler, olayların belli yönlerini öne çıkararak, başka yönlerden dikkati uzaklaştırmış olurlar. Bunu da medya profesyonelleri, çalışanları olayın kurgulanıp habere dönüştürülmesi esnasında kullandığı kelimeler, haberin metni ile çerçeveledir. Medya olayları kendi gerçekliğinde olduğu gibi okuyucuya aktarmaz, kendine ait filtreleriyle oluşturup, sunmaktadır.

Çerçeve belirleme, haber çerçeveleri ile okuyucuların önceki bilgi ve yatkınlıkları arasındaki etkileşimi kapsamaktadır. Haberdeki çerçeveler olayların, problemlerin öğrenilmesine, algılanmasına, yorumlanmasına ve değerlendirilmesine etki edebilmektedir. Vreese çerçeveleme sürecinin bu evresini özenle araştırmıştır. Okuyucu kitlelerinin ne ve hangi koşullar altında yansıttığı araştırmanın hedefidir ve ayna çerçeveleri bunun için kullanılabilir, örneğin haberler. Çerçevelemenin sonuçları bireye özgü ve toplumsal seviyede düşünülmektedir. Bireye özgüdeki sonuç, oluşturulan çerçeveye bağlı olarak konuyla ya da olayla değişmiş tutumlar olabilir. Toplumsal seviyede sonuçları ise haber çerçeveleri siyasi toplumsallaşma, karar alma ve toplu hareketler gibi toplumsal seviyedeki süreçleri şekillendirmeye neden olabilmektedirler (Vreese, 2005, s.52).

Olaylara, konulara medya çerçeveleri üzerinden ulaşan bireyler, gayri ihtiyari olarak verilen bilgiyi doğru kabul ederek ona karşı bir değerlendirmede bulunacak ve sonucunda ise bir tutum geliştirecektir. Burada önemli olan nokta medyanın her zaman doğru bilgiyi sunmama sorunsalıdır. Çünkü medya haberi oluştururken sadece kendi mesleki pratikleri etki etmez aynı sahiplik yapısından dolayı da egemen güçlere de bağımlıdır. Dolayısıyla bu etkilerin içerisinde çerçeveleri oluşturur ve olayın bilgisini sunar. Hedef kitlede bu karmaşık yapı vasıtasıyla sınırlandırılmış fikirlere sahip olur. Okur kendi iradesiyle alternatif gazeteciliğe ulaşarak kısmen de olsa sınırlandırılmamış bir fikre sahip olabilir fakat gazeteciliğin mesleki pratiklerinden dolayı tamamen ham bilgiye ulaşamaz. Çünkü haber metinleri ancak ve ancak çerçeveler eşliğinde sunulur.

Ayrıca, medya profesyonellerinin, okurları için oluşturduğu şemalar, haber sunumu tarzları veya çerçeveler, bilişsel olarak toplumsal tartışmanın belirlenmesinde, okurların bilgi düzeyinin etkilenmesine ve politik sorumluluk almalarına yardım etmektedir (Callaghan ve Schnell, 2001, s.187). Haber metinlerinin temel işlevlerinden biri, okura/izleyiciye sunduğu bilgi modeli vasıtasıyla, okuru haberdar etmektir. Bu bilgi modeli okurda/izleyicide oluşurken, zihninde var olan diğer bilgilerle inşa edilen ilişki anlamının da temelini oluşturmaktadır. Haber metinlerinde bilgi dağılımının genelden özele doğru olmasından dolayı haber öykülerinde görülen neden-sonuç ilişkileri yerine önceden sözü edilmiş bilgileri destekleyen ayrıntılarla örülmüş bir yapı gözlemlenir. Hedef kitlenin zihninde kültürüne bağlı, belli durumları yansıtan bilgi kalıpları bulunmaktadır. Mesela bir toplumda piknik denildiğinde hemen hemen bütün bireyler aynı şeyleri düşünmektedir. Van Dijk (1988) bu bilgi kalıplarının elde edilen değişik durumlara uyarlanabilen bir dizi tümce olduğunu savunmaktadır. Bu durumda, metni anlama, metin dışına çıkarak kişisel deneyimlerin de eklendiği bir yorumların yorumudur. Johnson Laird (1983), Kintsch ve van Dijk (1975) ve van Dijk (1985) her olay ve durumun yer, durum, kahramanlar gibi kategorilerin yer aldığı öznel bir model içinde temsil edildiğini ileri sürmektedirler. Anlamadaki kişisel farklılaşma bu bilgi modeliyle açıklanabilir (Yalçın, 2001, s.139). Dolayısıyla, haber çerçeveleri, yalnızca bilişsel olarak kamu tartışmasının şekillenmesine değil, aynı zamanda okurların/izleyicilerin bilgi düzeyinin etkilenmesine ve siyasi sorumluluk edinerek tutumlarının değişmesine de sebep olabilmektedir (Erdoğan,2011, s.56-58).

Medyanın önemli toplumsal işlevlerinden olan bilgilendirme doğrudan aynı zamanda okuyucunun bilinç oluşturmaya sebep olmaktadır. Çünkü hedef kitle edindiği enformasyonla kendisinde var olan bilgiyi harmanlayarak o konu ya da olay hakkında bir bilinç geliştirecektir. Toplumda var olan siyasi, ekonomik, kültürel yapılara karşı oluşturduğu bu bilinç ile bir tutum

sergileyecektir. Yine bu bilinci de haber metnindeki çerçevelerle oluşturacaktır. Çerçevelerin içinde yer alan mitlerle, metaforlarla edindiği bilgiyle bir kamuoyu bilinci geliştirecektir. Dolayısıyla bu bilinç ona bir sorumluluk yükleyecektir ve bu sorumluluk bilinci ile harekete geçecektir. Örneğin, medya hedef kitleye kültür değerlerinin gittikçe kaybolduğunu, değerini yitirdiğini bir örnek olayla çerçevelenmesi sonucu kitle bu bilgi doğru sayarak bir bilinç geliştirebilir ve bunun doğrultusunda olayda yer alan taraflara karşı bir tutum değişikliğine gidebilir ya da karşı eylemelere de başvurabilir.

Bir teori olarak çerçeveleme; sosyoloji, psikoloji, siyaset bilimi ve iletişim gibi birçok alanda kullanılmaktadır, dolayısıyla disiplinler arasıdır. Psikoloji, sosyoloji ve siyaset bilimi kapsamında çerçeveleme; algılama, fikir edinme ya da ikna üzerindeki etkiler bağlamında ele alınmıştır. İletişim alanında ise çerçeveleme teorisi hem belirli bir çerçeveye göre oluşturulan iletişimsel metinlerin okur üzerindeki etkilerinin hem de medya pratikleri açısından oluşturulan iletişimsel metinlerin içeriklerinin tetkik edilmesini kapsamaktadır. Dolayısıyla tüm alanlarda kullanılış biçimleri baz alındığında çerçeveleme teorisinin etki ve içerik olmak üzere temelde iki boyutunun olduğunu varsayılmaktadır. Bu iki boyut özellikle iletişim bağlamında ele alındığında etkiyi ifade eden birey çerçeveleri ile içeriği baz alan medya çerçeveleri biçiminde kavramsallaştırılmaktadır (Kılıç, 2011, s.4).

Entman birey çerçevelerini “bireylerin bilgiyi kullanma biçimlerini yönlendiren bellekte depolanmış düşünce grupları olarak tanımlamıştır (Entman, 1993, s.53). Birey çerçeveleri, hem okur/izleyicinin belleğindeki bilişsel bir temsili, hem de kamusal söylem içindeki gömülü yapıların temsidir. Bu bağlamda bu çerçeveler, bireyin sahip olduğu kültürel ve zihinsel altyapı tarafından oluşturulmaktadır. Birey çerçeveleri, çeşitli şekillerde ortaya çıkabilmektedir: Haberler yayının deneysel manipülasyonlarında, güncel haber öyküsü türlerinde ve haberlerdeki kamuoyunun sorunlarına ya da önemli meselelerde çıkabilmektedir. Birey çerçeveleri, anlamlı yollarla kodlanabilir ve haber metnlerinin yapısı bireylerin olaylar hakkında nasıl düşünmesi ve konuşması gerektiğini etkiler. Bu çerçevelerin kökeni, bireyin yapısal konumu, değerleri, politik inançları ve bilgi birikimleri ile siyasal normlar ve sosyal grupların söyleminin oluşturduğu haber medyası “paketlerinin” kombinasyonudur (McLeod vd., 2002, s.231). Birey çerçeveleri, gazetecilik pratiklerinde en fazla üzerinde durulan ve okuyucuya haberlerin nasıl sunulacağını tayin eden çerçevelerdir. Dolayısıyla bu çerçeve türünde merkeze alınan bireydir. Çerçeveler bireyin algısının şekillenmesine yönelik oluşturulmaktadır.

Medya çerçeveleri herhangi bir olayın nedenini bildiren, konunun özünü anlatan, bir olay akışına anlam veren merkezi konumdaki fikir veya anlatım akışıdır. Bu çerçeveler, habercilik alanında herhangi bir olay sunulurken, okuyucunun söz konusu olayı belli bir biçimde algılamasını ve olayla ilgili belli bir biçimde düşünmesini sağlayan sunum biçimleridir. Bunlar, haberin anlatımında öne çıkarılan anahtar sözcükler, mecazlar, kavramlar ve sembollerdir. Bu nedenle Pan ve Kosicki, çerçevelemenin, bir haber söylemi oluşturma ve işleme stratejisi veya söylemin kendisinin bir niteliği olarak incelenebileceğini belirtmişlerdir (Kılıç, 2011, s.5).

Entman'a göre çerçeveler işlevsel olarak, nedensel bir etmenin genellikle ortak kültürel değerler açısından ölçülen maliyet ve yararlarını belirleyen problemleri tanımlar; sorunu yaratan güçlerin belirlenmesi açısından nedenlerini teşhis eder; ahlaki yargılarda nedensel faktörleri ve etkilerini değerlendirir; sorunların tedavilerini önermek ve haklı çıkarmak için çözüm önerileri sunar ve olası etkilerini öngörürler. Ona göre kimi zaman tek bir cümle, bu dört çerçeveleme işlevinin birden fazlasını gerçekleştirebileceği gibi kimi zaman da bir metindeki birçok cümle hiçbirini gerçekleştiremeyebilir. Dahası belirli bir metindeki bir çerçeve mutlaka dört işlevin tümünü içermek zorunda değildir. Nitekim çerçeveler, iletişim metinlerinde olan bir olayla ilgili bazı bilgilerin kısaltılmasını vurgular, böylece onları dikkat çekici hale getirecektir. Önemli olan sözcüğün kendisinin tanımlanması sonucunda bilgi daha dikkat çekici, anlamlı veya seyirciler için unutulmaz hale gelerek bellekte saklanacaktır. Çerçeveleme ile metinler, yerleştirme veya tekrarlama veya bunları kültürel olarak tanıdık sembollerle ilişkilendirerek biraz daha belirgin hale getirilecektir (Entman, 1993, s.52-53). Çerçeveler bu yönüyle bilgiyi yeniden yapılandırarak onu karmaşıklıktan kurtarabilir. Alıcıyı detaylardan kurtararak daha asıl olaya odaklanmasını sağlayabilir.

Entman, çerçevelerin iletişim sürecinde en az dört konuma sahip olduklarını önermektedir ve bu konuları; iletişimci, metin, alıcı ve kültür olarak sıralar. Ona göre iletişimciler inanç sistemlerini düzenleyen çerçevelerin rehberliğinde ne söylemeye karar verirken bilinçli veya bilinçsiz olarak çerçeveleme kararları verirler. Metin, belirli anahtar kelimelerin, stok sözcük gruplarının, stereotiplendirilmiş (kalıp yargı) örüntülerin, bilgi kaynakları ve tematik olarak olgular ya da yargıların kümelenmelerini güçlendiren cümlelerin varlığı ya da yokluğu ile ortaya çıkan kareleri içeren çerçeveleri ifade etmektedir. Alıcının düşünce ve kararını yönlendiren çerçeveler, metin içindeki kareleri ve iletişim aygıtının çerçeveleme niyetini yansıtabilir veya yansıtmayabilir. Kültür, yaygın olarak çağrılan çerçevelerin kaynağıdır; Aslında kültür, çoğu bireyin bir toplumsal grupta, söylemde ve düşüncesinde sergilenen ampirik olarak kanıtlanabilir ortak çerçeveler kümesi olarak adlandırılabilir (Entman, 1993, s.52-53). Dört konumda da çerçevelemenin benzer işlevleri içerdiğini söyleyebiliriz. Bunlar;

seçme ve vurgulama, vurgulanan öğelerin sorunlarının ve nedenselliğinin değerlendirmesi ve / veya çözüm hakkında bir argüman oluşturulması için kullanılması.

Enders' in de vurguladığı gibi, Entman, araştırmacıların kesinlikle tutarlı metin anlamına bakmalarını ve çerçevelerdeki okuyucuların algısına sunulan mesajlardaki ilişkilere yoğunlaşmalarını önermektedir. Örneğin, Hamdy ve Gomaa' nın dikkat çekmek istediği noktadaki gibi Mısır medyası "Mısır Ayaklanması", Entman'ın çerçevelemeyi tanımladığı sunumuyla "seçmekte, olayları bazı yönlerini önemli göstermekte veya bazılarını dışlamakta, bir konunun sorunlu yönlerini öne çıkarmakta, çözümleme formüle etmekte, ahlaki değerlendirmeler yapmakta ve çözüm önerilerinde bulunmaktadır (Ö. Özer ve M. Özer, 2012, s.24). Nitekim olayları dışarıdan takip eden okuyucu olayları medyadan oluşturulan çerçeveler eşliğinde bilgi sahibi olacaktır ve değerlendirmesini bu yönde yapacaktır. Vurgulanan yönlere yoğunlaşacak dışlanan yönler hakkında hiçbir bilgiye sahip olamayacaktır. Tam da bu nokta da sınırlandırılmış bir bilgi ışığında tutumunu geliştirecektir. Bu haber üretiminin kendi işlevselliğinden kaynaklanmaktadır. Gazetecilerin şahsi çalışma biçimleri, kişisel değerleri, medya sahiplik yapısı, gazeteciliğin mesleki pratikleri gibi nedenlerle olay veya konular bu etkenler doğrultusunda çerçevelenir ve her haberde olay farklı sunulur.

Çerçeve kurma, haber çerçevelerinin yapısal özelliklerini etkileyen faktörlere dikkat çekmektedir. Gazeteciliğin içerdiği etkenler, gazetecilerin ve haber kuruluşlarının konuları nasıl çerçevelediğini tayin eder (Dursun, 2004, s.43). Kimi olay ve problemlerin haber haline dönüştürülmesinde, belli başlı temel değerlere sahip olması gerekmektedir. Bu değerler haber değerleridir. Haber değerlerinin tümünün veya birkaçının haber oluşturulurken kullanımı ise, haberciliğin temel ilkelerine bağlılığı ifade eder. Yani haberciliğin temel ilkelerini kapsayan haber değerleri, haber oluşturma açısından vazgeçilmeyen haber değeri kriterleridir. Bu kriterler; zamanlılık, yakınlık, sonuç, önemlilik, bireyin ilgisini çekme, nadirlik, heyecanlılık (Tokgöz, 1981, s.63). Bununla beraber, aynı derecede mühim olan şey, gazeteciliğin dışındaki etkenlerdir. Çerçeve kurma süreci, gazeteciler ve egemen güçler arasında kesintisiz bir etkileşim içerisinde kendisini gerçekleştirir (Gans, 1979; Tuchman, 1978) aynı zamanda buna sosyal hareketleri de ekleyebiliriz (ör. Cooper, 2002; Snow & Benford, 1992). Çerçeve kurma sürecinin sonuçları doğrultusunda haber çerçeveleri, metinde içerisinde tezahür eden çerçevelerdir (Vreese, 2005, s.52). Çerçeve oluşturma sürecinde, haber kuruluşlarının çalışma prensipleri, haber çerçevelerinin oluşumunu belirleyerek kamusal anlamın dolaşımını kısıtlamakta ve nihayetinde de kısıtlanmış anlamlar kamusal gerçekliğin inşasına neden olmaktadır (Dursun, 2004, s.43). Dahası, çerçevelerin oluşumu medyanın kalıplaşmış bir

parçası durumuna gelmektedir. Her olayın, problemin belirli bir biçimde öykülendirilmesi neticesinde haber, bir tekrar haline gelmiş ve bir bakıma değişenlerden ziyade, değişmeyenleri gösteren bir bilgi haline dönüştürmektedir (Dursun, 2005, s.80-81). Tek tip haber sunma tep tip algı oluşturmakta ve toplumda farklı düşüncelere ve tutumlara yer vermemektedir. Dolayısıyla toplumda aynı algılar oluşturulmaktadır. Medya diğer farklı düşüncelere, seslere yer vermeyerek farklı düşünen bireylerin kendilerini toplumda yalnız hissetmesi sonucunda toplumdan uzaklaşmalarına sebep olacaktır.

Pan ve Kosicki, inşacı bir yaklaşımla, haber söyleminde kullanılan çerçeveleme aygıtlarını dört kategoriye ayırmaktadır. Söz söyleminin söz dizimsel yapı, senaryo metin yapısı, tematik yapı ve retorik yapı olarak dört yapısal boyutunu temsil eder: Özetle;

1) En sıradan düzeyde, sözdizimsel yapılar, kelimelerin veya ifadelerin cümlelere yerleştirilmesinin tutarlı kalıplarına atıfta bulunmaktadır. Burada, haber söyleminin sözdizimsel yapısı, bir nevi Van Dijk'in (1988) "makro sentaks" dediği şeydir, çoğu haberler için ters piramit yapısı ve kaynak belirtileri kuralları ile ifade edilir. Sözdizimsel yapı en az üç şekilde çerçeveleme aygıtı olarak etkin bir şekilde kullanılabilir: Haber metinlerinde uzmanlardan alıntı yaparak veya ampirik verilere dayanarak gerçekliği ve geçerliliği iddia etmek, resmi kaynaklardan alıntı yaparak belirli görüşlerin otoriteye bağlamak ve bakış açısı ile toplumsal sapkın bir kişiyi ya da olayı ilişkilendirerek bazı görüşleri marjinalleştirmek.

2) Senaryo metin yapısı, bir haber metnin nispeten bağımsız bir birim olduğu izlenimi verir, çünkü bir olayın başlangıca, gelişime ve sonuca sahip, eksiksiz bilgi içeriyor görüntüsünü oluşturur. Haber metinleri 5N1K sorularının cevaplarından oluşmaktadır. Her bir hikâyede tümünün yer almaları gerekmez de bunlar bir muhabirin toplanması ve raporlaması beklenen bilgi kategorisidir. Öte yandan haber metni yazan bir muhabir, hikâyeye ya da kurgusal bir öykü yazan romancıdan farklı değildir. Bu da haberlerin genellikle aşırı derecede parçalanmış, kişiselleştirilmiş ve bazı eleştirmenleri tarafından dramatize edilmiş gibi görünmesini sağlamaktadır.

3) Tematik yapının temel birimlerini tanımlamak zordur. Tematik yapının sıralanmasında üç aşama oluşturulmuştur. Bunlar; enformasyon eksiltimi, genelleştirme ve kurgulama. Tematik bir yapıyı özet ve ana gövde olarak düşünebiliriz. Özet, genel olarak başlık, giriş veya sonuç ile temsil edilir. Ana gövde ise bölümler, arka plan bilgileri ve alıntılarını içeren bir hipotezi destekleyen kanıtların tanıtıldığı yerdir. Bir haber öyküsünün tematik yapısı, ana temanın destekleyici unsurlarla bağlantılı olan çeşitli alt kategorilerle çok katmanlı bir hiyerarşiyi kapsamaktadır.

4). Haber söyleminin retorik yapıları, gazetecilerin amaçlanan etkileriyle ilişkili üslup tercihlerini tanımlamaktadır. Gazeteciler görüntüleri çağırarak, bir noktanın belirginliğini arttırmak ve bir haberin canlılığını arttırmak için retorik araçlar kullanmaktadırlar. Bir diğer retorik yapının kullanım amacı ise haberin etkililiğini arttırmak olarak ifade edilmektedir (Pan ve Kosicki, 1993, s.59-62).

Çerçeveleme sürecinde, medya metin mesajlarının anlamsal içeriği ile okuyucunun bilgi örüntüsü arasındaki etkileşim bağlamında bir öneme sahiptir ve çerçeveler toplumdaki kültürel yapılar içerisinde oluşmaktadır. İnşacı çerçeveleme araştırmaları çerçevelemenin toplumsal gerçekliğin üretildiği, dönüştürülerek yeniden üretildiği dinamik toplumsal süreçlerle bağlantılı olduğu vurgusunu yapmaktadır. Bu bağlamda, herhangi bir haber metni üzerinde yapılan inşacı çerçeve çözümlemesi de bu metinlerindeki yukarıda bahsedilen dört kategoriyi çözümleyerek habere konu olan olayın ya da konunun ‘nasıl’ sunulduğunu ve bu formda kamu alandaki egemen çerçevelerin nasıl oluşturulduğunu izah etmeye çalışmaktadır (Durur, 2011, s.28). Haber üretiminin başından sonuna kadar bir kurgulama söz konusudur. Bu kurgu gerçekliğin kurgusudur. Haberin içerdiği kelimeler, bunların yapısı, fotoğraflar, seçilen ana temalar hepsi bir amaca yöneliktir, toplumsal bir gerçeklik yaratmak. Bu gerçeklik okurda halihazırda bulunan bilişsel şemalarla haberde sunulan anlamların etkileşimi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Okur habere konu olan şeyin gerçekliğini bu şekilde kurar. Bunun farkında olan egemen kesim medyayı bireylerin gerçeklik algısını oluşturmak için araç olarak kullanır. Kendi ideolojileri doğrultusunda var olan kendi hegemonik istikrarını kurmak için medyayı dolayısıyla çerçevelerini kullanmak istemektedirler. Bu bağlamda Gramsci’nin rızaya dayalı hegemonya kuramı ve çerçeveleme ilişkisine değinmek gerekmektedir.

Carragee ve Roefs’a göre, Gramsci’yi takiben önemli akademik çalışmalar, haber medyasının ideolojik rolü üzerine yoğunlaşmıştır. Bu çalışmalardan bazıları çerçeveleme ve hegemonya kavramını bütünleştirmiştir. Bu bütünleşme, çerçeveleme araştırmalarına bazı çağdaş eğilimler tarafından göz ardı edilen pek çok fayda sağlamıştır. En önemlisi, medya hegemonyası kuramını, iktidarın düşünceleri ve haber medyası ile siyasi değişim arasındaki bağın doğrudan çerçeveleme sürecine ilişkilendirilmesidir. Dolayısıyla çerçeve oluşturma sürecini hegemonik anlamların üretilmesi, dağıtılması ve yorumlanması bağlamında incelenmesi, araştırmacıların, medya ve güç dağılımı arasındaki ilişkiyi çizmesine olanak sağlayacaktır. Çerçeveler, güç etkileri olarak hegemonik anlam üretiminin merkezinde bulunurlar (Carragee ve Roefs , 2004, s.222). Gramsci’nin hegemonya kuramına göre toplumda gücü, iktidarı elinde bulunduran elit kesim kendi ideolojileri doğrultusunda bireyleri

yönlendirmek istemektedirler. Bu yönlendirmeyi ise medya araçları vasıtasıyla yapmaktadırlar. Çünkü medya ideolojilerin yayılması konusunda önemli bir araçtır. Medya profesyonelleri tarafından çerçeveleme oluşturulurken elit kesimin ideolojileri doğrultusunda haberin bazı yönleri öne çıkarılırken bazı yönleri dışlanır. Haber istenilen ideolojiler çerçevesinde hedef kitleye sunulur. Hedef kitle ise ancak habere bu şekilde ulaşacaktır ve kararlarını, eylemlerini bu istedik amaca göre hayata geçirecektir.

Nitekim Gitlin, çerçeveleri toplumdaki ideolojileri yayan başlıca araçlar olarak belirtmektedir. O, haber çerçevelerinin egemen ideolojilerin taşıyıcıları olarak haber metinlerinde baskın ideolojileri yeniden ürettiğini ve toplumsal uzlaşmayı sağlayarak meşrulaştırdığını ifade etmiştir (Gitlin'den aktaran Durur, 2011, s.25). Okuyucular pasif özne durumundan kurtularak alternatif haber metinlerine yönelerek kısmen egemen kesimin ideoloji baskılarından korunabilirler. Fakat burada da çerçeveleme söz konusudur. Çerçeveleme sadece ideolojinin taşıyıcısı değil aynı zaman da bilginin yorumlanmış halidir. Burada önemli olan ham bilginin gerçekliğe yakın bir şekilde sunumudur.

Balel'e (2016), hedef kitle ile olgu arasındaki ilişki medya vasıtasıyla kurulmakta ve algı anlatı arayıcılığıyla şekillendirilmektedir. Gerçek olduğu andan başlayarak, önce anlatıcının tanıklığı, dili kullanabilme kabiliyeti, kodlama ve çözebilme yeteneği, geçmiş yaşam tecrübeleri üzerinden algılanmaktadır. Dolayısıyla gerçekliğin algılanması ile aktarımı arasında kesin hatları çizilemeyen bir aracılık sürecine neden olmaktadır. Medyada yayınlanan herhangi bir içeriğin, aracıya bir yorumlama, biçimlendirme, bütünlük oluşturma, kimi yönlerini vurgulama, kimi yönlerini ise geçiştirme süreci de aracılık dahilinde değişime uğramaktadır. Medyada sunulan içerikler, kaynak durumundaki araçların algıları, görüşleri ve değerleri üzerinden anlatılmaktadır (Gül, 2018, s.133-134) Dolayısıyla habere konu olan olay veya durum olduğu gibi tüm gerçekliğiyle okuyucuya sunulmamaktadır. Haber belirli bir algılayıştan, yorumdan geçerek medyada sunulmaktadır. Okuyucu bur yorumlamadan sonra olaya veya duruma ilişkin bir algılayış sergileyecektir.

Medya aracılığıyla örgütlenmeyi sağlayan hegemonyaya oluşmakta ve var olan hegemonyayı ise güçlendirmektedir (Durmaz, 2015, s.89). Bu bağlamda, hâkim ideoloji bahsi geçen medya tarafından desteklenirken; hâkim ideoloji dışında kalan fikir sistemleri ise yine aynı medya tarafından gayri meşru olarak ilan edilmektedir (Gül, 2018, s.129) nitekim haber çerçeveleri bu şekilde oluşturulmaktadır. Olaya veya duruma ilişkin içerikler yorumlama süzgecinden geçerek istenilen algı yönünde okuyucuya sunulmaktadır. İstenilen algı ise medyayı elinde tutan hâkim sınıf doğrultusunda belirlenmektedir. Onların çıkarları ve arzuları

yönünde haber içerikleri dolayısıyla çerçeveleri oluşturulmaktadır. Okuyucu ise çoğu zaman farkında olmadan rıza göstererek bu algı yönetimi doğrultusunda olayı veya durumu okuyarak düşüncelerini oluşturacaktır.

Nitekim, medya rızanın oluşturulmasında en önemli kurumdur. Haber metninin üretim aşamasında, haber seçimi, haber toplama ve yazımında, haberleri olduğu gibi akseden nesnel bir arayıştan çok inanç ve kanaat oluşturma gayesindedir (Gül, 2018, s.129). Kimi zaman okuyucu rıza oluşuma baş kaldıracabilmektedir. Bu rızaya karşı bir karşı tepki gösterilmektedir. Fakat çoğu zaman medyaya maruz kalan okuyucu hâkim ideolojinin etkisi altında kalmaktadır.

Hegemonik güçler, medya içeriklerini büyük ölçüde denetim altında tutmaları nedeniyle ideolojik yönelimli grupları uçlarda göstermeye çalışmaktadırlar. İdeolojik olarak medyaya sahip olanlar, farklı grupları, medyanın ideolojik bir araç olduğunu gösterme konusunda gayret ederler. Bunu da haberler içeriklerini karşıt grubun düşünceleri yönünde oluşturmak, toplumda ideolojik aşırılık dayanak noktalarını bir yönden başka yöne çekmek gayesiyle yapmaktadırlar (Milburn, 1998, s.135). Bunu ise haber çerçeveleri aracılığıyla yapmaktadır. İstenilen olaya veya duruma ilişkin düşüncüyü çerçeve içine alarak sunmakta, istenilmeyen düşüncüyü ise çerçeve dışında tutarak gizlemektedir.

3.1.2.Çerçevelemenin türleri ve kullanımı

Çerçeveleme araştırmaları ya haber içeriğine ya da çerçevelemenin okuyucu üzerindeki etkilerine yoğunlaşmaktadır. Haber içeriklerini araştıran araştırmalar haber değerleri kıstasına önem vermektedir (Kılıç,2011, s.4-5). Bu araştırmalar daha çok içerikteki değerlere bakmaktadır. Haber okuyucuyu ilgilendiriyor mu, ilgisini çekiyor mu, herhangi bir yakınlık kurabiliyor mu haberde gibi soruların cevaplarına dayanmaktadır.

Medya çerçeveleri, okuyucuya ulaşmadan önce çerçeveleri düzenleyenler tarafından olayın, bazı yönlerinin öne çıkartılıp vurgulandığı bazı yönlerinin ise dışlandığı bir sabit kalıplar olduğunu belirten Gitlin, bu kalıpların da medya organlarına göre değiştiğini dolayısıyla haber sunuşlarında da farklılık gösterdiğinin vurgusunu yapmıştır (Gitlin, 1980, s.7). Nitekim, medya çerçevelerinin, medya paketlerinin içsel yapılarını düzenlemesiyle, hedef okur kitlesinin kayda değer olayları fark etmesine yardımcı olduğu vurgulanmaktadır. Fakat çerçeveler ile muhabirlerin haber öyküsündeki problem ve görüşleri düzenlediği varsayılmakta ve onların

haberi okuyucuya aktarmak için oluşturdukları çerçevelerin aynı problemin çok farklı algılamalara yol açabileceği gerçeği de belirtilmektedir (Özarslan, 2007, s.9). Her okurun belleğinde önceden var olan bilgiler doğrultusunda haber metninin algılandığı belirtilmektedir. Birey alınan iletiyi bu bilgilerle sentezleyerek algılarını dolayısıyla tutumlarını belirlemektedir. Her okurun farklı bilişsel düzeyde olduğunu düşünürsek aynı problemin farklı algılamasının nedeni açıklanabilmektedir.

Çerçeveleme ile ilgili çalışmalarda, Lecheler ve Vreese (2011)'in de vurguladığı gibi genellikle ya denklik ya da vurgu çerçeveleri kullanılmaktadır. Denklik çerçeveleri, farklı formda anlatılan veya sunulan mantıksal olarak benzer içerikler için kullanılır. Öte yandan vurgu çerçeveleri ise gazetecilikte haberlerin ele alınışlarıyla daha yakından ilişkilidir ve potansiyel olarak ilişkili niteliksel incelemeleri sunar (Lecheler ve Vreese, 2011, s.961).

Bununla birlikte medya çerçevelerinin meselelerinin algılanışındaki etkisini araştıran Iyengar (1997), medya metinlerinde söylem formlarının içerik yöntemiyle analiz edilmesi ya “olaya dayalı” (epizodik) ya da “konuya dayalı” (tematik) çerçevelerin kullanıldığını belirtmiştir. Ona göre, olaya dayalı çerçeveler toplumsal meseleleri somut örnekler veya sübjektif meseleler olarak (ırkçılık, işsizlik, cinayet) aktarıırken, konuya dayalı çerçeveler daha genel ve soyut (toplumdaki adalet sistemi, terörizm, kamusal ve siyasal açılardan kaynaklanan istekler gibi) olarak aktarmaktadır. Haber çerçeveleriyle ilgili daha önce yapılan araştırmaları bir bütün olarak incelediğimizde, tür (içerikle ilgili) ve biçimsel (konuyla ilgili) çerçeveler olmak üzere iki alanda yapıldığını görmekteyiz (de Vreese, 2005, s.55). İncelenen araştırmalar arasında biçimsel çerçeveler yalnızca belirli hususlar veya olaylar için önemlidir. Tür çerçeveleri ise kapsamlı konular dahilinde uygulanarak kültürel veya zamansal sınırlamaları aşabilir. Özellikle sıkça karşımıza çıkan bu çerçeveler, eski çerçeveleme araştırmalarında geliştirilmiş bir sınıflandırma yardımıyla sistemleştirilebilir (Özarslan, 2007, s.60).

a) Biçimsel (konuya dair) Çerçeveler: Daha önce de değinildiği üzere konuya dayalı çerçeveleme, medyanın bir konuyu daha soyut kavramlarla ele almasını ve sorunları kendi geniş bağlamları içinde değerlendirmesini ifade ederek tartışma ve siyaset üzerine yoğunlaşırlar. Haber söylemlerinde çok daha yaygın olarak görülen olaya dayalı çerçevelerde ise, olaylar ve kişileri ön plana çıkarılmakta ve konular kendi geniş bağlamlarından ayrılmaktadır. Kısaca olaya dayalı çerçevelemede bir problem ve o problemin giderilmesinde sadece bir kişi sorumlu tutulurken, konuya dayalı çerçevelemede genel olarak kamu sorumlu tutulmaktadır (Süslü, 2013, s.77-78).

b) Tür (içeriğe dair) Çerçeveleri: En genel ifadeyle, anlama yönelik olan çerçevelerdir. Yapılan araştırmalar sonucunda medya söylemlerinde hâkim olduğu düşünülen 5 tür çerçevesi saptanmıştır (Özarslan'dan aktaran Süslü, 2013, s.78).

- 1) **Sorumluluk Çerçeveleri;** herhangi bir soruna neden olma ya da söz konusu soruna çözüm bulma sorumluluğunu siyasi erke, kişiye ya da bir gruba yükler,
- 2) **Çatışma Çerçeveleri;** okur dikkatini çekebilmek için birey, kurum ve/veya gruplar arasındaki çatışma durumunu belirtir,
- 3) **İnsani İlgil Çerçeveleri;** birey hayatına ilişkin öyküleri ve insani duyguları ön plana koyar,
- 4) **Ahlakilik Çerçeveleri;** meseleyi dini inançlar ve/veya ahlaki ilkeler çerçevesinde değerlendirmeye alır,
- 5) **Ekonomik Sonuç Çerçeveleri;** meseleleri birey, grup, kurum, bölge ya da ülke açısından doğuracağı maddi zarar veya fayda bağlamında ele alır (Süslü,2013, s.77-78).

Çerçeveleme çözümlemesi yaparken ve özellikle onun parçası olarak analitik içerik çerçeveleme araştırmalarını değerlendirirken kuramın ne kadar önemli olduğu Matthes (2009)'de açıkça vurgulamaktadır. Çerçeveleme çözümlemesi yapılan çalışmaların bazılarında çerçevelerin yapısı ve içeriği hakkında hipotezler türetirken, bazılarında haber içeriğinin tanımıyla ilgili olarak araştırma soruları oluşturulmaktadır. Bir diğer önemli husus ise çerçeveleme çözümlemesi yaparken çerçevelerin önceki çerçeve çalışmaları ve sonuçlarla ilişkilendirilme biçimlerini incelenmesi gerekmektedir.

3.1.3.Çerçevelemede yöntemsel eğilimler

Çerçeve çözümlemesi yapılırken hangi yöntemin seçileceğine dair kararın verileceğine, yöntemin aşağıdaki sorularda belirtilen yöntem bilimsel özelliklere sahip olup olmadığına bakılır. Bu sorular;

1. Çözümlenen haberin metin temelli mi yoksa sayı temelli yazılıp yazılmadığı,
2. Çerçevelerin tümdengelimce mi yoksa tümevarımca bir yaklaşımla oluşup oluşmadığı,
3. Kodlamanın elle mi yoksa bilgisayar yardımıyla yapılıp yapılmadığı,

4. Çerçeveleri elde etmek için girdi dönüştürme yöntemleri kullanıp kullanılmadığıdır (Ö. Özer ve M. Özer, 2012, s.32).

Matthes ve Kohring (2008)'de çerçeveleme çözümlemesinde kullanılan beş farklı yöntem sunmuşlardır. Bunlar Yoruma Dayalı (Hermeneutic), Dilbilimsel (Lingustic), Manuel Bütüncül Yaklaşım, Bilgisayar Destekli ve Tümdengelimci (Deductive) yaklaşımlardır. Bu beş yaklaşımın birbirini dışlamadığını vurgulamak önemlidir. Bu bağlamda, aşağıdaki bölümün amacı, iletişim bilimcilerinin soyut değişkenleri nasıl ölçmeye çalıştıklarına dair geniş bir bakış sağlamaktır (Matthes ve Kohring, 2008, s.259).

3.1.3.1.Yoruma dayalı yaklaşım

Niteliksel paradigmada kök salmış olan bu çalışmalar bir konunun veya bir olayın söylemini yansıtacak küçük örneklerle dayanmaktadır (Matthes ve Kohring, 2008, s.259). Çerçeveler, daha kapsayıcı kültürel unsurlarla bağdaştırılmaya çalışılmaktadır. Bu yaklaşımın kullanıldığı her çalışma epeyce iyi bir şekilde organize edilmiştir. Fakat bu tür çalışmalarda çerçevelerin elde edilmesi araştırmacı ve kodlayıcıya göre farklılıklar gösterebildiği için bunların güvenilirliği konusunda kuşklar vardır (Ö. Özer ve M. Özer, 2012). Bu yaklaşımda hiçbir sayısal işlem yapılmamıştır. Daha çok araştırmacının olayı açık ve ayrıntılı yorumlayarak oluşturduğu çerçevelere dayanmaktadır.

3.1.3.2.Dilbilimsel yaklaşım

Dilbilim çalışmalarında çerçeveler, belirli kelimelerin ve cümlelerin bir metin içindeki seçimi, yerleşimi ve yapısı analiz edilerek tanımlanır. Dilbilimsel yaklaşım yukarıda tarif edilen yoruma dayalı çalışmalara benzetilmektedir. Bununla birlikte, önemli farklılık dilbilimsel araştırmacıların bir çerçeveyi simgeleyen dilsel öğeleri açıkça belirlemesidir (Matthes ve Kohring, 2008, s.260). Yaklaşımın olumlu yönü, haber metinlerinin çözümlemesinde dizgesel ve detaylıca olmasıdır. Fakat yöntemdeki fazla karışıklık, çerçeveleme çözümlemesini çok geniş örnek metinlerde hemen hemen olanaksız hale getirmektedir (Ö. Özer ve M. Özer, 2012). Bu yaklaşımda önemli olan dilin sistematik olarak incelenmesidir. Araştırmalarda çözümleme daha sistematik ve derinlemesine yapılmaktadır.

3.1.3.3.Manuel bütüncül yaklaşım

Manuel bütüncül yaklaşım araştırmalarında, çerçeveler ilk önce haber metinlerinin niteliksel analizi ile oluşturulduktan sonra elle içerik analizinde bütüncül değişkenler olarak kodlanır (Matthes ve Kohring, 2008, s.260). Yaklaşımın güvenilirliği araştırmacının şeffaflığına bağlıdır çünkü araştırmacıların çerçevelerini nasıl belirlediği belli değildir. Ayrıca bu yaklaşımda da çerçevelerin belirlenmesi araştırmacıların konuyu nasıl algıladıklarına bağlı olduğu için

çerçeveler sınırlandırılmış olmaktadır. Dolayısıyla araştırma sınırlı bir kapsayıcılıkta sunulmuş olacaktır.

3.1.3.4.Bilgisayar destekli yaklaşım

Miller (1997), daha objektif ve güvenilir yöntemler bulunması gerektiğine işaret ederek, meslektaşları (Miller, 1997, Miller, Andsager, & Riechert, 1998) ile yeni, daha niceliksel bir prosedür olan "çerçeve haritalama" adlı yöntemi sunmuşlardır. Metinlerde birlikte görülme eğilimi gösteren kelimeler, küme algoritmaları yardımıyla tanımlanır. Bu yöntemin belirgin bir avantajı çerçevenin çıkarılmasında objektifliktir. Çerçeveler araştırmacı tarafından bulunmaz, ancak bilgisayar programı tarafından hesaplanır (Matthes ve Kohring, 2008, s.261). Bilgisayar programıyla hesaplanır olması araştırmaya nesnellik katmıştır bu da araştırmanın güvenilir ve geçerli olmasına katkı sağlamaktadır fakat burada önemli olan bir nokta ise çerçeveleme haritasının çıkarılmasındaki objektifliktir.

3.1.3.5.Tümdengelimci yaklaşım

Anlaşılabacağı üzere çerçeveler tümdengelimci bir yöntemle oluşturulur ve tek biçim içerik analizinde kodlanır. (Matthes ve Kohring, 2008, s.261). Bu yaklaşımda da tıpkı manuel bütüncül yaklaşımda olduğu gibi çerçevelerin önceden sınırlandırılmış olması yaklaşımının olumsuz tarafıdır.

Öncelikle beş yaklaşımın hepsinde örtüşmeler bulunmaktadır. Manuel bütünsel yaklaşım ve yoruma dayalı yaklaşım arasında benzerlikler vardır. Dahası, hemen hemen her çerçeveleme çalışması çerçeveleri bir ölçüde ölçmek için dilsel aygıtlar kullanmaktadır, ancak yalnızca dilbilimsel yaklaşım dilsel unsurların genişletilmiş bir tanımını sunmaktadır (Matthes ve Kohring, 2008, s.263). Burada altı çizilmesi gerek nokta ise algılama ve çerçevelerin kodlanması araştırmacının meseleyi nasıl algıladığına büyük ölçüde bağlı olduğundan dolayı düzenli ve ayrıntılı çalışma yapılmadan hangi çerçeve yaklaşımın seçileceği oldukça güçtür.

Çerçeveleme araştırmalarındaki gelişmeler sonucunda kuramın uygulama alanları genişlemiştir ve günümüzde olduğundan daha da kapsamlı bir şeye karşılık olma durumuna dönüşmüştür. Bu bağlamda çerçeveleme araştırmaları medya içeriği analizleri için bir yöntem olma durumundan çıkarak bir teoriye dönüşmüştür. Tuchman (1978) ve Gitlin'in (1980) döneminde çerçeveleme en temel işlevi medya içeriğini tanımlama olarak belirtiliyordu. Ayrıca içerik analizden daha derinlemesine bilgi veren bir çeşidi olarak tanımlanmakta ve kısmen de olsa, toplumda bu içeriğin kime hizmet ettiğini araştırmak için kullanılıyordu. Bundan dolayı ki çerçeveleme, medya içeriği üzerinde etkilerle ilgili teori ve aynı zamanda kavramların incelenmesinde yardımcı olacak bir yöntemdi.

Son zamanlarda artık çerçeveleme, etki araştırmaların çerçeveleme araştırmalarına eklenmesiyle ve çerçevelerin oluşturulup alana dahil edilmesine odaklanan çalışmalar sonucunda çerçeveleme teorisi günümüzde kişiler arasında ve kişilerle kurumlar arasındaki mesajların üretilmesinden mesajların kendilerine ve bunların alıcılar üzerindeki etkilerine kadar kapsamı genişlemiş bir teori olarak görülmektedir (zarslan ve Gral, 2015, s.39). Bu teori aynı zamanda, kamuoyunun incelenmesine ve siyaset bilimindeki oylama davranışına benzer faydalarla uygulanabilmektedir. Sosyal psikolojide bilişsel çalışmalara ya da kültürel araştırmalarda, sosyolojide sınıf, toplumsal cinsiyet ve ırk araştırmalarına; Reklamcılık, sağlık iletişimi, siyasal iletişim gibi kitle iletişim araştırmalarına da uygulanabilmektedir. Sonuç olarak Entman (1993)'ın deyiimiyle çerçeveleme artık, herhangi bir düşünce ve eylem sisteminin işleyişi ve sonuçları hakkındaki çoğu araştırmaya kuramsal bilgi sağlayan bir genel teoriye dönüşmüştür (Entman, 1993, s.56). Dolayısıyla sadece sosyolojik ve psikolojik çalışmalarda değil hem iletişim araştırmalarında hem de reklamcılık gibi geniş çalışma alanlarında da kullanılan teoriye dönüşmüştür.

3.2. ereveleme Araştırmaları ve örnekleri

ereveleme iletişim alanında birçok araştırmada kullanılmıştır ve kullanılmaya da devam etmektedir. Söz konusu araştırmalara örnek vermek gerekirse; Wallis ve Nerlich'in (2005) Sars virüsü araştırması, Edy ve Meirick'in 2007'deki Afganistan Savaşı araştırması, Cooper'ın (2002), Körfez Savaşı ile Bosna'daki NATO barış gücü araştırması, Baysha ve Hallahan'ın (2004) Ukrayna'daki siyasi kriz alışması, Noakes ve Wilkins'in 2002'de araştırdığı Filistin sorunu, Weaver, Lively ve Bimber'in (2009) nanoteknoloji araştırması, Vliegenthart ve Roggeband, (2007) mültecilik araştırmaları ve Gitlin'in (1980) sol hareketi araştırması gibi çok sayıda araştırma bulunmaktadır. Çalışmalarda bu konuların ya da problemlerin medyada nasıl ervelendiği analiz edilmiştir. ereveleme kavramına ilişkin olarak deneysel araştırmalar dışında, bunlara ek yeni model geliştirmek, tipoloji oluşturmak veya çerçeveleme kavramını açıklamak üzere de birçok kavramsal araştırma (Entman, 1993; Scheufele, 1999; Entman, 2007; Scheufele ve Tewksbury, 2007; Vreese, 2005; Reese, 2007; Weaver, 2007) görmek mümkündür (Kılıç, 2011, s.5).

Protesto hareketlerine ilişkin olarak çerçevelemenin kullanıldığı en temel çalışmalardan biri, Todd Gitlin'in (1980) sol hareketin medyada nasıl ervelenip okuyucuya sunulduğunun

incelenmesidir. Gitlin, çalışmasında protesto hareketlerinin nasıl sunulduğuna dair toplamda 6 çerçeve belirlemiştir. Bu çerçeveler ise: Kutuplaştırma, önemsizleştirme, iç karışıklıklara vurgu yapma, marjinalleştirme, sayılarla küçültme ve hareketin etkililiğini küçültmedir (Kılıç, 2011, s.6). Protestocular barışçıl tavır içerisinde olsalar dahi gazeteciler mutlaka eylemlerde şiddet içeren münferit bir olayı saptar, öne çıkartır ve bunu tüm protesto hareketlerin sembolü haline getirecek şekilde çerçeveyi çizer (Ersan, 2013). Çünkü medya okuyucunun ilgisini çekecek şekilde problemin çerçevesini belirler. Böylece daha dikkat çekici hale gelecek ve olaylar arkası gelecek şekilde öyküleştirecektir. Burada önemli olan okunurluk olacaktır. Bu bağlamda medya okuyucunun ilgisini çekecek, şiddet ve kaostan beslenecek problemlerinin bu yönlerini öne çıkartacak çerçeveleri oluşturacaktır.

Bir diğer araştırma ise Noakes ve Wilkins' in çalışmasıdır. İki araştırmacı yaptıkları çalışmada, 1984-1998 yılları arasında New York Times ve Associated Press tarafından Filistin sorunu ile ilgili yapılan haberleri çerçeveleme kullanarak analiz etmeye çalışmışlardır. Noakes ve Wilkins' in amacı, Filistin Sorunu' nun Amerikan medyasında nasıl çerçevelendiği ve çeşitli güçlerin bu çerçevelerin oluşmasındaki katkılarının araştırılması olmuştur. Araştırmacılar çalışmalarının kapsamına baskın ideolojileri, gazetecilik norm ve uygulamalarını, Filistin hareketinin yer aldığı sosyal ve politik bağlamdaki değişiklikleri dâhil etmişlerdir. Bu anlamda, araştırmacılar sırasıyla uluslararası olayların Amerikan medyasındaki ilgisini, kullanılan ilk bilgi kaynaklarının kimliğini ve yapılan haberlerde kullanılan medya çerçevelerini araştırmışlardır. Neticede negatif ve pozitif olarak sınıflandırdıkları toplam 7 çerçeve belirlemişlerdir. Negatif çerçeveler; “terörist yanlısı olarak, şiddet yanlısı militan olarak ve problem yaratıcısı olarak,” pozitif çerçeveler ise; “kurban olarak, FKÖ yasal olarak, mücadelede haklı olarak ve yasal devlet/kendi geleceğini kendi tayin etme hakkı” şeklinde sıralanmıştır (Süslü, 2013, s.83). Bu bağlamda aynı olayın farklı çerçevelerde farklı algılar oluşturmaktadır ve kullanılan çerçevelerin medyanın kendi çıkarları doğrultusunda şekillenmektedir.

Entman ve Rojecki, 1993'de yaptığı çalışma da ise Amerika'da oluşan anti-nükleer hareketin medyada nasıl çerçevelendiği çözümlemeye çalışmışlardır. Bu gaye ile çalışmada, 1 Ocak 1980 ve 31 Aralık 1983 tarihleri arasında *New York Times* ile *Time* gazetelerinde nükleer silaha karşı yapılan protestolara dair haberler incelenmiştir. Todd Gitlin'in çalışmasında (1980) oluşturduğu çerçeveleri baz alan çalışmada, metinlerde daha çok iktidara ilişkin çerçevelerin yoğun kullanıldığı saptanmıştır. Dahası bahsedilen iki gazete arasında da farklılıklarla karşılaşmıştır. *New York Times*'in ön sayfasındaki haberlerde, iktidar kaynaklarından edinilen

bilgilerin sıklıkta olduğu ve toplum tarafından yapılan protestoların neredeyse görünmez kılındığı belirtilmiştir. Buna karşın *Time* gazetesinin haberlerinde ise gerçekleştirilen protestolar ve bu protestolara verilen desteklere yoğunlaştırdığı saptanmıştır (Kılıç, 2011, s. 6).

Türkiye'deki çerçeveleme çalışmalara baktığımızda ise Çetin ve Toprak 2016'da Körfez Savaşı'na ilişkin Amerikan yönetimin ve medyası tarafından uygulanan spin çalışmaların nasıl çerçevelenerek sunulduğunu üzerinde çalışmışlar yürütmüşlerdir. Çalışmada Amerikan siyasi yönetimleri ve medyası Körfez Savaşı boyunca hikâye üreterek uyguladıkları spin çalışmalarında, olaya dayalı çerçeveler kullanarak kamuoyu oluşturmaya çalışıldığı saptanmıştır. Çalışmanın derleme verilerine göre; hedef kitleye, her gün Amerika Birleşik Devletleri ile Irak arasındaki çatışmanın yeni bölümleri sunulmuştur. Amerikan medyası, savaşın ortaya çıkışı ve gelişimindeki temel nedenleri, bölgedeki çekişmelerin tarihi süreci, Irak ve Kuveyt'in sosyoekonomik ve kültürel yapıları gibi çevresel sunumları içeren tematik çerçevelere az sıklıkla yer verildiği, Amerikan iktidarının savaş politikasının sembolik olarak çerçevelenmesi ise Amerikan izleyicisinin savaşa destek vermesine etki ettiği saptanmıştır. Basının sessizlik sarmalına katkısı sadece karşıt görüşleri negatif bir biçimde sunmak ile sınırlı kalmadığı; vatanseverlik, milliyetçilik ve askerlik ruhu gibi sembolik değerlere başvurarak kamuoyunun savaşı olumlu bir şekilde değerlendirmesine de olanak sağlandığı tespit edilmiştir. Amerikan siyasi ve askeri otoriteleri tarafından oluşturulan hikayeler medya tarafından genellikle epizodik (olaya dayalı) olarak çerçevelendiği; bu çerçevelerde savaşın sorumlusunun Saddam Hüseyin ve ordusu olduğu algısı oluşturulmaya çalışıldığı gözlemlenmiştir. Çalışmada epizodik çerçevelerle oluşturulan hikayeler, basın vasıtası ile hızlı bir biçimde yayıldığı ve Amerikan kamuoyunun savaşa olumlu bakması sağlandığı tespit edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Seyfi Kılıç 2011'de yaptığı çalışmada Türkiye medyasının gündeminde geniş olarak yer alan Tekel çalışanları tarafından yapılan protestoların, yazılı basında nasıl sunulduğu çerçeveleme ile analiz edilmeye çalışılmıştır. Çalışmada örneklem olarak Cumhuriyet, Sabah, Hürriyet ve Zaman gazeteleri seçilmiştir, zaman sınırlılığı ise 15 Aralık 2009 ile 3 Mart 2010 tarihleri arasına kadar çizilmiştir. Çalışmada tümevarım ve tümdengelim yaklaşımları baz alınarak çerçeveler belirlenmiştir. Elde edilen bulgular nicel ve nitel olarak iki ana alt başlıkta sunulmuştur. Yapılan çalışmanın nihayetinde, gazetelerin çizdikleri haber çerçevelerinde benzerlik ve farklılıklara rastlandığı saptanmıştır. Çalışmada ticari kaygıların ve haber kaynaklarının benzer oldukları; gazetelerinin ideolojik kaygıların farklı olduğu tespit edilmiştir.

Ülkemizde yapılan bir diğer çalışmaya baktığımızda Gökhan Korkmaz 2015'te yaptığı doktora tezi çalışmasında, 2001–2005 yılları arasında gergin olan Türk-Amerikan ilişkilerinin The New York Times'da ele alış biçimini, Türkiye'nin ise tek yönlü bir haber akışı ile öyküleştirdiği ve çerçevelendiğini, nasıl bir imaj yaratılmak istendiğini saptamaya çalışmıştır. Araştırma konusunun tarihinin seçilme nedeni 11 Eylül saldırılarıdır. Çalışmanın yöntemini ise The New York Times kapsamında çerçeveleme ile gündem kurma kavramlarına ilişkin oluşturulmuştur. Çalışmanın sonucuna göre incelenen haberlerde Türkiye aleyhine tek yönlü bilgi akışı söz konusu iken gündeme getirilen konuların genelinde Amerikan siyasetinin bakış açısını aksedildiği ve belirli çerçeveler dahilinde problemin haberleştirildiği saptanmıştır. Problemin çerçevelenmesi ile desteklenen söylemler meşrulaştırıldığı, karşı söylemlerin ise farklılaştırıldığı gözlemlenmiş olup bilhassa Irak hususundaki metinlerde Türkiye siyasi yönetimine karşı eleştirel bir tutum alındığı tespit edilmiştir. Ayrıca gazetede söz konusu savaşa ilişkin bilgi akışı esasında metinleri farklı başlıklar oluşturarak çerçevelenmesi, metinlerin kayda değer bir bölümünü ulusal çıkarlar doğrultusunda yayınlanmış olduğu, ise arka planda kalan diğer nedenlere vurgu yapmaksızın ve korkuları dikkate almaksızın Türkiye'nin, Amerika'yı bu savaşta onları yarı yolda bırakan, güvenilmez müttefik olduğu üzerinden çerçevelenme yapıldığı gözlemlenmiştir.

Deniz Kılıç, 2017 yılında İran nükleer krizinin Türk basınında haberlerin nasıl çerçevelendiği kapsamında çalışma yapmıştır. Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi'nde yayınlanan çalışmada Eylül 2005 olayın başlangıcı ve gelişimi bakımından dolayı Nisan 2006 tarihleri arası seçilmiştir. Örneklem olarak içlerinde İran'ın nükleer faaliyetlerini konu alan sekiz gazetenin yer aldığı toplam 609 haber metni analiz edilmiştir. Yöntem olarak içerik analizi seçilmiş olup seçilen örnek gazetelerdeki haber çerçeveleri betimlenmeye çalışılmıştır. Çalışma sonucunda ılımlı gazeteler olarak adlandırılacak Hürriyet, Sabah, Milliyet gazeteleri İran'ın idare şeklini, kamu yaşamına etkisini İran'ın nükleer enerji çalışmalarına ilişkin haberler üretilmesi, İran'ın Türkiye için tehlikeli bir komşu ülke olarak belirtildiği, Cumhuriyet gazetesinde ise nükleer çalışmalarının komşu ülkeler için büyük bir tehdit yarattığı vurgulanmaya çalışıldığı gözlemlenmiştir. Radikal gazetesinde nükleer güç olma arzusunun ardında iktidarın devamlılığından başka bir amacı olmadığı şeklinde haberlerin çerçevelendiği saptanmıştır. Vakit gazetesi ise yine aynı şekilde sosyal yaşamıyla ve rejimle ilgili konuları nükleer çalışmalarla ilişkilendirirken İran'ın Türkiye'nin örnek alması gereken bir ülke olarak haberlerin sunulduğu olduğu gözlemlenmiştir.

Bu çalışmada görüldüğü üzere aynı konu üzerinden medya sahiplik yapısından dolayı haberlerin nasıl farklı çerçevelendiği görülmektedir. Fakat aynı ideolojik yaklaşımda olan gazetelerin haberlerinde ise aynı tür çerçeveleri görmek de mümkündür.

3.3. Çerçeveleme ve Gündem Belirleme Tartışması

Her iki kuram da iletişim araştırmalarında oldukça önemlidir. Gündem belirleme kuramı da çerçeveleme kuramı gibi psikoloji ve sosyoloji alanlarındaki çalışmalarla başlamıştır. Kuram ilk olarak Combs ve Shaw' un 1972 yılında yaptıkları çalışmayla deneye dayalı olarak test edilmiştir. Gündem belirlenmesi, kitle iletişiminin belli konulara yaptığı vurgu (yer ayırması ya da daha fazla zaman ayrılması gibi) ile kamuoyunun bu konulara attığı önem arasında çok güçlü bir ilişki olmasıdır. Burada haber medyası, bazı konuları diğerlerine oranla daha fazla işleyerek bu konuları kamuoyunun gündemine taşımaktadır (Ö. Özer ve M. Özer, 2012, s.28).

McCombs, Shaw ve Weaver çerçeveleme ve gündem belirlemenin birbiriyle ilişkili olmalarından ziyade, çerçevelenmenin asıl gündem belirlemenin bir uzantısı olduğunu iddia etmişlerdir. Onlar çerçevelemeyi “gündem belirlemenin ikinci aşaması” olarak kabul ederek; kavramı medya aktarımında öne çıkarılan karakteristiklerin gücünü açıklamak için kullanmışlardır (Narin, 2008, s.76-77).

İkinci aşama gündem belirlemenin iki bileşeni bulunmaktadır. Bunlardan ilki, niteliğin öne çıkarılması ve destekleyici savlardır. Buna göre, nesneler için gündem olduğu gibi her objenin nitelikleri için de bir gündem vardır (Yiotus ve Segvic, 2003). McCombs ve Ghamen, mikro ve makro düzey nitelikleri inceleyerek gündem belirleme ile çerçevelemeyi birleştirmeye çalışmıştır. Bu çalışmalarda çerçeveleme, makro düzey nitelikler kapsamında değerlendirilmiştir. İkinci aşama gündem belirlemeye daha fazla yoğunlaşan bu çalışmalarda, medyanın aynı zamanda bazı nesneler konusunda nasıl düşünmememiz gerektiğini de dikte ettiğini vurgulayarak gündem belirleme ile çerçevelenmenin ortak paydaları olduğu sonucuna varmışlardır (Ö. Özer ve M. Özer, 2012, s.28-29). Yani çerçeveleme ve gündem belirleme teorileri toplumun herhangi bir kişi, grup veya olay hakkında nasıl düşünülmesi gerektiğini söylemektedir. Bireylerin tüm bunlar hakkında nasıl bir algı oluşturması gerektiğini, olayın hangi yönleriyle ele alınmasını gerektiğini açıklamaktadır. Bu medyanın etki oluşturmada önemli bir kuvvet olduğunu belirtmektedir.

Ancak Scheufele ile Tewksbury, çerçevelemenin hem makro hem mikro düzey yapıları içerdiği için gündem belirleme ve öne çıkarma (priming) gibi ulaşılabilirlik temelli kavramlardan belirgin bir düzeyde ayrıldığını ifade etmişlerdir. Ayrıca çerçevelemenin, bu modellerle denk bir sürece düşürülmesinin çerçeveleme kavramının gücünü boşa harcamak olacağını belirtmişlerdir. Nitekim, Van Gorp çerçevelerin ve çerçevelerin oluşturma süreçlerinin daha kapsamlı bir yaklaşım olduğunu, sosyal gerçekliğin kurulduğu etkileşimli bir süreci ifade ettiğini, gündem belirleme ve priming ise nedenselliğe dayalı olduğunu vurgulamaktadır (Durur, 2011, s.26-27)

Bütün bu tartışmalara baktığımızda ikinci aşama gündem belirleme ile çerçeveleme arasında benzerlikler olduğunu söyleyebiliriz. Her ikisi de medya sunulan konuların öne çıkarıldığını ve yoğunlaştığını belirtebiliriz. Fakat burada altının çizilmesi gereken nokta çerçeveleme kuramının daha kapsamlı olarak konuyu ele aldığını ve değerlendirdiğidir. Gündem belirlemede kamuoyunun hangi konu veya olaylar hakkında düşündüğü meselesi problem iken çerçevelemede bu konu veya olaylar hakkında neyi ve nasıl düşündüğü de problemidir. Nitekim sadece konu önemli değil aynı zamanda nasıl sunulduğu da araştırma sorusudur. Çerçevelemede haber metinlerinin çerçevelenmesi yoluyla oluşan davranış ve tutumlar da önemlidir. Bu özellikler çerçevelemeyi daha kapsamlı, derin bir kuram haline getirmektedir. Çünkü aynı zaman da gündeme gelen konunun nasıl bir süreçle ilerlediği, bireyleri nasıl etkilediği ve nasıl bir sonuç doğurduğu da çerçevelemenin alanını oluşturmaktadır.

3.4.Çerçevelemede Etki Oluşturma Yolları

Medyanın kamuoyunu etkilemede nasıl bir araç olarak kullanıldığı, birçok iletişim araştırmacısı tarafından çalışma alanı olarak seçilmiştir. Medya araştırmaları alanının “temel paradigma” olarak kabul edilen medya etkileri yaklaşımının sınırlandırılması ve tanımlanması ise; teorik perspektif, araştırma soruları ya da varsayımları, argüman toplama ve yorumlama modellerindeki çeşitlilikten dolayı bir hayli zorlu bir süreci ifade eder (Özarslan, 2007, s.4). Medya etkilerinin üzerine yapılan araştırmaların tarihi üç dönem altında incelenmektedir. Bunlar, ilk dönem; güçlü etkiler, ikinci dönem; sınırlı etkiler, üçüncü dönem ise; güçlü etkilere geri dönüş olarak sınıflandırılmıştır.

İlk dönem güçlü etkiler 20. yüzyılın başından 30'lu yılların sonunu kapsayan ve merkezi temelini Avrupa bazlı olan bir dönemi tanımlamaktadır. İlk dönem, kitle kültürü ve kitle toplumu tartışmaları etkisi altındadır ve bu dönemde kitle iletişim araçlarının elit sınıfı tehdit eden; kitleler üzerinde doğrudan güçlü bir etkiye sahip; kitle kültürü ürünlerini savunmasız ve pasif kitlelere empoze eden kurumlar olduğunu ifade eden görüşler hâkimdir (Uyanık, 2016, s.60). Dönemde, “Uyarı- Tepki”, “Pasif İzleyici”, “Hipodermik İğne”, “Taşıma Kemer”, “Mermi Kuramı” gibi kuramlar çalışılmıştır. Bu modellere göre bireyler kitle iletişim araçlarıncı pasif özne olarak çağrılır ve etkilenir. Okurlar bu dönemde mesajlardan istemsiz ve habersiz şekilde etkilenmektedir. Yani okurlar alt metinde yer alan ideolojik iletilere oldukça maruz kalmışlardır ve sonucunda bu ideolojiler doğrultusunda tutumlarını belirlemişlerdir.

1940'lılarda başlayan ikinci dönem sınırlı etkiler, 50'li ve 60'lı yıllarda egemen olan, ana akım (mainstream) yaklaşımı kapsamında, Amerikan sosyal bilimlerinin davranışçı eğilimlerinin alana yansması sonucunda birçok deneysel çalışmanın yapıldığı dönemdir (Uyanık, 2016, s.60). 1948 yılında The People's Choice'da, Lazarsfeld, Berelson ve Gaudet tarafından Yeni Paradigma Colombia Üniversitesi Uygulamalı Sosyal Araştırmalar biriminde ortaya atılmıştır. Bu dönem araştırmalarında tutumların kompleks yapısı incelenmiştir. Bu araştırmacılar medya etkilerinin önceki dönemlerde zannedildiğinden daha çok kompleks bir yapıya sahip olduğunu ve önemli ölçüde bireylerin bağdaşık sosyal ilişki ağlarına, bilgi alışkanlarındaki seçiciliklere dayandığını ve bu var olan şartların tutumları değiştirmekten daha çok güçlendirdiğini ifade etmişlerdir (Scheufele ve Tewksbury, 2007, s.10). Kitle iletişim araçları bu dönemde bireylerin zihninde sınırlı bir etkiye sahiptir. Bireyler kendi bilişsel düşüncelerine göre hareket etmektedir. Burada özne olan birey olayların farkında ve kendi bilgilerinin süzgecinden geçirerek tutumlarını belirlemektedir.

Üçüncü dönem güçlü etkilere geri dönüşte ise, bu ana akım yaklaşımın öncüllerine ve yöntem bilimsel tercihlerine yöneltilen eleştiriler ile alanda toplumsal gizil güç ilişkilerini ve medyanın bunların yeniden üretimindeki görevini sorgulayan, araştıran eleştirel çalışmalarla başlamaktadır (Uyanık, 2016, s.60). Bu dönemde, bireylerin hangi konu hakkında düşüneceklerini iletişim araçlarının sınırlandırdığını ifade eden “Gündem Belirleme”; sosyal alanda dışlanma endişesi içerisinde yaşayan bireylerin, medyanın kimi “sesleri” kamuoyunun ortak fikri olarak sunmasıyla, onaylanmama endişesine kapılarak baskın fikirleri benimsediğini ifade eden “Suskunluk Sarmalı” gibi modeller ortaya konulmuştur (Özarslan, 2007, s.6-7). Bu modeller bireyi etkileyen, onları hangi olayların nasıl değerlendirmesi gerektiğini söyleyen

medyanın güçlü etkileridir. Okuyucular bu dönemde kendini baskı altında hissetmektedir ve tutumlarını toplumdan dışlanma endişesiyle belirlemektedir.

Bu modellere ek olarak, özellikle toplumsal hareketler literatürüne önemli bir katkıda bulunan, çerçeveleme kuramını da katabiliriz. Özarşan çerçevelemeyi dördüncü dönem olarak toplumsal yapısalcılık paradigması adı altında incelemiştir. Ona göre çerçeveler, medya okuyucuların üzerinde güçlü tutum değişikliklerine sahiptir fakat bu tutum etkilerin okuyucunun iletileri nasıl anlamlandıracağını etkileyen daha önce edindiği şema, tutum ve diğer etkenlerin okuyucu nitelikleri düşüncesine dayanmaktadır. Ayrıca o, çerçeveler mananın sosyal alan inşasındaki (bu yaratım kitle iletişim araçları tarafından oluşan çerçevelerinin hem üreticileri hem de tüketicileri eşliğinde meydana getirilmektedir) rolüne dikkat çekmektedir (Özarşan, 2007, s.9). Bireyin mevcut belleğindeki bilişsel semasıyla birlikte yeni gelen bilgilerin eklenmesi doğrultusunda fikirlerin şekillenmesi söz konusudur. Medya tarafından oluşturulan çerçevelerin kişinin sahip olduğu şemalarla rekabet içerisinde olması beklenilmektedir. Şema, olaylar ve kişiler hakkında birleştirilmiş bilgilerden meydana gelen daha evvelki tecrübelerden edilmiş kognitif yapıdır. Okuyucu başka kaynaklardan gelen mesaj ve çerçeveleri kendi çerçeveleriyle işleme tabi tutar. Her bireyin kendi belleğinde oluşturduğu şemalar doğrultusunda çerçeveler yorumlanmakta ve anlamlandırılmaktadır. Dolayısıyla şemalarla birlikte oluşturulan çerçeveler her bireyde aynı etkiyi ve düzeyi yaratmayacaktır.

Scheufele ve Tewskbury çerçeveleme kuramının, etki odağının bir konunun tanımında veya konuyla ilgili haber alanında kullanılan etiketin içinde olduğunu varsayarak bir çerçevenin merkez etkisinin, altta yatan yorumlayıcı şemaların meseleye uygulanabilir hale getirilmiş olmasını belirtmişlerdir (Scheufele ve Tewskbury, 2007, s.14). Bu bağlamda o konunun okuyucu tarafından anlaşılma formunu etkileyebileceği kabulüne dayanmaktadır. Çerçeveleme kuramının temel hipotezi medya yalnızca ne hakkında düşüneceğimizi şekillendirmekle kalmayıp aynı zamanda nasıl düşüneceğimizi de şekillendirmektedir.

Nitekim toplumsal inşacı yaklaşım kapsamında gelişen çerçeveleme etkisi araştırmaları medyanın sınırlı ve güçlü etkilerinden ilkeleri bir araya getirir. Kitle iletişim araçları, tahmin edilebilir ve kalıplara uygun bir formda gerçekliğin imgelerini çerçeveleyerek sosyal gerçekliği kuran güçlü bir etki sahiptir (McQuail, 1994, p. 331). Fakat medya etkileri, kitle medyası ve okuyucular arasındaki karşılıklı etkiler ile sınırlanır. “Medya ifadeleri, okuyucuların anlam yaratma sürecinin bir parçasıdır ve toplum, gazetecilerin kamu söyleminde anlam geliştirip billurlaştırdığı sürecin bir parçasıdır (Gamson ve Modigliani, 1989, s.2) Bu yaklaşıma göre

bireyler bilişsel şemaları nedeniyle bireylerin karar alma süreçlerini ve tutumlarını etkileyen norm ve değerler sisteminde farklılar söz konusu olabilmektedir.

Ampirik argümanlar incelendiğinde çerçeveleme kuramı toplumları etkileyebilmektedir. Tversky ve Kahneman (1986), ABD’de deneklere iki alternatif program tanıtmışlardır. Bu programlar deneklere, 600 kişinin ölümüne neden olan ölümcül bir hastalığın ortaya çıkarılmasına hazırlık olarak öneriler sunulmuştur. Burada çerçevelemenin etki gücünü gösterilmek istenilmiştir. Eğer ilk öneri kabul edilirse 200 kişinin hayatının kurtulacağını; eğer ikinci öneri kabul edilir ise 3’te 1 olasılıkla 600 kişinin kurtulacağı ancak 3’te 2 olasılıkla da kimsenin kurtulmayacağı deneklere söylemişlerdir. Deneklerin büyük oranda çoğunluğu (%72) ilk öneriyi tercih etmiş; %28 ise ikinci programı tercih etmişlerdir. Bu senaryoyla ilintili ikinci deneyde, aynı seçenekler sunulmuş ancak bu kez olası ölümler bakımından çerçevelenmiştir. Eğer ilk öneri tercih edilirse 400 kişinin öleceği, ikinci öneri tercih edilirse hiç kimsenin ölmeme olasılığının 3’te 1 olabileceği ancak 3’te 2 olasılıkla 600 kişi öleceği söylenmiştir. İkinci deneyin tercih oranları birinci deneyin tam tersi şeklinde gerçekleşmiştir. Deneklerin %22’si ilk seçeneği seçerken (birinci deneyde %72), %78’i ise ikinci seçeneği seçmiştir (birinci deneyde %28) (Güran ve Özarslan, 2015, s.305-306). Bu çalışmaya baktığımızda durumların nasıl çerçevelendiğine göre okuyucuların/izleyicilerin tutumlarının değiştiğini görebilmekteyiz. Hedef kitle haber metinlerinin çerçevelenmesine göre haberdeki bilgiyi ve durumları o yönde algılamakta ve yorumlamaktadır. Dolayısıyla durumların çerçevelenmesi hedef kitlenin tercihlerini de belirleyebilmektedir. Ayrıca bu çalışmanın sonucuna göre çerçevelerin okuyucuların çoğunluğu üzerinde paydaş bir etkiye ehil olduğunu da söyleyebiliriz.

Bertram Scheufele çerçeveleme etkisinin dört türlü olduğunu altını çizmiştir. Birincisi etkinleştirme etkisi; hedef kitlenin belleğindeki şemaların medya çerçevelemesi yoluyla etkinleştirilebilmesi, ikincisi dönüştürme etkisi; değiştirilebilir olması, üçüncüsü oluşturma etkisi; henüz var olmayan şemalar medya çerçevelemesi ile kurulabilmesi ve tutumsal etki; var olan tutumlar değiştirilebilmesi (Scheufele, 2014, s.411). Burada üstünde durulması gereken konulardan biri de medyanın çerçeveler ile olmayan bir olayı, olmuş gibi hedef kitleye sunmasıdır. Medya hem sahiplik yapısından hem de kendi mesleki pratiklerinden dolayı bireyleri etkilemek amacıyla gerçekte olmayan bir olayı olmuş gibi sunabilmektedir. Bu bazen elit kesimin kendi ideoloji doğrultusunda toplumu yönlendirmesi amacıyla yapılabilmektedir. Bazen de var olan gündemi değiştirmek, dikkati başka yöne çekmek için de yapılabilmektedir.

Haber metnin sunuş şekli ile haber çerçeveleme oldukça yakın ilişkili olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim haberin sunuluşundan kasıt yalnızca anlatış şekli değil belirli etiketler, biçimsel özellikler ve belirli vurguların ön plana, bazılarının ise geri plana atılması gibi süreçlerin tamamını kapsayan geniş bir paradigma olarak belirginleşmektedir. Haberin sunumundaki bu özellikler okuyucu zihnindeki çerçevelerin oluşumunda ilk basamak olarak nitelendirilmektedir. Bu varsayıştan yola çıkarak çerçevelemenin bir etki modeli olduğu söylemi güçlenmektedir. Etkinin sunumla ilişkisinin ne denli yüksek olduğu ilk kez Cantril tarafından yapılan araştırmada ortaya çıktığını belirten Güngör (2011), haber spikerinin, tiyatro oyununun bir kesitini haber formatında sunmasıyla Amerika’da kıyamet koptuğunu, insanların hayatlarını kurtarmak için sığınacak yer bulma endişesine kapıldıklarını belirtmiştir (Erken ve Atabek, 2016, s.81). Kitle iletişim araçlarının toplumu ne denli etkilediğini gösteren bunun gibi örnekler tarihte oldukça yaşanmıştır. Bireylerin dinledikleri veya izledikleri olayları sorgulamadan o anki kendisinde yarattığı heyecana kapılarak tutum veya davranış gösterebilmektedir. Nitekim Stuart Hall’ın üçlü okuma sınıflandırmasına baktığımızda her okuyucu ya da izleyici iletileri aynı bilişte anlamlandırmamaktadır. Bireyin entelektüel seviyesine göre mesajı çözümlemesi de değişmektedir. Hegemonik okumada hedef kitle iletiyi verildiği gibi okur ve sorgulamadan kabul eder. Müzakereci okumada ise hedef kitle haber metnlerinin alt mesaj iletilerin ne olduğunun ayrımı yapabilmektedir. Okuyucu, iletilerin bazı kısımlarını kendi görüşlerine uygun görmesi sonucundan kabul eder, bazı kısımlarını ise uygun bulmayıp karşı çıkmaktadır. Üçüncü okuma türü olan muhalif okumada haber metinlerde bulunan bütün anlam ve yan anlamları hedef kitle çözümler ve bu metinlere karşıt bir tutum belirlemektedir. Birey vermek istenilen iletinin, mesajların bütünlüğünü bozarak alternatif bir referans çerçevesi içinde iletinin manasını, kendi belleğine uygun yeniden inşa etmektedir (İşliyen, 2014, s.32).

Medya çerçeveleri daha çok hegemonik okuma yapan kitleleri etkilemektedir (işleyen, 2014, s.32). Zaten medya yöneticilerin hedef kitlesini de onlar oluşturmaktadır. Onların biliş düzeyinde çerçeveler oluşturularak ideolojiler servis edilir. Diğer yandan haber metnlerinin tıpkı bir tiyatro sanatı gibi kurgulanmış, bireyleri etkileyen birer metin olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu bağlamda haber metnlerinin gerçekliğin kurgulanmış hali olduğunu düşündüğümüzde çerçevelerin de bu kurgunun bireyleri daha fazla etkileyip onları istenilen yöne dikkat çekilmesi için kullanılan araç olduğunu söylemek de yanlış olmayacaktır.

4. TOPLUMSAL NORM VE DEĞERLER KAPSAMINDA AHLAKİ PANİK İLİŞKİSİ

Ahlaki panik, sapma, damgalama, suç ve kitle iletişim araçları alanında yapılan bilimsel çalışmaların sıkça başvurduğu kavramdır. Kavram iki tarafın da benimsemediği değerler veya normlara karşı herhangi bir durumda tehdit olarak görülen azınlık ya da dışlanmış birey ve gruplara yönelik toplumsal ve siyasi tepkilerin karşılığıdır. Nitekim toplumsal tepki daha çok medya etkisiyle körüklenir. Medya genellikle basın öncülüğünde bir grup ya da eylemi “sapkın” olarak nitelendirip diğer her şeyi göz ardı edip buna yoğunlaşacaktır (Kırçıl, 2009, s.126-127). Bunu yaparken de toplumsal düzenin, yapıların yok olmasını öne sürecek ve bunun önlenmesi için çareler arayacaktır.

Medya hangi kaygı ve korkuların panik olup olmadığı hususunda çoğu zaman tutarsız ve istikrarsız olabilmekte, paniğin bazı yönlerini kabul ederken bazı yönlerini reddetmektedir. Bu çifte standart gazetecinin toplumsal, kültürel ve politik görüşüyle alakalı bir durumdur. Liberal ve feminist gazeteciler, sağın suç ve aile değerleri gibi konularda yaydığı paniklere bilhassa dikkat çeker. Fakat aynı gazeteciler ailenin karanlık yüzü olarak görülen çocuk istismarı gibi konulardaki panikleri panik olarak görmez. Bunun aksine birçok muhafazakâr ve sağ görüşlü entelektüel de çevre felaketleri ve aile içi istismardan kaynaklanan panikleri eleştirirken, “kanun ve nizam” kampanyalarının yarattığı histeriyi görmezden gelirler (Kırçıl, 2009, s.128). Bu çifte standart sadece gazetecinin kendi görüşleriyle sınırlı kalmamaktadır. Çalıştığı kurumun medya sahiplik yapısıyla da ilgilidir. Ayrıca toplumda var olan kültürel ve normlara yatkın olaylar ve durumda panikler daha çabuk yaygınlaşabilmektedir.

Herhangi bir olayın ahlaki panik olarak değerlendirilebilmesi için o olayın toplumun değer, ahlak ya da kültürel sistemine aykırılık arz etmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, çalışmanın ikinci bölümünde toplum ve toplumun öğeleri açıklanmaya çalışılacak. Daha sonra ahlaki panik kavramı ele alınarak her ikisi arasındaki bağ ortaya konulmaya çalışılacaktır.

4.1. Toplumsal Norm ve Değerler

4.1.1. Toplum

Toplumun belli bir örgütlenmiş düzeni, diğer bir ifadeyle yapısı ve görece bir sürekliliği vardır. Bu bağlamda insanların toplum olarak bir arada bulunmaları geçici, düzensiz insan

yıgınları şeklinde değildir. Ayrıca toplum doğa-insan ve insan-insan ilişkilerinin oluşturduğu bir süreci ifade etmektedir. Birey toplumdaki soyutlanmış bir bütün değildir, toplum da bireyden soyutlanmış değildir. Dolayısıyla insan ve toplum birbirinden bağımsız değildir (İçli, 2014, s.32). Nitekim G. Gurvitch, bireyle toplumun birbirinin dışından ve birbirini yok eden ayrı varlıklar olmadığını belirterek, bireyin kendi bireysel varlığında toplumsal bir yapı taşıdığını belirtmiştir (Hançerlioğlu, 1970, s.36). Birey toplumsal yaşamı yaratırken toplumsal yaşam da bireyi yaratmaktadır. Sonuç itibarıyla aralarında karşılıklı bir etkileşim söz konusudur ve birbirinden bağımsız kavramlar değildir.

İnsanın tüm değerleri ve normları bu etkileşim oluşumu içerisinde gerçeklik ve anlam kazanmaktadır. Bu çerçevede toplum yalnızca kendisini oluşturan bireylerden meydana gelmemektedir. Bireyler toplumu olduğu kadar bireyler arasındaki ilişkiler ve bu ilişkileri biçimlediği yapıyla var olabilir (Oskay, 1990, s. 33). Dolayısıyla bu açıdan baktığımızda değerler ve normlar toplumun var olmasıyla kendiliğinden oluşan, zorunlu bir süreci ifade etmektedir. Fakat vurgulanması gereken nokta insanın değerleri ve normları zamanla değişen dinamik bir süreçtir, durağan değildir.

Berelson ve Steiner ise toplum tanımını, belirli fiziksel bir alanı kapsayan, kendi kendisini devam ettiren, mevcudiyetini uzun zaman sürdüren, bir hayat tarzını paylaşan insanlar topluluğu olarak yapmıştır. İçli, toplum nedir sorusunun yanıtını, tanımların paydaş bazı öğelerinden hareketle bir toplum tanımı yapmıştır: Toplum birey yaşamından uzun olan, kendisinin devamlılığını sağlayan, kendini müdafaa eden, devam ettirmek ve birçok menfaatini gerçekleştirmek için iş birliği yapan bireylerden meydana gelen, belirli bir fiziksel alanı kaplayan, görece bir devamlılığı olan az veya çok sayıda kurumlaşmış ilişkiler bütünüdür (İçli, 2014, s.33). Bu tanımlardan hareketle belirli bir parçasında bireyler tarafından oluşturulan toplumun, kendi devamlılığını yine kendisinin sağladığını ve birey yaşamından daha uzun olduğunu altını çizmek gerekmektedir. Yani bireyden bağımsız değildir fakat görece ondan üstün bir yapı olduğunu söylemek mümkündür.

Fitcher, topluma ilişkin unsurları şu şekilde sıralamıştır:

- Toplumdaki kişiler demografik bir birim meydana getirirler. Bir diğer ifadeyle toplam nüfus olarak görülebilir.
- Toplum paydaş bir coğrafi mekân kapsamaktadır. Belirli fiziki sınırların ulusu olduğu kadar toplumu da çevrelediği var sayılır.

- Toplum fonksiyonel olarak farklılaşmış temel gruplardan meydana gelmiştir. Aile, eğitim, din, siyaset gibi temel insan ihtiyaçları bu gruplar sayesinde giderilir.
- Toplum kültürel bağlamda benzer grupların bütünüdür. Bunlar paydaş bir dil kullanırlar, benzer eylemler sergilerler.
- Toplum baştan aşağı fonksiyonel bir birimdir. Çoğunlukla iş birliği vardır. Farklılaşmalara karşın toplum bir bütün olarak hareket edebilir.
- Toplumu meydana getiren insanlar arasında düzenli, karşılıklı ilişkiler bulunmaktadır (İçli, 2014, s.34).

Kültürel olarak benzer grupların fakat işlevsel olarak da farklı olan insan grupların meydana getirdiği toplumda, bireyler farklılıklarına rağmen bir bütün olarak hareket etmektedir. Bunu da ortak bir dille kurdukları iletişim sayesinde yapmaktadırlar. Bu toplumun işlevsellik özelliklerinden biridir. Dil ve paydaş sembollerle bireyler iletişim kurar, birbirini anlar ve ortak bir değer ve norm meydana getirirler. Ortak olaylar karşısında ortak anlatım kalıpları ve sesler eşliğinde oluşturdukları ortak dille tepki koyarlar. Dolayısıyla dil, toplumlar için dünyayı anlayış ve anlatım biçimidir. Bu da toplumlar arası farklılıkları, kendine haslığı ortaya koyar. Dilin düşüncelerin aktarma ve bildirme amacı olarak düşündüğümüzde ikisi de birbirinden ayrılamaz bir yapı olduğunu söyleyebiliriz. Dil olmadan zihin de olmaz. Yani toplumların oluşturdukları dil aynı zamanda ortak düşünceleridir. Bu bağlamda toplum bir olay veya durum karşısında hemen hemen benzer tepkiler göstereceklerdir. Çünkü oluşturdukları ortak dil ve düşünce sistemi kültür ve öğelerini oluşturacaklardır. Nitekim benzer düşünce kalıpları oluşturarak benzer davranış sergileyeceklerdir. Herhangi bir sapma karşısında kısa zaman zarfında ortak bir tepki oluşturabileceklerdir.

4.1.2. Toplumsallaşma

Toplumsallaşma bir diğer adı olan “sosyalizasyon” kelimesine ilişkin erişilen ilk yöntem tanımlaması 1902 yılında yayımlanan ‘Dictionary of Philosophy and Psychology’de yer almaktadır. Bahsi geçen sözlükteki toplumsallaşma kavramına ilişkin şu ifadeler bulunmaktadır: “Toplumsallaşma kişilerin birbiriyle ve sosyal yaşama uyum süreci” olarak, “göç, paydaş yargıların oluşumu, iletişim, iş birliği, taklit etme ve paydaş beğeniler aracılığıyla gerçekleşir. Türkçe’ye “toplumsallaşma” veya “sosyalleşme” olarak çevrilen ‘sosyalizasyon’ lügati sözlükte “kişinin benlik kazanarak belirli bir sosyal çevreye hazırlanması, toplumla

bütünleşmesi aşaması” olarak adlandırılmaktadır (Coştu, 2009, s.119). Toplumsallaşma, ortak dille kurdukları iletişim sonucunda bireylerin toplumda bir aidiyetlik oluşturmalarıdır. Maslow’un ortaya koyduğu ihtiyaçlar piramidinde üçüncü basamağında yer alan ait olma ve sevgi ihtiyacı toplumsallaşmanın karşılığıdır. Birey kendini bir topluma veya sosyal çevresine ya da bir kişiye ait hissetme ihtiyacı duyar. Bu ihtiyacını gideremeyen birey kendilerini toplumdan dışlanmış ve kimsesiz hissederler. Dolayısıyla birey toplumun ortak oluşturdıkları değerlere, normlara uymak zorunda kalması mümkün olabilmektedir.

Toplumsallaşma sürecinde insanlar toplumla uyumlu bir kimlik edinmeyi, toplumla bütünleşmeyi, toplumun kendine has düşünce ve kalıplarına uygun olarak davranmayı öğrenmektedirler. Fakat sosyalleşme bireyin standart bir sosyal kalıp doğrultusunda biçimlendirilmesi demek değildir. Çünkü bireyler, hayatları süresince birçok farklı etkenin baskısıyla karşı karşıya kalırlar ve bu baskılara karşı gösterilen tepkiler birbirinden farklı olmaktadır. Bu durum bireylerin kendilerine has davranış biçimleri edinmelerini sağlamaktadır. Sonuç itibarıyla bireyler bazı yönlerden benzer, bazı yönlerden de farklı özellikler edinmiş olurlar. Ayrıca toplum içerisindeki her grup veya sınıfın aynı yaşam tarzını sahip olması beklenemez. Zira türlü grup ve sınıflar, toplum genelinden kimi farklılıklar gösteren değer, düşünce ve davranış biçimlerine sahiptir. Bu durumda, toplumda farklı konumlarda yer alan bireyler, kendilerine en yakın düşünce ve eylem kalıplarını tercih ederek o toplumda hayatını devam ettirmeyi öğrenirler. Bu bağlamda sosyalleşme aynı zamanda öğrenme sürecini de ifade eder (Dökmen, 2009, s. 118). Bu aşama içerisinde kişiler hangi koşullarda nasıl hareket edeceklerini öğrenirler. Ayrıca toplumsallaşma aşamasında kişiler, var olan veya toplumun kendilerine verilen rollerin ve bu kazanımın sonucunda edinilen statülerin icap ettiği davranış modellerini, toplumun ve de toplumda yaşayan diğer kişilerin kendilerinden istenilen davranışları öğrenmiş olurlar (Arslan, 2006, s.6).

Bu bağlamda şunu söyleyebiliriz ki; bireyler farklılıklarına rağmen toplumun ona verdikleri davranış kalıplarına uygun davranmak zorundadır. O toplumunda var olan kültürel yapıların kurallarını tanımak ve uymak zorundadır. Bu sosyalizasyonun verdiği bir gerekliliktir. Aksi takdirde birey bu kurallara veya davranış modellerine uygun bir davranış sergilemezse toplumda dışlanır ve etiketlenir.

Toplumsallaşma süreci, sadece yeni doğmuş olanlar için değil, aynı zamanda topluma yeni girmiş olan mensuplar için de gereklidir. Burada bahsedilen, toplum çapındaki toplumsallaşma olgusudur. Esasında her birey, grup değiştirdikçe, daha küçük çaplı bir toplumsallaşma sürecinden geçer. Daha sonra o grupta yaşamak için zorunlu olarak grubun kurallarını ve

davranışlara yön veren beklentilerini, değer yargılarını öğrenir. Bu süreçte bireyin kimliği belirlenmiş olur. Belirlenen kimliğin onayı ise diğerlerini gerektirir. Bu ilişki, sadece iki taraf arasında kalmayarak iki tarafın, yani ben ile diğerlerinin üzerinde anlaşacağı paydaş yaşam nesneleri vardır. Nitekim toplumsallaşma sürecinde, ilişki içerisinde olan bireyler ve onların üzerinde anlaştıkları toplumsal olgularda meydana gelen bir üçlü ilişki söz konusudur. Bu ilişki yoluyla ancak ortak düşünce, ortak amaç, gruba bağlılık ve bireysel kimlik edinilebilir. Birey, bu üçlü ilişki içerisinde kendisi, diğerleri ve toplum hakkında bilgiler edinir. Birey, kişilik haline dönüşür. Organik davranışlarını (doğuştan gelen) törpüler ve diğer bireylerin beklentilerine uygun biçimde davranışlarını denetlemeye, yöneltmeye başlar (Ergil, 1984, s.23). Dolayısıyla tüm bu süreçler toplumsallaşmanın bir sonucu olarak karşımıza çıkar ve kaçınılmaz bir durum haline alır. Böylelikle birey ondan beklenen eylemleri gerçekleştirerek toplumun bir parçası olarak yaşamına devam eder. Eğer beklenen eylemleri gerçekleştirmez ise toplumun ondan istenilen davranışların sınırlarını aşar ise toplumdan etiketlenerek dışlanır ve toplumda kendini yalnız hisseder.

Toplumsallaşma faktörleri içerisinde özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısında, kitle iletişim araçları, önemini zamanla artıran bir faktör haline gelmiştir. Bu iletişim araçları, kitlelerle etkili bir iletişim kurulmasını isteyen siyasal güçler (iktidarlar), siyasal partiler ve türlü kamu kuruluşları, özel kurumlar, baskı grupları kendi yanlarında, kendi amaçlarını, isteklerini uygulamak için kullanmak istemektedirler (Aziz, 1982, s.48). Bu bağlamda, toplumsal öğrenmede kullanılan çeşitli modeller poster, televizyon, radyo, film, afiş gibi işitsel ve görsel kitle iletişim araçları sosyalizasyon için bir hayli önemlidir.

Toplumlarda gücü, iktidarı elinden bulunduran egemen gruplar, kendi istekleri doğrultusunda kitleleri yönlendirmek istemektedir. Bunu gerek baskıyla görece de rıza yoluyla yönlendirmek isterler. Bu yönlendirmeye sağlayacak en önemli araç ise kitle iletişim araçlarıdır. Bu araçlarla kitlelere istenilen mesajlar verilerek istenilen algı oluşumu, tutumlar ve davranışlar enjekte edilmektedir. Bu mesajları ise daha çok toplumun değerleri ve normları üzerinden oluştururlar. Çünkü toplumdaki üyeler için toplumsal düzenin devamlılığı önemlidir. Aksi takdirde bu düzen bozulur ise kendilerini kaos altında hisseder ve panikler.

4.1.3. Kültür

Kültür, bireyler tarafından kurulan ve yaratılmış olan sosyal çevresini ifade eder ve maddi ve manevi olarak iki yönü bulunur. Bir kısım sosyologların medeniyet olarak adlandırdıkları maddi kültür, yapılar, teknikler, yollar, imalat ve ulaşım araçları gibi gözle görülür maddi unsurlardan ve insan eserleri olan  evre şartlarından oluşmaktadır. Manevi kültür ise bir ulusu ulus yapan, bireyin öz benliğini oluşturan ahlaki unsurlardan (gelenekler,  rfler, adetler, kolektif eylem ve tutumlardan) meydana gelen kültür bütününü ifade eder (Kocadaş, 2006, s.3). Her iki şekilde de insana ait olanı niteler. İki de insana yaşamına ilişkin unsurlardır ve insanın yaşamsal faaliyetlerine ilişkindir.

James M. Jasper'e göre kültür bir ikiliktir, bireylerle diyalog ya da kamusal cisimleşmeleri analiz edilmesi yoluyla ve bu ikisi arasındaki çok yönlü ilişkilerle beraber, gözlenebilen bir ikiliktir. Kültür, hem bireylerin bilinçlerinde (benimsedikleri fikirlerde, görüşmeler sonucunda açığa çıkarttıkları varsayımlarda) hem biçimsel, sosyal olaylarda, yaratılarda ve kamusal belgelerde fark edebileğimiz anlamalar sunarak kişiler ile kurumsallaşmış kodlar arasında bir ilinti kurar. Diğer bir ifadeyle, kamusal cisimleşmenin yanı sıra kültür aynı zamanda kafamızın içinde, kendimizle beraber her yere taşıdığımız bir şeydir. Nereye gidersek gidelim bizimle gelecektir. Ondan bağımsız düşüncelerimiz, tutumlarımız, yargılarımız olamayacaktır. Kültürel kodların (yapıların birer parçası olarak) anlamları vardır ve (bireyler için) bir anlam ifade ederler. Bu kodlar ile şeyler hakkında anlamlandırmalar kurarız, bir ürüne karşı fikirlerimizi kültürel kodlar aracılığıyla inşa ederiz. Fikirler, nesneleri yaratan eylemleri doğurmasından dolayı, kültür bilgi, süreç ve üründen meydana gelir. Herhangi bir ürüne karşı oluşan düşünceler o topluma ait kültür ile var olur ve kültürden kültüre de anlamlar farklılık gösterir (Jasper, 2002, 93-94). Kültür  znel olduğu kadar bireyin içinde yaşadığı  evre tarafında da şekillenir. Toplumsal yaşamdan bağımsız olmayan birey, var olduğu toplumun yapısında kültürel bir bağ kurar ve sosyal yaşantısını bu bağ üzerinden devam ettirir. Fakat birey sadece bu bağdan kültürünü oluşurmaz kendi yaşamsal deneyimlerinde de anlam çıkararak bu olguyu pekiştirir.

Kamusal ve özel arasındaki karşıtlık bir başka karşıtlıkla yakından bağlantılıdır: kültürün durağan yüzüne karşı dinamik yüzü. Kültürü, kendisini kullananlardan bir miktar özerk olan ayırt edilebilir bir anlam yapısı oluşturan ve kamuda gözlenebilen yaratılar ve ifadeler olarak kabul ettiğimizde, kültür bireysel yenilikleri zorlaştırır. İstediğimiz her şeyi söyleyip ya da

dilediğimiz her şeye inanıp hala anlaşılmayı bekleyemeyiz (Jasper, 2002, s. 94). Mary Douglas kültürü şöyle ifade eder: “Bir cemaatin kamusal standart durumuna gelmiş değerleri anlamında kültür, bireysel deneyimlere uzlaştırma görevi görür. Önceden, bazı başlıca kategoriler, fikirlerin ve değerlerin düzenle sıraladığı olumlu bir kalıp önerir. Bunların ötesinde otoritesi vardır, çünkü her birey diğerlerinin rızası yüzünden razı olmaya ikna edilir. Ancak kültürün kamusal hakikati, kategorilerini daha da katı hale getirir. Çevremizdeki kültürel yapılara boyun eğmek zorundayız” (Douglas, 1996, s.38-39). Jasper’e göre kısmen boyun eğmek zorunda bırakılır. Ona göre bu yapılar tersyüz edilebilir veya dönüştürülebilir çünkü aynı zamanda kültürü öznel ve stratejik bir biçimde dönüştürme gücümüz vardır. Kültür kendi hedeflerimize göre kullanabileceğimiz bir kurallar alanıdır. Yapının belli bölümlerini yıkmak için belli bölümleri içerisinde hareket ederiz (Jasper, 2002, s.94-95).

Toplumda yaşayan bireyler onun yapılarının kuralları doğrultusunda yaşamlarını idame etmek zorundadırlar. Çünkü toplum sürekliliği için bu kurallar sistemine ihtiyaç duymaktadır. Dolayısıyla birey de bu sürekliliği sağlamakla yükümlüdür. Her ne kadar öznel bir yapıya sahip olsa da kültürün topluma bağımlılığı vardır. Nitekim değiştirme yetimiz var ise de bu bireyin sadece tek başına yapabileceği bir durum değildir. Birey görece kitlelerden destek alıp onları değişime inandırması gerekmektedir.

Swidler, kültür formları arasındaki ayrıma vurgu yapar; eylemin hareketleri olarak kültür ve bu hedeflere ulaşma yolları olarak kültür. Nihai sonuçların ve değerlerin davranışları yönlendirmediğini göstermek isteyen Swidler, parsonscı imgelere (yapısal işlevselcilik) karşı çıkar. Parsons toplumun, kaosun olmadığı, bireylerin kendilerinden, yani kendi statülerinden, rollerinden ne istenildiğini bildiği ve bu isteklerin daimî olarak doyurulduğu, birbirine bağlı, istikrarlı, genellikle tümleşik bütünlerden oluştuğunu belirtmektedir. Ona göre rolleri gerçekleştiren aktörler belirli kalıplara göre hareket ederler ve bu kalıpların dışına çıkmazlar. Aksi takdirde toplumdan dışlanırlar. Swidler ise kültürün yalnızca alışkanlıklarla ilgili olmadığını yeteneklerle de ilgili olduğunu belirterek kültürü, eylemleri gerçekleştirirken izlenebilecek yolların bir repertuarı olarak kavramsallaştırır. Bu süreçte kültür, bir strateji biçimine dönüşür (Swidler, 1986, s.273). Bu bağlamda strateji belirleme kimi zaman kültür arayıcılığıyla kurallara uyma, kimi zaman ise beklentilere baş kaldırarak bu kuralları şekillendirme, ihlal etme ve yıkmaya sorunsalıdır. Yani burada kültür istenilen amaçlara, arzulara ulaşmak için bir araç gibi görülebilmektedir. Birey bu anlamda kültür öğelerine sıkışmış değerlerdir. Fakat burada önemli olan toplumun her kesimi kültürün bu yönünü kullanabilir mi sorusudur.

Fiziksel ya da zihinsel aygıtlarımız bir bakıma, bir gruba ya da topluma ait bireyler tarafından üzerinde anlaşmaya varıldığı için geçerli olan kültürel ittifaklardır. Dış dünya ve içsel benliklerimiz hakkındaki algılarımıza doğrudan erişimimiz olmadığı gibi her ikisini de çevremizdekilerin şekillendirdiği beklentiler ve kategorilerce yönlendirilir. Bu şekilde oluşturulan aygıtlara ve görüşlere kültür deriz. Bireyler duygusal, zihinsel ve ahlaki anlamda kültürel bağlamların içine saplanmışlardır hatta onları bu bağlamlar tanımlar. Siyasi fırsat yapıları, kaynaklar ve rasyonellik gibi kavramlar yalnızca kültürel bir açıdan bakılarak yorumlanmaz; en başından beri kültürel bağlamlar tarafından kurulur ve tanımlanır (Jasper, 2002, s.97). Nitekim kültür, ister onlara bireylerin zihinleri, isterse dış, nesnelleştirilmiş cisimleşmeler aracıyla ulaşalım, kültür anlam ve yorumlama ile bağlantılıdır. Kültürün kimi bölümleri (ritüeller, düşünceler, sloganlar) mevcut formlara kolayca eklenen ayrı ayrı oluşumlardır, fakat kimileri de daha örtüktür; bunlar eylemin, kurumların ve nesnelerin kurucu konstrüksiyonlarıdır. Kültürel bir bakış açısı, rasyonellik, kaynaklar, çıkarlar ve siyasi fırsatlar gibi kavramlar üzerinde yeniden düşünmeyi gerektirir (Jasper, 2002, s.99).

Karl Marx'a göre ise endüstri toplumların bu maddesel algılayışı etkisinde hukuk ve siyasetle beraber kültür, sınırları belirleyen ekonomik temeller altında yaratılan gölgegörünsel bir üstyapı olarak görülmüştür. O, endüstri toplumlarında kültürü hâkim ideolojiler olarak çalıştığını ifade eder. Bununla beraber birkaç ayırt edici özelliği bulunmaktadır:

- Kültür burjuvazinin otoritesini meşrulaştırmaya hizmet ederek onların çıkarlarını ve görüşlerini yansıtır.
- Kültür temel üretim ilişkilerinden meydana gelir ve onu tanımlar. Marx ile Engels'in Komünist Manifesto adlı yapıtlarında da belirtildiği gibi: "Kendi fikirlerimiz kendi burjuva üretim ve burjuva mülkiyetlerimizin koşullarının ürününden başka bir şey değildir."
- Gelenekseli ve toplumsal olarak kurulanı tabii ve zorunlu kılar.
- Kültür, bireylerin yanlış bilinç oluşturmalarına neden olur. Bunu da gerçekleri yanlışlayarak veya çarpıtarak bir algı ortaya koyar ve onların kendi kötü kaderleriyle mutlu olmalarına izin vererek yapar (Smith, 2005, 20-21).

Gramsci ise egemenliğin sadece ekonomik alana dayanmadığını, ayrıca kültürel unsurlarının da olduğunu vurgular. Düşüncelerin denetimi de olduğu anlaşıldığında, kültür de resme dahil olur. Burada bahsedilmesi gereken kilit kavram hegemonyadır. Hegemonya, yönetici sınıfın ve hükümetin, sivil toplum içinde inanışları organize etme gücüdür. Hegemonik inanışlar, eleştirel düşünce girişimleri engelleyen ve adaletsizliği güçlendiren egemen kültürel motiflerden

oluşmaktadır. Bunlar, sosyal hayat istikrarının devamlılığı için ihtiyaç olan güç düzeyinde bir azalmaya neden olurken, egemen gruplar için çok daha etkili yönetmenin yolunu açar (Smith, 2005, 62). Medya bu yol açma araçlarından günümüzde en önemlisi sayılmaktadır. Gramsci, medyayı ideolojik aygıt olarak sınıflandırmaktadır. Ona göre medya, izleyicilere ya da okuyuculara birçok doyum ve haz sağlamaktadır. Ancak bunu yaparken de kendi çerçevelediği içerikleri okuyucuya dayatmaktadır. Dolayısıyla kendi düşünce veya sistemlerini doğrultusunda bir algı yaratmaktadır.

4.1.4. Sosyal düzenleme aracı olarak değerler ve normlar

Dilthey, *Hermeneutics and the Study of History* adlı eserinde bireylerin, her zaman, bireylere özgü inanç, eğitim, değer, norm, ide, kural, tasarım türünden şeylerin yönlendirdiği bir insani ilişkiler ağı içerisinde olduklarını ve her şeye bu yaşamın içerisinde baktıklarını belirtmiştir. Ona göre bu insanlar toplu halde yaşamaya başladıklarından beri böyledir; yani bu yaşamın kendisidir, geçmişten gelen bir şeydir ve insani-toplumsal olan her şeyi içermesinden dolayı, yaşam tarihselliğinden başka bir şey değildir. O, doğal durumdan toplumsal duruma geçtikleri aşamadan itibaren bireylerin, kendi koydukları kurallar, değerler ve normlardan örülmüş bir çevrede yaşadığını, kendi yaratıları olan bu kurallar, değer ve normlar, sonradan yine insan davranışlarını belirleyen neden ve motifler olduğunu ifade etmiştir (Avcı, 2007, s.7). Bu bağlamda birey doğduğu andan itibaren toplumun kültür öğelerine bağlı olarak yaşamına yön vermektedir ve toplumdan bağımsız değildir. Var olan kültür içerisinde doğmuştur. Dolayısıyla davranışları ve tutumları ona göre şekillenecektir.

Nitekim bütün toplumlar iyi ve kötüyü, güzel ve çirkini ya da ayıp olanla olmayanı kendine göre tanımlar ve böylelikle yaşama ve ölüme katlanabilir hale gelirler. Mesela yanlış davranan çocuğa bir açıklama yapmadan: “Utanmıyor musun? Yaptığın çok çirkin” diyerek toplumun değerlerini ve normlarını çocuğun algısına yerleştirmeye başlamış oluruz ve çocuk geleneklere saygı duymaya başlar. Her birey neyin iyi neyin kötü olduğunu hissetmek zorundadır. Kant bilgi manasına gelen doğruyu temsil etme yetisiyle duygu manasına gelen iyinin algılanmasını karşılaştırır. Üstünlük ve ululuğu içeren, hassas ama normal olarak sorgulamayan bir değer, bireye mutlak bir kanıt gibi zorla kabul ettirilir. İlâveten değerler, medeniyetlere ve aynı medeniyet içerisindeki gruplara ve sosyal kategorilere göre de değişir (Mendras, 2008, s.103-104).

4.1.4.1. Değer

Değer yargıları, genel anlamda kültür ağı altında oluşan öğelerdir. Herhangi bir eylemle ilişkili olarak kendine has doğru ya da yanlış olduğunu sınırlandıran, toplumdaki düşünsel ve nesnel değer yargılardan oluşur. Bireylerin, herhangi bir eylemle karşı karşıya kaldığında başvuracakları başlıca kıstaslar sosyalleşmiş değer yargılarıdır ve bu değerler kapsamında söz konusu eylemleri anlamlandıracaklardır (Saritaş, 2013, s. 1054).

Birey değer yargıları, tekil ve öznel olduklarından dolayı düşünsel eylem kalıplarını ifade etmemektedirler. Yani sübjektif değer yargılarının en başlıca anlamı ve fonksiyonu, bireylerin toplumda kendilerine özgü temel başvuru kaynakları olmalarıdır. Bu değerler belirli eylem formlarının kişi açısından, “olumlu, doğru, değerli” veya “olumsuz, yanlış, değersiz” olduğunu sınırlandıran başlıca ölçütlerdir. Fakat öznel olmalarından dolayı, değer yargılarının “doğrudan doğruya eylem düzenlemesine dair toplumsal araçlar” adlandırılmasına yetkileri bulunmamaktadır. Tek başına bir eylemin değerli, doğru, olumlu ya da değersiz, yanlış, olumsuz sayılması bireylerin kendilerini, o eylemin gerçekleştirmek veya o eylemden kaçınmakta mecbur hissetmeleri neticesine neden olmaz. Gerçekten, belirli bir eyleme dair henüz toplumsal bir değer yargısının oluşmadığı proste, o eyleme dair algı ve o eyleme bir değer yargısı oluşması açısından her kişi kendine ait, tek ve diğer kişilerden farklılaşan bir tutama sahip olacaktır. Bu oluşum, insanlığın ilerleyiş seviyesine dair izlemin göstermesinden dolayı, kompleks sosyal bağların ilerlediği günümüzde artık doğrudan gözlemlenebilecek bir oluşum olmaktan çıkmıştır (Saritaş, 2013, s.1054-1055). Dolayısıyla herhangi bir davranışın toplumsal değer yargısını nitelmesi için önce kişiye has öznel evlerinden nesnel çoğul evlerine geçmiş olması ve kamuoyunda geçerliliğin onaylanması, diğerleri için de algı oluşturmaları, gerekmektedir.

Genel tanımıyla, objektif bir değer kuramı, içsel olarak değerli bir şeyin ruhani durumuna bağlamaktadır. Bir şeyin değerini hem bireyin öznel durumuyla hem de toplumun uzlaşımı ve davranış kalıbıyla bağımlı görülmemektedir. Diğer bir ifadeyle, bir eylemin değeri hem kişisel hem de kişisel olmayan parçalardan meydana gelmektedir. Bazı şeyler, kişilerin yaşamlarına katkı sağladığı ölçüde dışsal bir değere sahipken bazı şeyler de kişilerin yaşamına bir değer katmadan da bir değere sahiptir (Erdal, 2004, s.39-40). Bireylerin ihtiyaçlarını karşılama niteliğinin değişmemesine rağmen ihtiyaçların niteliğine göre değerlerin anlamı ve ölçüsü değişebilmektedir.

Değişmez ve mutlak olmayan değerlerin özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz:

- Değerler toplum mensupları tarafından paylaşılmış, üzerinde anlaşmaya varılmış olduğundan dolayı herhangi bir kişinin yargısına bağlı değildir.
- Aynı toplumun mensupları tarafından önemsendiklerinden dolayı genel refahın korunması ve sosyal ihtiyaçların karşılanması ile görülmüştür.
- Değerler coşku ve heyecanlarla birlikte var olduğundan bireyler, yüksek değerler uğruna fedakarlıkta bulunmaya, savaşılmaya dahası yaşamlarına son vermeye bile razıdırlar.
- Değerler toplumun mensupları arasında onaylanmaya ve anlaşma gerektirdiğinden dolayı kavramsal olarak diğer şeylerden soyutlanabilirler (Joseph, 2006, s.143),

Değerlerin, toplumsal yaşamda birçok işlevleri bulunmaktadır. Örneğin çeşitli tabakalaşmayı belirlemede, yararlı varsayılan maddi kültüre ait nesneler üzerinde ilgileri artırmada, ideal düşünme ve davranma modellerini belirlemede, toplumsal rollere rehberlikte, toplumsal kontrol ve baskı aracı olarak etkili olmakta, toplumsal iş birliği sağlamada işlevseldir. Ancak, bir toplumda önemli ölçüde onaylanan bu genel değerlerin bireyler üzerinde bir bütünleştirici gücünün olmasına karşın kimi zaman bazı sosyal sorunların da yaşanılmasına sebep olduğu kabul edilmektedir. Bu sorunlar kendisini kültürün belirlenmiş değerleri ile bireylerin davranışları arasında bir uzaklaşma olduğunda ve toplumdaki çeşitli alt grupların değerleri çatıştığında göstermektedir (Avcı, 2007, s.20). Toplumsal düzenin sürekliliğini sağlamakta kullanılan bu değer araçları bireyleri kontrol etme onları baskı altında tutmaktadır. Bireylerin bu değerler çemberinde dışarıya çıkımı onun dışlanmasına, damgalanması neden olmaktadır. Çoğu fikir ayrılıkları veya yaşamsal tarzlar bu değerler çemberi altında kontrol edilir, herhangi bir kalkışma olur ise tekrar düzenin sağlanmasında, toplumun bütünleşmesinde aracı görevi üstlenir.

Kişinin toplumla nasıl bütünleştiği problemi, çoğu sosyoloğun üzerinde çalıştığı önemli meselelerden biridir. Durkheim' ın bu bütünleşmeyi toplumsal olgu kavramı ile açıklamaktadır. Ona göre bu kavram kişinin üzerinde dış bir baskı yapabilecek, çoğunlukla toplumun genelinde yürütülen ve öznel varlıktan bağımsız bir vasıf olan herhangi bir eylem biçimidir. Dahası, öznel zihinlerin üzerinde olan ve onları daimî olarak etkisi altında tutan toplumsal şuurlar, toplumun kişiler üzerinde oluşturduğu kontrol mekanizmasını daha da çok güçlendirmektedir. Belirli bir toplumda en genel ve düşünsel bir seviyede, dürüstlük, namus, başarı, dayanışma, iş bölümü gibi akıl almaz bir çeşitlilik gösteren dar anlamda değerler bulunmaktadır. Akabinde bu

değerlerin, belirli bir role aktarıldıkları zaman büründükleri formları gösteren normlar çıkmaktadır. Değerler, belirli bir toplumda, öznel ve grupsal hayatın düzenini, devamlılığını sürdürmek amacıyla törelere ve normlara evrilirler (Avcı, 2007, s.30). Belirli bir toplumda yaşayan birey doğduğu andan itibaren o topluma karşı birtakım sorumluluklarla birlikte doğmaktadır. O sorumluluklarının içerisinde uyması gereken değerler vardır. Uymakla kalmayıp onları devam ettirmek korumak zorundadır. Zamanla ona yüklenen toplumsal roller içerisinde uyması gereken kurallar olacaktır tam da burada karşımıza toplumsal normlar çıkmaktadır.

4.1.4.2. Norm

Norm, belli bir toplumda ya da grupta kalıplaşmış yol gösterici ve idare edici davranış formlarıdır ve bireyin davranışlarının diğerleri tarafından nasıl değerlendirileceğinin kılavuzudur. Bu bağlamda normlar bireyin eylemlerinin onaylanıp onaylanmayacağını belirtmektedirler. Yani toplum mensuplarının durum veya olaylarla karşılaştığı zaman belirli tarzda tutum geliştirmeye zorlayan kurallar bütünüdür (Erkal,1998, s.29). Bu kurallar tüm toplumlarda sosyal düzeni sağlayarak, kişilere rehberlik eden düşünceleri oluştururlar. Dolayısıyla normlar, toplumsal yapıda kişilerin belirli olaylarda, nasıl davranış sergileyeceklerini söyleyen dahası bir yaptırım gücüne sahip olan kılavuzdur. Ayrıca toplumsal mevcudiyetini gözetim ve devamlılığını sağlamak açısından da sosyal normlara gereksim vardır. Nitekim toplum talep ettiğinde bunlarda değişime yapılabilmektedir. Çünkü toplumların aile yapıları, ekonomik sistemleri, hukuku uygulama usulleri, ibadet biçimleri gibi yapıların yönetimi her daim normlara göre şekil almakta ve yürütülmektedir. Bu bağlamda normlar, yaptırım gücüne sahip olan sistemlerdir (Avcı, 2007, s.38). Bireyler herhangi bir sapma eyleminde bulunur, kuralları ihlal ederse bunun sonucunda bir yaptırıma maruz kalır. Bu yaptırımlar bazen hukuk kuralları çerçevesinde uygulanır bazen de toplumun diğer üyeleri tarafından uygulanır. Bu da çoğu zaman dışlama şeklinde görülmektedir.

Diğer bir ifadeyle, herhangi bir olaya karşı oluşan değer yargısının, nesnel ve düşünsel olması ile, ona, karşıt olan davranışa yönelik gerçekleştirilen tepki bilgisinin eklenmesi, o değer yargısının bir toplumsal norm dönüşmesi açısından gereklidir. Zira sosyal eylemlere gösterilen tepkiler, geri besleme itkisinin geçerli olmasını sağlayan ve ortamdaki başvuru değerleri haline dönüşen değer yargıları tarafından şekillendirilirler. Fakat bu tepkiler, bahsi geçen değer yargıları arayıcılığıyla muhafaza edilen güç odaklarına dair çıkarların birer

anlatımı olması nedeniyle, bu tepkilere yönelik karşıt eylemler, o değer yargılarının “olması gerekene ilişkin olma” savlarına karşı gelir. Dolayısıyla bu durumun ortadan kaldırılması ve “olanın”, “olması gerekene” genişlemesi için dışsal baskının olması gerekmektedir bu da yalnızca yaptırımlar arayıcılığıyla mevzubahis olabilirler. Bu bağlamda toplumsal değer yargılarının birer “olması gereken formunu almış hali olarak toplumsal normlar” yalnızca yaptırımlar yoluyla bahsedilen forma dönüşebilirler. Nitekim toplumsal norm, toplumda güç odaklarına bağlı öznel ve tekil değer yargılarının sosyal düzeyde anonimleşerek tarafsızlaşması ve bu değer yargılarının, kendilerine ilişkin bilgiye, yaptırımın bilgisinin eklenmesi arayıcılığıyla soyutlaşması durumunda meydana gelirler (Sarıtaş, 2013, s.1066). O zaman şunu diyebiliriz ki; normlar ve yaptırımlar birbirinden ayrı düşünemeyeceğimiz iki kavramdır. Birey toplumda var olan normlara uymadığı zaman sonucunda bir yaptırımla karşı karşıya kalabilmektedir.

Normlar; formel ve informal olarak ikiye ayrılır: formel normlar, karmaşık ve modern diye nitelendirilen gelişmiş toplumların davranış kalıplarıdır. Çünkü bu tip toplumlarda ilişkiler kurumlaşmış ve standartlaşmış davranış kalıpları tarafından belirlenmektedir. Bir toplumun yasaları, yani hukuk düzeni o toplumun normlarını meydana getirmektedir. İnfomal normları ise, küçük gruplarda bireyi sınırlayan davranış kalıplarıdır. Bunlar yazılı ya da sözlü ifade edilmezler. Fakat ilişkilerin özünde bulunan davranışsal yaptırımlardır. Bu yaptırımlar gülme, alaya alma, kınama, ya da gruptan dışlamaya benzer toplumsal ifade biçimlerini kapsamaktadır. Formel normlara uyulmadığı takdirde yasa ve hukuk düzeni ile yaptırım uygulanır, informal normlara uyulmadığı takdirde ise yaşadığı grupla çatışması tabidir (Avcı, 2007, s.38-39). Çalışmamızda, ahlaki panik örnek olayında öğrencilerin kızılı erkekli evde kalınmasına yönelik hem formel yani hukuksal önleme hem de informal olarak etiketleme, damgalama gibi yaptırımlar uygulanmış veya uygulanmak istenilmiştir. Söz konusu informal yaptırımda sapkın olan grup veya birey damgalanarak toplumdan dışlanmaktadır. Toplumdan dışlanması onu yalnızlığa sürüklemektedir. Dolayısıyla bu grup veya birey hayatı için oldukça önemli bir yaptırım olmaktadır. Dolayısıyla yaşadığı toplumda formel veya informal normlara uyması onun toplum yaşamında sürekliliği için önem arz etmektedir.

4.1.4.3. Değer ve ahlak arasındaki bağ

Toplumsal değerler ile ahlak ilişkisini açıklamak için kısaca bir tanım yapmak gerekirse; bir kişi veya kişiler öbeğince benimsenen davranış kurallarının tamamı olarak açıklanabilir.

Ahlak, değer ve davranış kesişiminde meydana gelen bir olgudur. Dolayısıyla ahlâk yalnızca bir değer ya da soyutlanmış bir eylem değildir aynı zamanda bir ayağı değerlerde, öteki ayağı eylemde. Nitekim Erol Güngör gibi kimi düşünürler ahlaki “değer giydirilmiş eylem” olarak adlandırmışlardır (Aydın, 2011, s.45).

Ahlak kuralları, belli bir işi, grup veya toplum için kabul gören değer yargılarıdır ve bu kurallar toplum tarafından herkesçe benimsenmemektedir. Dolayısıyla neyin doğru, neyin yanlış olduğu kişiden kişiye, gruptan gruba ve toplumdan topluma değişebilmektedir. Sonuç olarak, bu kuralları öznel, yani bireyden bireye değişen değer yargılarıdır, diyebiliriz. Aynı zamanda ahlak kuralları, belli bir dönemde muteber olan değer yargılarıdır. Nitekim bazı dönemde muteber olan bir ahlak kuralı, zamanla önemini yitirebilir, dahası değerini kaybedebilir. Kuçuradi, bu genel değer yargılarını, bireylerin şartlarda başka bireylerle ilişkilerinde eylemlerinin; her biri biricik ve kompleks bir bütün olan davranışlarımızın değeri hususunda yargıda bulunmak nedeniyle kullandığını vurgulamaktadır (Avcı, 2007, s.63). Bu bağlamda bir eylemin ahlaki olup olmadığı kişiden kişiye değişmektedir. Herhangi bir kişi için geçerli olan ahlak kuralı bir diğer kişi için geçerli olmamaktadır. Bu ahlaki değerlerimizle eyleme ilişkin yargılarımızı, tutumlarımızı belirtmekteyiz ve bu yargılar toplumun her kesimi için geçerli olmamaktadır. Dahası bir dönemde eyleme ilişkin yargı başka bir dönemde geçerli olamamaktadır. Sürekli bir değişime maruz kalmaktadır.

Bir değer birimi ise ahlâk ile din bağlıdır. Nitekim tüm değerler gibi din, ahlâkın da önemli bir kaynağıdır. Özellikle yüksek tipli dinler yani İslam, Yahudilik, doğrudan doğruya ahlaki değer yargılarına konulmaktadır. Fakat dinin tamamı ahlaki değer yargılarından ibaret değildir, ancak etkin ahlaki kuralların kayda değer bir bölümü din kökenlidir. Herhangi bir davranışın tutuma dönmesi, bireyin zihninde ve vicdanında yer etmesine ilişkindir ki bu alan dinin devreye girdiği bir alandır. Örneğin, Weber’in “prüten” olarak tanımladığı tutum ahlâkı kavramı bu alanda özgündür (Aydın, 2011, s.44-45).

4.1.5. Toplumsal damga

Damga kelimesi yunanca kökenli bir sözcük olup ‘stigma’nın Türkçe ’ye çevrilmiş halidir. Stigma eski zamanlarda insanların vücuduna kesmek ya da yakmak amacıyla yapılan izleri tanımlardı. Bu izlerin herkes tarafından görünebilir olmasına itina edilirdi, böylece bu işaretler, taşıyan insanların kötü ahlak sahibi, kirlenmiş, suçlu, köle ya da uzak durulması gereken insanlar olduklarını anlatırdı. Günümüz literatüründe ise damga, normal dışı olarak kabul edilemezliğin belirtisi ya da birey veya grup için utanılması gereken bir halin mevcutluğunu

tanımlanmaktadır (Taşkın'dan aktaran Yavuz, 2016, s.6). Erving Goffman 1963'te yayımladığı *Damga: Örselenmiş Kimliğin İdare Edilişi Üzerine Notlar* adlı eserinde damga kavramını tanımlamış ve açıklamıştır. Goffman'ın (1963) tanımına göre damga, bireyi belirli bir bağlam veya kültür içerisinde itibarsızlaştıran olumsuz bir niteliktir. Başka bir ifadeyle Goffman damgayı, taşıyan bireyi gündelik ilişkilerden diskalifiye eden bir simge olarak tanımlamıştır. Aynı zamanda, damganın asıl niteliksel değil ilişkisel bir dil olarak görülmesi gerektiğinin altını çizmiştir (Goffman, 1963, s.29-30).

Crocker, Major ve Steele (1998), damgalanan bireyin sahip olduğu (ya da sahip olduğuna inanılan) bazı nitelik ve özelliklerin, belirli bir sosyal bağlam içerisinde kişiyi itibarsızlaştıran bir sosyal kimlik kazandırdığını belirtmişlerdir. Tüm tanımlamalar iki ortak noktada hemfikir, birincisi kişinin diğerlerinden farklı kılan ve itibarsızlaştırmaya yol açan bir nitelik taşıması, ikincisi ise bunun hem ilişkisel hem de bağlamsal değişkenlere bağlı olması, yani damganın sosyal bir yapı olduğudur (Yavuz, 2016, s.6-7). Toplumun bir parçası olan bireyin yaşam tarzının veya toplumda edindiği bazı niteliklerden dolayı toplum tarafından damgalanmaktadır. Bu da bireyin toplumdan dışlanmasına ve yalnızlaşmasına neden olmaktadır. Bu yaptırımlar bazen daha kötüye gidebilmektedir ve toplumdan topluma değişebilmektedir. Çünkü her toplumun kendi özgü değerleri ve normları vardır. Damgalama çoğunlukla bunlara karşı gelinmesiyle ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla bireyin yaşadığı sosyal yaşamda damgalamanın karşılığı bulunmaktadır.

Damgalamanın güç dengeleri ile bağlantılı olduğunu vurgulayan Link ve Phelan, damgalamanın etiketleme, negatif stereotipleme, dışlama, ayrımcılık ve düşük statüye sahip olma bir arada bir hegemonya altında ortaya çıktığında oluştuğunu belirtmektedirler. Onlara göre yapısal ayrımcılık (kurumların politikalarının dezavantajlı grupları dışlaması) ile statü kaybı ve ayrımcılık yaşamak damgalama tanımı için gereklidir. Böylelikle damgalamanın sadece mikro-sosyal değil aynı zamanda makro-sosyal bir yapı olduğu ve hem psikolojik hem de sosyolojik temelleri olup her iki disiplin dikkate alınarak çalışılması gerektiğinin altını çizmişlerdir (Link ve Phelan, 2001, s.375-376).

Damgalama toplumsal, kişiler arası ve bireysel seviyelerde ortaya çıkar. Pryor ve Reeder (2011) literatüre açıklık getirmek amacıyla daha farklı bir kavramsal model oluşturmuşlardır. Önceki teorilerden temel olarak oluşturulan bu model, damgalamanın farklı seviyelerde birbiriyle ilişkili dört dinamik tezahürünü göstermektedir. Bunlar; toplumsal damgalama, kendini damgalama, birlikteliğe bağlı damgalama ve yapısal damgalamadır. Bizim konumuzla bağlantılı olarak bunlardan ilki ve en önemlisi olan toplumsal damga (public stigma) 'yı

tanımlamak gerekirse toplumsal damga, insanların bir damgaya sahip olan kişiyle karşılaştıklarında ona verdiği sosyal ve psikolojik tepkilerdir. Toplumsal damga, izleyicilerin yani damgalayanların bilişsel, duygusal ve davranışsal tepkilerini içerir. Damgalamanın temelinde izleyicilerin, damga taşıyan kişiler hakkında sahip oldukları bilişsel temsiller yatmaktadır. Bu temsiller olumsuz duygulara ve hareketlere yol açar. Damgalayan durumun oluşumunun kontrol edilebilirliği bu temsillerden biridir. Damga oluşumundan kişinin ne kadar sorumlu olduğu, insanların tepkilerini de büyük ölçüde belirler. Örneğin yıllarca sigara içerek akciğer kanserine yakalanmış biri ile genç yaşta meme kanserine yakalanmış bir kadına yönelik hissedilenler aynı olmayacaktır. İlki daha fazla öfke uyandırırken, ikinci durumda insanlar daha yardımsever davranacaklardır (Yavuz, 2016, s.8-9). Çünkü buradaki birey temsiline hasta olumsuz davranmış ve sorumluluğunu yerine getirmemiştir. Dolayısıyla burada neden sonuçtan daha önemlidir ve birey damgalanmaya mahkûm edilmiştir. Bu bağlamda toplumsal yaşamda birey kendi kimliğinden oluşan sorumluluğu yerine getirememesi aynı zamanda onun toplumdan dışlamasına da sebep olacaktır.

Diğer bir bilişsel temsil ise damgalayan koşulun ne kadar ciddi bir durum olarak algılandığıdır. Ölümcül hastalığı olanlar ya da ciddi engel sahibi kişiler buna örnek olarak gösterilebilir. Bu tarz durumlardaki kişiler insanlarda hem acıma ve şefkat hem de kaygı ve sıkıntı hisleri uyandırır. Bunlara benzer başka bir özellik olan damganın algılanan tehlikeliliği ise zihinde oluşan başka bir temsildir ve insanlarda korku hissi ve uzak durma ihtiyacı yaratır. Son olarak damganın normları ne kadar ihlal ettiği algısı öfke ve sosyal dışlama ile pozitif orantılıdır. AIDS hastası olmak, madde bağımlılığı, sabıkalı geçmiş ya da homoseksüellik genellikle toplumda normlardan sapma olarak algılanmakta ve büyük oranda öfke yaratmaktadır (Yavuz, 2016, s.9). Çünkü bahsedilen nitelikler toplumda daha çok korku ve tehlikeyi karşılamaktadır. Toplumun var olan düzenine karşı bir tehdit yaratacak korkusu yaratmaktadır. Bu bağlamda, bu bireyler damgalanarak toplumdan uzaklaştırılmak istenilecektir. Bireylerin damgalanarak uzaklaştırılması sonucunda toplum tekrar eski düzenine dönecek ve devamlılığını sağlayacaktır.

Nitekim bu korku ve öfkeleri yaratmada ya da kullanmada araç görevi yapan medya da sosyal damgalama açısından önemlidir. Medya, damgayı oluşturan aynı zamanda damga sonucunda oluşan korku ve öfkeyi yayan bir araçtır. Çalışmamızla bağlantılı olan toplumsal normları ihlal eden bireyleri hem damgalar hem de oluşan öfkeyi yayar. Bunun sebebi de medyanın sahiplik yapısından kaynaklanmaktadır. İktidarın ya da toplumda egemen olan sınıfların kendi konumlarını güçlendirmek ya da korumak açısından medyayı bu tür sosyal

damgalamalarda kullanılmaktadır. Burada bir diğer önemli husus ise bireyin damgalamadan kaynaklanan içsel sıkıntısıdır. Sosyal damgalamamanın en önemli etkenlerinden biri tepkinin toplumsal değerlerin temsil ettiği düşüncesidir. Birey toplumsal değer ve normlara karşı geldiğinden toplumdan soyutlanmış olması onu derin içsel sıkıntılara sokabilmektedir.

4.1.6. Toplumsal sapma

Sapma, gittikçe artan, artarken de içerik ve usul olarak değişen problemlerden birisidir. Normal olmayan veya cemiyetin onayladığı davranış kurallarına aykırı olan eylem olarak nitelendirilen sapma davranışı, toplumun değerler dünyasında ve normatif yapıda meydana gelen değişmelerle birlikte mahiyet değiştirmektedir. Toplum hayatında yaşanan, hızlı değişmelerle birlikte normatif yapının farklılaşması, sapma kriteri olarak kabul edilmesi gereken normlar üzerinde tartışmalar yaratmaktadır. Hızlı değişme sürecinin tabii sonucu olarak bireye yönelen mesajların artması, bireylerin rol tanımlamalarında değişmelere sebep olmakta, gözlemlediği olgu ve olaylar karşısında bazen tepkisiz, bazen de aşırı olarak nitelendirilebilecek tepkiler vermesine sebep olmaktadır (Korkmaz ve Kocataş, 2006, s.7-8.)

Becker (1967), gerçek sapmanın toplum tarafından yaratıldığını belirtmiştir. O, toplumsal sapmanın sebeplerini, sapkın bireyin sosyal durumunda ya da sapma davranışına zemin hazırlayan sosyal faktörlerde yer almadığı vurgular. Nitekim Becker, sosyal grupların, sapmayı meydana getiren kuralları tanımlayarak bu kurallara uymayan bireyleri "dışarıdakiler" olarak etiketlenmesi sonucunda sapmanın toplumda yaratıldığını ifade eder. Bu bağlamda sapma; suçluya kuralların ve yaptırımların başkaları tarafından uygulanmasının bir sonucu olduğunu, bireylerin medyana getirdiği davranışların bir niteliği olmadığını, söyleyebiliriz. Sapkın, etiketlenmenin başarılı bir şekilde gerçekleştirilmiş olduğu bir bireydir; sapkın eylem toplumun öyle etiklediği eylemdir. Ayrıca Becker, hangi davranışın sapma olarak alınıp alınmayacağı konusu aynı zamanda, o davranışı kimin gerçekleştirdiği ile de ilintili olduğunu belirtmiştir. Zira aynı davranışı sergileyen kimi bireyler hoş görülürken, kimileri de eleştiriye tabii tutulur. Kimi bireylere kurallar daha katı ve sert uygulanır. Örnek vermek gerekirse, orta sınıfa ait çocuklar, gecekondu bölgelerinde yaşayan çocuklara nazaran toplumda daha az suçlanır. Becker, yine bazı dönemlerde sapma olarak algılanan eylemlerin, bazı dönemlerde sapma eylemi olarak adlandırılmayabileceğini ifade etmiştir (Mutluer, 1998, s.223-224). Nitekim sapkın olarak etiketlenen bireyler toplumun azınlık grubu, ekonomik olarak güçsüz olan kesimlerden oluşabilmektedir. Çünkü bu bireyler toplumda daha çok suça yatkın olarak

görülmektedir. Dolayısıyla onları sapma davranışıyla etiketleme daha kolay olacaktır ve toplumun düzenini onların bozacağı düşüncesi daha inanılır gelecektir.

Toplumsal sapmayı nesnel bir olgu olarak gören yaklaşımıcılardan biri olan Erikson’a göre ise, sapma insanları paylaştıkları ortak menfaatlere daha fazla uyanık kılar ve topluluğun kolektif vicdanını meydana getiren bu değerlere vurgu yapar. Grup yaşamının ritmi sapkın davranışın ender zamanları tarafından açık kılınmadıkça, muhtemelen örgütlenme olanaksız olacaktır. Ona göre, simgecilik eylemleri ve cezalandırma, topluluğun sınırlarının çizilmesine ve ahlaki yönelim duygusunun yeniden inşasına hizmet eder. Bu açıdan, yaptırımlar topluma yönelik bir sübjektif tehlikenin kontrolünden çok, bütünleşmeye yönelik toplumsal ve kültürel ihtiyaçlarla alakalıdır (Erikson’dan aktaran Smith, 2005, s.129-130).

Burada önemli olan sapmanın toplumsal değer ve normlarının dışında bireyin davranışlarının iyi- kötü, doğru-yanlış olarak değerlendirilmesidir. Toplumun çizdiği sınırların dışına çıkan bireyin, başka bir ifadeyle değerlerin ya da normların aksine davranan bireylerin, toplumdan sapma olarak nitelendirilmesi dikkat çekicidir. Yukarı da belirtildiği gibi sapma aslında toplumun ona verdiği etiket sonucunda oluşturduğu eylemdir. Toplum onu etiketleyerek, damgalayarak ona sınırlılıklar oluşturmuştur. Birey bunun sonucunda o etiketi içselleştirerek ona uygun davranışlar sergilemeye başlayacaktır.

Bir diğer önemli nokta ise bu toplumsal sapmalarının sunumudur. Damgalamada olduğu gibi burada da önemli sunma aracı medyadır. Toplumsal değerlerin ve normların bizi yönlendirdiği şeklide medya da bunlara uyumlu içerikleri üretir. Eğer bu değerlerin ve normların dışına çıkıldıysa medya bu davranışları sapma olarak bireye sunar. Bireyin suç adeta suç işleyerek medyana getirdiği sapma eylemlerini abartarak damgalamayı oluşturmuş olur.

4.2.AHLAKİ PANİK

4.2.1.Ahlaki Panik Kavramının Tanımlanması

Ahlaki panik kavramı; “Daha önceki dönemlerde de var olan fakat sonraları toplumda sessiz kalan kapsamlı bir sosyal problemin, sosyal bir sapkınlığın adlandırılarak dahası örnek vakalarla kişileştirilerek ortaya çıkarılması ve kamunun gündemine taşındığı ve uzmanlar

tarafından bu probleme ilişkin çözüm önerileri sunulması” olarak açıklanabilmektedir (Kırçıl, 2009, s.126). Nitekim Soygüder’e (2003) göre toplumda sessizlik döngüsünün bozulmasıdır, ahlaki panik. Sessizliğin bozulması aynı zamanda, sosyal algılayışta kimi yanılsamaların oluşmasına da sebep olmaktadır. Kamuoyuna sunulan ahlaki panik olayında, eylemi yapmakla suçlanan kişiler kadar benzer eylemler içirişinde yer almış kişiler de tehlike olarak görülür, bu bir bilişsel aktarım oluşumudur. Bir duruma gösterilen tepki, farklı bir durumun etkisi altında da aynı tepkinin oluşmasına neden olabilir (Şeker, Tiryaki, 2013, s.225). Örneğin, gençlerle ilgili örnek olay gösterilen paniklerin yer aldığı haberlerin yanında gençlerle ilgili diğer konular da okuyucuya sunulmaktadır. Bu bilişsel aktarım paniğin daha da güçlenmesine ve sapkın olarak gösterilen birey ya da grupların daha da dışlanmasına sebep olmaktadır.

Kavramı ilk olarak Stanley Cohen 1972 senesinde yazdığı “Folk Devils and Moral Panics” (Halk Şeytanları ve Ahlaki Panikler) adlı eserinde kullanmıştır. Her ne kadar medyanın toplum kurallarına uyum sağlayamayan bireylerin etiketlenmesi ve suç dalgaları oluşturmaktaki rolünü ilk gözlemleyen bilim insanı olmasa da Cohen, medyanın sapkınlık abartması ve sonrasında meydana gelen kamuoyu tepkilerinin ilk sistematik uygulamalı çalışmasını yapan kişi olarak tanınmaktadır. 1972 yılında ilk defa yayınlanan ve yaklaşık 30 yıl sonra üçüncü baskısını yapan kitabında Cohen (1972, 94) ahlaki panik kavramının tanınmasına ilişkin girişte şu cümleleri yazmıştır: Toplamların ara sıra ahlaki panik olaylarıyla karşı karşıya kaldıkları gözlenmektedir. Bir durum, olay, kişi ya da grup toplumsal değerlere ve çıkarlara yönelik bir tehdit olarak algılanmaya başlar; tehdit olarak tanımlanan bu olay, kişi veya grubun doğası medya tarafından kalıplaşmış ve yapay bir biçimde okuyucuya sunulur; yazarlar, din adamları, siyasetçiler ve diğer kanaat önderleri manevi engeller koyarlar, problemin tanı ve çözümlerini ortaya koyarlar. Daha sonra tehdidin üstesinden gelme yolları geliştirilir ya da çoğu zaman bu yollara başvurulur. İlerleyen zamanda panik ortadan kalkar, bastırılır ya da daha da kötüleşerek görünür hale gelir. Bazen paniğin konusu nispeten yenidir ve bazen uzun süredir var olan fakat birdenbire ilgi odağı haline gelen bir şey panik konusu olur. Kimi zaman panik geçer ve toplumun ortak şuurunda unutulur. Kimi zaman da daha ciddi ve uzun süreli tepki ve yankıları olur. Böylece hukuksal, siyasal ve hatta toplum algılayışında belli dönüşümlere yol açabilir (Cohen, 2002, s.1).

Thompson, bu tanımdan hareketle bir ahlaki panik sürecinin anahtar elementlerini şu şekilde sıralar;

- 1) Bir şey ya da bir kişi değerlere veya çıkarlara tehdit olarak tanımlanır.
- 2) Bu tehdit medya tarafından kolaylıkla tanınabilir bir formda tasvir edilir.

- 3) Kamuoyunun ilgisinde bir artış vardır.
- 4) Toplumun kanaat önderlerinden ya da yetkililerden sorunun çözümüne yönelik öneriler gelir.
- 5) Panik ortadan kaybolur ya da toplumsal değişimlerle sonuçlanır (Süslü, 2013, s.38-39).

Ülkemizde ise Erol Mutlu İletişim Sözlüğü adlı kitabında ahlaki panik (törel ülkü) kavramını şu şekilde açıklamaktadır: " Küçük sosyal sapkınlık davranışlara olan şeylere abartılı ve medya tarafınca büyütülen sosyal tepki. Medyanın, güvenlik görevlilerin, mahkemelerin, iktidarın ve halkın böylesi aşırı tepkisi bu sapkın eylemin ortadan kaldırılmasının istenilmesinin aksine diğerleri için izlenecek rol modelleri kurmak amacıyla veya aksi taktirde dikkat çekmeyebilecek toplum dışı veya davranış örneklerini belirlemek amacı ile bu eylemi büyütme yatkinlığı gösterir" (Mutlu, 1998, s.334). Kavramı daha çok iletişim bağlamında değerlendiren Mutlu, özellikle kitle iletişim araçlarının bu süreçteki etkinliğinin ve toplumda söz konusu sapkın davranışa yönelik tepkinin ve panik havasının, tehdidin ortadan kalkmasından ziyade sapkın olarak nitelenen davranışın genişlemesine ve sapkın olarak nitelenenler arasında bir kenetlenmeye neden olabileceğine dikkat çekmektedir (Süslü, 2013, s.39). Günümüzde televizyondaki kişilerin rol modeli alındığını düşünürsek Mutlu'nun bu varsayımı hiç de yanlış sayılmaz. Bireyin zamanının çoğunu kitle iletişim araçlarıyla geçirmesi sürekli aynı tur kişilere ya da durumlara maruz kalması onu ister istemez etkilemektedir ve onu adeta büyülü bir şekilde kendine çekmesi üzerine onun medyada rol model alması sürecini beslemektedir.

Ahlaki panik koşullar ve bağlam çizgisinde farklılıklar bulunmakta ve bu farklılıkları bizzat özünde bulundurabilmektedir (Gölcü, 2011, s.3). Çünkü olgular arasındaki farklılıklardır. Olguların değişken yapıları, ahlaki paniğin boyutunu ve içeriğini belirler. Örneğin tüm ülkeleri etkileme olasılığı olan domuz gribi hastalığının kamuoyunda uyandırdığı ahlaki panik ile İngiltere'deki motorlu çetelerin ülkelerde oluşturacağı ahlaki panik etkisi çok farklıdır. Hem etkilenen kişi sayısındaki farklılık hem de çaresizliğin boyutundaki farklılık veya coğrafi farklılık ahlaki paniğin farklı şekillerde ortaya çıkmasına neden olur (Şeker, Tiryaki,2013, s. 226). Ahlaki paniklerin her toplumda farklı konularla ortaya çıkması onun toplumdan topluma değişen değerlere ve normlara olan bağlı olduğunu belirmiştir. Panikler toplumda var olan değerlere ve normlara olan saldırısından ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla her toplumda farklı değerlerle olan çatışmasından dolayı toplumdan topluma farklılık gösterecektir.

4.2.2.1.Ahlaki panik kavramının ayırt edici unsurları

Goode ve Ben-Yehuda, ahlaki panik kavramının 5 unsur çerçevesinde belirginleşebildiğini söylemektedirler ve bu unsurları; toplumda geniş çaplı bir “endişe” ortamının oluşması; sapkın davranışta bulunmakla nitelenen olay, kişi ya da grupların “düşmanlık” çerçevesinde değerlendirilmesi; toplumsal değer ya da çıkarlara yönelik algılanmış bir tehdit varsa bu algıda “görüş birliği” sağlanması; sapkın olarak adlandırılan bir davranışa yönelik toplumsal tepki ve endişe arasında “orantısızlık” oluşması ve son olarak bu paniklerin “değişken” yapıda oldukları gerçeği ile değerlendirilmesi, şeklinde sıralamışlardır:

Endişe: Toplumda bir durumun ahlaki panik olarak adlandırılması için her şeyden önce o durum, kişi ya da insan grubunun sapkın olarak nitelenen davranışının toplum üyelerinin tamamı veya en azından bir bölümü üzerinde kaygı oluşturmaya başlaması gerekmektedir. Kamuoyu anketleri, medyanın konuya ilgisi, yasa yapıcıların yasa teklifleri, eylem grupları veya toplumsal hareket faaliyetleri ile bu endişe görünür kılınabilmektedir.

Düşmanlık: Ahlaki panik sürecinde, bir kişi veya toplu halde tehdit olarak algılanan sapkınlara yönelik artan düzeyde bir düşmanlık sergilenmektedir. Çünkü onların davranışları (ya da en azından büyük bir kısmı), saygın olarak nitelenen toplumsal değerlere ve çıkarlara zararlı olarak görülmektedir. Bu nedendendir ki halk düşmanları üretmek, ahlaki panik süreçlerinin ayrılmaz bir parçasıdır.

Görüş Birliği Sağlanması: Ahlaki panik olayını karakterize eden diğer bir özellik ise, belirli bir zamanda sapkın olarak algılananların gerçek ve ciddi bir tehdit oluşturdukları yönünde, toplumun genelinde ya da en azından bir kısmında konsensüs sağlanmasıdır.

Orantısızlık: Toplumsal sisteme tehdit olarak görülen ve algılanan bir davranışın, gerçekte içerdiği tehdit ile kamuoyunun bu tehdide yönelik endişesi arasında ciddi bir dengesizlik söz konusudur. Medya tehdidi büyütmede ve abartmada önemli rol üstlenirken, aynı zamanda tehdit-endişe arasında orantısızlığa neden olmaktadır. Duruma ilişkin veriler uydurulmakta veya abartılmaktadır. Ayrıca eşit değerde öneme sahip ya da daha zararlı olabilecek faaliyetlerin varlığı ise reddedilmektedir.

Değişkenlik: Ahlaki panikler, yeni bir şey olabileceği gibi, toplumda uzun süre bulunmasına rağmen gündelik yaşamda pek fark edilmeyen bir şey de olabilir. Ayrıca etkinlik bakımından hem kısa süreli (yani ortaya çıktıkları gibi birden sönerler) hem de uzun süreli (sonucunda önlem yasalarının çıkması gibi) olabilmektedir. Bu bağlamda değişken bir yapıya sahiptirler, uzun süre fark edilemeyecekleri gibi aniden de patlayabilirler.

Bununla birlikte ahlaki paniklerin değişken özelliğe sahip olmaları onların tarihsel bağlardan kopuk oldukları anlamına gelmemelidir. Çünkü belirli bir ahlaki panik durumunu üreten bir konu, bunu geçmişte de yapabiliirdi. Benzer şekilde ahlaki paniklerin kurumsal ve kültürel miras bıraktıkları kabul edilir. Çünkü belirli bir endişeyi geçici ya da değişken olarak algılamak bu durumun aksini söylemek için yeterli görülmemektedir (Süslü, 2013, s.47-50). Aynı zamanda ahlaki paniklerin değerlere ve normlarla olan ilişkisini düşünöldüğünde onların tarihsel bağlardan kopuk olduğu düşüncesi yanlış bir varsayım olur. Çünkü toplumsal değerler ve normlar gibi ahlaki panikler de o toplumun tarihsel yaşantısından ortaya çıkmaktadır.

Ayrıca Goode ve Ben Yehuda'ya göre ahlaki panik, farklı yönleriyle kendisini gösterebilmektedir.

(i) Belirli bir olguyu değiştirmek (ya da değişmesini engellemek) veya protesto etmek, o olaya dikkat çekmeye çalışma mevzusunda kamuoyunun bir kısmı tarafından gerçekleştirilen organize ve kolektif eylem veya kampanyalar- kısaca “toplumsal hareketler olarak toplumsal sorunlar”

(ii) Sorunlu olguya sebep olduğu düşünölen eylem ve kişileri cezalandırmak veya bir başka usulle onlarla başa çıkmak için yasa tasarıları önermek

(iii) Bir konuyu ya da olguyu ölkenin karşı karşıya kaldığı en ciddi sorunlar hakkındaki halk sıralamasında ön sıralara taşımak

(iv) Gazete ve dergi yazıları, televizyon haberleri, belgeselleri, yorumları ve dramalar ile bir olayın toplumsal alanda münakaşa edilmesi (Şenol, 2014, s.289).

Burada dikkat çeken nokta şudur ki, esasında ahlaki panikler bir anlamda araç olarak kullanılmaktadır. İktidar güçleri medya arayıcılığıyla kendi çıkarları doğrultusunda gündemi değiştirebilmektedir. Ayrıca ahlaki panikler oluşturarak istemediğı davranışları ya da bireyleri etiketleyerek bastırabilmektedir. Her ne kadar araç ahlaki panikler olsa da bütün bunları yine medyayı kullanmasıyla gerçekleştirebilmektedir.

Jewkes, geleneksel formölasyonlarda ahlaki paniğı belirleyen 5 maddeyi şu şekilde sıralamaktadır:

1) Ahlaki panik, medya olağan bir durumu sıra dışı bir duruma benzer şekilde sunması sonucu gerçekleşmektedir.

2) Medya, “sapkınlığı güçlendirme sarmalı” (deviancy amplification spiral) olarak adlandırılan bir döngüyü harekete geçirmektedir. Bunu kolektif olarak günahkârları, sosyal çözölmenin ve ahlaki çöküşün kaynağı olarak algılayan gazeteciler, çeşitli düşünce öncüleri, yazarlar ve ahlaki girişimciler aracılığıyla kurulan ahlaki bir söylem içerisinde gerçekleştirmektedir.

- 3) Ahlaki panikler, meydana geldikleri toplumun ahlaki sınırlarını konsensüs ve endişeler oluşturarak çizmektedirler.
- 4) Ahlaki panikler süratli toplumsal değişim süreçlerinde meydana gelir ve risk ile ilgili geniş toplumsal endişeleri açığa çıkardığı, onları kristalleştirdiği söylenebilir.
- 5) Davranışları, toplumun hastalıklı mı yoksa sağlıklı mı olduğunu incelemek için bir basınçölçer işlevi gördüğünden ve bu nedenle gelecek için bir metafor olarak kabul edildiklerinden, hedefte olanlar çoğunlukla genç insanlardır (Jewkes, 2011, s.67).

4.2.2. Medyanın Ahlaki Panik Üretme Yöntemi

4.2.2.1. Medyanın sıradan bir olayı sıra dışına çevirmesi

Jack Young (1971,3 3) ahlaki panikler üzerine yapılan eski bir münazarada, ticari medyanın “ahlaki panikler oluşturmaya dair kurumsallaşmış bir ihtiyacı” olduğuna vurgu yapmıştır. Bu nedenle kitle iletişim araçları okuyucularının hayal gücünü etkilemek, haber üretmek ve okurun ilgisini kazanmak için kamuoyunun kızgınlığını körüklemekte ve ahlaki panikleri planlamaktadır (Garland, 2008, s.58) Böylece tasarlanan ahlaki panikleri öyküleştirerek yeni haberler, yorumlar üreterek okuyucuyu kendine bağlayacak ve sürekli gazetelerin satılmasını sağlayacaktır. Haberin devamını merak eden okuyucunun daha da dikkati çekmek, toplumda panik ortamı yaratmak için medya haber başlıklarını, fotoğraflar altı kelimelerini sansasyonel yaratacak şekilde seçip kullanacaktır. Bu seçim ahlaki panik yaratma açısından sıradan bir olayı sıra dışına dönüştürmede oldukça önemli bir etkidir. Bir diğer etken ise öyküleştirilen haberin medyanın istediği algı oluşturma açısından olayın çarpıtılmasıdır. Haberi sıra dışına çevirerek daha da okunmasını, dikkat çekilmesini isteyen medya olayın gerçekliğini çarpıtarak toplumda istediği algıyı oluşturacaktır.

İngiltere'nin sahil ilçesi olan Clacton'da, 1964'te ahlaki paniğe yol açan olayların olağan akışındaki “sıradanlığı” Cohen tarafından şöyle özetlenmektedir:

“1964 paskalya yortusu normalin ötesindeydi. Soğuk ve ıslaktı, işin aslı o pazar son sekiz yılın en soğuk günüydü. Dükkân ve tezgâh sahipleri iş olmamasının da yarattığı sıkıntıyla; kafe sahipleri ile barmenlerin bazılarının servis yapmayı reddettikleri gençler tarafından keyifleri kaçırılmıştı. Birkaç grup kaldırımlarda itişip kakışmaya ve birbirlerine taş atmaya başladı. Mod ve Rock'çı grupları –daha sonra kalıplaşmış ancak o zamanlar tam olarak yerleşmemiş giyim ve yaşam tarzları temelinde bir ayrımla – birbirlerinden uzaklaşmaya başladı.

Bisiklet ve motosiklet üzerinde yukarı aşağı gidip geliyor, pencereler kırılıyor, bazı plaj kulüpleri enkaz haline getiriliyor ve bir genç havaya ateş açıyordu.” (Cohen, 2002, s.18).

Cohen bu iki günü “hoş olmayan, saldırgan ve bazen de korkutucu” olarak tanımlamaktadır. Medya olaydan sonraki sabah “Motor Çetelerinin Dehşet Günü” (Daily Telegraph) ve “Gençler Kasabayı Dağıttı” gibi manşetler atarak ve “Ayaklanma”, “Yıkım Sefası”, “Savaş”, “Kuşatma”, ve “Bağırان GÜruh” gibi terimleri tatil için gelen masum insanların azıllı gangsterlerden kaçtığı savaş alanı gibi bir kasaba vurgusunu yaratmak için kullanmıştır. Daha sonraki günlerde de medya editörleri buna benzer argümanlar kullanarak ve yerel halkın, polisin olaylara olan tepkisini yazarak toplumda bir panik havası yaratmaya çalışmışlardır. Nitekim bu olayı takip eden benzer olayların medya kapsamı aynı sıralamada gösterilmiştir (Cohen, 2002, s.18-19).

Haber değerlerini taşıyan her olay gibi ahlaki panikler de haber değerlerini taşıyan olaylardan yaratılarak medya da yer almaktadır. Bu panik haberleri diğer haberler gibi öyküleştirilerek anlatılmaktadır. Öyküler gerçek ya da hayali yaratılan olayların kurgusal bir yorumudur. Okuyucu ya da izleyicinin dikkatini daha da çekebilmek için abartılı bir sunum inşa edilerek sunulmaktadır. Sunulan bu haberler bir dizi şeklinde yayınlanıp sanki bir kez olan bir olayın sürekli tekrarlanabileceğini vurgulanmaktadır. Bu kaçınılmaz devamlılık çözümleriyle beraber sunulsa dahi ileriki zamanlarda tekrarlanacağı ihtimali etkisi yaratacak bir şekilde yayınlanmaktadır. Böylece yaratılan panik, korku havası sürekli hale getirilir. Bireyler basmakalıp ile yaratılan yargılar çerçevesinde yaratılan ahlaki paniklerle hakimiyet altına alınmış olur.

4.2.2.Sapkınlığın abartılması sürecinde otoritelerin rolü

Toplumlarda kolektif olarak hatalı davranışlar sergileyenleri toplumsal çözülmenin ve ahlaki bozulmaların sebebi olarak algılayan düşünce liderleri, köşe yazarları ve benzeş güçler tarafınca yaratılan ahlaki ortamın içerisinde kitle iletişim araçları, bir suçluluk abartması döngüsünü fitillemektedirler (Jewkes, 2004, s.86). Gücü elinde bulunduranlar, medya arayıcılığıyla bireylerin endişelerini kullanarak azınlık kitleleri yıkıcı olarak tanımlamaktadır. Sonrasında günümüzün halkçı tutumlarıyla çoğunlukla suça karşı sertleşmeye kadar uzanan, probleme popüler bir netice sunmaya başlamaktadırlar. Bu aynı zamanda kitle iletişim araçlarının istediği panik havasını kurmasıyla beraber azınlık grubunun yabancılaşmasına ve yalnızlaşmasına neden olmaktadır. Başlatılan sonuç öğretme sürecine siyasal otoriteler de

katılır ve tartışma ortamı kurulur.

Nitekim, modern toplumun ahlak savaşıları bir araya gelerek marjinalleşmeye ve suça varan sapkınlığa dikkat çekildiği bir durumlar döngüsünü başlatan gazeteciler, gazete editörleri, siyasetçiler, baskı ve polis gruplarıdır. Bun nedenle ahlaki panik formunun bir çeşidinde, belirli bir birey ya da grupla ilgili ahlaki bir yargıda kanıya varmada bir yol olarak kullananların, otoriteler yani güç odakları olduğu varsayılmaktadır. Bu güçler, sapkınları cezalandırmak ve kontrol etmek nedeni ile daha sert edimler talep ederek kamuoyunu, sapkınların davranışlarını kontrol edilmediği zamanda oluşabilecek tehlikelere karşı ikaz etmektedirler (Furedi,2001, s.181). Dahası bu tehlikelere karşı hukuki birtakım yaptırımlar gündeme getirmektedirler. Bu hukuki yaptırımlar bazen yasa olarak çıkabilir bazen ise sadece sözde kalabilirler. Bu konun ne kadar toplumsal bir kamuoyuna oluşturacağına bağlı olabilmektedir.

Bir diğer önemli konusu ise marjinal ve azınlık grubu diye hedef gösterilen bireyler bu saldırılara karşı bir tepki oluşturamayarak kendileri de bu saldırıları kanıksayabilirler böylece medya her zaman elinin altında daima bir hedef grup bulundurabilecek ve otoritelerin arzuları ve istekleri doğrultuda ahlaki panik oluşturmak için kullanabilecektir bu panik havası baskı gruplarıyla beraber daha çok gündemde kalacak ve sert tepkilere neden olacaktır. Medya daha da abartarak bu hedef gruplarını sapkınlığı abartma sürecinde kullanacaktır.

Böylelikle abartma süresince meydana gelen histerinin kamuoyunu yönetenlerin yurttaşlarını kontrol etmek, sıra dışı hayat tarzlarını edinmekten vazgeçirmek ve onları toplumun normları ile bağdaşmaya zorlamak için etkin bir yol olmaktadır. Bundan dolayı sapkınlık abartma döngüsü, bir toplumda bir grubun yasa dışı ilan edildiği takdirde neler olduğunu tanımlamaktadır. Negatif toplumsal tepki çoğaldıkça ve sapkınlar daha da izole edildikçe gitgide artan oranlarda suça teşvik edilmektedirler. Sapkınlık döngüsü günlerce dahası aylarca sürebilir, lakin birçok sebepten dolayı hiçbir zaman denetim dışına çıkmamaktadır. Medyanın olaya ilişkin ilgisi gittikçe azalmakta, diğer olaylara yönelmekte ve kısa süre sonra kamuoyu “şeytanına” tanıdık hale gelmekte ve bundan dolayı sapkını daha az tehlikeli olarak algılanmaktadır. Algılanan endişeyle baş etme yolları problemi çözmek için koyulan yeni kanunlarla ya da ek idari önlemler alınmaktadır. Nitekim sapkınlık abartma döngüsü dâhilinde genç alt kesimler sapkın olmaktan çıkmaktadır (Cohen, 1972, s.216).

Fakat ahlaki panik yaratımı sonsuz bir döngü içerisinde devam etmektedir. İktidardaki yöneticiler kendi hegemonyasını kurmak veya var olan hegemonyayı daha güçlü kılmak için ahlaki panikleri kullanacaklardır. Dolayısıyla bunun için de toplumsal değerleri ve normları kullanarak, yaptırımlarla tehdit edeceklerdir. Çünkü toplumdaki bireyleri egemenlik altına almak için en garanti araçlar bu değerler ve normlardır. Kendini toplumun bir parçası gören ve

doğduğundan beri aşına olduğu, kabullendiği değerlere bireyler oldukça bağlıdır ve onların bozulmasını veya yok olmasını kabullenemezler. Kendilerini tehdit altında hissederler. Dolayısıyla bunu bilen iktidar güçler ahlaki panikleri yaratır veya destekler.

2.2.2.3.Toplumlarda ahlaki sınırların tanımlanması

Ahlak, birey ilişkilerinde “doğru” veya “iyi” ya da “yanlış” veya “kötü” olarak tanımladığımız değer yargıları anlatmaktadır. Ahlaki paniklerde hedef kitle yani tehdide sebep olan birey kötü, sapkın, hasta, bağımlı olarak etiketlenmekte, tanımlanmaktadır. Onlar toplumlarda yanlış olan şeyleri yapmakta, değerleri ve normları bozmakta ve dahası yok etmektedirler. Dolayısıyla onlar yaptırımlarla cezalandırılmalıdır. Ayrıca toplumdan uzaklaştırılması gerekmektedir. Toplumda iyiler ise okuyuculardır yani bizdir, saygın, vatansever, ahlaklı olarak tanımlanmaktadır. Bizler doğru şeyler yapar ve yanlış olan davranışları yok etmeliyizdir. Toplumun değerlerini ve normlarını korumakla yükümlüyüzdir. Herhangi bir tehdit algılandığında onu durdurmalıyızdır yoksa o bizim çöküşümüz olacaktır.

Fakat ahlak kuralları, belli bir insan, grup veya toplum için muteber olan değer yargılarıdır ve genel geçerliliğe sahip değildir. Yani, neyin iyi, neyin kötü, neyin doğru veya yanlış olduğu insandan insana, gruptan gruba ve toplumdan topluma değişebilmektedir. Mesela, bir toplum için kötü olan, diğeri için kötü olmayabilmektedir. Ahlak kuralları, belli bir mercide muteber olan değer yargılarıdır. Her birey için genel geçerliliğe sahip ahlaki kuralları yoktur tıpkı her yerde genel geçerliliğe sahip olmayan ahlaki kuralları gibi. Ancak, kimi davranış ve hareketlerin (hırsızlık yapma, yalan söyleme) tüm bireyler tarafından ve her mercide kabul edildiğini ifade edebiliriz. Burada vurgulanmak istenen bütün ahlak kurallarının her toplumda geçerliliği olmadığıdır (Aktan, 2009, s.39-40).

Dolayısıyla ahlaki panikler de toplumdan topluma değişmektedir. Bir ülkede yaratılan panik havası başka bir toplumda yaratılmayabilir. Çünkü bireyler bunu panik olarak algılamaz dolayısıyla bir panik havası içinde kendilerini hissetmezler. Nitekim ahlaki panikler toplumun değerlerine, normlarına göre yaratılır. Çünkü istenilen şey toplumun değerlerine, normlarına karşı oluşan tehdittin hissedilmesi ve sonucunda bunun bertaraf edilmesi isteğidir. Bireyler bu tehditte karşı ortak bir hareket belirleyecek ve karşı koyacaklardır. Kendi güçlerinin yetersiz kaldığı aşamada da araya güvenlik güçleri ve siyasi iktidarlar girecektir.

Ahlaki panik toplulukları ortak bir tepki vermeye yönlendirmenin ötesinde, aynı zamanda toplumun kendi ahlaki yargılarına göre vicdanen rahat ve doğru hissetmelerini sağlamakta; “kötü” olan tanımladığında, “iyi” olan belirlenir yaklaşımı uygulanmaktadır. Sonuç olarak ahlaki paniğin basmakalıp yanları, toplumda hangi farklılıkların kabul göreceğini ve bu tür

yargılara varanların yetkisini onayladığını vurgulamaktadır (Kırçıl,2009, s. 139-141).

Bir diğer konu ise popüler kültürün sürekli bireylere geçmişî özleme, övme dayatmasıdır. Sürekli medya arayıcılığıyla geçmişin şimdiden daha huzurlu daha güzel olduğu vurgusu bireylerde geçmişe dönme arzusu yaratmaktadır. Şimdiki zamanda ahlaki değerlerinin bozulduğunu söyleyen medya bireylere ideolojik bir düşünce dayatmaktadır ve bunun çözümünü de iktidarların elinde olduğu vurgulamaktadır. Bu popüler kültürün bir silahıdır.

4.2.2.4. Hızlı sosyal değişim ve risk

Risklerin algılanış biçiminin şekillenmesinde medya önemli bir rol oynamaktadır. İnsanlar, kişisel deneyimleri sayesinde değil kitle iletişim araçları ile bilgi edindiği için, bu bilginin sunulma şekli bu bireylerin problemlerini algılayış formunu belirlemektedir.

Tehlikenin algılanış şeklini belirlenmesinde şu etkenler öne çıkmaktadır

1. İletişim araçlarında haberlerin kapsamı;
2. Sunulan bilginin boyutu;
3. Tehlikenin anlatım biçimi;
4. Tehlikeyle alakalı görüşlerin yorumlanış şekli; ve
5. Tehlikenin betimlenirken ve tanımlarken tercih edilen semboller;
6. Söylem ve metaforlar (Furedi'den aktaran Kırçıl, 2009, s. 146).

Medya toplumlarda yaratılan ahlaki panikleri hedef kitleye sunan bir araçtır. Genellikle toplumda olumsuz hava yaratarak bu haber çerçevelerini izleyiciye aktarır. Bu dönemlerde sürekli olumsuz şeylerin olacağını, değerlerin yok olacağını vurgulayan haberler yapmaktadır. Diğer bir yandan otoriteye karşı güvensizlik yaratmaktadır. Paniklere karşı otoritenin savunmasız kaldığını, engellemediğini yine medya söyler topluma.

Değişim de çoğu zaman risk olarak algılanmakta ve insanoğlunun geçmişte yaşadığı olumsuz deneyimlerin etkisiyle toplumsal değişime kuşkuyla yaklaşılmaktadır. Çoğunlukla çözümün değil, sorunun kaynağı olarak algılanan değişime karşı önyargı ve korkular ahlaki panik formu içinde sürdürülmektedir (Kırçıl,2009, s. 147). Bilgi çağının gelmesiyle, teknolojinin sürekli gelişimiyle beraber ahlaki panikler daha da çok yaratılmaktadır. Çünkü bu gelişimlerle beraber doğa daha çok kirlenmekte hastalıklar yaygınlaşmakta ve nüfus çoğalmaktadır. Toplamlar bu risklerin çoğalmasıyla daha çok panik havasına girmektedir. Dolayısıyla yaratılacak panik konularının sayısı da yükselmektedir.

4.2.2.5. Kaynak ve Hedef Kitle Sorunu

Sapkınlığı abartma sarmalı bir dizi nedenden dolayı sorunlu kabul edilmektedir. Birincisi halk şeytanlarının tümü iftiraya uğramış değillerdir. Sapkınlık abartma sarmalı oluşumunda saklı olan inandırıcılığın çabucak yok olması bütün gruplarda muteber olan bir durumdur. Dahası sosyal tepkinin ahlaki panik olarak algılanması için ne kadar müddet devam etmesi evrensel bir ortak kabul söz konusu değildir. Şayet Cohen'in ahlaki panik ifadesini oluşturduğu biçimine bakılırsa, ahlaki paniklerin doğası gereği ile sosyal bilinç kapsamında geçici patlama meydana getiren, yalnızca birkaç gün süren sonra yok olan, kısa dönemli, ara sıra görülen olaylar olduğu sonucunu yapmak muhtemeldir. Ne var ki çocukların suça dahil olması gibi birtakım endişelerin kaynağı çok uzun zaman öncesine dayanabilmekte ve sapkın gençlik ile ilgili kaygılar asırlardır sunulmaktadır (Hall ve diğerleri,1978,125). Örneğin pedofili ya da uyuşturucu konuları uzun yıllar sürmüştür ve hala aynı etkiyi gösterebilmektedir. Evrensel olarak bu iki konu toplumlarda yüz yıllardır var olmaktadır. Özellikle çocukların ve gençlerin burada aktör olması da konuların sürekliliğini pekiştirmektedir.

Belirleyici ve çok katı olarak sapkınlık abartma oluşumunun, sapkınlık kavramını basitleştirdiği ile alakalı da eleştiriler yapılmaktadır. Sapkınlık kavramının farklı düzeyleri vardır. Uyuşturucu kullanan bireylere kamuoyunun tepkisini açıklayan bir kuram, kamuoyunun tecavüzcülere olan kızgınlığını belirtmede kimi zaman uygun değildir (Goode ve Ben-Yehuda,1994, s.81). Burada dikkat çekilen nokta her olay aynı seviyede etki yaratmamaktadır. Toplumda kaç kişiyi etkileyip etkilememsi de seviyeyi belirlemektedir.

Ahlaki panikler ahlaki sınırları içerideki düşmanı tanımlamak, devlet kontrolünü güçlendirmek ile kanun ve düzenin etkinleştirilerek sapkınlık ve siyasi ayırım yaşatan sosyal bölünme ve çelişkilerin algılanmadan ön plana çıkarılması süreçlerinin hassaslaştırılması ve yasamasının bir parçasını oluşturmaktadır. Başka bir deyişle ahlaki panikler toplum için davranışta kabul edilebilir parametreler tanımlamakta ve bu parametrelerin dışına çıkan grupları cezalandırmak ve dışlamak için çalışmaktadır. Ancak nadiren bu grupların neden böyle davrandığının gözetlenmesini ön plana çıkaran fikirler oluşturulmaktadır (Kırçıl,2009, s. 147-148). Çoğunlukla ahlaki panik haberlerinde sapkın olarak gösterilen birey davranışlarını kaçınılması gereken davranışlar olarak gösterilmektedir. Sapkının etiketlenmesi sonucunda toplumdan dışlanması gerekliliğine vurgu yapılmaktadır.

Critcher da ahlaki panik sürecinin 5 önemli gücü olduğunu ve bunların özellikle birbirleriyle ittifak kurmaları halinde potansiyel güçlerinin farkına varılabileceğini ifade etmektedir. Ayrıca, bu kuvvetlerin belirli bir durumun tehdit oluşturduğu konusunda konsensüs

sağlamalarını, ahlaki panik sürecinin arzu edilen amaca ulaştığını göstereceğini belirtir. Critcher'ın bahsettiği bu güçler: Basın ve yayın, baskı grupları, politikacılar ve hükümetler, polis ve kuvvet kollukları ve kamuoyudur (Süslü, 2013, s.53).

4.2.3. Ahlaki Paniklerin Kökenine İlişkin Görüşler

Sosyal reaksiyonun ahlaki boyutu, özellikle bahsi geçen durumlarla birlikte iç gözleme dayalı kendini tartmada ve söz konusu aykırı edimlerin semptomatik olduğu fikri ahlaki paniklerin niteliklerindendir. Bu nitelikler sosyal reaksiyonun asıl rahatsızlığın gerçek doğasına; yani belirli sosyal aktörler tarafından dile getirilen kurulu bir değer düzeninin tehdit altında olduğu endişesine vurgu yaparlar (Goode ve Ben-Yehuda, 1994, 89). Cohen'in ahlaki panik oluşumunun kökeni ve doğası hakkındaki izahlarının özü, değer verilen hayat tarzının tehlikede olduğu endişesini kapsamaktadır. Bu tehlikeler belli bir grubun söylemleriyle ortaya çıkarılmakta veya oluşturulmaktadır. Bunun servis edilmesini ise medya üstlenmektedir.

Diğer yandan toplumsal değerlere ve çıkarlara tehdit olarak görülen ve sapkın olarak nitelendirilen davranışlara yönelik toplumda oluşan tepki dalgasının, söz konusu hedef konumda bulunan durum, kişi ya da grupların ortaya koyabileceği tehditle kıyaslandığında bir orantısızlık olduğunun gözlemlendiği söylenmektedir. Çünkü ciddi bir tehdit olarak topluma sunulan bazı durumların çok sonraları bir takım çıkar gruplarının, seçkin kesimlerin hatta halktan oluşan bir grup insanın dahli sonucunda gerçekleştiği belirtilmektedir. Toplumlarda ahlaki paniğe neden olan kaynaklardan bazıları olarak görülen bu kesimler, toplumsal panik ve endişe ile tehdit boyutu arasında denge bozukluğu oluşmasında bir hayli etkin gözükmektedir (Süslü, 2013, s. 54). Ahlaki paniklerin ortaya çıkışına yani kökeni üç ana başlıkta toplamak gerekirse bunları; çıkar grupları, seçkin kesimler ve halk olarak inceleyebiliriz.

Paniğin kaynağını halk olarak gören model, panik sürecini bizzat halk tarafından başlatıldığını öne sürmektedir. Bu modele göre, halk tarafından tehdit olarak algılanan herhangi bir duruma yönelik endişenin gün yüzüne çıkması için bir çıkar grubunun ya da medyanın eylemine gerek yoktur. Ayrıca belirli bir konuda duyulan endişeyi medya ya da siyasiler başlatmış görünse bile, halkta böyle bir endişe örtük bir şekilde önceden var olabilmektedir. Bu noktadan hareketle modelin savunucuları, medya ve politikacıların zaman zaman ahlaki panik sürecini başlatmaya heveslenmelerine rağmen sürekli başarısız olduklarını, bu başarısızlığın nedenini de “toplumda önceden var olmayan bir endişenin, medya veya siyasal yapıcılarca üretilmesi mümkün değildir” şeklindeki ifadeyle belirtmektedirler. Ahlaki paniklerin kaynağını

halk olarak gören kuramcılarının temel dayanak noktasını, toplumun geniş kesimlerinde, belirli bir olgunun varlıklarına, yaşam tarzlarına, değerlerine ve güvenliklerine gerçek bir tehdit oluşturduğu yönünde bir algı paylaşımı olması ahlaki paniklerin ortaya çıkmasını kolaylaştırır, yönündeki düşünce oluşturmaktadır (Süslü, 2013, s.55). Ahlaki paniklerin kaynağını halkta zaten var olan endişelerin patlak vermesi olarak gören savunucuları, genellikle sağlık üzerine olan (baz istasyonları, nükleer kirlenmeler, bazı uyuşturucu maddeler vb.) durumlardan kaynaklanan ahlaki panikleri örnek olarak göstermektedirler. Bununla birlikte bu düşüncenin savunucuları ahlaki panik sürecinin üretilmesinde tek başına halk duygularının yeterli olmadığını da ısrarla belirtmektedirler. Onlara göre, her durumda bu duygular gizli kalmış korku ve endişeyi yaygınlaştıracak araçlara gereksinim duyar. Başta medya olmak üzere, politikacılar ve eylem grupları, toplum algısını şekillendirme gücüne ve yeteneğine sahip araçlardı (Süslü, 2013, s. 56).

Nitekim bu modelin savunucularına göre ahlaki panikler halkta var olan korkuların üzerine yaratılır eğer halkta böyle bir korku ya da tehdit yaratacak herhangi bir olay yok ise isteseler de çıkar grupları ahlaki panikler yaratamaz. Yaratılsa dahi başarılı olamazlar. Oluşturulan paniklerin halkta bir karşılığı olması gerekmektedir. Halkı ilgilendirmeyen onların değer yargılarına, normlarına tehdit oluşturmeyen durumlar ahlaki panik oluşturmaz, dolayısıyla toplumda karşı tepki göremez.

Ahlaki paniğin kaynağını elitler olarak görenler modeline göre ise toplumsal yapıda güçlü, etkin ancak sayıca az olan bir grup, bilerek ve belirlediği hedef doğrultusunda halk üzerinde belirli bir konu çerçevesinde korku ve endişe üretir. Bu korku ve endişe çok geçmeden halkta bir panik havası oluşturur. Halk modelinde tabandan tavana doğru ilerleyen ahlaki panik süreci, bu düşüncede ise tavandan tabana doğru bir hareketlilik göstermektedir. Bu görüşü savunanlara göre, toplumda daha gerçek ve ehemmiyet arz eden sorunların daha fazla hissedildiği ve toplumda bu sorunlara yönelik rahatsızlık olduğu sırada gücü elinde bulunduran elit grup, çıkarları doğrultusunda halkın dikkatini önemsiz ve oyalayıcı sorunlarla meşgul etmek ister. Dolayısıyla ahlaki panikler bu istek sonucunda meydana gelmektedir. Goode ve Ben-Yehuda'ya göre böyle bir teori, elitlerin toplumsal sistemde yoğun bir güce sahip olduğunu, medyayı kontrol ettiklerini ve yasaların içeriklerini belirlediklerini göstermektedir (Süslü, 2013, s. 57).

“Hall ve arkadaşlarına göre; ahlaki panik, 1970’li yıllarda İngiltere’de sokaktaki kapkaç suçları hakkında çıkmıştır. Suçun nesnel düzeyi her zamankiyle aynı olsa da medya, olayları sokakların kontrolden çıktığını anlatan sansasyonel raporlarla açıklamıştır. Sorunlar parlamentoda konuşulmuş ve yargıçlar küçük suçlar olarak görülen şeyler için sert hükümler

vermiştir. Medya ise bu süreçte meseleyi daha da şiddetlendirmiştir. Hall ve diğerleri, ahlaki paniğin, kısmen göçmen nüfuslara (genelde soyguncu oldukları varsayılan) yönelik ırkçı politika ve düşmanlıkla ilişkili olduğunu ileri sürerler. Bununla birlikte, asıl nedensel güç, kapitalist sistemin yapısal krizinde yatar. 1960'lı yıllar boyunca, eşitsizlikler nedeniyle grevler ve gösteriler yaygınlaştıkça, Britanya toplumundaki hegemonik uzlaşma bozulmaya ve yerini, daha otoriter ve baskıcı bir siyasal kontrol tarzına bırakmaya başladı. Kapitalizm kendi varlığını sürdürmek için hoşnutsuzlukla baş edebilmeye ve ideolojik olarak yeniden yapılanmış bir ulusal bütünlük duygusunu yeniden kurmaya gereksinim duyar. Gerçek bir toplumsal kriz ve huzursuzluk duygusu, medya tarafından, sıradan deneyimde ulaşılabilir bir dizi sahte ahlaki paniğe kırılarak yansıtılır ve buralara taşınır. Dolayısıyla, Hall ve arkadaşlarına göre, soygun konusundaki ahlaki panik, uygulanacak yeni sert politikaların, hazırlanacak yasaların ve halktan destek kazanmanın bir mazereti olarak işler (Smith 'ten aktaran Süslü, 2013, s. 58).

Son olarak da paniğin kaynağını çıkar grupları olarak görenler modeli mevcuttur. Çıkar grupları kapsamı oldukça geniş bir skalayı ifade etmektedir. Meslek örgütleri, güvenlik güçleri, medya ve medya grupları, dini cemaatler, eğitim kurumları gibi kurum ve kuruluşlar bunlardan bazılarıdır. Ahlaki paniklerin çıkar grupları tarafından tetiklendiğini ileri sürenlerin sorduğu temel soru ise; bu süreç sonunda kimlerin kazançlı çıktığı yönündedir. Yani, kim yarar sağlar? ya da kim kâr eder? sorusudur (Goode ve Ben-Yehuda'dan aktaran Süslü, 2013, s. 60). Ahlaki panik modeli, medyanın belirgin bir birey, grup veya davranış hakkında ahlaki bir bildirim yapmak için kullanan, edinilmiş çıkarlı kişiler bulunduğunu önermektedir. Gücü elinde bulunduranların azınlık gruplarını, toplumsal korkuları istismar eden bir anlayışla etiklediğini ve ardından soruna, suç konusunda daha katı olmayı öneren popüler çözümler ürettiğini ifade etmektedir (Kırçıl, 2009, s. 136). Kısaca çıkar grupları ve özellikle de medyanın kontrolü üzerinde söz hakkı olanların, mevcut konumlarını korumak, pekiştirmek ya da kendilerine yeni kazanç kapıları aralamak adına toplumsal ve ahlaki değerleri ve normları kullanarak, halkın önceden var olan veya onlar tarafından üretilmiş yeni kaygılarını büyüttükleri dile getirilmiştir.

4.2.4. Ahlaki Panik Modelleri

Doktora tezinde, "Türkiye'de Medya, Suç ve Ahlaki Panik İlişkisi", Aslı Güngör Kırçıl ahlaki panik modellerini İngiltere ve Amerika'da yapılan kuramsal çalışmalar bağlamında incelemiştir.

4.2.4.1. Ahlaki Paniğin Ortaya Çıkışı: İngiltere Örneği:

Ahlaki panik ile ilgili en yaygın bilinen alıntı “Halk Düşmanları ve Ahlaki Panik” in açılış paragrafıdır.

Toplum daima ahlaki panik süreçlerine maruz kalır görünmektedir:

1. Bir durum, kişi ya da kişilerden oluşan bir grup, toplumsal değerler ve çıkarlar için bir tehdit olarak karşımıza çıkar.
2. Ahlaki paniğin özü medya aracılığıyla okuyucuya stilize ve klişeleşmiş bir şekilde takdim edilir.
3. Ahlaki sorunlar; editörler, siyasetçiler, din adamları ve diğer düşünce önderlerince yönetilir.
4. Toplumca yetki verilen uzmanlar kendi teşhislerini ve çözümlerini bildirir.
5. Başa çıkma ya da üstesinden gelme yöntemleri değişir ya da sıklıkla yeniden ele alınır.
6. Bazen panik nesnesi oldukça yeni ortaya çıkmış ve diğer zamanlarda yeterince var olmuş ancak aniden sahne ışıkları altında ortaya çıkmış bir şeydir.
7. Bazen panik geçer gider ve halkın ortak hafızası dışında unutulur; öteki zamanlarda uzun süreli ve daha ciddi geri bildirimler olur ve panik meşru (yasal) düzlemde ve toplumsal politikada değişiklikler üretebilir (Cohen, 2002, s.1)

4.2.4.1.1.Cohen Modeli

Cohen’in ahlaki panik çalışmasına neden olan olaylar şu şekilde yaşanır; 1964 yılı Paskalya Bayramı’nda Londra ve İngiltere’nin güney-doğusundan gelen gençler Clackton’un doğu sahillerinde bulunan tatil bölgesinde toplanmasıyla başlamaktadır. Gençlerden bir kısmı gelenekçi (mod), bir kısmı ise modern (rockers) olarak tanımlanmaktadır. Soğuk ve yağmurlu bir hava vardır ve gençler sıkılmaya başlamıştır. İki grup arasında küçük çaplı çekişmeler ve olaylar meydana gelir. Bölgede yaşayan insanlar sinirlidir ve birkaç polis tarafından bu iki grup uyarılır. Hafta sonu “sevimsiz baskıcı, bazen de korkutucu” olarak tanımlanan grup pazartesi günü gazetelerin ana başlığına “vahşilerce (Daily Mirror) gerçekleştirilen terör” “(Daily Telegraph) 97 tutuklu var” olarak geçer. Salı günü ise makale ve köşe yazıları “Mods ve Rockers” arasındaki çatışmanın nasıl şiddete dönüştüğünü açıklar ve yazı işleri hükümetin harekete geçmesini ister. Daha sonraları aynı yılın mayıs ayında Whitown tatilinde yerel ve ulusal gazeteler diğer güney sahil kasabalarını da tehdit eden Mods ve Rockers’ların hedef alınabileceğini açıklar. Hava yine soğuk ve yağmurludur. Polis ve gazetecilerin de içinde olduğu kalabalık bir grup toplanır. Önemsenmeyecek kadar küçük olaylar, abartılmış başlıklarla suçlayıcı haberler şeklinde sunulur. Mahkemeye çıkarılan gençlerin kefaletle

tahliyeleri reddedilir. Tehdit edici davranış, engelleme gibi savunmaları yapanlar için ağır para cezası, biraz daha ciddi suçları olduğu iddia edilenlere hapis cezası verilir. Yetkililerin nezdinde ise hepsi suçludur. Yerli esnaf, bölge halkı ve parlamento üyeleri daha sert yaptırımlar talep eder. Yeni bir toplumsal sorun tanımlanmıştır. 1964’de Parlamento rastlantısal bir şekilde uyuşturucu madde yasasını geçirir. Bu yasa uyuşturucu madde taşıyanlara özellikle amfetamin bulunduranlara karşı para cezasını arttırmaktadır. Baskı altında kalan muhafazakâr hükümet Temmuz’da bir yasa daha geçirerek para cezasını arttırır. Aradan iki yıl geçtikten sonra, sahil kıyılarına yönelen gençlere dönük yeni bir kampanya başlatılır. Sahil kasabalarına ulaşanlar geri döndürülür, karşı koyanlar tutuklanır. Operasyonu bizzat başkan kendisi yönlendirir. 1966’dan sonra Mod gençliği kültürü ikiye bölünmeye başlar, sahil toplantıları son bulur ve medya ilgisini kaybeder (Cohen, 2002, s.17-19).

Tüm bu yaşananlar doktora çalışmasına yeni başlayan bir öğrenci olarak Stanley Cohen’in ilgisini çekmiştir. Özellikle Whitson, Brighton’da 1965 yılında birkaç sahil kasabasında meydana gelen olayları anlatan gazete makalelerini toplar. Tartışma grupları oluşturur, gençlerle, gazetecilerle ve yerel kanaat önderleriyle röportajlar yapar. “Halk Düşmanları ve Ahlaki Panik” ilk defa 1972’de yayınlanmıştır (Kırçıl,2009, s. 149-151). Ona göre, medya ahlaki panikleri kolaylaştırmakta, suçlu gösterilenleri seçmekte ve böylelikle sosyal kontrolün sağlanmasında kılavuz rolü üstlenmektedir.

Mods ve Rockers olayı olarak adlandırılan İngiltere’nin Clacton adlı sahil kasabasındaki gençlik olaylarında, medya, polis, kamuoyu, siyasetçiler ve çeşitli çıkar gruplarının tepkilerini ifade etmek için ahlaki panik kavramını kullanan Cohen’in, ahlaki paniğe temel olan kültürel süreçler hakkında vardığı sonuçlar şöyledir:

a) Halk şeytanı: Medya haberi, bir halk şeytanı tasarlamıştır. Bu halk şeytanı, uzun saçlı bir motosikletçi gibi klişeleştirilmiş bir kötü imajdır. Cohen’in de belirttiği gibi ahlaki panik sürecinde özellikle medyanın kullandığı haber dilinde bir halk şeytanı oluşturma çabası söz konusudur. Bu bağlamda medyanın da desteğiyle, toplumda tehdit edici davranışta bulunduğu düşünülen bu halk şeytanlarına yönelik bir düşmanlık inşa edilirken, medya da bu açıdan en önemli aktör konumuna yükselmektedir. Çünkü yaptığı haberlerde tehdit grubunun üyelerini, toplumsal düzene sıkı sıkıya bağlı ve onun gerektirdiği kurallara saygılı olan ve o kurallara uyan topluma, düşman olarak tanıtmaktadır. Cohen’e göre bunun sonucunda toplumda “Biz ve onlar” şeklinde bir zıtlasma ortaya çıkmakta ve bu durum “halk düşmanları” ve “halk kahramanları” olarak tanımlanan bir önyargıya neden olmaktadır. Dolayısıyla medya, halk şeytanları tasarlamakta ve bu durum, haber üretim sürecinde normal bir uygulama olarak görülmektedir.

b) Duyarlılaşma (Sensitization) Süreci: Duyarlılaşma, yanlışlık veya sapkınlığın, genellikle ihmal edilen davranışa, duruma veya olguya atfedildiği süreçtir. Bu süreç, medyanın panik ile ilişkilendirilebilecek saçma olayları bile haber yapmasıyla gerçekleşmektedir.

c) Sapma Genişlemesi (Deviance Amplification) Süreci: Medya haberleri, kendi kendini doğrulayan bir kehanete (self-fulfilling prophecy) varmasına yol açmıştır. Medya çoğu zaman, yaklaşan şiddete yönelik beklenti ve korkuları harekete geçirebilmektedir. Bunlar, potansiyel sorun çıkaran kimseleri cezbederek ve çatışmaya sebebiyet veren uygun bir gerilim ikliminin oluşmasına neden olmaktadır (Süslü, 2013, s.43-44).

Cohen'in sapma ve etiketleme sürecinde medyanın rolü üzerine yaptığı çalışmalar, özellikle 1968 Vietnam karşıtı gösteriler ile ilgilidir. Cohen çalışmalarında kitle davranışının yapısal işlevci görüşüne oldukça güvenmiştir. Felaket araştırmaları halk tepkisinin aşamalarını başlangıçta yedi olarak belirlemiş, fakat Cohen bunları uyarı, çarpışma, envanter ve tepki olarak dörde indirgemıştır. Ahlaki panik ve halk düşmanları yaratmada medyanın rolü, özellikle toplumsal tepki, sapma ve sapkınlığın işlenmiş ya da kodlanmış imajlarının üretiminin erken dönemleri için önemlidir. Üç aşamada gerçekleşmektedir.

1. Olayların ciddiyetinin, olaya karışanların sayısının, şiddetin derecesinin, çevreye eşyalara verilen hasarın abartılması ve saptırılmasıdır. Duygusallık derecesi yüksek bir dil kullanılmakta, işlenen suçlar mitselleştirilmekte ve söylentiler “olgu”, doğru olarak rapor edilmektedir.

2. Olaylar bu tür olayların tekrar edeceğinin habercisi olmaktadır.

3. Dil aracılığıyla sembolizasyon gerçekleştirilmekte ve “Mod” sözcüğü bütün genç tarz ve onun sapkın duruşu için kullanılır hale gelmektedir. Medya, politik aktörler ve halk “Mods ve Rockers”ları anlamlı hale getirip, içeriğini oluşturmaktadır. Buradan üç tema doğmaktadır.

1. Alıştırma ile ilgilidir. Kıyamet ve felaket haberlerinin ahlaki ve sosyal çöküşü sembolize ettiği duygusal ve entelektüel değerlendirmedir.

2. Sapkınların kim olduğunun imajı ve neden böyle davrandıkları gençliği etiketlere ayırmadan belirlenmektir.

3. Gençliğin bunalımından genel ahlakın çöküşüne bir dizi açıklamayı içermektedir. Sapkın ve normal olan arasındaki farklılık abartılmaktadır. Halk düşmanlarının başarılı yaratımı tipik olanın üzerinde bir zemine karşı atipik aktörler olarak tektipleştiren tanımlamaya dayanırken ahlaki panik yaygın normatif kaygıların oluşturulmasına bağlanmaktadır.

Cohen'in tezinde belirttiği üzere, sosyal değerlere ve çıkarlara yönelik tehditler her zaman kişiselleştirilmez (gıdalar konusunda yaşanan endişeler, sağlık konusunda ortaya çıkabilecek salgınlar, yetersiz tedaviden ölen hastalar, çevresel sorunlar vb. durumlarında olduğu gibi).

Ancak alt kültür grupları düşünüldüğünde ahlaki baskının hedefi olabilecek dört çeşit insan vardır: gaspçı ve isyankarlardan ciddi suç eyleminde bulunan kişilere, cinsel saldırı ve cinayet suçlarını işleyen bireylerden, iş yerindeki geleneksel iş anlaşmalarını bozan grevci ve grev gözcülerine; davranış kalıplarını, giyim tarzlarını ya da kendilerini sunum biçimlerini benimseyen mod, rockçı, punk, hippy, dazlak ve şehir çeteleri üyeleri; ve son olarak geleneksel aile kurumunu kabul etmekte direnen ve muhafazakar ideallere itaat etmekte başarısız olan çeşitli insan gruplarıdır(Kırçıl, 2009, s.152-154).

4.2.4.1.2.Hall Modeli

Hall ve diğerleri, haber yapma sürecinde, ilk olarak medyanın resmi ve yetkisel kaynaklarının bağımlılığını vurgulamaktadır. Medya asıl söz sahibi olanların önerdikleri bir perspektifle, ikincil söz sahibi olarak davranmaktadır. İkinci olarak medya bildirilerini “halk deyimi” ne dönüştürüp okuyucusuna tanıdık hale getirerek, gözler önüne sermektedir. Üçüncü olarak, medya asıl söz sahibi olanların medyaya yönelik tepkilerini sanki kamunun düşünceymiş gibi eleştirmektedir. Dördüncü olarak, medya uç düşünceleri haklı çıkarmak için şiddete aşırı önem vermektedir. Bu karmaşık bir tartışmayı basitleştirmek için bile olsa tartışma şu sonuca varmaktadır: Asıl söz sahibi olanlarla medya ürünleri arasındaki ilişki; aynı anda iki tarafında soygunculuğun bir halk sorunu, kamusal bir kaygı, konunun ideolojik yakınlığını etkilediği düşünme olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunların boyutları, açık seçik bir şekilde tanımlanmıştır ve sürekli referans olarak haberlerde, eylemlerde ve kampanyalarda hizmet etmektedir. İlave edilmemiştir, Cohen’in bütün kuramsal tabanının dönüşümünün bir parçası olmuştur (Kırçıl,2009, s.155-157).

4.2.4.2.Ahlaki Paniğin Simgesel Modeli: ABD Örneği

ABD’de Birleşik Krallıkta ahlaki panik olarak anılan bu sorun ile ilgili tartışmalar sosyal yapıcılık (inşacılık) olarak adlandırılan belirli bir yaklaşımın egemenliğindedir. Böyle bir çalışma nadiren ahlaki paniği alıntılanmaktadır. “Korkutmak” ve “panik” açıklayıcı terimler olarak göze çarpmakta ise de çoklukla kullanılan birer kavram değildir. Goode ve Ben-Yehuda (1994), ahlaki paniği sosyal yapıcı bir yaklaşım içinde konumlandırmak için araştırmalar yapmaktadır.

4.2.4.2.1.Goode ve Ben-Yehuda Modeli

Erich Goode ve Nachman Ben-Yehuda *Ahlaki Panik: Sapkınlığın Sosyal İnşası*'nı kitabın ithaf edildiği Cohen'in çalışmalarından 20 yıl kadar sonra 1994 yılında yayınladılar. Genele bağlı inşacıdırlar. Bir sorunun sosyal inşası ile nesnel oluşumu arasındaki ilişkinin problematik olsa da yine de kurulabileceğini öne sürmektedir. Ahlaki panik durumlarının ahlaki değerler üzerinde yasal ve sosyal politika kadar gözlemlenebilir etkileri vardır. Ahlaki panik durumları genellikle sosyal sorunlar ile çok özel ahlaki mücadelelerden farklılık göstermektedir. Sosyal sorunlar ahlaki panikten halk düşmanlarının, paniğe bağlı tepkilerin ya da vahşi ilgi dalgalanmalarının eksikliğinden dolayı ayrılmaktadır. Ahlaki mücadeleler ahlaki girişimciler tarafından sorunu kendi alanlarının araçları olarak başlatırlar. Bir mücadelenin ahlaki panik olarak sayılabilmesi için mücadelenin seçilen geniş bir alanda farklı ilgi alanları arasında hareket etmesi gerekir. Mücadele organize bir ajitasyondur. Ahlaki panik ilgi alanlarının koşula bağlı ittifakıdır ve bu tür ayrımlar ahlaki paniğin genelde ortak olan karakterini ve beş özelliğini ortaya çıkarır (Kırçıl, 2009, s. 165). Bu beş özelliği önceki sayfalarda detaylı olarak ele alınmıştı. Tekrar hatırlatmak gerekirse bu özellikleri şunlardır: Endişe, düşmanlık, görüş birliği sağlanması, orantısızlık, değişkenlik.

4.2.4.2.2. *Jenkins Modeli*

Jenkins'in kitabı (1992) Britanya'da 1974 ile 1991 yılları arasında yaşanan bir dizi paniğe genele bağlı inşacı bir yaklaşım uygulamaktadır: kadınlara yönelik tecavüz ve şiddet, pedofili ve çocukların cinsel istismarı.

Jenkins anahtar rolleri üstlenenlerin iddiacılar olduğunu keşfeder: Parlamento üyeleri ve ahlaki girişimciler gibi bireyler; özellikle çocuk koruması üzerine çalışan sorun temelli baskı grupları; doktorlar, sosyal hizmetler ve polis gibi profesyoneller, dini tarikatlar ve feministler gibi sosyal hareketlerdir. Bu seçkin sınıfça oluşturulma teorilerinin varsayımını göz ardı edip ilgi grubu teorilerini desteklemektedir. Jenkins bir bütün olarak ele alınan toplumun içinde paniğe karşı bir ön eğilim olan sosyal endişenin önemini kabul etmektedir (Kırçıl,2009, s.168-169).

4.2.5. *Ahlaki Panik ve Medya İlişkisi*

Medya, kendi ideoloji ve yayın politikası çerçevesinde şekillenen her çeşit bilgi ve mesajı farklı özelliklere sahip birey ve topluluklara aktaran kitle iletişim aracıdır. Bu bağlamda medya, toplumsal algı ve bilinç oluşumunda itici güçlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Medya,

toplumda meydana gelen herhangi bir olay karşısında bireylerin o olaya ya da faillerine yönelik yargı ya da önyargı oluşturmalarında önemli bir misyon sahiplenmekte ve insan yaşamının hemen hemen her alanına etki etmektedir

Medya, toplumlarda istenilen algıyı oluştururken bunu sunduğu içerikler üzerinde yaptığı biçimlendirme ve müdahaleler aracılığıyla gerçekleştirmektedir. Bu noktada kullanılan en önemli yöntemler olarak: Çerçeveleme, Gündem Belirleme, Aşılama ve Etiketleme" yöntemleri sıralanmaktadır.

İletişim araçları, toplumsal değerleri koruyup kollamak için olağan bir durumu sıra dışıymış gibi gündeme getirerek kamuoyunda ahlaki panikler yaratma sürecini başlatmaktadır. Haberlerde söz konusu durumların kahramanları, okura toplumsal değerlerden ve normlardan sapmış birey veya gruplar biçiminde sunulmaktadır ve bu yüzden bu birey veya gruplar kamuoyunun nazarında kaçınılması gerekenler olarak mimlemektedirler. Dahası bu birey veya gruplarla beraber bunlara ait algı ve düşünce şekilleri de etiketlenilerek sosyal alandan dışlanmaktadır.

Medya, aynı zamanda yasa yapıcıların ahlaki panik olayına neden olan "sapkınlara" yönelik kanunlar hazırlamak için kullandıkları meşruiyet araçlarından birine dönüşmektedir. Geniş nüfuz alanı ile medyaya, toplumsal etki oluşturmaya gibi çeşitli özellikleri sayesinde, hayli değer atfedilmektedir. Ayrıca, iletişim araçlarının gündelik hayatın vazgeçilemez bir parçası olduğuna dair farkındalık, türlü çıkar ve elit grupların ilgisini medya üzerinde toplamaktadır. Anlaşılacağı üzere medyaya yüklenen bu özellikler, onun toplumsal algı ve ahlaki panik üretimi sürecinde başat aktörlerden biri olarak belirmesine neden olmaktadır (Süslü, 2013, s. 35). Toplumda çıkar grupların arzularını yerine getirmek için medya kullanılmakta ve art arda panikler yaratılmaktadır. Nitekim bu panikler de isteklerini yerine getirebilecek bir alan veya zaman yaratmaktadır.

Medya, haber değeri taşıyan her olay gibi ahlaki panik olaylarını da kendi haber değerlerine göre kurgulamaktadır. Bundan dolayı, tıpkı diğer haberlerin abartmaya ve çarpıtmaya uğradığı zamanlar oluyorsa, ahlaki özellik taşıyan olaylarında bu duruma uğradığı zamanlar olması son derece tabiidir. Nitekim kitle iletişim araçları meydana gelen ve ahlaki panik özellikleri barındıran herhangi bir olayı, görüntülerle ve fotoğraflarla oldukça fazla sunarak okurun bu durumlardan bilgilenmesini sağlamaktadır. Dahası bunu ileri götürerek kamuoyunda olay adeta hiç bitmeyecek ve bitmesinden hemen sonra da durum şiddetli bir biçimde geri dönecek endişesi, gizil ve kaygılı bir toplumsal tepkinin görünmesine sebep olmaktadır. Dolayısıyla bu konuda oluşacak ve yaşanacak sahnelerin bir ahlaki panik şekli oluşturduğunu ifade edebiliriz (Üvez, 2014, s. 92-93). Medya bu formları kendi çıkarları doğrultusunda kurdukları haber

çerçevelerinden hedef kitleye sunmaktadır. Her medya sahipleri panikleri farklı çerçevelerden sunar. Bazı haber kaynaklarında panikler kısa veya hiç sunulmaz bazı haber kaynaklarında ise panikler uzun süreli ve ayrıntılı sunulmaktadır. Bu tamamen medya sahiplerinin çıkarları doğrultusunda gerçekleşmektedir.

Nitekim ticari iletişim araçlarının “ahlaki panikler üretmeye dair kurumsallaşmış bir talebin” olduğuna vurgu yapan Jack Young (1971, 33), medyanın okurların ilgisini çekebilmek ve hayal gücünü etkilemek için kamuoyunun kızgınlığını körüklemekte ve ahlaki panikler üretmektedirler (Garland, 2008, 58). Bunu daha çok haber üretmek ve üretilen haberin devamlılığını sağlamak için yapmaktadır. Çünkü bireyler endişe duyduğu ve yazı serisi şekilde devamı olan haberlere kaşı daha çok ilgi duyarlar.

Bu bağlamda medyanın nicelik ve nitelik konusundaki abartının sebebi, sürekli kendini tekrarlayan haberlerin, okuyucuya çekici gelmemesi ve haber değer etkenlerinden olan “farklı haber” ilesinin olup olmamasıdır. Haberin okunmasını sağlamak için bu abartıları kullanan medyada buna karşın kamuoyundan dışlananların basındaki temsil oranları çoğunlukla düşüktür. Olağan çoğunluktan oluşan toplumda sapkın azınlığın, sıra dışı bireylerin medyada temsiline katlanılması olanaklı değildir. Sıra dışı bireylerin veya sapkınların doğrudan karıştıkları olayların haber sunumunda dahi yer almamaları, röportaj yapılmaması vb. gibi yollara gidilerek basında temsilleri de önlemiş olunmaktadır (Güngör,2011, s. 278-279). Basında temsilleri doğruca önlense dahi karıştıkları haberlerde sosyal nefretin hedefi olacaklarından, haberin okunmasını nicelik olarak artıracaklardır. Ahlaki paniklerde bir diğer özellik ise tekrar sayısıdır. Bu nitelik kitle iletişim araçlarında ahlaki panik ile alakalı olayın kaç defa tekrarlandığını belirtir. Gündeme geldikten sonraki günlerde de haberin, mutlaka devamı niteliğinde olan diğer haberler ile sürekliliği sağlanır. Bu devamlılık gündem olayının giderek önemini kaybetmesi ve yeni olayların gündeme gelmesiyle kaybolur. Yeniden ortaya çıkması hâlinde ise eski haberlerin olaya katkısı amacıyla kullanılır ve sosyal bellekte tekrarlatılarak ahlaki paniğin gücü artırılmış olur. Bu geçmişe dair tekrarlama ile birlikte “geçmiş güzel günler” için de kullanılmaktadır. Medya, haberleri ile kamuoyunun standartlarını belirleyen bakış açısını oluştururken öte yandan ahlaki paniğin orkestrasyonunu yaparlar ve olayları “geçmiş güzel günler” ile ilişkilendirirler. Bu da kamuoyu üzerinde geçmiş olmadığı konusunda köklü bir paniğe neden olmaktadır. Zamanın ahlak düşünürleri ve siyasetçileri geçmişin daha iyi düşüncesine dikkat çekerler (Lauder,1993, s.2). Medyada devamlı geçmiş ile şimdi zamanı karşılaştırması yapılır. Eski günler huzurlu, değerlerine bağlı, hiçbir tehdittin olmadığı günler gibi yansıtılır. Şimdi ise ahlaki panik olayı çerçevesinde bir tehdit unsuru vardır. Toplumda bir panik havası vardır ve bu ar arda benzer haberlerle canlı tutulur.

Dolayısıyla hiç geçmeyecek algısı yaratır ve geçmişin güzellemesi yapılır. Çünkü geçmiş güvenlidir herhangi bir tehdit unsuru yoktur olmuş olsa dahi toplumun hafızasında unutulmuştur. Fakat gelecek öngörülemez, herhangi bir tehdit unsuruna karşı daha doğrusu yeniye karşı bir kaygı vardır. Bundan dolayı çıkabilecek toplumun huzurunu bozabilecek herhangi bir şey önlenmelidir.

Nitekim Şeker ve Tiryaki ahlaki panik durumunda, bu durumla kamuoyunun önceden bu konuların sosyal yaşamda hiç yer almamış gibi davranmaları ve bu durumla ilk kez karşılaşılıyormuşçasına davranılması geçmişle o anın kıyasına götürdüğünü ifade etmişlerdir. Kıyasın neticesinde kamuoyunun artık yaşamlarında çok fazla kavramın değiştiğine inandırılır. Yani yok olan değerlerin yerine gelen yeni değerlere, bireyin uyum sağlama ile ilgili duyduğu endişedir. Yeni değerlerin, bireyleri nasıl etkileyeceğine dair belirsizliği güven problemine de neden olmaktadır. Bu nedenle bilinen eski düzen belirsiz yeni düzenden daha güvenli algılanmaktadır (Şeker ve Tiryaki, 2013, s.227-228). Bireyin alıştığı düzen gitmiştir ve bunun sonucunda huzursuz olmuştur. Eski düzende karşılaçağı tehditlerde neler yapılması gerektiğini bilmektedir. Buna göre tutumları vardır. Fakat yeni düzen tamamen belirsizdir. Olası tehdiye karşı ne yapacağını bilmiyordur. Tutumlarını nasıl belirleceğini bilmiyordur. Bunların sonucunda huzursuzdur ve endişelidir, bu kaygıyı da medya tarafında edinmişlerdir. Medya devamlı olarak eskinin daha güvenli yeninin ise tahmin edilemez bir korkusu olduğunu vurgulamaktadır.

Dolayısıyla medya kendi istek ve çıkarları doğrultusunda toplumlarda panik havası çıkarmak istediğı takdirde bu endişelerden yararlanacaktır. Bu medyanın toplumlarda dördüncü kuvvet olmasından dolayı oluşan gücünden kaynaklanmaktadır. Gücünden yararlanmak isteyen çıkar grupları ve elitlerin kendi arzuları doğrultusunda medyayı kullandığı sürece medyanın toplumları bu ölçüde etkilemesi devam edecektir. Çıkar gurupları ya da medyanın kendi menfaatleri doğrultusunda oluşan istek ve ihtiyaçlarını gerçekleştirmek için ahlaki panikleri kullanmaları sonucunda toplumun huzurunun bozulmasından yararlanarak kendilerini sorumlu, kurtarıcı olarak gösterecektir. Dolayısıyla kendi konumlarını güçlendirmiş olacaklardır. Güçlendiğı zaman ise ahlaki panik havası giderek yok olacaktır.

5.YÖNTEM

5.1.Araştırma Model

Çalışmada, Türkiye’de 2013 yılında, ulusal gazetelerinde “üniversitede öğrencilerin kızlı erkekli beraber kalınması” söylemiyle ilgili yapılan haber metinleri nitel araştırma yöntemi olan çerçeveleme analizi ile ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmada söz konusu söylemin ahlaki panik açısından medyada hangi tür çerçevelerle okuyucuya sunulduğunu sorusuna cevap aranmıştır. Bu amaçla örnek olarak seçilen gazetelerin sundukları haber içerikleri, başlıkları, fotoğrafları karşılaştırmalı olarak çerçeveleme yöntemi ile incelenecektir.

Çalışmanın yöntemi aynı zamanda çalışmanın kuramsal temelini de kapsamaktadır. Çerçeveleme, bir nevi içerik çözümlemeyi faydalanan yöntem olup medyanın ve yazarların iletmek istediği alt gerçek mesajı belirlemeye, kısaca medyanın haberi sunma biçiminin politik bir amacı olup olmadığını incelemektedir. Başka bir ifadeyle, oluşturulan çerçevelerin siyasi güç odaklarıyla nasıl desteklendiği, medyanın haberlerini üretirken çerçevelerini nasıl çizdikleri, bunların da okuyucu tarafından nasıl yorumlandığı, onlar üzerinde oluşabilir bir etki yapıp yapmadığı ortaya koyulmaya uğraşılır (Pan ve Kosicki, 1993, s.69). Nitekim, nitel araştırma yöntemleri gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel bilgi toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olup teori oluşturmayı temel alan bir anlayışla toplumsal olguları bulundukları çevre içerisinde araştırmayı ve anlamayı ön plana almaktadır (Yıldırım, 1999, s.10).

Carragee ve Roefs, medya hegemonya kuramının güç kullanımı haber medyası ve politik oluşumu ile olan ilişkilerinden dolayı çerçeve yöntemiyle doğrudan doğruya bağlantılı olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca Gramsci, hegemonya kuramının gücü elinde bulunduranların ideolojilerini tüm topluma yayabilmek nedeniyle her türlü olanakları kullanacaklarını vurgulamıştır. Medya, bu olanakların en önemli elemanlarından bir tanesidir ve iktidarların politik mesajlarını okuyucuya iletmeye yararlanıldığı gibi dış siyasette de etkili bir aygıt olarak kullanılmaktadır. Nitekim, çerçeveleme oluşturulurken haberin isteğe yönelik kavramları seçilip kullanılır, konu ve içerik buna uygun üretilirken ve olması şart koyulan perdelemeler düzenlendikten sonra okuyucu sunulur. Böylece okuyucuların bu düşünceleri edinmesi ve aynı yönde fikirleri edinmesi istenilmektedir (Entman, 1991, s.6).

Literatürde bahsedilen tür (içeriğe ilişkin) çerçeveler, çalışmanın yöntemi olarak yararlanılacaktır. Valkenburg, Semetko ve De Vreese ortaya koyduğu incelemelerde beş tür çerçevesinin iletişim araçları söylemlerine egemen olduğu açıklamışlardır. Bunlar: çatışma, sorumluluk, insani ilgi, ekonomik sonuçlar ve ahlakilik çerçeveleridir. Bahsedilen çerçeveler Valkenburg ve Semetko tarafından iletişim araçlarında üretilen haberlerin detaylı bir içerik çözümlemesi ile tespit edilmiştir. Dahası araştırmacılar buldukları bu çerçevelerle alakalı ampirik bir tasarım yapmış ve adı geçen tür çerçevelerinin etkisini incelemişlerdir. Valkenburg ve arkadaşları (1999: 555) yapılan araştırmada dört ampirik grup ve bir sağlama grubu tanımlanmıştır. Artan suç oranları ile Avrupa paydaş para birimi hakkında iki haber okutulan denekler haberleri okurken akıllarına gelen bütün düşünceleri dizelgelemişlerdir. Bu düşüncelerden ulaşılan bulgulara göre iletişim araçlarında yoğun kullanılan tür çerçevelerinin deneklerin görüşlerini etkilediği sonucuna varılmıştır (Özarslan, 2007, s.62-63) Çalışmanın gazete örneklerini incelendiğinde medyada oluşturulan çerçeveler, tür (içeriğe dair) çerçeveleri ile benzerlik gösterildiği görülmüştür. Bu çerçeveleme türleri ise; sorumluluk, çatışma, insani ilgi, ahlakilik ve ekonomik sonuç çerçeveleridir. Çalışmada üç tür çerçeveleme analizi kapsamında örnek haberler incelenmiştir. Çünkü örnek haber metinlerde daha çok sorumluluk, çatışma ve ahlakilik çerçeveleri kullanıldığı görülmektedir. Bu bağlamda çözümlenecek örnek haber çerçeveleri bu üç tür çerçeveler kapsamında incelenecektir.

5.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

2013 yılı Kasım ayında medyada yer alan “üniversitede öğrencilerin kızlı erkekli beraber kalınması” söylemine yönelik yapılan haberlerin, özellikle medyanın ilgisinin göz önünde bulundurulduğunda, ahlaki panik yaratma süreçlerinin birçok özelliğini karşılar nitelikte olduğu gözlemlenmiştir.

Çalışmanın evrenini, ahlaki panik kavramının önemli özelliklerini karşıladığını düşünülen, olağan durumu sıra dışı bir duruma dönüştürmesi, sapkınlığı güçlendirmesi, toplumda endişeler yaratması, toplumda görüş birliği sağlanması ve yasalar yoluyla paniğin önlenmesi veya cezalandırılması gibi, üniversite öğrencilerin kızlı erkekli kalma söylemine yönelik üretilen ulusal gazetelerdeki haberler oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini ise ulusal medyada yayın yapan Cumhuriyet, Hürriyet, Posta ve Yeni Akit gazetelerinde yer alan üniversite öğrencilerinin kızlı erkekli aynı evde kalınması konulu haberler oluşturmaktadır. Çalışma kapsamının bu dört gazete de yer alan haberler ile sınırlandırılmasının nedeni, gazetelerin farklı ideolojik okurlara sahip olmasıdır. Sınırlandırılmanın bir diğer nedeni ise ideolojik farklı okurlara sahip olmasının yanında ulusal alanda tirajı yüksek gazeteler olmasıdır.

Posta ve Hürriyet gazetesinin ana akım, Cumhuriyet gazetesinin sol Yeni Akit'in ise sağ ideolojilere sahip özellik taşımalarıdır.

Gazetelerin içeriklerindeki değişimleri belirleyebilmek için Cumhuriyet, Hürriyet, Posta ve Yeni Akit geleneksel gazetelerin (1-30 Kasım 2013) 1 aylık nüshaları karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Örnek olarak ele alınan gazetelerin haberler ve bu haberlere dair fotoğraflar, gündem ve siyaset, iktisat, kültür- sanat, köşe yorumları ve yazı başlıkları kapsamında 1 aylık sürede takip edilerek incelenmeye tabi tutulmuştur.

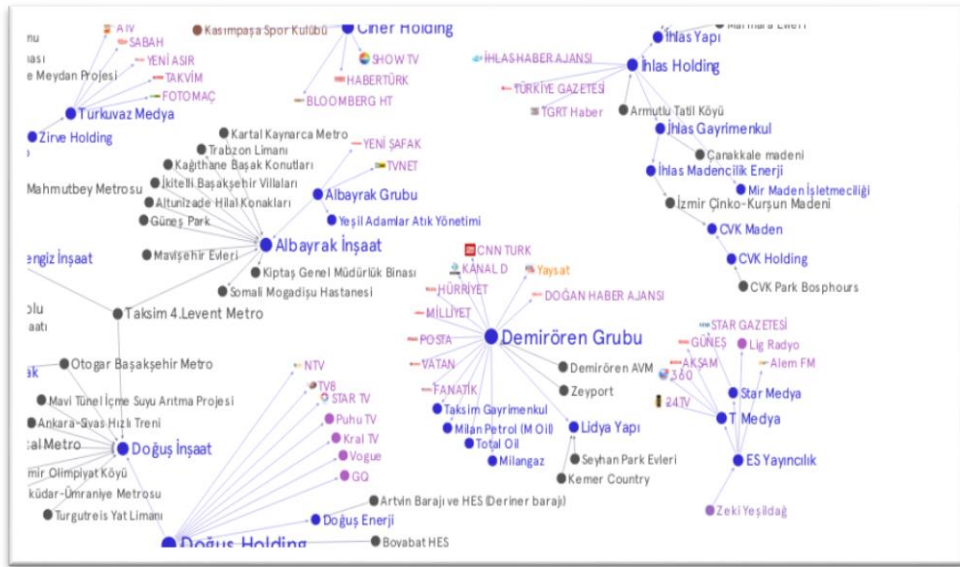
Ayrıca çalışmada incelenecek ulusal gazeteler arasından sahiplik yapısı da dikkate alınarak amaçlı örneklemle belirlenmiştir. Çalışmanın örneklem seçim sürecinde ve çalışmaya örnek olan ahlaki panik haberlerinin yayınlandığı tarihlerde sahiplik yapısı şu şekildedir; Hürriyet ve Posta gazeteleri Doğan Grubu'na, Cumhuriyet gazetesi Cumhuriyet Vakfı'na, Yeni Akit gazetesi de Akit Medya Grubu'na aittir.

Avrupa'yla karşılaştırıldığında gazeteciliğe epeyce geç adım atan Türkiye'de, bilhassa 20. yüzyılla beraber basın alanında kayda değer gelişmeler yaşanmıştır (Olkun, 2013, s.1). Özellikle 1980 sonrası değişen sosyal ve ekonomik yapı basın sektörünü de etkilemiş, bu hâl gazeteci ailelerin yürüttüğü basının yerini, basın dışı büyük sermayenin almasına sebep olmuştur. Bu büyük sermayenin sahip olduğu işletmeler, yasama, yürütme ve yargıdan sonra 4. kuvvet olarak gösterilen basına sahip olmaya başlaması ile politik güçlere baskı kurmaya, kamu ihalelerinde ve devletle olan iletişimde söz sahibi olmaya başlamışlardır. Bu algıyla birlikte gazetenin yazarları, muhabirleri gazetelerinde, işverenlerin yararları doğrultusunda haberlerini, yazılarını şekillendirmiş, işverenlerin hoşuna gitmeyecek, çıkarlarına ters düşecek haberlere yer verememişlerdir. Medya, sosyal yapının politik ve ekonomik yeniden üretiminin kayda değer araçlarından biri olarak meta üretimi prensipleri içerisinde hareket etmektedir. Türkiye'de medya, ekonomik ilişkiler ağı içerisinde politik güce bağımlı bir durumdadır. Güç ilişkileriyle örülü sosyal alana dair anlam çerçeveleri oluşturan haberlerin, bu egemen bağları sorgulayan ve eleştiren bir içerikten eksik olduğu görülmektedir (Olkun, 2013, s.105).

2000'li yıllarla beraber Türkiye'de çok önemli gelişmeler yaşanmış, bu gelişmeler her alanda olduğu gibi medyayı da ciddi biçimde etkilemiştir. Türkiye'de öncelikle 2001 ekonomik krizi yaşanmış, kriz sonrasında birçok holding ve onun bünyesinde bulunan medya kuruluşları ya küçülmüş ya kapanmış ya da bir başka holding bünyesine katılmıştır. Dönemin ikinci belki de en önemli olayı olan Ak Parti'nin tek başına iktidar olması, basın alanında dengeleri

değiştirmiştir. Bu dönemde Uzan Grubu, Ak Parti ile girdiği mücadeleyi kaybederek, sadece medya alanından değil, sahip olduğu her sektörden çekilmek zorunda kalmıştır. Ak Parti'ye karşı muhalif bir tutum sergileyen Aydın Doğan, özellikle son yıllarda büyük oranda güç kaybetmiş, medya alanındaki zirvedeki yerini kaybetmiştir. Bu yıllarda İslami, muhafazakâr ve Ak Parti iktidarına yakın kesim büyük gelişim göstererek, sektörde öne çıkmışlardır (Olkun, 2013, s.106).

Holdinglerin medya yatırımlarını kullanarak farklı sektörlerdeki yatırımlarını destekleme ve iktidarla bağlarını kontrol altına alma yöntemlerini bil hayli hassas dengeler içeren, kırılgan ve kaygan bir zemin oluşturmaktadır. Bu durum içerisinde medya faaliyetlerinin devam edilebilirliği oldukça zordur. Bu sebeple yakın dönem Türk medya tarihinde el değiştirmeler, el koymalar, kurulan ve bozulan ortaklıklar, yoğun bir şekilde yaşanmıştır (Kadıoğlu, 2018, s.118). Bunlardan biri de 6 Nisan 2018 yılında Doğan Gazetecilik AŞ, Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık AŞ'nin sahip olduğu pay senetlerinin tamamının ve kullanılan alım hakkı opsiyonu neticesinde lisans haklarının Demirören Medya Yatırımları Ticaret AŞ'ye satılmasıdır.

Görsel 1.2019 Türkiye'deki Medya Sahipliği Ağı <https://graphcommons.com/graphs/09426282-c311-4b39-be2c-1bd4f93b5771> (Erişim Tarihi: 19.11.2019)

Gazetelere erişim Anadolu Üniversitesi kütüphanesi arşiv bölümünden sağlanmıştır.

Bu bağlamda ortaya çıkan çerçeveler İyengar'ın 3 tür çerçevesi olan sorumluluk, çatışma ve ahlakilik çerçeveleri doğrultusunda incelenmiştir. Analiz edilen Hürriyet, Posta, Cumhuriyet ve Yeni Akit gazetelerinde olaya ilişkin çalışmada ahlaki panik özelliklerini karşıladığı gözlemlenen toplam 50 haber metni incelenmiştir. Bu haber metinlerinin gazetelere göre dağılımı şu şekilde oluşmuştur: Cumhuriyet 12, Hürriyet 15, Posta 11, Yeni Akit 12.

Çalışmada, medyanın düşüncü ve edimlik gücü globalleşme bazında dikkate alınarak, basın yayın idarelerinde bilhassa ulusal çıkarlar noktasında taraf olabilecekleri, haber akışının buna uygun kurgulandığı, yayınlanan yazıların söz konusu toplumun isteklerine göre çerçeveler kullanılmış olduğu muhakeme edilmiştir. Ayrıca bu çalışma betimsel bir çalışma olup değişkenler arasındaki ilişki değiştirilmeden haberler analiz edilmiştir. Bu bağlamda var olan durumu araştırmak çalışmada esastır.

6.BULGULAR ve YORUM

6.1.Örneklem Alınan Haberlerin Ahlaki Panik Oluşturma Kapsamında Tür Çerçeveleme Kuramları ile İncelenmesi

6.1.1.Cumhuriyet Gazetesi örnek haberlerinin incelenmesi

Cumhuriyet Gazetesi üniversiteli öğrencilerin kızılı-erkekli aynı evde kalınması söylemine ilişkin ilk haberini 5 Kasım 2013'te manşet haber olarak vermiştir. Söz konusu haberi “Ahlak bekçisi valiler eksikti” başlığı altında verilmiştir. Üst başlıkta ise “Erdoğan özel yaşama müdahalede sınırları zorluyor” ifadesi kullanılmıştır.

Haberde, alt başlık dikkat çekicidir. “Evleri fuhuş yuvası gibi gösteriyor” söylemi ile habere başlanması toplumun ahlaki değerlerine vurgu yapıldığının göstergesidir. Fuhuş kelimesinin seçimi ise üniversite öğrencilerini hedef göstererek, sapkın kişilikler olarak etiketlenmesine neden olmaktadır. Her ne kadar haberin devamında anlaşıldığı gibi öğrencileri bu etiketlerle gösterilmek istenilse de fuhuş kelimesinin kullanılmasıyla okuyucu öğrencileri

Çatışma çerçevesi kapsamında haberin diğer alt başlığında CHP’li Umur Özkan’ın düşüncelerine yer vermesi ve İran’ın yönetiminin hatırlatılması çatışma yaratılmasına ve bireyler üzerinde panik havası yaratılmasına neden olmuştur. Ailelere ihbar edilmesinin haberde yer alması yine öğrencilerin panik havasına girmesine ve okuyucuya görev yükleyerek ahlak bekçiliği üzerinden toplumda ahlaki panik yaratılmak istenildiği gözlemlenmektedir. Haberin ahlaki çerçevelenmesinde toplumda öğrencilerin toplumsal değerlere ve normlara karşı bir tehdit unsuru olarak algılanmasına yönelik oluşturulmuştur. Toplumun kanaat önderlerinden biri olan iktidar sahipleri bu tehdide karşı birtakım önlemler alarak yasal süreci başlatılması şeklinde çerçevelenmesi yine bir ahlaki panik oluşturma sürecini kapsayacak şekildedir.

92

ülkesi mi?”, “ahlak polisi ev mi basacak” gibi söylemlerle ahlaki değerler ve dini inançlar üzerinden haberin çerçevelenmesi ahlaki çerçevelenme türüne örnek verilebilir. Ayrıca devamında okuyucunun dikkatini çekebilmek için protesto eden gruba yer verilmesi kurumlar ile grup veya birey arasındaki çatışma durumunu belirten çatışma çerçevesinin kullanıldığını söyleyebiliriz. Zabıta, ahlak polisi gibi ifadelerle öğrenci evlerine denetim getirilecek ve güvenlik güçleri bu tehdidi ortadan kaldıracak algısı yaratılarak sorumluların görevlerini yerine getirecek olması sorumluluk çerçevesinin kullanıldığının kanıtı sayabiliriz.

Ertesi gün de gazetenin altıncı sayfasında yayınlanan bu haberde sorumluluk, çatışma ve ahlaki çerçeveler kapsamında ahlaki panik oluşturma süreçleri görülmektedir. Gazete konuya yönelik haberlerine devam etmektedir ve konuya yönelik kamuoyu tepkileri de yansıtılmaktadır. Toplumda kutuplaştırma yaratılmak istenmesi de tam olarak ahlaki paniklerin ortak özelliklerindendir. Halk şeytanları ki burada üniversite öğrencileri, toplumda damgalanmaya, dışlanmaya başlamıştır. Bu durum ahlaki panikler olaylarının ortak sonuçlarındandır. Sorumluluk çerçevesi kapsamında polisin olaya müdahalesi ise ona ahlak girişimciliği sıfatını vermektedir. Sosyal istikrarın tehlikede olduğu tasarlatılarak getirilen bütün bu tedbirler ve yasaların toplum namına yapıldığı medya tarafından dile getirilecektir. Böylece ahlaki paniklerin sonucu olan olaylara karşı yasa yapıcıların paniği önlemeye yönelik çabaları başlatılmış olacaktır. Toplumdan sapmış olan halk şeytanları dışlanacak ve endişe ulusal bir boyut kazanacaktır. Haberin çerçevesi bu endişe ve endişeye karşı tutumlar üzerinden çerçevelenmiştir.

Buradaki habere baktığımızda, giderek artan endişenin egemen güçler ve güvenlik güçler ile artırılması sonucunda endişenin görünür kılınmak istenilmesi bir diğer önemli noktadır. Ahlaki panikleri karakterize eden özelliklerden biri de budur. Bir diğer özellik ise düşmanlıktır. Örneğin kapısına yazı asılan öğrenci artık apartmandakilerin düşmanıdır. Ahlaki panik sürecinde, bir kişi veya toplu halde tehdit olarak algılanan sapkınlar yönelik artan düzeyde bir düşmanlık sergilenir tıpkı bu örnekte olduğu gibi. Onların davranışları saygın olarak nitelenen toplumsal değerlere ve normlara zararlı olarak görülür. Nitekim, halk düşmanları üretmek, ahlaki panik süreçlerinin ayrılmaz bir parçasıdır diyebiliriz. Yine bu haber çerçevesinde halk arasında kutuplaşmayı görüyoruz. Burada da çatışma çerçevesinin kullanıldığı gözlenmiştir.

Gazetenin 7 Kasım tarihinde ilk sayfadan yayınladığı haberde haberin çerçevesini sorumluluk, çatışma çerçeveleri etrafında kurduğunu görmekteyiz. Okuyucunun daha da ilgisini çekmek için bireyler arasında çatışmadan yararlanır. Güvenlik güçleriyle üniversite öğrencilerini bir çatışma içine soktuğunu gözlemlenmiştir. Konuya dair çözümleri iktidara atılır. Sorumluluk çerçevelerinin özelliği olan konuyu başka konulara çeker ve bunları öyküleştirebilir. Söz konusu haberde YÖK'ün yıldönümüne ilişkin yapılan protestolara yer verilirken diğer yanda kızılı-erkekli evde kalınması ahlaki panik olayına dair haberlerin yer verilmesi bu öyküleştirmeye örnek teşkil etmektedir. Burada öğrencilere karşı oluşan öfkenin alevlendirilmek istendiği görülmektedir.

Medya hedef kitleye kültür değerlerinin gittikçe kaybolduğunu, değerini yitirdiğini bir örnek olayla çerçevelenmesi sonucu kitle bu bilgi doğru sayarak bir bilinç geliştirebilir ve bunun doğrultusunda olayda yer alan taraflara karşı bir tutum değişikliğine gidebilir ya da karşı eylemelere de başvurabilir. Bu örnek olayda da ahlaki çerçeveler oluşturularak toplumsal değerlere, normlara karşı bir tehdit ortamı kurulmaya çalışılmakta ve bireylerin bu ahlaki yozlaşmaya karşı bir tutum sergilenmesi gerekliliği algısı yaratılmaya çalışılmaktadır.

BU DA BEKİR BOZDAĞ'IN ERDOĞAN SAVUNMASI

Başbakan 'gerekirse' adım atarız dedi

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) - Başbakan Yardımcısı Bekir Bozdağ, kız ve erkek öğrencilerin aynı evde kalınması konusunda yasal düzenleme yapabilecekleri yönündeki açıklamalarını "Başbakan Erdoğan'ın kendi tercihi"ni ifade etmesi gayet normaldir. Bu, yaşam tarzına müdahale olarak değerlendirilemez" diye savundu. Bozdağ, Başbakan'ın "gerekirse" ifadesini kullandığını söyledi.

Gazetecilerin sorularını yanıtlayan Bozdağ, Başbakan Tayyip Erdoğan'ın açıklamalarının başında farklı şekilde değerlendirildiğini, herkesin kendine göre bir değerlendirme içinde olduğunu söyledi. Bozdağ şunları kaydetti: "Türk toplumunun yapısında insanlar, kendi çocuklarının üniversite yurtlarında kızlı erkekli bir arada yaşamasını tasvip etmiyor. Ben şahsen kendi oğlumun veya kızımın üniversite okurken herhangi bir yurtda veya evde, oğlum veya kızımın, kızım varsa da erkeklerle bir arada kalma-

Bekir Bozdağ, Erdoğan'ın gençlerin özel hayata müdahale girişimini 'kendi tercihi' olarak yorumladı.

şını ben arzu etmem. Öyle zannediyorum ki Türk toplumunda ki ailelerin de tamamına yakını böylesi bir şeyi arzu etmez. Biz bunu her tarafta görüyoruz. Bunu arzu edenler de olabilir, ama bunların sayısının çok az olduğunu da hepimiz gayet iyi biliyoruz."

Bu noktada Başbakan Erdoğan'ın kendi tercihi'ni ifade etmesinin de normal olduğunu dile getiren Bozdağ, gazetecilerin, siyasetçilerin beğenmediklerini söyleme hakkı olduğu gibi iktidarda olanların da beğenmediklerini söyleme hakkı olduğunu vurguladı. Bozdağ, "Bunu değiştirme imkanı varsa, onu da yapabileceği kisi vardır. Dolayısıyla bunlar eleştirilecek hususlar değildir, ama bazıları eleştirebilir. Öte yandan bu, yaşam tarzına müdahale olarak da değerlendirilemez" diye konuştu.

Başbakan Erdoğan'ın, "gerekirse bir adım atılacağını" söylediğini belirten Bozdağ, bu yönde çalışmalar olduğu zaman sonuçların açıklanacağını bildirdi.

Cumhuriyet Gazetesi haberinde Bozdağ'ın kızlı-erkekli aynı evde kalınmasının Türk toplumunun yapısına ters olduğunun aynı zamanda kendisinin de tasvip etmediğinin vurgusu yapılmasının ve gerekirse yine müdahalenin iktidarın yapacağının etrafında haberin ahlaki çerçevelenmesi ahlaki panik olaylarının ortak özelliğidir. Ahlaki panikte toplumda değerlere karşı bir tehdit unsuru varsa bunun çözümünün yasa yapıcıların veya iktidarın elinde olduğu vurgusu yapılır.

34 apart daireye mühür

CAN HACIOĞLU

ESKİŞEHİR - Başbakan Tayyip Erdoğan'ın öğrenci evlerinin denetleneyeceği yönünde ki açıklamaları tartışılırken, Eskişehir Emniyet Müdürlüğü 34 apart daireyi mühürledi. Öğrenciler ise yurt ve barınma problemi yaşadıklarını anlatarak, uygulamaya tepki gösterdi.

Polis, geçen haftalarda kent merkezinde bulunan bazı apart dairelerin fuhuş amaçlı kiralandığı iddiasıyla, apart dairelere yönelik operasyon düzenledi. 34 daire mühürlendi. Eğitim gören 70 bine yakın öğrencinin bir kısmı devlet ve özel yurtlarda yer bulamadıkları gerekçesiyle apart dairelerde kalıyor.

Anadolu Üniversitesi öğrencisi Hasan Kök, "Apart dairelerde kalanlar illa kız ve erkek

bir arada kalmıyor. Ayrıca kız ve erkek bir arada kalan öğrencilerin çoğu da sevgili değil arkadaş. Hükümet art niyetli yaklaşıyor" dedi.

Anadolu Üniversitesi öğrencisi Hayati Bal ise "Hükümetin yaptığı bir anlamda gerici-lik, diğer anlamda ise gündemi değiştirme" dedi. Osmangazi Üniversitesi öğrencisi Ayfer Makas da, "Boş işlerle uğraşılıyor. Ben şahsen erkek ve kızların aynı evi paylaştığını çok çok nadir görüyorum. Hükümet bütün öğrencileri hedef haline getirdi. Öğrenci evleriyle uğraşacaklarına öğrencilerin, barınma, beslenme, ulaşım, burs sorunlarıyla ilgilensinler" dedi. Anadolu Üniversitesi öğrencisi Mertcan Nergiz ise "İktidar ortaçağı bize dayatıyor" dedi.

'Zaten devlet de istemiyor'

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) - Ankara'da kiralandıkları evde yaşayan 3 öğrenciyi, apartman sakinleri ve ev sahibi, "Bizim ahlak yapımıza uygun değil" diyerek dairelerinden çıkarmak istedi.

Ankara-Seyranbağları'nda da öğrencilere şikâyetler başladı. Bir evde 2 arkadaşıyla birlikte kiralandıkları dairede yaşayan Ali Haydar Durmuş isimli öğrenciye komşuları tarafından "çıkın" uyarısı yapıldı. Erdoğan'ın karma öğrenci evlerine yönelik konuşmasından hemen sonra yaşanan olayın ardından komşular, öğrencilere, "Anne-niz babanız size sahip çıkmıyor mu? Nasıl kız-erkek kalıyorsunuz? Biz istemiyoruz, zaten devlet de bunu istemiyor!" dedi.

Radikal'in haberine göre, 2 aydır tuttukları evde kiracı olarak kaldıklarını, buna benzer herhangi bir uyarı almadıklarını söyleyen Durmuş, Başbakan'ın açıklamasının hemen ardından kendilerini arayan ev sahibinin, "Apartman sakinlerinden çok yoğun şikâyet var, kızlı erkekli kalıyorsunuz. Evi boşaltın" dediğini aktardı. Durmuş, ev sahibine evi boşaltmayacaklarını ve kontratlarının hâlâ geçerli olduğunu söylediklerini belirtti.

Durmuş, komşuların bu kez de apartman yöneticisine baskı yaparak kendilerini evden çıkarmaya çalıştıklarını anlattı. Komşularının ihbarı üzerine apartmanın önüne bir polis ekibinin de geldiğini anlatan Durmuş, polis dairelerine gelmediğini ve kendilerine yönelik herhangi bir şey söylemediğini belirtti. Başbakan'ın sözünü dikkate almaya-caklarını söyleyen Durmuş, "Kadın ve erkek arkadaşlar olarak aynı evde kalmaya devam edeceğiz" diye konuştu.

Ahlaki panik olayını karakterize eden diğer bir unsur ise, belirli bir zamanda sapkın olarak algılananların gerçek ve ciddi bir tehdit oluşturdukları yönünde, toplumun genelinde ya da en azından bir kısmında konsensüs sağlanmasıdır. Medyanın yayınlarında, toplumsal değerlere ve sisteme aykırı hareket ettiğini düşündüğü bu kişilerin, ki bu örnekte üniversite öğrencileri, dışlanmaya ve hukuki cezaya çarptırılması yönündeki gerekliliğe olan abartılı vurgusu etrafında haberlerin çerçeveleri oluşturulmuştur. Buradaki çerçeveler hem sorumluluk hem çatışma hem de ahlaki çerçevelere örnektir. Polisin ve emniyet görevlilerin yurtları ve evleri denetlemeleri ya da kapatmaları sorumluluk çerçevesine, üniversite öğrencilerin ve apartman sakinleriyle olan tartışmaları onların kapılarına yazı asılmaları ise çatışma, tüm bunların ise toplumsal değerlere ve normlara karşı tehdit unsuru oluşturdukları gerekçesiyle üniversite öğrencilerinin

damgalanması ise ahlaki çerçevelere örnektir. Medya tüm bu çerçevelerle birlikte bir ahlaki panik ortamı oluşturmaktadır. Toplumsal düzeni sağlamakla görevli yetkililerinin medya ile yürüttüğü iş birliğinin de bir sonucu olarak, ülke gündeminin sürekli olarak üniversite öğrencilerin kızılı-erkekli evde kalınmasın çevresinde şekillenmesinde ve dolayısıyla da halkın ilgisinin halk düşmanlarında sabit kalmasında etkili olmuştur. Bu olayda da görüldüğü üzere medya tıpkı bir senarist gibi, herhangi bir zamanda oluşan bir olayı hikayeleştirerek ve Arkası Yarınlar şeklinde kurgulayarak, toplumsal tepkiyi sürekli canlı tutmaya çalışmaktadır. Cohen'in de dediği gibi medya, kurbanları belirlemekte, ahlaki panikleri kolaylaştırmakta ve bu bağlamda sosyal kontrolün sağlanmasında rehberlik yapmaktadır.

Başbakan'ın sözlerini emir gören polisler kapı kapı dolaşıp soru soruyor

Öğrenci evine baskın

MURAT İNCEOĞLU

Öğrenci evleri ve apartlarla ilgili tartışmalarla beraber "resmi görevliler" in operasyonları da hız kazandı. Kimi valiler Başbakan'ın sözlerini emir kabul ederken polisler de kapı kapı dolaşarak soru soruyor, inceleme yapıyor. İstanbul Valiliği ve Beyoğlu Belediyesi'ne göre yaptıkları operasyon ruhsatsız işyerleri ve sigortasız eleman çalıştıranlara yönelik. Ancak Tophane'de ellerindeki listede bulunan adreslere giden polislerin davranışı vali ve belediye başkanının sözlerinin dışında bir yaklaşımı da ortaya koydu.

Polis, zabıta, maliye ve SGK görevlisinden oluşan 30 kişilik grup bir süredir Galata, Tophane, Tünel bölgesinde "denetim" yapıyor. Uzun yıllardır faaliyet gösteren birçok apartın yanı sıra 2 de otel kapatıldı. İlginç olan ise kapatılan işyerlerinin ruhsatsız olmasına karşılık, vergi mükellefi olarak vergi ödemesi. Verilen kapatma kararı ile görüşüklerinde ise haklarında yapılan şikâyetin başbakanlığa ulaştığı ve kapatma için talimat

MUTLU: KAPATTIĞIMIZ YER 40'I AŞTI

İstanbul Haber Servisi - İstanbul Valisi Hüseyin Avni Mutlu, öğrenci evlerine yönelik tartışmaya ilişkin, kanunsuz çalışan yerlerle ilgili İstanbul'da da çalışmalar yapıldığını anımsatarak "Kapattığımız yerlerin sayısı şu anda 40'a yaklaştı. Ruhsatsız, Maliye'ye kayıtlı olmadan çalışanlar var; sigortalı personel çalıştırmamaktan dolayı kapatılanlar var; yurt, apart otel, pansiyon gibi farklı türde çalışan yerler var" dedi. Gazetecilerin sorularını yanıtlayan Mutlu "Başbakan Erdoğan'ın dile getirdiği, kız ve erkek öğrencilerin birlikte kaldığı ev ve yurtlara yönelik bir çalışmamız var mı?" sorusuna bu tür gayri yasal çalışan yapılmalarına karşı eskiden beri sürdürdükleri bir çalışmalarının bulunduğunu söyledi. Mutlu "Bunlar içerisinde kapattığımız mekânlar var. Bu mekânların internet üzerinden veya öğrencilere yönelik hizmetler şeklinde de uygulamaları var. Bu uygulamalar içerisinde farklı hizmetler de var, bunları biliyoruz" dedi.

Altın, mesajında, ev sahibinin ve çevre halkının AKP'ye yakın olmasına rağmen yaşanan olaya tepki gösterdiğini ifade etti. Altın mesajında, "Erdoğan, artık kendi tabamının desteğini de her geçen gün kaybediyor. Kendisinin bir an evvel başbakan olduğunu hatırlamasını ve bir başbakan gibi davranmasını umuyoruz. Yoksa bizlerin de birer vatandaş gibi davranmayı bırakması çok uzak bir ihtimal değil" ifadesini paylaştı.

Altın, mesajında, ev sahibinin ve çevre halkının AKP'ye yakın olmasına rağmen yaşanan olaya tepki gösterdiğini ifade etti. Altın mesajında, "Erdoğan, artık kendi tabamının desteğini de her geçen gün kaybediyor. Kendisinin bir an evvel başbakan olduğunu hatırlamasını ve bir başbakan gibi davranmasını umuyoruz. Yoksa bizlerin de birer vatandaş gibi davranmayı bırakması çok uzak bir ihtimal değil" ifadesini paylaştı.

Altın, mesajında, ev sahibinin ve çevre halkının AKP'ye yakın olmasına rağmen yaşanan olaya tepki gösterdiğini ifade etti. Altın mesajında, "Erdoğan, artık kendi tabamının desteğini de her geçen gün kaybediyor. Kendisinin bir an evvel başbakan olduğunu hatırlamasını ve bir başbakan gibi davranmasını umuyoruz. Yoksa bizlerin de birer vatandaş gibi davranmayı bırakması çok uzak bir ihtimal değil" ifadesini paylaştı.

Konya'da bir grup öğrenci kızlı-erkekli kalıyorlar diye sokağa atıldı

Beklenen oldu

BARİŞ TAMAN

KONYA - Başbakan Tayyip Erdoğan'ın öğrenci evlerinin denetlenen-çeği yönündeki açıklaması ilk meyvesini verdi. Konya'da bir grup öğrenci "kızlı-erkekli aynı evde kalıyorlar" diye evden atıldı. Öğrencilerin yanı sıra, ev sahipleri ile emlakçılar da tedirginlik yaşıyor.

Erdoğan'ın valilere kızlı-erkekli kalınan öğrenci evleriyle ilgili talimatı vermesinin ardından, Konya'da bir grup öğrenci Bosna Mahallesi'nde kızlı-erkekli evde kalıyorlar diye ev sahibi tarafından evden atıldı. Öğrencilerden Z.Y., "Kızlı-erkekli aynı evde kalıyoruz diye evden atıldık. Dönem ortasında yeni bir ev bulmamız çok zor. Biz sadece okumaya geldik. Aynı evde kız-erkek birlikte kalıyoruz diye başka anlamlar çıkartılmaması gerekir. Bu süreçten sonra öğrenciler daha da tedirgin olacaktır. Daha çok insanın evlerinden atılacağına şahit olabiliyoruz. Ve artık kira kontratlarında da kızlı-erkekli kalınmaz maddesinin konulacağı düşünüyoruz" dedi.

Herkes tedirgin

Konya'da, hükümetin tavır öğrencileri endişelendirdi. İsmi açıklanmak istemeyen bir üniversite öğrencisi, "Hükümet art niyetli. Arkadaşlarımız evimize geliyor, bizde kalıyor diye bundan başka anlamlar çıkarıyorlar. Öğrenci evlerine fuhuş yuvası, örgüt evi muamelesi yapıyor. Arkadaşlarımızı çay içip sohbet ediyoruz, ders çalışıyoruz. Kal- dı ki 18 yaşını geçmiş insanlar özgürdür, birlikte de yaşayabiliriz. Bu be-ni ve ailemi ilgilendirir. Hepimiz tedir-giniz" dedi. Bosna Mahallesi'nde em-lakçılık yapanlar da hükümetin son açıklamalarının şaşkınlığını yaşıyor. Emlak-çılar, "Konya'da ev sahiplerinin yüzde 90'ı zaten kızlı-erkekli birlikte kalın-masına karşıydı. Son dönemde çıkan 'kızlı-erkekli öğrenci evleri denetlen-cek' söylemlerinden sonra ev sahiple-ri kızlı-erkekli kalacak öğrencilere ev verilmesini istemiyorlar. Ev sahipleri de tedirgin oldu" dedi.

'Mezuniyete kadar evel'

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın, evlenen öğrencilerin öğrenim bursuna karşılıksız yapma girişimiyle, Gençlik Spor Bakanlığı'nun evlenen öğrencilerin yurt ücretlerinin alınmaması yönünde aldığı adımlara öğrenciler, "evlenerek" tepki gösterdi. Ege Üniversitesi Atatürkçe Düşünce Top-luluğu üyesi öğrenciler, üniversite kampüsünde gelinlik ve damatlık giyerek temsili nikah kıydı. Öğrenciler, nikah memurunun sorduğu "Evlenmez" kabul ediyor musunuz sorusuna, "Mezun oluncaya kadar evel" yanıtını verdi. Do-kuz Eylül Üniversitesi Buca Kampüsü'nde da TGB'nin öğrenciler benzer bir etkinlik gerçekleştirdi. (EMRE DOKER)

AKP'Lİ VEKİL:

Kardeşler bile aynı odada yatmaz

Haber Merkezi - AKP Düzce Milletve-kili İbrahim Kork-maz karma eğitime karşı olduğunu be-lirtirken "Ben kar-ma eğitime kar-şılı olan bir insanım, doğru bulmuyorum. Türkiye'de erkek li-seleri vardı, kız li-se-leri vardı. Bunlar 28 Şubat cuntasının or-tadan kaldırdığı uy-gulamalar, darbe hü-kümetlerinin orta-dan kaldırdığı uy-gulamalar" dedi.

Korkmaz, Düzce'de yerel yayın yapan On-çu Televizyon'a han-haber programına te-lefonla bağlanarak ö-ğrencilerin barınma so-runuyla ilgili açıl-malarda bulundu. Korkmaz, toplumun konserinin ahlaksız-lık olduğunu belir-tirken "Evimizde bile kız ve erkek çocukla-rını aynı odada yatır-mazken, nasıl olur da ergen çocukları ay-ni ortamlarda yatırır-kaldırırız. Bu bir öz-gürlük değildir" ila-desini kullandı. Kork-maz, ayrı okulların ba-şarıya daha çok getire-ceğini de iddia etti.

Seferihisar'da anamlı adım

● **İZMİR** (Cumhuriyet Ege Bürosu) - Başbakan'ın kız ve erkek öğrencilerin kal-dığı evlere yönelik açıklama-ları gündemden, CHP'li Seferihisar Belediye baş-lanı bir adım attı. Belediye, Milli Eğitim Vekili'nden 650 bin TL'ye devraldığı öğre-tmenevini, kız ve erkek ö-ğrencilerin barınabileceği 16 odanın bulunduğu yurt ve sosyal tesisle dönüştürecek.

Yurt protestosu: 7 kişiye gözaltı

● **İZMİR** (AA) - İzmir'de öğrenci evlerine yönelik tar-tışmaları protesto etmek amacıyla YURTKUR İzmir Bölge Müdahil'ine zor-la giren 7 kişi gözaltına alın-dı. Özel güvenlik görevlile-rinin engellemelerine rağmen binaya giren 2'isi kadın 7 kişi, panikler bina cephesine az-maya çalıştı. 7 kişi, polisler tarafından yaka paça göz-alına alındı.

9 Kasım'da aynı sayfada yer alan bu iki haberde de ahlaki paniğin devam ettiğini görebiliyoruz. Çatışma çerçeveleri kapsamında endişenin artarak devam ettiğini olayın daha da hikayelediğini ard arda polis baskınlarını buna karşın oluşan iki taraflı da endişeleri okuyabiliyoruz. Üniversite öğrencilerin tedirgin olduğunu buna karşın toplumsal değerlerin zarar göreceğini düşünen apartman sakinlerinin endişeli ikili bir kutuplaşma ve panik yaratılmaktadır. Toplum giderek panik havasına sokulmaktadır.

Afyon'da kafelere polis baskını yapılarak gençlere GBT yapıldı

HURİYE MAZİ

AFYON - Alkol yasağı, kadınlara özel otobüs, okullarda ibadet isteği, helal ilaç talebi ve iki ay ö-nce Afyon Kocatepe Üniversitesi'nin resmi inter-net sitesinde öğrencilere yönelik fişleme anke-ti gibi olaylarla gündeme gelen Afyon, şimdi de Başbakan'ın gündeme getirdiği öğrenci evleri-ne yönelik bir uygulamayla gündeme geldi. Baş-bakan Erdoğan'ın "Kızlı-erkekli kalınan öğrenci evleri istemiyoruz" açıklamasından sonra başla-

yan tartışmalar sürerken, Afyon Emniyeti gece ya-rısı öğrencilerin gittikleri kafeleri ablukaya alıp ara-ma yaptı. Öğrenci kimlikleri üzerinden GBT sorgu-ları ve nerede ikamet ettikleri tespit edildi. Baskına tepki gösteren öğrenciler, hedefin öğrenci evleri ol-duğunu savunurken polis ise uygulamanın rutin bir operasyon olduğunu söyledi. Kafe işletmecileri ise bugüne kadar Emniyet'ten böyle bir uygulama gör-mediklerini söyleyip, "Bu aynı zamanda yeni sis-teme göre öğrencilerin nerelerde kaldıklarının da tespit edildiklerini gösteriyor" dediler.

10 Kasım'da yapılan haberde de çatışma ve sorumluluk çerçeveleri kapsamında ahlaki paniğin devam ettirildiğini görebiliyoruz. Güvenlik güçleri söz konusu olan sapkınları

denetlemekte onları kontrol altına almaktadır. Paniğin hikayesi devam ettirilmektedir. Tehdidin hala var olduğunun vurgusu yapılmaktadır.

13 Kasım'da tehditin hala var olduğu, önlemlerin devam ettiğini gazeteden görebiliyoruz. Fakat az bir alan kaplaması ve yanında başka bir olaya dayalı görsel kullanımı ahlaki paniğin bir diğer unsuru olan olayı başka olaylara çekme algıyı dağıtmayı unsurunu gözlemleyebiliyoruz. Bu bağlamda medya ahlaki panik havasının gittikçe söndüğünü söyleyebiliriz.

17 Kasım'da yapılan bu haberde ahlaki paniğe konu olan konun gittikçe başka konulara dahil olduğunu söyleyebiliriz. Gazete ay sonuna kadar incelendiğinde paniğin bu tarihten itibaren başka konulara çekilerek ve daha sonrasında tamamen söndürüldüğünü gözlemleyebiliriz.

Cumhuriyet gazetesine tür çerçevelerinin kullanımına baktığımız da ahlaki, çatışma ve sorumluluk çerçevelerinin kullanıldığı diğer iki tür çerçevesi olan ekonomik ve insani ilgi çerçevelerinin kullanılmadığı gözlemlenmiştir. Bunun nedeni ahlaki panik örnek olaya ilişkin neden ve sonucunda hiçbir ekonomik bağı veya insani ilgi ile ilişkisi olmadığıdır.

6.1.2. Hürriyet Gazetesi örnek haberlerinin incelenmesi

Hürriyet Gazetesi üniversiteli öğrencilerin kızılı-erkekli aynı evde kalınması söylemine ilişkin ilk haberini 5 Kasım 2013'te ilk sayfadan başlamıştır. Gazetede ahlaki panik örnek olayının ilk zamanlarda sadece köşe yazarlarıyla başladığını ifade edebiliriz.

Şimdi gündem KAYIT DIŞI öğrenci evleri

Başbakan Erdoğan'ın, yurt sıkıntısı nedeniyle üniversite öğrencilerinin bazı evlerde kızıl-erkekli kaldıklarına dikkat çekmesi sosyal medyada tartışma konusu oldu.

TWITTER'DAN AÇIKLAMA

■ Erdoğan'ın başdanışmanı Yalçın Akdoğan Twitter'da mesaj yazdı: "Yurt statüsü, mayan bazı yerler öğrenci barındırma. Kaydı kuydu yok, vergi vermiyorlar. 1 erkeklerin aynı evde kalmasına yönelik denetim söz konusu değil. Evleri nasıl kontrol edeceksin, yok böyle bir şey." >> 22.sayfada

■ ARINÇ: KİMSENİN EVİNE KARIŞMAYIZ

Yaşam tarzı teminat altında mı Ahmet HAKAN 4

Gençler istediği yerde oturur Mehmet Y. YILMAZ 21

Hangi yetkiyle ev basacaksınız?

Ahmet HAKAN
ahmethakan@hurriyet.com.tr

ZAMAN gazetesinin haberine göre... Başbakan Erdoğan şöyle demiş: "Üniversite öğrencisi genç kız, erkek öğrenci ile aynı evde kalıyor. Bunun denetimi yok. Muhafazakâr demokrat yapımıza bu ters... Bunun bir şekilde denetimi yapılacak."

Sonuyorum:

- Devletin üniversitede okuyan yetişkin bireylerin hayatlarına karışma hakkı var mı?
- Eğer varsa hangi yetkiye, hangi yasa-ya, hangi tüziğe göre var?
- "Bir şekilde denetim yapılacak"

diyoruzuz. O "bir şekil" nasıl bir şekil olacak?

- Sabaha karşı öğrenci evlerine şalâk baskınları mı düzenlenecek?
- Bu baskınlara polis kameraları eşlik edecek mi?
- Televizyonlar "İşte aynı evde kalan kızıl erkekli üniversite öğrencileri" diye haberler mi verecek?
- Diyelim ki daldınız evlere ve "Eiler yukan" diyerek öğrencileri teslim aldınız, o gençleri hangi suç ismiyle karakola çekeceksiniz?
- Öğrencileri hangi yasaya göre yargılayacaksınız?
- Eğer cep telefonlarına sehten bir şeyler yüklemeyecerseniz mahkemede ortaya ne türden bir "savcı mütalaası" çıkacak?
- Öğrenciler "Biz imam nikâhlıyız" dediklerinde paçayı "bir şekilde" kurtaracaklar mı?
- Diyelim ki imam nikâhlı olanlar "bir şekilde" yurt... Peki imam nikâhlı olup olmadıkları neye göre belirlenecek? İmam şahit mi olacak?

Pardon.

Bir şey daha soracağım:

"Bu ülkede yaşam tarzları benim teminatım altındadır" denilirken... Kastedilen böyle bir şey miydi?

5 Kasım 2013 Salı 21

Mehmet Y. YILMAZ
myy@hurriyet.com.tr Fax: 0212 677 03 27

'Yapılarına ters olmazsa' karışmayacaklar!

ZAMAN'da yayımlanan bir habere göre Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, partisinin Kuzcohanı'ndaki kampında partililerle konuşma yaparken üniversite öğrencilerinin yurt sorunlarına da değinmiş.

"Denizli ilinde şahit olduk. Yurtların yetersizliği berabere çeşitli sıkıntılar doğuruyor. Üniversite öğrencisi genç kız, erkek öğrenci ile aynı evde kalıyor. Bunun denetimi yok. Muhafazakâr demokrat yapımıza bu ters! Vali Bey'e bunun talimatını verdik. Bunun bir şekilde denetimi yapılacaktır" demiş.

Başdanışmanı Yalçın Akdoğan dün bu sözün ne kadar saçma ve tehlikeli olduğunu farkına varmış. Twitter'da düzeltiyor.

"Evi, otel, yurt, pansiyon statüsünde olmayan, herhangi bir mevzuata ve kontrole de tabi olmayan bazı yerler öğrenci barındırmaktadır. Kayıt dışı ve denetim dışı konut yapan apartman türü bu yerler öğrenciler açısından da bir kısım sorunlar üretmektedir. Mesale budur."

Akdoğan, bunların "apartman türü" yerler olduğunu ama kayıt dışı olduklarını da söylüyor.

"Yani bildiğiniz bekar evlerinden söz ediyor. Düzeltme diye yazdığım şey, hiçbir şeyi düzeltmiyor. Normal olarak 18 yaşını bitirmiş, karınları her işi yapmaya 'reşit' insanlardan söz ediyoruz. İstisnalarla karışma sormalarına gerek kalmadığı evlenebilirler, isterse aynı evde oturabilirler. Kimseye hesap vermedikleri gerekmez, carları nasıl idiyorsa öyle yaşayabilirler. Ama 'kimse'nin hayat tarzına karışmayan' Başbakan'a göre bu işler, ters işler! Vallahi emir veriyor. 'Denetleyin' diye! Dün Hürriyet'te bir haber vardı. Cumhuriyet'in 90. yılı nedeniyle Gençlik Bakanlığı bir gemi turu düzenlemiş. 53 ülkeden, 18-27 yaş grubundan 720 genç, bu gemiyle Akdeniz kıyılarını geziyorlarmış. Kızlar ile erkekler birbirine karışmasın diye bakanlık "sivil polis" görevlendirmiş, ki her katta bekliyorlar, "muhafazakâr demokratlar" kızdırıcı hareketler yapmasınlar diye uyarıyorlarmış. Denek ki Başbakan'ın aklına bu gelmiş, bekar öğrencilerin oturduğu evlerin merdiven araklılarına birer polis noktası kurduklarını gayet rahatlıkla. Niyeti hayatlarına karışmak filan değil tabii, maksat kayıt dışı kayıt altına almaktır!"

Gazetede yer alan iki köşe yazarının özel hayata müdahale, güvenlik güçlerinin olaya dahil olması ve evlerin denetim alınması gibi söylemlerle yazılarının çerçevelenmesi ahlaki panğin başlatılmasına dair ip uçlarıdır, diyebiliriz.

Muhafazakâr yapılarına ters olduğunun belirtilmesi haberde, ahlaki çerçevenin kullanıldığını göstermektedir. Büyük çoğunluğu Müslüman olan bir ülkede muhafazakarlık

ifadesine yer verilmesi, toplumsal değerlerin ve normların tehlike altında olduğunun vurgusuna neden olmaktadır.

Hürriyet Gazetesi'ne baktığımızda genelde gerek köşe yazılarında olsun gerek de haber metinlerinde oluşturduğu çerçevelerle haberleri olsun ahlaki paniği ülkenin giderek muhafazakarlaştığı ve özel hayata müdahalenin olacağı tehlikesiyle ahlaki paniği oluşturmaya çalıştığı gözlemlenmiştir. Bu da ahlaki çerçevelerle oluşturulmuştur. Köşe yazılarında Anayasal düzenin bozulacağı ifadeleri toplumun diğer kesimin paniklemesine, toplumda bir

kaos oluşumuna zemin hazırlamaktadır. Ahlaki panikler toplumlarda sadece olayın ortaya çıkmasıyla oluşmazlar, bireylerin olay sonucunda toplumun kaosa sürüklenmesi, denetimlerin artması ve eski düzenin bozulması gibi nedenlere de sebep olmaktadır. Ahlaki panik örneği olan “üniversite öğrencilerin kızılı-erkekli aynı evde kalması” konumuzu Hürriyet Gazetesi, özel hayata müdahale, insanlar özgürlüklerini kaybetme çerçevesinde oluşturmaktadır. Öte yandan her ne kadar bu çerçevede oluşturulsa da haberler öğrencilerin okuyucu alt metinde halk şeytanı olarak kodlanmasını engelleyememektedir.

Ayrıca 7 Kasım’da yayınlanan haberde çatışma çerçeveleri kapsamında gençlerin görüşlerine yer verilmesi, onların olası denetimlere karşı ne yapabileceklerine dair ifadelere yer verilmesi özel hayatlarına karışılmasına yönelik endişeleri açısından da bir panik havası oluşturmaktadır. Ve devlet ile karşı karşıya getirilmesi çatışma çerçevesine örnek teşkil etmektedir.

Diğer önemli bir nokta da aşağıdaki gazetenin haberlerine baktığımızda söz konusu olan ahlaki panik haberinin yanında sürekli öğrenciler hakkında fuhuş operasyonu ve yasa dışı örgütlere katılmış olabilecek öğrenci haberleri yer almaktadır. Bu da üniversite öğrencilerin, okuyucuların bilinç altında damgalanmasına neden olacak ve onları sapkın olarak nitelendirilmesine katkı sağlayacaktır. Nitekim bu tür haberlerde gazete daha çok ahlaki çerçevelmeyi kullanmıştır. Sürekli Türk toplumunun aile yapısına ters olduğu söyleminin haberlerde yer alması üniversitelerin toplumda düzen bozucu ve değerlerin yok olması tehdidinin sorumlusu olması okuyucuyla karşı karşıya getirmektedir. Bu tür yan haberler ahlaki panik olaylarında çağrıştırılma olarak kullanılır. Tehdide neden olan sapkınlarla ilgili başka haberler okuyucuya sunulur. Sunulan haberler daha çok ahlaki paniği körükleyen haberler olarak oluşturulur. Buradaki amaç sapkın olarak nitelendirilenleri daha çok sapkın olarak gösterme arzusudur diyebiliriz.

Tablo 1. Ahlaki Panik Örnek Haberinin Gazetelere Göre Dağılımı

	Cumhuriyet	Hürriyet	Posta	Yeni Akit
İncelenen Haber Sayısı	12	12	8	12
Öğrencilere Dair Yapılan Diğer Haber Sayıları	-	3	3	4

Geleneksel aile kurumunu kabul etmekte direnen ve muhafazakâr ideallere itaat etmekte başarısız olan çeşitli insan grupları, Jewkes yaptığı çalışmalar sonucunda toplumda ahlaki bir öfkeye maruz kalması hayli yüksek bazı insan grupları arasında göstermiştir. Bu grupların oluşturduğu ahlaki paniklerin sonuçlarını çözmek de ise genellikle yasa ve yasaların uygulamalarında birtakım değişiklikler üzerine dikkat çekmektedir.

Aşağıda gösterilen haberde olduğu gibi “çok şikâyet var” ifadesinin yer alması haberin devamında velilerin ve öğrencilerin karma yurtlardan memnun olmadığının verilmesi, velilerin çocuklarını karma yurtlarda kalmamalarını istemediklerine dair bilgilerin yer alması özellikle ahlaki panik örnek olay haberinin yanında yer alması oldukça dikkat çekicidir. Burada toplumun muhafazar tarafına vurgu yapılması açısından önem arz etmektedir. Her ne kadar

haberlin konusu başka olsa da burada kızlı erkekli yurttlara dair yönetimlerinin verilmesi özellikle yer verildiği sayfa açısından toplumun öğrencilere karşı öfke oluşturulmasında veya var olan öfkenin alevlendirilmesine yardım ettiğini söyleyebiliriz.

Toplumdaki güç kesimlerine talep de bulunması sorumluluk çerçevesi kapsamında haberlin sunulduğunu ifade edebiliriz. Diğer yandan ahlaki panik olayında öğrencilerin ve ailelerinin sözlerine yer verilmesi aynı zamanda kızlı erkekli yurttlara yönelik çalışmalarının olduğu habere yer verilmesi iki kesim arasında çatışma çerçevesinin kullanıldığını gözlemleyebilir.

Tartışmaya Hz. Ömer katkısı

Halife Erdoğan

MUĞLA Anadolu İmam Hatip Lisesi Müdürü Mehmet Şinasi Çövüt, Facebook'taki kişisel sayfasında, Başbakan Tayyip Erdoğan'ın öğrenci evleriyle ilgili açıklamasını desteklediğini belirtti. Çövüt, şunları

soyledi: "Biz Müslümanlar, kadın ve erkeklerin nikahsız olarak birbirleri ile olmama, fütursuzca aynı mekanlarda kalmamaları yönünde görüş belirtiyorsak, bu onların, insanlıklarını ve onurlarını korumak istememizdir. Yüce Rabbimizin bize yüklediği bir görevdir. Yeryüzüne halife olarak göndirildiğinin bilinci ile sadece kendi hayatını değil, kendi hayatı nasıl kutsalısa diğerlerinin hayatlarını da öylece kutsal sayarak hareket eden, ailelerin şeref, haysiyet ve insanlık onurunu ayakları altına almaktan kurtarmaya çalışan Sayın Başbakanımızdan Allah razı olsun."

■ Cavit AKGÜN/ DHA

Zekî Kızıldağ

Mehmet Şinasi Çövüt

dan girin' (Bakara 2/189) buyurduğu halde, sen evime izinsiz girdin ve üstelik selam da vermedin diye karşılık verince, Hz. Ömer, 'Eğer ben seni affedersem sen de beni affeder misin' dedi. Adam, 'evet' deyince, Hz. Ömer, 'affettim' diyerek evden çıkıp gitti.' Kızıldağ, mesajının yoğun ilgi görmesi üzerine yine Twitter'dan, "Kamuoyunda yapılmakta olan bir tartışmanın doğru yapılmasına bir katkı olarak bu kıssayı paylaştım" dedi. ■ ANKARA

AK Parti Ankara Milletvekili Zekî Kızıldağ, Başbakan Erdoğan'ın öğrenci evlerinin denetleneceği yönündeki açıklamaları üzerine Twitter hesabından Hz. Ömer'e ilişkin bir kıssa paylaşarak mesaj verdi. Kıssa şöyle: "Hz. Ömer bir gece Medine'de dolaşıyordu. Evlerden birinden şarkı sesleri duydu. Duvara tırmanıp içeri girdiğinde hoşlanmadığı bir manzara gördü ve adama çıktı: Ey Allah'ın düşmanı, yaptığın kusuru Allah'ın erteceğini mi zannettin. Adam: Ey müminlerin emiri, dur, acele etme. Eğer ben Allah'a karşı bir bakımdan hata işlediysem sen üç bakımdan hata işledin. 1- Allah Teala 'birbirinizin gizli hallerini araştırmayın' (Hucurat 49/12) buyurduğu halde sen ayıp araştırdın. 2- Allah, 'evlere kapalar-

Ahlaki panik oluşum prosedürü etkenlerinden ahlak öncüleri, sosyal alanda tehdit algısı yaratan durum ya da ahlak dışı olarak tanımlanan eylemlerin ortadan kaldırmak için mücadele eden grup ya da kişilerden meydana gelmektedir. Onların bu mücadele sırasında kullandıkları taktikler, Cohen'in dikkatini çekmektedir. Diğer bir etken olarak nitelendirilen denetim kültürü, polis, mahkeme, yerel ve ulusal politikacıları da kapsayan kurumsal güçleri ifade etmektedir. Bu kurumsal güçler, bir ahlaki panik sürecinde sapkınlığın yaygınlığını doğrulayarak, yerel endişe düzeyine ulusal boyut kazandırmaya çalışmaktadırlar. Bu bağlamda getirilen katı önlemler ya da yasal düzenlemeler kapsamında ele alır.

POLİS kafeleri BASTI

AFYONKARAHİSAR

■ BAŞBAKAN Erdoğan'ın öğrenci evlerine ilişkin açıklamalarının ardından Afyonkarahisar'da polis, Yeşilyol ve 2'nci Dumlupınar caddelerinde öğrencilerin yoğun gittiği kafelere önceki gece baskın yaptı. Resmi kıyafetli ve yelek giyen sivil polisler, kafelerde oturanların tek tek üstünü aradı. 50 polis katıldığı uygulamada, müşterilerin kimlikleri toplanarak suç kaydının olup olmadığına bakıldı, ikametgâh adresleri tespit edildi. Uygulamaya tepki gösteren bazı öğrenciler, "Hedef öğrenci evleri" dedi. ■ DHA

VALİLER GEREĞİNİ YAPIYOR

Başbakan Tayyip Erdoğan, öğrenci evlerine müdahaleyle ilgili dün 'Evlerine kalma noktasında sınırları yasasınız. Çünkü buradaki neden olduğu belli değil. Karmakarışık, her tür şeyler olabilir. Onları sınırlamak, baskınlar yapmak gerekiyor. Devlet nerede? diye Devletin burada olduğunu anımsamak için bu adımları atılmaktadır ve atılacaktır' dedi. Erdoğan, partisinin dünki Meclis grubunda şunları söyledi:

KARAKÖR OLARAK FARKLIYIM

Öğrenci evleri açıklaması

Gerekirse yasal düzenleme yaparız

DEĞERLEMLERİN VERMEZ

BASİ AKIN HANGİ HAKKIN KAYBETTİ

KONSÜLAR İHBAR EDITÖR

Medya yoğun olarak hayali bir ulusal topluluğa hitaben nostaljik muhafazakar bir ideolojiyi, bir ceza arzusunu ve sağduyunun üstün gelmesi gereken olağanüstü övülmüş bir fikrin çekiciliğini kullanmaktadır. Bu üç kombine faktörün eriştiği “hiçbir şey eskisi gibi değil” olarak seslendirilen popüler ideolojik bir algıdır.

Gazetede bazı haber çerçevelerini sorumluluk çerçeveleri kapsamında oluşturmuştur. Örnek haberde kurumsal güçler bahsi geçen olaya karşı kendilerinin üzerine düşen görevi yerine getireceği, eğer ortada bir sorun var ise onun çözümünün devlette olacağı vurgusunu yapmaktadır. Ahlaki paniklerde olayın çözümünde yasa yapıcılar sorumludur. Medyada yer alan uzamn kişiler paniğe karşı önlemler sıralar yasa yapıcılar ise bu doğrultuda var olan “toplum huzurunu” yeniden ortaya koymak için adımlar atacağını medyadan bireylere söyler. Nitekim paniğin sonucunda yasaların yürürlüğe girip girmemesi kesinliği yoktur. Ahlaki panik ya kısa sürüp yok olabilir ya da etkisi yasalarla uzun bir döneme sebep olabilir.

6.1.3.Posta Gazetesi örnek haberlerinin incelenmesi

Posta Gazetesi ahlaki panik örnek olay ile ilgili haberleri 6 Kasım 2013 tarihinde vermeye başlamıştır. Haberi manşet olarak sunan Posta Gazetesi, diğer iki gazeteye göre daha kapsamlı ve daha panik yaratacak etkide sunmuştur. İlk haber olmasına rağmen iktidarın tüm konuşmasına yer vermesi ve “müdahale edilecek”, “veliler tepkili”, “ihbar”, “size uygunsa hayırlı olsun” gibi söylemlerin yer alması paniğin bir an önce başlamasına zemin hazırlanmıştır. Olayı diğer gazetelerden bir gün sonra vermesi bu duruma neden gösterilebilir.

Haberin devamı iç sayfada yer almaktadır. Devamında yer alan muhafazakâr yapılarına ters söylem vurgusu paniğe neden olduğunu düşündüren üniversitelilere tepki gösterilmesine sebep olmaktadır. Toplumun ahlaki değerlerine ve normlarına karşı gelen ve bu değerlere tehdit oluşturan gençler panik yarattığı için toplum tarafından damgalanmasına ve dışlanmasına neden olabilmektedir.

Ahlaki çerçeveler kapsamında haberlerin, olayın muhafazakâr yapıları tehdit oluşturması olarak sunulması gençlerin sapkın olarak damgalanmasına neden olacaktır ki bu ahlaki panik olaylarının yaratılmasında önemli bir özelliktir. Gençlerin toplumun değerlerine ve normlarına karşı tehdit oluşturması ahlaki çerçevelerin sıklıkla kullandığı bir söylemdir. Böylece muhafazakâr olan toplumlarda istenilen panik havası oluşturulacak ve altında yer alan amaçlara hizmet edilebileceklerdir.

Diğer yandan sorumluluk çerçeveleri dahilinde olaya karşı tedbir alınması ve denetlenmesi açısından görevin, sorumluluğun devlete ait olmasının vurgusu ahlaki paniklerin özelliği olan devletin olaylara karşı yasa çıkararak çözüm yaratması özelliğini görmekteyiz.

Posta Gazetesi'nin ikinci gününe baktığımızda panik örnek haberimizin yine manşetten verilmesi dikkat çekicidir. Diğer gazetelere göre olaya daha çok vurgu yapılması okurları arasında paniğin daha çok yayılmasına neden olabilmektedir. Haberde yer alan söylemelere baktığımızda ahlaki panik özelliği olan olayın sapkınlığa dönüştürülmesi etkenin görmekteyiz. "Burası nereye döndü", "fuhuş" gibi söylemelere gençlerin sapkın hareketlere yöneldiği alt metnini görmekteyiz. Jewkes'in belirttiği üzere medya, "sapkınlığı güçlendirme sarmalı" (deviancy amplification spiral) olarak adlandırılan bir döngüyü harekete geçirmektedir. Bunu kolektif olarak günahkârları, sosyal çözülmenin ve ahlaki çöküşün kaynağı olarak algılayan gazeteciler, köşe yazarları, düşünce liderleri ve ahlaki girişimciler tarafından kurulan ahlaki bir söylem içerisinde gerçekleştirmektedir. Toplumsal değerlerin, normların yok olacağı haberlerin ortak çerçevesini oluşturmaktadır. Ahlaki, sorumluluk ve çatışma çerçevelerini kullanıldığı bu haberlerde gençler ahlaki çöküşün nedeni ve gençler ve toplum bireyleri ya da apartman sakinleri arasındaki çatışma ve bu çöküşü sonlandıracak ise kanaat önderleri olarak sunulmuştur.

Sorumluluk çerçeveleri kapsamında haberde Adana Valisi Avni Coş'un "Başbakan'ın söylediği talimattır. Kızlı-erkekli öğrenci evleri için gereğini yapıyoruz" söylemi dikkat çekicidir. Burada ahlaki panik havasının yaratıldığını ve ahlak girişimcilerin olaya müdahale edeceklerini göstermektedir. Ahlaki panik süreçlerinin önemli anahtar elementlerinden olan kanaat önderlerin olaya karşı tedbir alması veya yasalarla önlenmesi unsurunu bu haberde de görmekteyiz. Cohen'in genel vurgusu, halk şeytanları ve ahlaki panik üretiminde kitle iletişim araçlarının rolünü anlamak üzerine olmaktadır. Çünkü haber yazılarında medya, en çok sosyal istikrarı bozan olay veya bireyler üzerine odaklanmaktadır. Posta Gazetesi'nde de bu söylemi oldukça gözlemlemekteyiz. Diğer gazetelere göre olayı manşetten vermesi ve sıkça üniversiteli gençleri hedef göstermesi onu diğer gazetelerden ayırt etmektedir. Diğer gazetelerde Başbakan'ın Kızılcahamam'da yaptığı diğer konu başlıklarına derine inmeden vermesi daha çok kızlı erkekli söylemine yer vermesi panik üretimine daha çok katkı sağladığını görmekteyiz.

Araştırma kapsamında ele alınan diğer günlerdeki haber yayınlarına bakıldığında “kızılı-erkekli evlere” müdahalelerin başladığını görmekteyiz. Bu bağlamda ahlaki panik sürecinin toplumun karşılık bulduğunu söyleyebiliriz. Toplumun yaratılan paniğe karşı tepki vermesi medyanın istenilen panik havasına girildiğini ve gençlerin halk şeytanı, sapkın olarak etiketlendiğini gözlemlemekteyiz. Hedef kitlenin, toplumsal değerlere ve normlara karşı bir tehdit olgusunu algılaması ve bu algı karşısında adeta bir panik içerisinde tepki göstermesi tam da ahlaki paniklerin amaçlarına hizmet ettiğini söyleyebiliriz.

Çatışma çerçeveleri dahilinde ahlaki bir çöküş içerisinde girdiğini düşünene toplum, üniversiteli gençlerin kapılarına, binaların içerilerine yazı asması, onların bu şekilde yaşamamaları aksi takdirde gereğinin yapacaklarını, değerlerine karşı tehdit oluşturduklarını söylemleri ahlaki paniklerin odak noktasını oluşturduğunu belirtebiliriz. Bu bağlamda medyanın da desteğiyle, toplumda tehdit edici davranışta bulunduğu düşünülen bu halk şeytanlarına yönelik bir düşmanlık yaratılırken, medya da bu açıdan en önemli aktör konumuna yükselmektedir. Çünkü oluşturduğu haber çerçevelerinde tehdit grubunun üyelerini, toplumsal

düzene sıkı sıkıya bağlı ve onun gerektirdiği kurallara saygılı olan ve o kurallara uyan topluma, düşman olarak tanıtmaktadır. Cohen'e göre bunun sonucunda toplumda "biz ve onlar" şeklinde bir zıtlasma oluşturmaktadır. Nitekim bu zıtlasma çatışma çerçeveleri bağlamında kurulmaktadır.

Diğer kullanılan çerçevelerden biri olan sorumluluk çerçevesinde ise polis gibi ahlak girişimcilerin olaya tepki karşısında müdahale edeceklerini böylece değerlerin korunmasının kontrol altında olduğunu mesajının verilmesi ahlaki panik yaratıldığının göstergesidir, diyebiliriz.

Oluşturulan ahlaki panik havasının gazetenin ilerleyen günlerde de devam ettiğini görmekteyiz. 10 Kasım'da yapılan "Afyon da talimatları aldı" haberinde hedefin öğrenci evlerinin olduğunu yazması paniğin gazete tarafından devam ettirilmektedir. Ahlak girişimcilerin gençleri sorguya çekmesi yine gençlerin halk şeytanı, sapkın olarak hedef gösterilmektedir. Gençlerin suçlu olarak aranması, denetlenmesi onların toplumda huzur bozucu, değerlerin, normların çöküşüne sebep olanlar, tehdidin sorumluları olarak damgalanması onları toplumdan dışlanmasına neden olmaktadır. Bu da ahlaki paniklerin önemli elementlerinden bir tanesidir. Güvenlik güçlerinin olaya müdahalesi ise kanaat önderlerin gereğini yaptığının gösterilmesi sorumluluk çerçeveleri kapsamında oluşturulduğu gözlemlenmiştir.

Posta Gazetesi'nde 13 Kasım'da yapılan "canı sıkılan ihbar ediyor" haberi ise gazete ahlaki panik olayında yapılan son müdahale haberidir. Burada yine sorumluluk, ahlaki ve çatışma çerçeveleri kullanılarak paniğin devam ettirildiğini görmekteyiz. Toplumdaki bireylerin üniversiteli gençlerin ahlaki değerlere karşı tehdit oluşturduğunu düşünerek onları halk şeytanı olarak damgalaması ve sonucunda tepki göstermesi çatışma çerçevesi ve ahlaki çerçeve olarak medyada sunulmuştur. Sorumluluk çerçevesinde ise ahlak girişimcilerin gerekeni yaparak olaya müdahale etmesi ve polisin bu evleri denetlemesi üzerinden ahlaki panik yaratıldığını söyleyebiliriz.

Posta Gazetesi'nin de farklı günlerde öğrencilere karşı bir halk şeytanı algısı yaratılmaya çalışıldığı gözlemlenmiştir. Ahlaki panik örneğimiz olan haberlerin dışında öğrencilere yönelik haberler yapılmış ve bu haberler genelde öğrencilerin "kızlı-erkekli" ayırımına vurgu yapmaktadır. Diğer gazetelerde olduğu gibi öğrencilerin "fuhuş, terör örgütü" gibi söylemlerle onları toplumun ahlaki yapılarını ve değerlerini, normlarını tehdit eden sapkınlar olarak damgalamaktadır. Nitekim ahlaki paniklerde toplumsal düzenden sapan sapkınlar, sadece bir haber konusuyla değil diğer olaylarla da ilişkilendirilerek paniği güçlendirmek istenilmektedir. Cohen, medyayı ahlaki panik oluşumunda toplumsal algıyı istediği yönde şekillendirebilen, yönlendirebilen kayda değer bir etken olarak görmektedir. Bu bağlamda çalışmamızda örnek olarak seçilen gazetelerde bu etken çerçevesinde haberler yazılmıştır. Yazılan haberler sorumluluk, çatışma ve ahlaki çerçevelerle okuyuculara sunulmuştur. Söz konusu gazetede de tür çerçevelerinde ekonomik sonuç ve insani ilgi çerçevelerinin kullanılmadığı gözlemlenmiştir.

6.1.4.Yeni Akit Gazetesi örnek haberlerinin incelenmesi

Kızılı-erkekli üniversite öğrencilerin aynı evde kalınmasına yönelik ilk haberi gazete 6 Kasım tarihinde vermiştir. İlk sayfada yer alan haberde dönemin başbakanının yurtlarda kızılı-erkekli kalınmasına izin verilmeyeceğine dair söylemler yer almaktadır. Velilerin bu konuya yönelik feryat ederek şikâyetle bulunduğu ifade edilmiştir. Burada feryat kelimesi önemlidir. Bu bağlamda konun çok önemli bir sorun ve tehdit olduğu algısı yaratılmak istenilmiştir. Haberin yanında ise STK'ların başbakanı desteklediği haberine yer verilmiştir burada öğrencilere yönelik, karma evler fuhuş yuvası gibi, alkol, uyuşturucu gibi söylemlerin yer verilmesi öğrencilerin sapkın ve tehdit unsuru olarak etiketlenmesine sebep olunmuştur. Onların toplumda halk şeytanı olarak görülmesini pekiştirmiştir. Ayrıca ailelerin isteği üzerine denetimin başlatıldığını vurgulanması kamuoyunun bu denetimi istediği algısı yaratılması ve devletin de bu istek üzerine görevini yerine getirmesi ahlaki panik olaylarının ortak özelliğini karşılamaktadır. Bir diğer önemli husus ise ahlaki panik haberinin yanında öğrencilerin sapkın olarak damgalanmasına yönelik pekiştirici habere yer verilmesidir.

Çatışma çerçeveleri dahilinde 7 Kasım gazetesinin ilk sayfasında yer alan haberde Selçuk Üniversitesi'nin karşında yer alan bir mahallede muhtarın mahalle sakinlerinin aynı evde kalınmasına yönelik şikâyetlerinin bulunduğunu, şikâyetle bulunan sakinlerin de öğrenciler tarafından saldırıya maruz kaldığını belirtmiştir. Burada saldırı kelimesi dikkat çekicidir. Öğrencilerin ahlaki panik olaylarında olduğu gibi halk şeytanı olarak saldırgan, düzen bozucu, toplumun huzurunu bozan, asi gibi etiketlerle damgalandığı gözlemlenmektedir. Dolayısıyla

saldırı kelimesinin yer alması bu olayın ahlaki panik olaylarına örnek teşkil ettiğini pekiştirmektedir.

Diğer dikkat çekici nokta ise ahlaki panik örnek haberin yanında öğrencilere dair başka haberlerin yer almasıdır. Öğrencilerin halk şeytanı olarak etiketlenmesini pekiştirecek söylemlerle panik beslenilmektedir. Toplumun muhafazakâr kesimlerine yönelik toplumsal değer ve normlara eskiden beri bir tehdit olduğunu ifade edilmiştir. Burada önemli olan örnek haberin yer alması ve onun üstünde ondan daha büyük yer almasıdır. Her ne kadar konu farklı olsa da toplumun ahlaki değerlerine yönelik bir haber olması ve örnek haberin yanında olması dikkat çekicidir.

7 Kasım'da gazetenin olaya dair iç kesim haberlerinde daha çok sorumluluk çerçevesi kullanılmıştır. Konuya ilişkin hukuksal, yasal düzenlenmelerin hükümet tarafından yapılacağına, paniğin sonlandırılması onların sorumluluklarının içerisinde olduğu vurgusu yapılmıştır. Ahlaki panik olaylarında paniğe neden durumun sonlandırılmasını var olan hükümete ithaf edilir. Panik sırasında iktidar ve onların güvenlik güçleri soruna neden olan olayın giderilmesinde, toplum huzurunun yeniden kurulmasında çalışmalar yapıldığının

vurgusu medyada daima yer almaktadır. Söz konusu haberde dönemin TBMM Başkanı'nın sözleri yer almaktadır. Haberin devamında olayı hukuksal olarak değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmesine rağmen çevresindeki haber çerçevelerinde sorun var ise hukuksal düzenleme yapılır söylemi olayın sorun olarak alarak algılanmasına neden olmaktadır. Ve düzenleme de onların sorumluluğu altında olduğu algısı yaratılmaktadır. Nitekim yanında yer alan diğer haberde dönemin valilerinden Avni Coş'un gençlerin korunması anayasal düzende yer aldığı ve gelecek nesiller olarak Türkiye toplumsal değer ve normlara göre yetiştirilmesi devlete ait bir sorumluluk olarak ifade edilmektedir. Vatandaş şikayetlerinin giderilmesi de devletin sorumlulukları içerisinde olduğu vurgusu yapılmaktadır.

Haberlerde görüldüğü üzere paniğin ve açtığı toplumsal değer ve normlara yönelik tehditlerin giderilmesinde devletin sorumluluğu olduğu algısı yaratılmaktadır. Diğer yandan ise paniğin değer ve normlara karşı bir tehdit olarak algı yaratılmak istenilmesi ve bu çerçevelerde haber oluşturulması ahlaki çerçeveleme türüne de örnektir, diyebiliriz.

Ahlaki çerçeveler kapsamında, Yeni Akit Gazete 'sinin 8 Kasım tarihinde ahlaki panik örnek olayına ilişkin haberinde olaya dair daha çok toplumsal değer ve normlar açısından vurgu yapıldığı gözlemlenmiştir. Karma öğrenci evlerinde ısrar eden kesimlerin değerlere karşı bir tehdit unsuru olduğu ifadesine yer verilmiştir. Burada ısrar eden kesim ve bu duruma karşı olan kesim olarak ayrıştırılması çatışma çerçevesine örnek verilebilir.

Ayrıca toplum huzurunun devletin kontrolü altında olduğunu, milli değerlerin korunmasında sorumluluğun devlette olduğunu vurgulanması haberde sorumluk çerçevesinin kurulduğunu söyleyebiliriz. Haberin devamında yer alan kürtaj artıyor mu? alt başlığında dönemin sağlık bakanının kayıt dışı belgelerinin olduğunu ifade etmesi gençlerin sapkın olarak etiketlenmesine sebep olmaktadır. Dahası toplumun değer ve normlara karşı bir tehdit unsuru olarak görülmesine de katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla buradaki haberin ahlaki çerçeve üzerinden de kurulduğunu söyleyebiliriz.

Medya ahlaki paniklerde toplumun değer ve normlarına yönelik, sapkınlar olarak etiketlenen bireylerin, bir tehdit oluşturduğu algısı sıkça kullanılmaktadır. Toplum değerlerinin onları güven ve düzen içerisinde yaşamasını sağlayan olgular olarak değerlendirirler. Bu olguların devam etmesini ve yok olmasını sağlamaya çalışırlar. Bu bağlamda değerlere karşı herhangi bir tehdit algıladığında onu ortadan kaldırmaya ve sapkın olarak nitelendirilen bireyleri dışlamaya başlamaktadırlar.

Gazetenin olaya ilişkin 'karmacıların hedefi veled-i zina toplumu' başlığı kullanması dikkat çekicidir. Toplumun hem ahlaki ve toplumsal değerlerine karşı hem de muhafazakâr kesimin algısına yönelik bir ahlaki çerçeve kullandığını söyleyebiliriz. Toplumun ve gazete okurunun çoğunluk olduğu Müslüman birey kesimlerinin ahlaki değerlerine karşı tehdit yaratıyor algısı kapsamında oluşturduğu gözlemlenmektedir.

Nitekim gazete 9 Kasım tarihinde de toplumsal değer ve normlarına dair bir tehdit olduğu algısına yönelik ahlaki haber çerçevelerine devam etmektedir. Kızılı erkekli aynı kalan öğrencilere yönelik sapkın etiketlemesi ve toplumun genel ahlak kurallarına tehdit oluşturduğu söylemleri devam etmektedir.

Aşağıdaki haberde çatışma çerçeveleri dahilinde “Özgürlük kılıfına sığınarak inançlara saldırıyorlar” başlığının kullanılması ve haberin devamında kızılı erkekli aynı evde kalınmasını savunanlar ve müslüman milletin örf ve adetlerine saldırıyorlar olarak damgalaması toplumda çatışmaya neden olabilmektedir. Nitekim sapkınlar ve muhafazar kesim olarak ahlaki panik haberinde çatışma çerçevelemesini kullanıldığını söyleyebiliriz. Bir taraf sapkın veya sapkınlığı destekleyenler bir taraf muhafazar toplumun değer ve normlarını koruyanlar olarak nitelendirilmesi ahlaki panik olaylarında medya tarafında sıkça kullanılmaktadır. Böylece panik daha da pekiştirilmiş olacaktır. Mufazakar kesimin ahlak ve inançlarının sapkınlar tarafından tehdit altında olduğu söylemlerin kullanılması ise ahlaki çerçevelemede sıkça yer almaktadır.

Sorumluluk çerçeveleri kapsamında ise haberin alt başlığında söz konusu derneğin tehdiye yönelik çözüm önerileri sunması ve devletin paniği önlemesi çağrısı yaparak ahlaki paniğin söndürülmesi konusunda sorumluluklarını yerine getiriyor algısı yaratılmak istenilmektedir. Panik haberlerinde sivil toplum, derneklerin ve iktidarın paniği önlemedeki sorumlulukları yerine getirme vurgusu medya tarafından haber çerçevelerinde kullanılmaktadır. Böylelikle iktidar grupları olayın sorumluluğunu alıp çözen algısı yaratılarak var olan güçlerini daha da pekiştirmiş olacaklardır.

'Özgürlük kılıfına sığınarak inançlara saldırıyorlar'

Yuva Kurma ve Aileyi Koruma Derneği (Yuva-Kur) Başkanı Necip Gazet

Karma öğrenci evleri tartışmasında Başbakan Erdoğan'a destek veren Yuva-Kur Derneği Başkanı Necip Gazet, bu evleri savunmanın sert bir dille eleştirerek, "Özgürlük bahanesiyle çocuklar İslam'dan koparılmak isteniyor. Özgürlük perdesine sığınarak, Müslüman milletin inançlarına, ört ve adetlerine saldırıyorlar" dedi.

MUHAMMET ERDOĞAN / ANKARA

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın açıklamasıyla başlayan karma öğrenci evleri tartışmasına Yuva Kurma ve Aileyi Koruma Derneği (Yuva-Kur) Başkanı Necip Gazet de katıldı. Başbakan Erdoğan'ın ifadelerine yaptığı açıklamada le destek çıkan Başkan Necip Gazet bu evleri savunanları sert bir dille eleştirerek, "Özgürlük bahanesiyle çocuklar İslam'dan koparılmak isteniyor. Özgürlük perdesine sığınarak Müslüman milletin inançlarına, ört ve adetlerine saldırıyorlar" dedi.

"NİKÂHSIZ BİRLİKTEKİ BÜYÜK GÜNAH"

Dünyadaki bütün toplumların ve bütün ilahî dinlerin aile kavramına büyük

önem verdiğinin altını çizen Gazet, "İslam'da da nikâhsız birliktelik (zinâ) en büyük suçlardan kabul edilmiştir. Bu- na karşılık evlenme ve yuva kurmanın kolaylaştırılması teşvik edilmiştir. Bir hadiste, 'Gençler imkânı olan hemen evlensin. Çünkü evlilik gözü harmandan korur.' Nur suresi 32. ayette ise, 'Ey inananlar içinden evlenemeyen bekarları evlendirin' emriyle evlenmek, yuva kurmak ve aile olmak özendirmiştir, bunun için toplama sorumluluk yüklemiştir" ifadelerini kullandı.

Nikâhsız birliktelik, aile değerlerine zarar veren büyük bir tehdiptir. Bir örneği şu şekilde aktaran Başkan Gazet, "Televizyonlardaki aile değerlerini yıpratıcı, aldatmayı ve evlilik dışı ilişkileri normalleştiren sahneler, gençlere olumsuz rol-model oluşturmaktadır. Sosyal alandaki yaşam, hayalî tarzı haline getirmek isteyen gençlerin, kamuya ait yolu taşıma araçlarında, parklarda, kafelerde uygunsuz davranışlarına şahit olmak- tır. Alameda birlikte rahatça kamu alanlarında ve parklarda gezmeye çıkamaz olduk" dedi.

"NESİL EMNİYETİNE ZARAR VERİYOR"

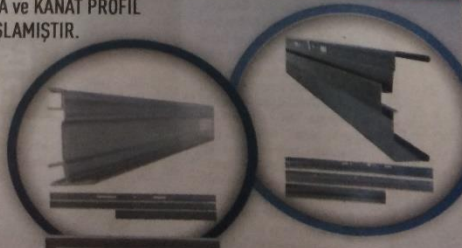
Nikâhsız birlikteliğin nesil emniyetine de zarar verdiğini belirten Gazet, "Nikâhsız yaşam sonucu doğan çocukları ana ve babası belli olmadığı için ya organ mafyalarna, ya ölüme ya da camiye bırakarak meçhule kalıyor. Anne-baba sevgisinden mahrum çocuklar toplu-

YUVA-KUR'UN ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

- 1- Televizyonlarda oynatılan dizilerde inanç ve geleneklerimize aykırı sahnelerin caydırıcı şekilde özelleştirilmesi ve bu tarz yayınların yasaklanması.
- 2- Zorunlu karma sınıftan, velilere terahhi hukukı tanıyan karma olmayan eğitime geçilmesi.
- 3- Kamuya açık alanlarda genel ahlakı, geleneklerimiz ve inançlarımızı uyandıran davranışların yasaklanması. Çünkü aileler çocukları ile kamu alanında gezmek ve oynamak istiyor. Açık alanlardaki bu riski önlemek için çocukların ahlakını korumak için isteniyoruz.
- 4- Kadın bir eş ve annedir. Sadece cinsel bir meta gibi görülmesini istemiyoruz.
- 5- Yeni devrimlere açılmadan önce 3 milyar kardeşimiz yurttaş devletçe yaşatılmalı.

ÇELİK KAPI İMALATÇISINA PRATİK ÇÖZÜMLER

YARI MAMÜL, KASA ve KANAT PROFİL SATIŞLARIMIZ BAŞLAMIŞTIR.

Yeni Akit gazetesi sapkınlığı güçlendirme haberlerine 9 Kasım Cumartesi günü başladığı gözlemlenmektedir. Üniversiteli gençlere yönelik toplumun ahlaki yapılarına ters düşecek durumlarda olduğu vurgusu yapılmıştır. Bu vurgular sapkın olarak etiketlenen gençlerin daha da sapkın görünmesine neden olmaktadır. Ahlaki panik olaylarında sıkça bu olguya başvurulmaktadır. Paniğe neden olan gruplara yönelik başka toplumsal değer ve normlara karşı suç işlemiş algısı yaratılmak istenilmektedir. Bu haberler genellikle panik olayına ilişkin

haberlerin yanında, olayla ilişkilendirilerek yayınlanmaktadır. Nitekim Yeni Akit gazetesi de üniversite öğrencilerin sapkın olarak gözükmelerine neden olacak haberler oluşturmuş onları skandal olarak nitelendirilen ve çoğunlukla cinsel içerikli haber öykülerine konu edilmiş, cani ve vicdansız olarak etiketlenmiştir. Tüm bu noktada sapkın olarak damgalanan gençler toplumun gözünde daha tehlikeli görülmektedir. Onların var olan değerlerine karşı gelen ve kendi çocukları açısından kötü örnek olacak kişiler olarak algı yaratılmak istenilmektedir. Ahlaki paniklerde bireyler kendi çocuklarının da üniversitede bu sapkınlığa düşecek algısı yaratılarak panik desteklenmektedir.

Diğer gazetelerde de olduğu gibi Yeni Akit gazetesinde de tür çerçevelerinden ahlaki, çatışma ve sorumluluk çerçevelerinin kullanıldığı gözlemlenmiş olup ekonomik sonuç ve insani ilgi tür çerçevelerinin kullanılmadığı gözlemlenmiştir.

Tablo 2. Gazetelerde *Sorumluluk, Çatışma ve Ahlakilik Çerçevelerine Göre Dağılımı*

	Sorumluluk Çerçevesi (n)	Çatışma Çerçevesi (n)	Ahlakilik Çerçevesi (n)	Ekonomik Sonuç Çerçevesi (n)	İnsani İlgi Çerçevesi (n)
Cumhuriyet	12	9	4	-	-
Hürriyet	5	3	5	-	-
Posta	5	6	3	-	-
Yeni Akit	4	3	5	-	-

7.SONUÇ VE ÖNERİLER

Toplum birey yaşamından uzun olan, kendi güvenliğini sağlayan, kendi kendini devam ettiren ve pek çok çıkarlarını gerçekleştirmek nedeniyle iş birliği yapan bireylerden oluşmaktadır. Fakat toplumda yaşayan bireyler onun yapılarının kuralları doğrultusunda yaşamak zorundadırlar. Çünkü toplum sürekliliği için bu kurallar sistemine ihtiyaç duymaktadır. Dolayısıyla birey de bu sürekliliği sağlamakla yükümlüdür. Bireyler toplumla uyumlu bir kimlik edinmeyi ve entegre olmayı, toplumun kendine has edim ve düşünce biçimlerine uygun olarak davranmayı sosyalleşme sürecinde öğrenmektedirler. Nitekim çeşitli grup ve sınıflar, toplumdan farklı olan düşünce, değer ve davranış biçimlerine sahiptir. Bu durumda, toplumda farklı konumlarda yer alan bireyler, kendilerine en yakın davranış ve düşünce kalıplarını tercih ederek o toplulukla hayatını sürdürmeyi öğrenirler. Bu bağlamda sosyalleşme aynı zamanda öğrenme sürecini de ifade etmektedir.

Toplumlaşma aşamasında bireyler hangi koşullarda nasıl tutum göstereceklerini öğrenirler. Ayrıca bu aşama içerisinde bireyler, edindikleri ya da halk tarafından kendilerine yüklenen rollerin ve bunların neticesinde sahip olunan statülerin icap ettiği tutum modellerini, kamuoyunun ve diğer bireylerin öz isteklerini öğrenmiş olurlar. Toplum, bireylerin farklılıklarına rağmen onlara verilen davranış kalıplarına uygun davranmasını beklemektedir. Yani onlar toplumunda var olan kültürel yapıların kurallarını tanımak ve uymak zorundadır. Bu toplumlaşmanın verdiği bir gerekliliktir. Eğer birey bu kurallara veya davranış modellerine uygun bir davranış sergilemezse toplumda dışlanmakta ve etiketlenmektedir.

Bireyin toplumsal duruma geçtikleri aşamadan itibaren kendi koydukları kurallar, değerler ve normlardan oluşmuş bir çevrede yaşamlarını sürdürdüklerini söyleyebiliriz. Değer yargıları, genel anlamda kültür bağının birer ögesidir. Herhangi bir tutamla bağlantılı olarak, kendine yakın yanlış ya da doğru olduğunu tanımlayan, toplumdaki nesnel ve düşünsel değer kavramıdır. Birey herhangi bir tutumla karşılaştığında algı oluşturacağı zaman başvuracakları başlıca ölçütler ilk öncelikle toplumsallaşmış değer yargıları olacaktır ve bu değer yargılarına uygun söz konusu tutumu anlamlandıracak ve eyleme geçecektir. Norm ise belirli bir toplumda veya grupta kalıplaşmış tutum kılavuzları ve yönetecek edim formlarıdır. Bireyin davranışlarının diğerleri tarafından nasıl değerlendirileceğinin kılavuzudur. Yani bireyin eylemlerinin tasvip edip edilmeyeceğini belirleyen kurallar bütünüdür.

Toplumsal değer yargıları yapılması şart olanın form almış halidir, normlar yalnızca yaptırımlar yoluyla bu forma dönüşebilirler. Normlar ve yaptırımlar birbirinden ayrı düşünemeyeceğimiz iki kavramdır. Birey toplumda var olan normlara uymadığı zaman sonucunda bir yaptırımla karşı karşıya kalabilmektedir. Bu ya etiketlenme ya damgalanma, dışlanma olarak kendini gösterecektir. Bu bağlamda toplumsal yaşamda birey kendi kimliğinden oluşan sorumluluğu yerine getirememesi aynı zamanda onun toplumdan dışlanmasına da sebep olacaktır. Sosyal damgalamamanın en önemli etkenlerinden biri tepkinin toplumsal değerlerin temsil ettiği düşüncesidir. Birey toplumsal değer ve normlara karşı geldiğinden dolayı toplumdan soyutlanmış olması onu derin içsel sıkıntılara sokabilmektedir.

Toplumun çizdiği sınırların dışına çıkan bireyin, diğer ifadeyle değerlerin ya da normların aksine davranan bireylerin, toplumdan sapma olarak nitelendirilmesi burada önemlidir. Sapma aslında toplumun ona verdiği etiket sonucunda oluşturduğu eylemdir. Toplum onu etiketleyerek, damgalayarak ona sınırlılıklar oluşturmuştur. Birey bunun sonucunda o etiketi içselleştirerek, benimseyerek ona uygun davranışlar sergilemeye başlayacaktır. Damgalamada olduğu gibi burada da önemli sunma aracı medyadır. Toplumsal değerlerin ve normların bizi yönlendirdiğı şekilde medya da bunlara uyumlu içerikleri üretir. Eğer bu değerlerin ve normların dışına çıkıldıysa medya bu davranışları sapma olarak hedef kitleye sunar. Bireyin adeta suç işleyerek medyana getirdiğı sapma eylemlerini abartarak haberi sunar ve böylece birey artık etiketlenmiş ve damgalanmıştır. Bunun devamlılığı getirilerek bir dizi haberler sunulacak ve bireyin sapma davranışları pekiştirilecektir.

Toplumların bazı dönemlerde ahlaki panik yaratımlarına maruz kaldıkları gözlemlenmektedir. Ahlaki paniklerin oluşum süreci genelde şu şekilde oluşur; hâl, olay, durum, birey veya grup toplumsal normlara ve değerlere dair bir tehdit algılamaya başlar; tehdit olarak algılanan birey, grup ya da olayın doğası medya tarafından klişe ve yapay bir kalıpta okuyucuya sunulur; siyasetçiler, yazarlar, din insanları, güvenlik güçleri ve diğer düşünce önderleri manevi engeller çıkarırlar, tanılama ve çarelerini ortaya koyarlar. Sonrasında var olan tehditle başa çıkma yolları geliştirilir yahut birçok kez bu yollara girilir. İleri zamanlarda durum yok olur, bastırılır ya da daha da kötüleşerek panik görünür durum gelir. Bazen paniğin konusu epeyce yenidir veya bazen de uzun zamandır var olan ancak ansızın ilgi odağı durumuna gelen bir şey panik konusu olabilir. Kimi zaman panik yok olur ve toplumun paydaş bilincinde unutulur. Kimi zaman da paniğin ciddi ve uzun zamanlı tepki ve yankıları olur. Böylece hukuksal, siyasal ve dahası toplum algılayışında kimi dönüşümlere sebep olabilir.

Her toplumda, ahlaki panikler farklı konularla ortaya çıkabilir bunun sebebi; onun toplumdan topluma değişen değerlere ve normlara olan bağlı olduğudur. Panikler toplumda var olan değerlere ve normlara olan saldırısından ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla her toplumda farklı değerlerle olan çatışmasından dolayı toplumdan topluma farklılık gösterecektir.

Medya, ahlaki panik oluşturma sürecini başlatmak da en önemli araçtır. Olayları abartılı ve hedef gösteren bir çerçevede okuyucuya sunmaktadır. Gramsci, medyayı ideolojik aygıt olarak sınıflandırmaktadır. Ona göre medya, okuyuculara birçok doyum ve haz sağlamaktadır. Ancak bunu yaparken de kendi çerçevelendiği içerikleri okuyucuya dayatmaktadır. Dolayısıyla kendi düşünce veya sistemlerini doğrultusunda bir algı yaratmaktadır. Medyanın dördüncü kuvvet olması ve toplumlarda çok tüketilmesi sonucunda çeşitli çıkar grupları ve elit kesimler medyayı oldukça kullanmaktadırlar. Eleştirel kuram kapsamında bakıldığında medya, toplumda egemen olan sınıfın arzuları, ihtiyaçları doğrultusunda haberler çerçevelerinde egemen söylemi güçlendirir veya çıkarları doğrultusunda yeniden üretmektedir. Ahlaki panikleri, medyanın egemen güçlerin isteklerini gerçekleştirmek için veya kendi arzularını gerçekleştirme doğrultusunda toplumda bir endişe yaratmak için kullanmaktadır. Ahlaki panikler bazen halkın talepleri doğrultusunda da gerçekleşebilmektedir. Burada önemli olan unsur halk nazarında karşılığı olan bir endişenin yaratılmasıdır. Tüm bu ahlaki panik kaynaklarında önemli nokta ise endişedir. Bu endişe toplumun değerlerine ve normlarına karşı bir tehdit unsurunun oluşmasına yöneliktir ve tehdit unsur yaran birey ya da grup vardır. Medyada söz konusu olayın kahramanları hedef kitleye toplumsal normlardan ve değerlerden sapmış birey yahut gruplar formunda sunulmaktadır. Bu nedenle birey veya gruplar toplumun nazarında kaçılması gerekenler olarak mimlemektedir. Dahası bu birey veya gruplar ait fikirler ve idrak biçimleri de etiketlenilerek topluluktan dışlanmaktadırlar.

Medya bu panik durumuyla ilk kez karşılaşılıyormuşçasına eskiyle o zamanın kıyasını yapar. Yaptığı kıyas neticesinde toplum artık yaşamlarında oldukça fazla kavramın anlam değişikliğine uğradığına kendisini inandırır. Yani artık yok olan değerlerin yerine gelen değerlere bireylerin uyum göstermesi ile alakalı duyduğu endişedir. Yeni değerler düzeninin, bireylere nasıl etkileyeceğine ilişkin belirsizliği güven problemini de beraberinde getirmektedir. Bu sebepten dolayı da aşına olunan geçmiş düzen, belirsiz yeni düzenden daha emniyetli görünmektedir. Paniği de bu belirsizlik, öngörülemezlik tetiklemektedir.

Çalışmamızın araştırma kısmında çerçeveleme yöntemi kullanılmıştır. Aynı zaman da çalışmamızın kuramsal temelini oluşturmaktadır. Çerçeveleme ahlaki panik olaylarında sık kullanılan bir yöntemdir. Medya durumların, olayların ahlaki panik boyutunu çerçeveleme

yöntemiyle oluşturmaktadır. Yani kayda değer bir toplumsal güç olan çerçeveleme, sunulan bir gerçekliğin kimi kısımlarını seçmek ve haber yazısında bu kısımlarını vurgulamak nedeniyle belli bir sorunun tanımını yapmak, nedensel ve ahlaki yorumlamasını yapmak veya sorunun incelemesi usulüne yönelik çözüm önermelerini ortaya çıkarmak gibi yöntemlerle haber yazısında gerçekliğin kimi kısımlarını daha belirgin kılmaktadır. Kitle iletişim araçları asla olayları tüm gerçekliği çıplak bir şekilde okuyucuya aktarmaz, onun kendi süzgeçleri bulunmaktadır. Medya bünyelerinde çalışan genel yayın yönetmenleri, yazı işlerinden sorumlu müdürler, editörler, dahası sorunun bilgi kaynağına yakın olan muhabirler kaynaktan edindikleri bilgileri aktarmadan önce kendi filtrelerini uygulayarak ve kurguyu yapmaktadırlar. Kimi bilgiler okuyucudan saklanır, kimileri de gerçeğinden başka bir biçimde aktarılmaktadır. Bilginin habere geçirilmesi aşamasında kullanılan kelimeler, haberin metni, herhangi bir olgu veya olayın aktarılmasında edinilen davranış ve belli bir tarafı desteklemek çerçeveleme kapsamındadır.

Medya çerçeveleri, bir toplumun egemen hukuk kuralları, değerleri ve kültürünü de yansıtır ve çerçeve medya profesyonelleri tarafından kendi toplumsal gerçekliği üzerinden inşa edilir. Birey çerçevelemeyle var olduğu toplumun içerisinde kendi gerçekliğini anlamlandırır ve onun kuralları etrafında neyin onu etkileyip etkilemeyeceğini belirler ya da daha doğrusu belirlenir çünkü bu bazen bireyin elinde olan bir şey değildir. Toplumun kültürel öğelerinden özerk yaşayamayan birey bilgiyi yorumlamada da ondan bağımsız kalamayacaktır. Dolayısıyla olaya ilişkin çerçeveler bilgiyi oluşturarak bireyin algılamasını etkileyecektir ve bu şekilde çerçeveler anlamını yerine getirecektir diyebiliriz.

Stuart Hall'ın üçlü okuma sınıflandırmasına baktığımızda her okuyucu iletileri aynı biçimde anlamlandırmamaktadır. Hall'un 'Kodlama-kodaçımı' şeklinde geliştirdiği bu teori iki anlam yapısından oluşmaktadır. Kodlama iletişim araçları tarafınca sunulan ve okuyucu tarafından kabullenmesi istenilen manayı, kodaçımı ise okuyucu tarafından oluşturulan manayı açıklamaktadır. Anlamlandırma aşamasında okuyucuya aktarılan mesajları üç formda okuyabilmektedir. Bunlar ise: Mesajların ideolojik amaçla kodlandığı gibi okunduğu egemen okuma; sunulan mesajların doğrudan doğruya kabul edilmeyip sorgulandığı okuma ve mesajların sunulduğu anlamı tamamıyla reddeden muhalif okumadır. Bu teorisi ile okuyucuyu pasif olarak değerlendiren algılayışa başka bir boyut kazandıran Hall, iletişim sürecinin üretim, dolaşım, dağıtım/tüketim, yeniden üretim gibi değişik momentler içerisinde üretilen ve devamlılığı olan bir yapı olduğunu ifade etmiştir (Hall 2003: 309). Hedef kitle burada pasif

değildir ve özne durumundadır. Yani kendi edindiği bilgiler çerçevesinde okuma yapabilmektedir.

Hegemonik kültürel uygulamalar, sosyal kalıplar ile eğitim düzeyinden ayrı cinsiyet ve yaş gibi nitelikler de okuyucunun okuma aşamasına etki etmektedir. Stuart Hall, bu ve benzer sebeplerden dolayı iletişim araçları tarafınca sunulan mana ile okuyucunun anladığı mananın her zaman uyuşmayabileceğini ifade etmektedir. Dolayısıyla okuyucu ancak iletişim araçları metnlerinin dayattığı manalara sıkışıp kalmamakta dahası bu metinlerde kendi perspektiflerine göre anlam aramakta, anlam üretmekte ve anlam çıkarmaktadır. Okuyucu medya mesajlarını farklı biçimlerde okumasına etki eden bu ilkelerin yanında bir diğer önemli husus ise okuyucunun değer yargılarıdır. Onlar değer yargıları ve hayat görüşlerine uygun hangi haber kaynağından yararlanacağını seçmekte ve okuma sürecinin temel ve ilk sürecini başlatmaktadır. Yani okuyucu ne tür bir okuma yapacaklarına seçtikleri haber kaynağının yayın politikası yönünde karar vermektedir (Şeker ve Şimşek, 2012, s. 114-115).

Kimi zaman medya okuyucuya kültür değerlerinin gittikçe kaybolduğunu, değerini yitirdiğini bir örnek ahlaki panik olay çerçevelenmesi sonucu, kitle bu olayı doğru sayarak bir bilinç geliştirebilir ve bunun doğrultusunda olayda yer alan taraflara karşı bir tutum değişikliğine gidebilir ya da karşı eylemlere de başvurabilir. Çalışmamıza örnek olan 5 Kasım 2013 tarihinden başlayarak ve yaklaşık bir ay süren “üniversite öğrencilerin kızlı*erkekli aynı evde kalması” söylemine yönelik yayınlanan gazete haberleri incelenmiştir. Medyanın kısa bir dönem için bile olsa ahlaki panik kavramının özelliklerini taşıdığı düşünülen bir sürece eşlik ettiği gözlemlenmiştir. Olay dönemin Başbakanı Tayyip Erdoğan'ın 04.11.2013 tarihinde Kızılcahamam'da yaptığı konuşmada "kimi evlerde kızlı-erkekli öğrenciler beraber kalıyorlar. Konuyla ilgili komşu ihbarları mevcut. Biz bu ihbarları bir kenara atamayız ve valiliklerimiz de emniyet teşkilatımız da bu tür ihbarları değerlendirir ve bunların üzerine gider” söylemi ile başlamıştır. Bu söylem toplumda tepkilere yol açmış, medya da ise geniş yankı uyandırmıştır. Medyada yer alan haberlere göre ev sahipleri öğrencilerden kiraya verdikleri evi boşaltmaları dahi istenilmiştir. Bazı valilikler de güvenlik güçlerini bu evleri denetim yapılması için görevlendirmiştir. Tüm bu olaylar toplumda bir korku ve kaygı yaratmış ve üniversite öğrencilerini de hedef olarak gösterilmiştir. Bu olaya karşı yayınlanan haberler bir ay sürecinde gittikçe azalan haber sayısı çizgisinde devam etmiştir.

Olayın öznesi olan öğrenciler halk şeytanı olarak gösterilmiştir. Toplumsal değerlere ve normlara karşı bir tehdit oluşturulduğu, toplumda sapkın olarak damgalandığı gözlemlenmiştir. Ülkenin çoğu kısmını oluşturan muhafazakâr kesim, bu sapkınlığa karşı tepki oluşturmuştur ve

öğrencileri evden kovma veya güvenlik güçlerine bildirme gibi tutumlar göstermişlerdir. Toplumun güvenlik güçleri veya sorumlu kişiler kendilerine düşen görevi âdeta yerine getiriyormuşçasına denetimi ve huzuru sağlamış gibi gösterilmiştir. Yani medyanın uyarıları ve tespitleriyle yetkililer ve halk uyarılmaktadır. Ancak önemli olan medyanın yaşanan korkuyu ve endişeyi yasal düzenlemelere çeviren, buna ortam hazırlayan bir amaç edinmesidir. Güvenlik güçlerin, yasa yapıcıların ve kamuoyunun tepkisini yansıtan medya böyle bir amaç edinmez ise bu sapkın davranışlar ortadan kalkacağı yerde, aksine başkaları için izlenecek örnek davranışlar, rol modelleri oluşturabilir. Sapkın davranışa eğimli insanlar bu haberlerden etkilenecek bu davranışları uygulama eğilimi gösterir algısı yaratılmaktadır.

Diğer yandan halk şeytanı olarak gösterilen üniversite gençleri kendilerini toplumdan dışlanmış, kendi toplumları için tehdit unsuru olarak etkilenmiş ve damgalanmış hissetmişlerdir. Çünkü toplumun bazı kesimlerinde ahlaki paniğe yakalanan kesim gençlerin kapılarına, apartmanlarına birtakım yazılar yazmış ve onları o çevrede istememişlerdir. Burada önemli olan daha önce de orada yaşayan gençler ahlaki panik yaratılmasından sonra dışlanmışlardır. Bu da ahlaki paniklerin toplumda bir karşılığı olduğunun göstergesidir.

Çalışmanın analiz kapsamında ulusal çapta yayın yapan 4 gazetede olaya ilişkin yapılan haberler incelemeye alınmış ve incelenen haberler hem İyengar'ın 3 tür çerçevesi kapsamında hem de dikotomik ilişkide incelenmiştir. Tür çerçeveleri incelenmesinden elde edilen bulgular doğrultusunda Cumhuriyet gazetesinde yer alan haberlerde sorumluluk, çatışma ve ahlak çerçevelere gözlenmektedir fakat çatışma çerçevesi diğer iki gazeteye göre daha sıklıkla kullanılmıştır. Toplumun muhafazakâr ve diğer kısımları arasında ahlaki paniğin bir çatışma yarattığı izlenimi daha çok vurgulanmıştır. Aynı durum Hürriyet gazetesi için de geçerlidir. Üç tür çerçeve de kullanılmıştır fakat Hürriyet gazetesinde olaya ilişkin yer alan haberlerde diğer iki gazeteye göre daha çok ahlaki çerçeve kullanılmıştır. Çoğunlukla değerlerin ve normların tehlikede olduğuna ve toplumun ahlak yapısına uymadığına ilgin çerçeveler oluşturulmuştur. Toplumun muhafazakâr olduğu vurgusuna dair daha sık söylemlerde bulunmuştur. Cumhuriyet Gazetesi'nde diğer iki gazeteye nazaran sorumluluk çerçeveleri daha sık kullanılmıştır. Topluma ait güvenlik güçleri ve yasa yapıcıları olaya karşı adım attıkları toplumun tekrar huzur havasına bürüneceği iletileri vurgulanmış ve buna yönelik söylemler oluşturulmuştur. Posta ve Hürriyet gazetelerinde sorumluluk çerçeveleri aynı dengede sunulduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca bu iki gazetede ahlaki panik örnek olayımızın yanı sıra onları çağrıştıracak öğrencilerin toplumun ahlak yapısına ters düşecek haberlerin de sunulduğu gözlemlenmiştir. Toplumun değer yargılarıyla ters düşen bu haberler paniği pekiştirmek için sunulduğu dikkat çekicidir.

Burada öğrencilere ilişkin diğer haberlere yer verilmesi sapkınlığını güçlendirme döngüsüne işaret etmektedir. Öğrencilere ilişkin sapkın etiketlenmesinin daha da güçlenmesine neden olmaktadır. Fakat bu durum Cumhuriyet Gazetesi için geçerli olmamaktadır. Öğrencilere dair herhangi olumsuz haberler kullanılmamıştır. Diğer bir vurgulanması gereken nokta ise Cumhuriyet gazetesinin toplumun muhalif kesiminin okuduğu gazete olduğunu düşündüğümüzde çatışma ve sorumluluk çerçevelerinin daha çok kullanması kaçınılmazdır.

Posta Gazetesi olaya ilişkin haberi 6 Kasım'da vermiş olsa da ahlaki paniğe dair birçok özelliği tek haberde kullanmıştır. Özellikle öğrencilere dair söylemler, kullanılan fotoğraflar daha dikkat çekicidir. Bu da okuyucunun daha fazla etkilenmesine sebep olmaktadır. Güvenlik güçlerinin öğrenci evlerine denetim yapması haberlerine dair daha çarpıcı ifadeler ve fotoğraflar kullanılmıştır. Bu da medyanın istediği korku ortamına daha çok katkı sağlamaktadır. Diğer bir nokta da Posta Gazetesinin ahlaki panik örnek haberine geç yer vermesi ve daha kısa zaman yer vermesine rağmen olayı daha çarpıcı bir şekilde sunmasıdır. Bu da yayın politikalarından biri olan renkli ve çarpıcı haber çerçeveleri kullanmasından dolayı olmasındandır.

Yeni Akit gazetesine baktığımızda ise çatışma çerçevelerinin genellikle toplumun muhafazakâr ve özgürlükçü bireyleri olarak ayrıştırıldığını söyleyebiliriz. Diğer üç gazetede öğrenciler bir tarafı oluştururken burada özgürlükçü bireyler olarak bir ayrıştırma söz konusudur. Bu bağlamda diğer gazetelerde yayınlanan öğrenci evlerine yönelik hiçbir baskın haberi yer almaması dikkat çekicidir. Söz konusu gazetede daha çok ahlaki ve sorumluluk çerçeveleri kullanılmıştır. Örnek panik olayının toplumun değer ve normlarına, ahlaki kurallarına yönelik tehditler oluşturduğu sıkça kullanılmıştır. Nitekim gazete sapkınlığın güçlenmesine yönelik diğer ilişkili haberlere sıkça yer verilmiştir. Üniversiteli gençlerin yasadışı evlilikler sonucunda bebek sahibi olmaları ve sonucunda gelişen olaylara vicdansız ve cani etiketlendirmeleri yapılmıştır. Tüm bu ahlaki panik olayının engellenmesi ve gereğinin yapılmasına yönelik sorumluluk çerçeveleri oluşturulmuştur. Sorumluluk çerçevesi içerisinde gençleri korumanın devletin görevi olduğu ve bunun da hemen yerine getirilecek algısı yaratılmıştır. Diğer yandan toplumun hemen hemen her kesiminin, derneklerin panik olayına ilişkin devletin yanında olduğuna yönelik haber çerçeveleri kullanılmıştır. Bu açıdan sağ kesimin gazetesi olması açısından önem taşımaktadır. Dolayısıyla çatışma çerçevesinin kullanılmamasını bir açıdan anlaşılmaktadır.

Yeni Akit Gazetesi olaya geniş fakat dar bir zaman vermiştir. Söz konusu ahlaki panik olayına ilişkin ilk haberden sonra bir hafta içerisinde haberde sönme gözlemlenmiştir.

Cumhuriyet Gazetesi ise olaya daha geniş yer ve zaman vermiştir. Kasım ayının sonuna kadar az da olsa olaya dair haberler yayınlamıştır. Hürriyet Gazetesi ise olaya ilişkin geniş yer vermiş fakat kasım ayının ortasına kadar ilgili haber yayınlamıştır. Nitekim incelenen dört gazete de ahlaki panik örnek haberi bir ay içerisinde sönme özelliği göstermiştir.

Kitle iletişim araçları yaşadığımız yüzyılda oldukça önemli bir yere sahiptir. Bireyler ülkelerinde, dünyada olan haberlere dair enformasyonları buradan karşılamaktadır. Ayrıca gündelik yaşamlarında bu araçlara sıkça yer vermeleri onları medyanın etkilerinden kaçılmaz kılmaktadır. Dolayısıyla etkilerine de oldukça açık durumdadırlar. Medyanın istekleri, arzuları dahilinde bu etkilerini kullanmaktadır. Ahlaki panikleri ise bu etkiler üzerinde oldukça etkilidir. Bundan dolayı iletişim çalışmalarında incelenmesi gereken konulardan bir tanesi haline gelmektedir.

Ahlaki paniğin kaynağını çıkar grupları olarak görenler modeline göre çıkar grupları ve bilhassa medyanın kontrolünü elinde tutanların, mevcut konumlarını kuvvetlendirmek veya kendilerine yeni kazanç kapıları aralamak adına toplumsal ve ahlaki değerleri kullanarak, halkın önceden var olan veya onlar tarafından üretilmiş yeni kaygılarını büyüttükleri söylenmektedir. Dolayısıyla kendi hâkim güçlerini bu yaratılan tehdidi çözmüş gibi göstererek yeniden inşa ederler. Smith'e göre ahlaki panikler yaratılmasındaki asıl nedensel güç, kapitalist sistemin yapısal krizinde yatar. Nitekim örnek haberimizde paniğin giderek azaldığı zamanlarda yeni konu olarak medya Türkiye'de dershanelerin kapatılmasına yönelim haber içerikleri üretmeye başlaması bu noktada dikkat çekicidir.

Ahlaki panikleri toplumda güç sahibi olanlar kendi istek ve taleplerini gerçekleştirmek adına toplumlarda sıkça kullanmaktadır. Toplumda var olan fakat sessiz kalan toplumsal konular, olaylar iktidarlar tarafından medya arayıcılığıyla bu konuları gündeme taşırlar. Buradaki amaç kendi taleplerini toplumda kaygı ortamı yaratarak kabul edilir duruma getirmek veya gündemi meşgul etmek. Buradaki en önemli noktalardan biri de medyadır. Panikler de araç olarak kullanılan medya bu paniklerden daima yararlanmak ister. Bu ayrıca onun okunurluğunu artırır veya iktidarlar güçlerinden faydalanır. Özellikle çapraz tekelleşmeyi yaşayan ülkelerde bu daha sık yaşanmaktadır. Medya hem kendi çıkarlarını hem de çıkar gruplarının güçlerini pekiştirmiş olacaktır. Bu bağlamda incelenen dört gazete sahiplik ve ideolojik bağlamında farklılıklarına rağmen ahlaki panik örneğini kullanmış ve bu durumdan faydalanmak istemiştir. Ayrıca bu güç odaklarının belirli bir olayın tehdit oluşturduğu konusunda hem fikir olmaları, ahlaki panik sürecinin istenilen amaca ulaştığını ifade edebiliriz.

Buradaki önemli noktalardan biri de hâkim güçler hegemonyalarını sadece devletin yargı, güvenlik güçleri, disiplin gibi baskı aygıtları ile oluşturmazlar; aynı zamanda yönetilenlerin aktif ve pasif rızasını gerekmektedir. Rıza, bir yandan hâkim sınıfın entelektüel ve ahlaki liderliğine diğer yandan yönetilen sınıflara verdiği imtiyazlara bağlı olarak sağlanmaktadır. Böylece yönetilen sınıflar hâkim sınıfın hegemonyasına tabi hale gelmektedir. Okuyucu onu meşru bir güç olarak kabul eder, onun hakimiyetinde kendi çıkarlarını gerçekleştirdiklerini düşünürler. Bu anlamda rızayı sağlamada en etkili araçlardan biri de medyadır. Hegemonya yönetici sınıfın hakimiyetine gönderme yapan bir kavram olarak medya kurumları, devamlı olarak tutarlı bir ideoloji ile toplumsal yapıyı yönetilen sınıfların tahakküm altına alınmalarına kendi rızalarıyla katılımları vasıtasıyla yeniden üreten ve haklılaştıran bir dizi ortakduyusal değerler ve aygıtlar üreterek hegemonyacı bir işlev gördüğü ifade edilmiştir (Shoemaker ve Reese, 1997, s. 116). Nitekim hegemonya ve medya ilişkisinin önemi dikkat çekicidir. Medya hegemonyanın kurulması, yeniden üretilmesi veya hegemonik çatlakların giderilmesi sürecinde hâkim sınıflara hizmet etmektedir.

Bu bağlamda medya hâkim sınıfın çıkarlarına hizmet eden söylemlerin yeniden üretilmesine yaramakla birlikte aynı zamanda, rızanın kazanıldığı ya da kaybedildiği bir ideolojik mücadele alanıdır da (Tılıç, 1998, s.46). Nitekim hâkim sınıfların mutlak hakimiyeti karşısında yönetilenler tarafından/adına direnişler olsa da ciddi bir alternatif ve karşı-ideoloji ve karşı-hegemonik güç olarak toplumsal arenada kendine yer bulamadıkça başarısızlığa mahkûm olacaktır. Gramsci, hegemonik bir konumu korumanın ve sürdürmenin hâkim sınıfın değişen şartlara uyması, ihtiyaç halinde kendi dışından gelme düşünce ve değerleri yapısına katması ve onları kendi çıkarları ve kapitalist düzenin yapısal ihtiyaçlarına göre yönlendirmesinin oluşan devamlı bir süreç anlamına geldiğinin farkındaydı. Ona göre bu sayede kapitalist sistem, kendi dışındaki fikirleri tamamıyla reddetmemiş onların kullanılabilecek yönlerini alarak veya yeniden üreterek direnişleri başlamadan bitirmeyi amaçlamaktadır (Çoban, 2011, s.293).

Medya gündemi oluşturarak, tartışma ortamı ve bilgi akışını sağlamaktadır. Dahası meşru olanla olmayanın sınırını çizerek, toplumun talep ve beklentileri konusunda fikir vererek, sağlıklı bir kamuoyu oluşumunda büyük rol oynamaktadır. Medyanın hâkim sınıfların elinde güçlü bir araç olarak devamlılığını sürdürmesinin en önemli sebeplerinden biri toplumsal anlamda girmedikleri yerin kalmamış olmasıdır. Medyanın gücü kitle iletişim teknolojilerine dayanmaktadır. Medya sisteminin siyasî olarak bağlantılı sektörlerinde çalışanlar (muhabirler, köşe yazarları, editörler, direktörler, prodüktörler ve yayıncılar) iktidarın emrindedir, çünkü

siyasi olarak bağıntılı içerikleri seçer ve kullanırlar ve böylece hem kamuoyunun oluşturulmasında hem de etkili düşüncelerin yayılmasına hizmet etmektedirler (Habermas, 2006, s.419). Bu anlamda medya okuyucuların rızalarını alarak iktidarların isteklerini, arzularını karşılayan söylemleri kullanmaktadırlar. Okuyucu edindiği söylemleri kendi düşünceleri olarak kabul etmektedir. Çünkü sürekli olarak aynı söylemlere maruz kalmış ve algıları da bu yönde oluşmuştur. Söylemler, onun söylemleri haline gelmiştir. Bu hegemonik söylemler, baskı ve ideolojik aygıtlar olan iktidar, güvenlik güçleri, yasa koyucular, eğitim kurumları, sivil toplum kuruluşları, medya gibi belirtilen kurumlar tarafından desteklenip, güçlendirilmekte ve yine bu kurumlar vasıtasıyla tüm topluma yayılarak, toplumsal pratiklere dönüşmektedir. İdeolojik söylemler, medya vasıtasıyla hâkim söyleme dönüşmekte ve mevcut durumu desteklemektedir. Dahası bu aygıtlar, birbirleriyle uyum içinde hâkim sınıfın görüşleri doğrultusunda toplumsal bir gerçeklik kurmaktadır. Ve bu toplumsal gerçeklik içerisinde sistemin sürekliliğini sağlayan manaları barındırmaktadır. Okuyucu bu manalar doğrultusunda gerçekliğini oluşturmakta, olayları bu manalar doğrultusunda yorumlayıp tutumlarını kazanmaktadırlar.

Bu çalışmada toplumsal değer ve normlar kapsamında üniversite öğrencilerinin kızılı-erkekli aynı evde kalmalarına yönelik dört ulusal gazetede ki haberlerin, ahlaki panikleri oluşturma ve sunmada medyanın nasıl bir rol üstlendiği ortaya konmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte, ahlaki paniklerin oluşumunda medyada yer alan söylemlerin toplumda nasıl bir etki yarattığı, toplumda paniklerin nasıl karşılandığı da önemlidir. Alanda gelecekte yapılacak çalışmalarda okuyucuların görüşlerinin de dikkate alınması, ahlaki paniklerin etkileri hakkında genel bir yargıya ulaşılabilmesi açısından oldukça önemlidir.

Öte yandan, ahlaki paniklerin toplumda etiketleme, damgalama ve dışlanmalara sebep olması sonucuna yönelik, akademik düzeyde bir çalışmanın henüz gerçekleştirilmemiş olması da alanda karşılaşılan önemli bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Okuyucu araştırmalarına yönelik çalışmalarının yapılması bu çalışmanın önerisini kapsamaktadır.

KAYNAKÇA

- Aksoy ve Can (2016). Hegemonya ve Karşı-Hegemonik Sızıntılar: Yeni Bir Kavramsallaştırma Denemesi. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(3), 62-76.
- Alemdar, K. ve KAYA, R. (1983). *Kitle İletişiminde temel yaklaşımlar*. Ankara: Savaş Yayınları.
- Althusser, L. (2014). İdeoloji ve devletin ideolojik aygıtları. Çev: A. Tümertekin, İstanbul: İthaki Yayınları.
- Althusser, Louis (2010). İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları. Çev. Alp Tümertekin. İstanbul: İthaki.
- Anderson, P. Gramsci, Hegemonya, Doğu/Batı Sorunu ve Strateji, Alan Yayınları, İstanbul 1988
- Arslan, A. (2004). Medyanın birey, toplum ve kültür üzerine etkileri. *Journal of Human Sciences*, 1(1).
- Aydın, M. (2011). “Değerler, işlevleri ve ahlak”. Eğitime Bakış Dergisi, Yıl: 7 Sayı: 19.
- Aytaç, Ö. (2004). Kapitalizm Hegemonya İlişkileri Bağlamında Boş Zaman. *CÜ Sosyal Bilimler Dergisi C*, 28, 115-138.
- Aziz, A. (1982). *Toplumsallaşma ve kitleli iletişim*. Ankara Üniversitesi Basın ve Yayın Yüksek Okulu Yayınları.
- Bakal, R. (1988). Introduction to the Principles and Procedures of Problem Solving. *Journal of Experiential Education*, 11(3), 5–9.
- Bateson, G. (1972). *Steps to an ecology of mind: Collected essays in anthropology, psychiatry, evolution, and epistemology*. University of Chicago Press.

- Berinsky, A. J. and Kinder, D. R. (2006). Making sense of issues through media frames: Understanding the Kosovo crisis. *The Journal of Politics*, 68(3), 640-656.
- Burton, Graeme. Görünenden Fazlası: Medya Analizlerine Giriş, Alan Yayıncılık, İstanbul 1995
- Callaghan Karen and Schnell Frauke (2001). Assessing The Democratic Debate: How The News Media Frame Elite Policy Discourse. *Political Communication* 18: 183-212
- Carragee, K. M. and Roefs, W. (2004). The neglect of power in recent framing research. *Journal of communication*, 54(2), 214-233.
- Cohen, S. (1972). Folk Devils and Moral Panics: The Creation of Mods and Rockers. London: Routledge.
- Cohen, S. (2002). Folk Devils and Moral Panics. London: Routledge.
- Coştu, Y. (2009). Toplumsallaşma kavramı üzerine sosyolojik bir değerlendirme.
- Cox, R.W. (1981), “Social Forces, States and World Orders: Beyond International Relations Theory”, *Millennium-Journal of International Studies*, 10 (2), 126-155.
- Çoban, S. (2011). Hegemonya aracı ve ideolojik aygıt olarak medya.
- Dökmen, Ü. (2009). *Sanatta ve günlük yaşamda iletişim çatışmaları ve empati*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Durmaz, G. (2015), “İktidar ve kitle iletişim araçları üzerinden rıza üretimi: Bir söylem analizi uygulaması” Yüksek Lisans Tezi, Kamu Yönetimi Siyaset ve Sosyal Bilimler Bilim Dalı Gazi Ün. SBE, Aralık
- Dursun, Ç. (2004). “*Haberde gerçekliğin inşa edilmesi ne demektir?*”, *haber, hakikat ve iktidar ilişkisi*. Ankara: Elips Kitap. s. 37-65.
- Durur, E. K. (2011). İnşacı yaklaşım içinde çerçeveleme kuramı ve haberlerin çerçevelenişi/Framing and the frame of news şın the approach of construction. *Atatürk İletişim Dergisi*, 1(2).
- Eagleton, T. (2011). İdeoloji. Çev: M. Özcan. 3. Baskı. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Edelman, M. (1993). Contestable categories and public opinion. *Political communication*, 10(3), 231-242.
- Elias Canetti: Discussion with Theodor W. Adorno. (1996). *Thesis Eleven*, 45(1), 1–15.

- Entman, R. (1993). Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal Of Communication* 43 (4): 51-58.
- Erdoğan, İ. (2011). Gündem koyma ve saptama yaklaşımında bir araştırma geleneği ve tasarımı olarak çerçeveleme. *Erciyes İletişim Dergisi*, 2(1).
- Ergil, D. (1984). Toplumsal örgütlenmenin yapısı. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 39(1), 15-31.
- Ergun, D. (2003). Yüz Soruda Sosyoloji. *K Kitaplığı, İstanbul*.
- Erkal, M. E. (2000). *Sosyoloji:(toplumbilimi)*. Der Yayınları.
- Erken, F., & Atabek, N. (2016). Suriye haberlerinin Türkiye basınında çerçevelenişi. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 42(42).
- Fichter, Joseph (2006), *Sosyoloji Nedir*, (Çev: Çelebi). Anı Yayıncılık, Ankara.
- Flanders, Laura. “Kükreyen Fare: Halk Medyası Kozları Ele Geçiriyor” Medya ve Savaş Yalanları, Lenora Foerstel (haz.), Yordam Kitap, İstanbul 2007
- Furedi, F. (2001). *Korku Kültürü*. İstanbul:Ayrıntı Yayınları.
- Gamson, W. A., & Modigliani, A. (1989). Media discourse and public opinion on nuclear power: A constructionist approach. *American journal of sociology*, 95(1), 1-37.
- Garland, D. (2008). “On the Concept of Moral Panic”. *Crime, Media, Culture*. Sage Publications.4.(9). 8-30. s.15. Erişim: <http://www.sagepublications.com>. 16.07.2018.
- Giddens, A. (2000). Siyaset, sosyoloji ve toplumsal teori toplumsal düşüncenin klasik ve çağdaş temsilcileriyle hesaplaşmalar. Çev: T. Birkan. İstanbul: Metis Yayınları.
- Gitlin, T. (1980). *The whole world is watching: Mass media in the making & unmaking of the new left*. Univ of California Press.
- Goffman, E. (1974). *Frame analysis: An essay on the organization of experience*. Harvard University Press.
- Goffman, E. (2009). *Stigma: Notes on the management of spoiled identity*. Simon and Schuster.
- Goode, E. and Ben-Yehuda, N. (1994). *Moral Panics: The Social Construction of Deviance*. Oxford: Blackwell.

- Gramsci, A. (2014). Hapishane defterleri. Çev: A. Cemgil. 7. Baskı. İstanbul: Belge Yayınları.
- Gramsci, A. (1986). Hapishane defterleri seçmeler. Çev: K. Somer. İstanbul: Onur Yayınları.
- GRAMSCI, Antonio. (1971), Selections from the Prison Notebook, (der.Q. Hoare ve G.N.Smith) New York: International Publishers
- Güngör, N. (2011). *İletişim: kuramlar ve yaklaşımlar*. Siyasal Kitabevi.
- Habermas, J. (2006). Does Democracy Still Enjoy an Epistemic Dimension, Communication Theory; n.16, p.411–426.
- Hall, S. (2003). *Kodlama ve Kodaçım*, (Çev: Z. Özarslan ve B. Çoban), Söylem ve İdeoloji Mitoloji, Din, İdeoloji, İstanbul: Su Yayınları.
- Hall, S., Critcher, C., Jefferson, T., Clarke, J., and Roberts, B. (1978). Policing the Crisis: Mugging, The State and Law and Order. London: Macmillan.
- Hall, Stuart; Lumley, Bob ve McLennan, Gregory (1985). Siyaset ve İdeoloji Gramsci. Çev. Sadun Emrealp, Ankara: Birey ve Toplum.
- Hançerlioğlu, O. (1970). *Düşünce tarihi*. Remzi Kitabevi.
- Hertog, J. K. and D. M. McLeod (2001). A multiperspectival approach to framing analysis: A field guide. Framing public life: Perspectives on media and our understanding of the social world. S. D. Reese, O. H. Gandy and A. E. Grant. Mahwah, NJ, Lawrence Erlbaum Associates: 139-161
- İçli, G. (2002). *Sosyolojiye giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Jasper, J. M. (2002). *Ahlaki protesto sanatı*. (Çev: S. Öner). Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Jawkes, Y. (2004). *Media and Crime*. London: GBR Sage Publications, Incorporated.
- Jenkins, P. (1992). *Intimate Enemies: Moral Panics in Contemporary Great Britain*. New York: Adline
- Kaymak, M. (2016). Hegemonya tartışmaları ışığında İngiliz ve Amerikan hegemonyaları: Yönlendirici hegemonyadan kural koyucu. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 34(1), 63-92.
- KILIÇ, D. (2007). Türk Basınında İran Nükleer Krizi'nin Sunumu: Haberlerin Çerçevenlenmesi. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, (6), 67-86.
- Kılıç, S. Tekel eylemi haberlerinde çerçeveleme: Türk yazılı basını Örneği. *Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi*, 1.

- Kırçıl, A.G. (2009). *Türkiye’de medya, suç ve ahlaki panik ilişkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Kocadaş, B. (2006). Kültür ve medya. *International Journal of Human Sciences*, 1(1)
- Korkmaz, A. ve Kocadaş, B. (2006). *Toplumsal Sapma*. Doğu Kütüphanesi, İstanbul.
- Korkmaz, G. (2015) *Çerçeveleme kuramı açısından Türk-Amerikan ilişkileri ve Türkiye imajı (The New York Times örneği olayı: 2001–2005)* Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı
- LACLAU, Ernesto and Chantal Mouffe. (1992), Hegemonya ve Sosyalist Strateji, (Çev. A.Kardam ve D.Şahiner), İst: Birikim Yayınlar
- Lecheler, S. and De Vreese, C. H. (2011). Getting real: The duration of framing effects. *Journal of Communication*, 61(5), 959-983.
- Link, B. G. and Phelan, J. C. (2001). Conceptualizing stigma. *Annual review of Sociology*, 27(1), 363-385.
- Lodziak, Conrad, Kapitalizm ve Kültür, İhtiyaçların Manipülasyonu, (Çev: Berna Kurt), İstanbul, Çitlembik Yayınevi, 2003.
- LULL, James. (2001), Medya, İletişim, Kültür, Çev. Nazife Güngör, Ank: Vadi Yayınları
- Machiavelli, N. (2008). Hükümdar. Çev: N. Adabağ. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- MARSHALL, Gordon. (1999), Sosyoloji Sözlüğü, Ank: Ayraç Yayınları
- Marx, K., 2004. Kapital Cilt 1 (7. b.). (A. Bilgi Çev.). Ankara: Kuban Matbaacılık, Sol Yayınları.
- Matthes, J. and Kohring, M. (2008). The content analysis of media frames: Toward improving reliability and validity. *Journal of communication*, 58(2), 258-279.
- McQuail, D. (1994). *Mass communication theory: An introduction* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: McQuail, D. (1994). *Mass communication*. John Wiley & Sons, Inc.
- Mendras, H. (2008). Sosyolojinin İlkeleri. Çev: Buket Yılmaz, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Milburn M.A. (1998). Sosyal Psikolojik Açıdan Kamuoyu ve Siyaset, Çev: Ali Dönmez ve Veli Duyan, Ankara: İmge Kitabevi.
- Mutlu, E. (1998). İletişim Sözlüğü. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları/ARK.

- Mutlu, E. (2012). *İletişim Sözlüğü*. Ankara: Sofos Yayınları.
- Mutluer, F. (1998). *Sapma kuramlarına bir bakış*.
- Narin, F.B (2008). Küresel Terör Saldırılarına Yönelik Haberlerin Türk Basınında Çerçevesi, Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Nirun, N. (1991). *Sistemik Sosyoloji Yönünden Sosyal Dinamik Bünye Analizi*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Gül, Ş. E. (2018). Neoliberalizm sonrası medyanın hegemonik güç ilişkilerindeki rolü.
- Okur, M. (2015). Gramsci, Cox ve Hegemonya: Yerelden Küresele, İktidarın Sosyolojisi Üzerine. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 12(46), 129-151.
- Olkun, E. O. (2017). *Medya haberlerinin güven algısı üzerinde etkili olan faktörler: Konya örneği* (Doctoral dissertation, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü).
- Oskay, Ü. (1993). XIX. Yüzyıldan günümüze kitle iletişimin kültürel işlevleri, kuramsal bir yaklaşım. *Der Yayınları, İstanbul*.
- Oskay, Ü. (1994). *Çağdaş Fantazya*. Der Yayınları, İstanbul
- Özarslan, H. (2007). *Çerçeveleme yaklaşımı açısından haber çerçevelerinin izler kitle düşünceleri üzerindeki etkisi* (Doctoral dissertation, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Özarslan, H. ve Güran, M. S. (2015). İletişim araştırmalarında çerçeveleme paradigması: Son döneme ait bir inceleme. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 8(4), 32-48.
- Pan, Z., Kosicki, Gerald M. (1993), "Framing Analysis: An Approach to News Discourse". *Political Communication*. Vol.10.
- Portelli, Hugues (1982), Gramsci ve Tarihsel Blok (Ankara: Savaş Yayınları) (Çev. Kenan Somer).
- Ransome, Paul (2011), Antonio Gramsci: Yeni Bir Giriş (Ankara: Dipnot Yayınları) (Çev. Ali İhsan Başgöl).
- Sarıtaş, E. (2013). Toplumsal Norm ve Ceza Yaptırımının Doğası Üzerine.
- Scheufele, D. A. and Tewksbury, D. (2007). Framing, agenda setting, and priming: The evolution of three media effects models. *Journal of communication*, 57(1), 9-20.
- Smith, P. (2005). Kültürel kuram. (Çev. S. Güzelsarı, İ. Gündoğdu), İstanbul: Babil.

- Shoemaker, P. ve Reese, S. (1997). “İdeolojinin Medya İçeriği Üzerinde Etkisi”, Medya Kültür Siyaset Der. Süleyman İrvan, Ankara: Alp Yay.
- Soygüder, Ş. (2007). “Moral panic (törel ürkü) Kavramı ile medyada yer alan örnek haberlerin değerlendirilmesi”. *Yeni Düşünceler*, 2(2), 93-110.
- Soygüder, Ş. “Türk ve Batı Medyasından Örneklerle Törel Ürkü (Moral Panic) Kavramı” (çevirimiçi) <http://www.dorduncukuvvetmedya.com>. 24.04.2019.
- Süslü, B. (2013). *Toplumsal algının şekillendirilmesi sürecinde medyanın ahlaki panik üretiminin örnek olaylarla incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi.
- Swidler, A. (1986). Culture in action: Symbols and strategies. *American sociological review*, 273-286.
- Şeker, T. ve Şimşek, F. (2012). Kodlama-kodaçımı bağlamında Muhteşem Yüzyıl dizisinin lise öğrencileri üzerindeki etkilerine yönelik alımlama analizi. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 7(2), 111-120.
- Şen, F. ve Avşar, Z. (2012). Türkiye’de Neoliberal Politikaların Haber Medyasına Yansımaları: Anaakım Medyanın Ekonomi Haberleri Üzerine Bir İnceleme. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 35, 42-60.
- Şener, B. (2014). “Uluslararası İlişkilerde Hegemonya Olgusu ve ABD Hegemonyasının Siyasal Ve Kültürel Kaynağı: “Amerikan İstismarcılığı” ya da “Açık/Kaçınılmaz Yazgı”, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 26(1), s.405-420.
- Tankard, J. W. (2001). The empirical approach to the study of media framing. *Framing public life: Perspectives on media and our understanding of the social world*, 95-106.
- Thomas, Peter D. (2013), “Gramsci’de Diyalektik Hegemonya”, Gramsci-II, Felfeselogos, 48.
- Tılıç, L. D. Utanıyorum Ama Gazeteciyim, İletişim Yayınları, İstanbul 1998
- Tokgöz, O. (2003). *Temel gazetecilik*. İmge Kitabevi.
- Tuchman, G. (1978). *Making news*. New York: Free Press.
- Uyanık, E. (2016). İletişim araştırmalarının tarihçesi, dünü, bugünü. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 42(42).
- Valkenburg, P. M., Semetko, H. A., & De Vreese, C. H. (1999). The effects of news frames on readers' thoughts and recall. *Communication research*, 26(5), 550-569.

- Van Dijk, T. A. (1999). *Ideología: Una aproximación multidisciplinaria*. Barcelona: Gedisa.
- Vergin, N. (2003). Siyasetin sosyolojisi. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Vreese Claes H De (2005). News Framing: Theory And Typology. *Information Design Journal+Document Design* 13 (1): 51-62
- Yalçın, G. Ü. (2001). Türk basınında haber metinlerinin yapısı. *Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi: İletişim* 9: 137-148.
- Yazıcı, M. (2014). Değerler ve Toplumsal Yapıda Sosyal Değerlerin Yeri. *Firat University Journal of Social Sciences/Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(1).
- Yetiş, Mehmet (2012). “Hegemonya” Siyaset Bilimi: Kavramlar, İdeolojiler, Disiplinler Arası İlişkiler. Gökhan Atılğan ve E. Atilla Aytekin (haz.) içinde, İstanbul: Yordam; 87-98.
- Yıldırım, A. (1999). Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi. *Eğitim ve Bilim*, 23(112).
- Yıldız, S. ve Haluk H. (2010). “Medya ve ahlaki panik”. *Akademi, Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. Cilt: 1. Sayı: 3. 35-46.
- Yioutas, J. and Segvic, I. (2003). Revisiting the Clinton/Lewinsky scandal: The convergence of agenda setting and framing. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 80(3), 567-582.
- Young, J. (1971). *The drug takers: The social meaning of drug taking*. London: Paladin.
- Http-1: <https://graphcommons.com/graphs/09426282-c311-4b39-be2c-1bd4f93b5771> (19.11.2019)

EKLER

İncelenen Haberler

Cumhuriyet Gazetesi: 5 Kasım 2013- 30 Kasım 2013

Hürriyet Gazetesi : 5 Kasım 2013- 30 Kasım 2013

Posta Gazetesi : 6 Kasım 2013- 30 Kasım 2013

Yeni Akit Gazetesi : 6 Kasım 2013- 30 Kasım 2013

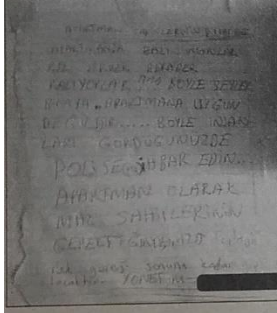
EK-1.

EK-2.

Erdoğan'ın mesajı yerini buldu. Bir kız öğrencinin yaşadığı apartmanın kapısına yazı asıldı

'Gördüğünüzde polise ihbar edin'

Haber Merkezi - Başbakan Tayyip Erdoğan'ın "kızl erkekli" yaşanması konusundaki açıklamalarının ardından, Üsküdar'daki bir üniversite öğrencisinin apartman kapısına "Apartmanda bazı insanlar kız erkek beraber kalıyorlar. Böyle şeyler binaya ve apartmana uygun değildir. Böyle insanları gördüğünüzde polise ihbar edin" yazısı asıldı.

Radikal'in internet blogunda yer alan habere göre, Üsküdar'da bir üniversite öğrencisinin yaşadığı apartmanın kapısına, "Apart-

manda bazı insanlar kız erkek beraber kalıyorlar. Böyle şeyler binaya ve apartmana uygun değildir. Böyle insanları gördüğünüzde polise ihbar edin. Apartman olarak mal sahiplerinin gerektiğinde imza toplayarak geçiğ sonuna kadar yapılacaktır" yazısı asıldı.

'Tedirgin oldum, ev arıyorum'

Kapısına yazı asılan İstanbul Üniversitesi 1. sınıf öğrencisi, yaşanan olayın ardından yaptığı açıklamada, "Bugüne kadar

büyük bir sorun yaşamadık. Bir yıldır bu apartmanda kalıyoruz. Eve erkek arkadaşlar da gelip gidiyor. Biz öğrenciyiz bu gayet normal. Başbakan bir açıklama yaptı ertesi gün böyle bir yazı bulduk kapıda. Tedirgin oldum. Ev aramaya başladım. Yazının direkt hedefi benim. Bana gözdağı vermek için yazılmış bir yazı. Sonuçta ortada bir suç yok. Evdeki erkeğin ağabeyim, kardeşim ya da erkek arkadaşım olup olmadığını bilemezler" diye konuştu.

EK-3.

EK-4

EK-5.

EK-6.

EK-7.

'Karmacıların hedefi veled-i zina toplumu'

Akit'e konuşan Rotterdam İslâm Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Ahmet Akgündüz, karma evlerin savunulmasının ahlaksızlık olduğunu ifade ederek, "Avrupa'da yapılan geniş çaplı bir araştırmaya göre, Ukrayna'da doğan 100 çocuktan 67'si, Hollanda'da doğan 100 çocuktan ise 43'ü evlilik dışı. Böyle bir toplumu kim ister. Türkiye'de işte böyle bir veled-i zina toplumu isteyenler var. Bu özem içinde olanlar da Başbakanı hedef alıyor" dedi.

MEHMET ÖZMEN- İSTANBUL

Kızı erkeli olan öğrenci evlerini savunan kesimlere Rotterdam İslam Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Ahmet Akgündüz'den sert tepki. Başbakan Erdoğan, kız-erkeli öğrenci evleriyle ilgili konulan oluşturma sözlerine yönelik Akit'e konuşan Rotterdam İslam Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Ahmet Akgündüz, **karma evlerin savunulmasını** **ahşaksızlık olduğunu** belirtir. **"veled-i zina toplumu"** **üretmeye çalışıldığını** kaydetti. **Kız erkeli öğrenci evlerinin** **aslında** **konum projisi olduğunu** **söyleyen Akgündüz**, "Kız-erkeli yaşamın olduğu kömünizm pençesinde bulunun ve konum hayatı yaşanan öğren-di evleri var. Bu evler terör örgütlerinin kontrolünde olan evlerdir. Kömünizme ve konum yaşamına göre ahşaksızlık, fuhuş aşısı başını diyorlar. Kömünizme göre dünyaya ait her lezzet ve her mal varlık, iktidarı varlık, varlık adına her şey paylaşılır. Dolayısıyla her kadın da çok erkek arar. Paylaşılır, bir erkek de çok kadın arasında paylaşılır. Kömün evin özet iştir böyle. Bir bar ahşaksızlık kömünizmdir. Medeniyetimiz evlilik bağı olmadan bir kızla erkeliyi aynı evde kalmasına razı değildir. Müslümanın diyen her insanın buya taratar olması aksi değil" dedi.

AVRUPA'DA YAPILAN DEHŞETLİ BİR KAMUOYU YOKLAMASI

2010 yılında Avrupa çapında ciddi bir araştırmanın yapılması hatırlatan Ahmet Akgündüz, "Bu Araştırmaya göre Ukrayna'da doğan 100 çocuktan 63'ü veled-i zina, Hollanda'da doğan çocukların yüzde 47'si evlilik dışı olduğu iddia ediliyor. Böyle bir topluma hiçbir devlet istemez. Türkiye de işte böyle bir toplum özleminde olanlar var. Bu özlem içinde olan gruplar, Başbakanı hedef alıyor" dedi.

AKGÜNDÜZ BİR BABANIN AĞLAMASINI ANLATTI

Yaşadığı bir olayı Akit'e anlatan Akgündüz, "Diyar-

Kir'den bir alle tabası bana geldi. Yine saat yazağıdır bir olay anlatılıyor. Baba bana aylaşarak bir olay anlatı, Baba "Benim 7 tane oğlum var. Hicbirini bile dışında okutmadım. Sebabi de benim düşünüşüm her de terebi alet-i masnin istedi. Fakat ağabeylerimin ısrarı üzerine sonunda çocuğumu Adapazan'a okuması için üniversiteye gönderdim. Ben kendisine her ay sonra gönderiyordum. Çocuğum benden bir ay sonra para istemesine başladı. Çocuğum bana burs alıyormuş para göndermene gerek yok dedi. 3 ay sonra üniversite okumam çocuğum eve geldi. Geldi ama o bes yazıkta namaz kılan çocuğum namaz kilmiyor. Biraz sohet etti, kendisini taklit etti ve öğürüm ki kır'ın öğrettiği işliki kuruyor. Yine kasaca çocuğum tam bir rezale haline girdi. Arbi'ba abalar sözümi dinlemez oldu. Sonrasında bir duyduğum ki, torak'ı üniversitelere öğ-

renci evi adı altında terör yuvaları açıyor. Orada çocukları iki şeyle avladıklarını öğrendim; biri burs yani maddi imkân ve diğeri de kadın erkek kanşık hayat" dediğini ifade etti.

"BAŞBAKANI TEBRİK EDİYORUM"

Köşim hayatı yaşayan öğrenci evlerinde öğrencilerin nasıl tutuşa geçtiklerini konusunda da görüşlerini açıklıyor Akınçlı. "Bursa para veriyorlar, çok etkili hale geldi ailekulları geliyorlar ve böyle bir çürümek tematiği atılıyor sonra da o önce anarşistik, hırslı bir şey yapıyorlar. Türk gençliğin bozulması noktasında özellikle izlenim flake ediyor Avrupa ve ABD kaynaklı çok değişik derneklerin yaygın olduğunu biliyorum. Dolayısıyla böyle bir olayı hayrançasında her ne değişik hukuk kuralları içine giriyor diye umumi ad ve ahlaki muhafazı olarak engellemek görevi görüyor devlet kurumları daairesinde müdahale etmesi lazım. Onun için ben Başbakanı tebrik ediyordum" dedi.

KOMÜN HAYATI NEDİR?

Kömin, ornaşına ve paylaşma çarvesinde oluşturdun belirlî değeriyle ilkesiyle paylaşılın bir otomom topluluk demektir. Ağıdınız, "Kömin deyince aynı evi, her şeyi kadim erkeği paylaşayın. Öğrenci evi denilince Türkiye'de milyonlar öğrenci evi var. Benim kastettiğim bu manadaki yani kömin hayatı yaşayan öğrenci evleri var. Bu evlerde gençler terbiye örgütünü kucagina düşürülmü. Bu öğrenci evlerinde ahlaksızlık ve fuhuş yayansın. Bu tür öğrenci evlerinde köminizmin bunun adına lertisini getiriyordu. Köminimize göre dünyaya alt her lezzet ve her mal varlık, iktisadi varlık, varlık adına her şey paylaşılır. Dolayısıyla bir kadın da çok erkek arasında paylaşılır, bir erkek de çok kadın arasında paylaşılır. Kömin evin öze-i işte budur" dedi.

Özde
hakkı
incele
başlat

ANKARA
Sağlık Bakan-
kanlık Müşaviri
Özding'in
"Üniversiteli
renciler arasın-
da patlaması
leri nedeniyle
başlattı.

Sağlık Bakan-
kîlilerinden al-
ye göre, Özde-
ter'da yazdığı
teli kız öğren-
da kürtaj pat-
ğu" sözleri ne-
kan Mehmet
lu'nun talimatı
celeme başla-

Savunması
dinc hakları
inceleme so
duyulursa di
turması açıl

İHAHMMET ERDOĞ
İslamın bir ölüe
yolları, adeta t
mine geldi. Hayat
rı, müşteri çekme
naben görüntüler
kara'nın özellikle
lerinde bulunan o
en kadın görüntü
yu. Müşteri çekm
seçen hayat kar
ba kartvizitleri ya
arak kullanıyor. Bu
ru, işlemleri gün
şinde yapıyor.

AYAN VE ÇOCUK
aşkent sokakların
vataşadığı bir hayl
sokaklar, şehrin r
gün binlerce kişi
konrası vataşada
ve erkek çocukla
alsında herma şaşır
t almıyor. Bu
tekliplerine rağmen

YAPITIRIMLAR A
Yapıtirimler günü
neasma kara eyle
he dilekçe verile
Yönderiden Han
uşug ve bunun re
Bölgeri bir yand
işleri ve ilqiller
yun ahlanlı boz
yük. Yetkililerin
döneme almalı v
alı ve yaptırım z

